

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**208 NUMARALI MARDİN ŞER'İYE SİCİLİ
(Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirme)**

Danyal TEKDAL

Prof. Dr. Abdurrahman ACAR

**Diyarbakır
2009**

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**208 NUMARALI MARDİN ŞER'İYE SİCİLİ
(Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirme)**

Danyal TEKDAL

Prof. Dr. Abdurrahman ACAR

**Diyarbakır
2009**

ÖZET

208 Nolu Mardin Şer'ıye Sicil Defteri, Mardin şehir merkezi ve köylerinde iki yıllık (1513-1514/1896-1897) süre içinde idari, iktisadi ve soyo-kültürel hayatta yaşanan sorunları konu alan resmi belgelerden oluşmaktadır.

XIX.yüzyıl sonunda Mardin, Osmanlı idari yapısı içerisinde Diyarbekir Eyaletine bağlı bir sancak ve kaza merkezi durumundadır. Mardin, Anadolu ile Suriye ve Irak arasında geçiş noktasında bulunması nedeniyle ticari yönden büyük bir öneme sahiptir.

Sosyal bakımdan Mardin, bazı farklılıklar dışında, bulunduğu İslam coğrafyasının genel özelliklerini yansıtmaktadır. Köylerde Müslüman nüfus yoğunluğu daha fazla iken; şehir merkezinde kırsal kesime göre gayrimüslim nüfus yoğunluğunun daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu da Müslümanların daha çok tarım, ziraat ve hayvancılık; gayrimüslimlerin ise sanat ve ticaretle uğraştıklarını ortaya koymaktadır.

Mardin; Müslüman, Hıristiyan-Süryani ve Yahudiler gibi dinsel toplulukların, Arap, Türk ve Kürt halklarının beraber yaşadığı ve bunların bir birini kendi kimlikleriyle kabul edip, ayrılıklarını kültürel zenginlik olarak kabul ettikleri şehirlerden biridir.

Çalışma , giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Mardin'in tarih ve coğrafyasına genel bir bakış ile Şer'ıye Mahkemeleri'nin işleyişi ve Mardin Şer'ıye Sicilleri hakkında genel bilgiler verildi. Birinci bölümde belge tasnifi ve metin transkripsiyonu yapıldı. İkinci bölümde ise Mardin Sancağı'nın idari yapısı , Mardinde sosyal hayat , dini ve sosyal müesseseler ile iktisadi durum hakkında –defterin sunduğu olanaklar çerçevesinde- değerlendirme yapıldı.

ABSTRACT

The 208 numbered Mardin Shar'ia (Islamic law) register notebook is consisted of formal documents that is about the problems of economical and social-cultural life in two years of Mardin city centre and its villages.

At the end of nineteenth century Mardin is a sanjak (sancak) and town centre that bound to Diyarbekir Province in Ottoman administrative structure. Mardin has a commercial importance because of being at the point of passing between Anatolia and Syria and Iraq.

Mardin, socially, reflects the general characteristics of its Islamic geography excepts some differences. It is understood that there were more on-muslim people in the centre than villages, rural areas, where there were more muslim population.

And this shows that, muslims struggled with agriculture and buying and selling of animals, non-muslims struggled with art and commerce.

Mardin is one of the cities where religious communities live Muslim, Christian-Syrian Orthodox and Jewish people and nations live Arabic, Turkish and Kurdish people live together and tolerate each other's own identities and consider the differences as cultural richness.

The study is consisted of introduction and two chapters. In the introduction, a general view to history and geography of Mardin and general information about process of the registers of Shar'ia Courts and Mardin Courts are given. At the first chapter, document correction and text transcription is made. At the second chapter it is eveluated about the administrative structure of Mardin, its social institutions and economical situation only around the opportunities of notebook gave.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

BAŞKAN : Prof. Dr. Abdurrahman ACAR

ÜYE : Prof. Dr. Ahmet KANKAL

ÜYE : Yrd.Doç.Dr. Mehmet Salih ERPOLAT

O N A Y

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

..../..../2009

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı dönemi şehir tarihi araştırmalarında şer'ıye sicilleri vazgeçilmez kaynaklardır. Bu resmi belgelerde Osmanlı Devletindeki sosyal hayat, ekonomik faaliyetler ve siyasi çekişmeler ile idari görevliler arasındaki ilişkiler hakkında çok önemli bilgiler mevcuttur.

Toplumların siyasi, sosyal ve ekonomik yapıları, içinde buldukları dönemin şartlarına göre şekillenir. Herhangi bir dönemin siyasi , hukuki, ekonomik ve kültürel durumunun sağlıklı bir şekilde incelenebilmesi ancak toplumun o dönemdeki şartlara verdiği olumlu veya olumsuz tepkinin izlenmesiyle mümkündür. şer'ıye Sicilleri , toplumun belli bir dönemine ilişkin her türlü hareketini kayıt altına almaları hasebiyle yerel tarih araştırmalarında son derece önemli bir kaynaktır. Son dönemlerde şehir tarihçiliği üzerine araştırmalar yoğunlaşmış bulunmaktadır. Biz de bu çerçevede tarihte mühim bir dini ve ticari merkez olan Mardin'i, 208 Nolu şer'ıye Sicil Defteri ışığında incelemek istedik.

İki yıllık süre içinde meydana gelen olayları ihtiva eden 208 numaralı Mardin şer'ıye Sicilini esas alarak, önemli bir ilim-kültür ve sanayi-ticaret merkezi olan Mardin şehir merkezi ve köylerinin XIX. yüzyılın sonundaki idari, iktisadi ve sosyo-kültürel yapısı ortaya konulmaya çalışılmış, özellikle de incelenen defterde geçen belge ve bilgilerin kullanılmasına özen gösterilmiştir. Mardindeğişik yönlerden ele alınarak incelenmiş ve bu konuda bazı yorumlar yapılmıştır. Bütün bunlar yapılırken gerek belgelerin yetersizliği, gerek incelenen defterdeki bilgilerin kısa bir dönemi kapsaması ve gerekse diğer sebeplerle az da olsa bazı hataların olması kaçınılmazdır.

Transkripsiyon ve değerlendirmesini yaptığımız 208 nolu Mardin şer'ıye Sicil Defterinin aslı tüm şer'ıye sicillerinin toplandığı Ankara'daki Milli Kütüphanede bulunmaktadır. Biz bu defterin Mardin İhtisas Kütüphanesindeki mevcut kopyasından yararlandık. 208 nolu defterin okunması sürecinde bazı zorluklarla karşılaştık. Bunların başında mahalle, kazâ, nâhiye ve köy isimlerinin okunuğu gelmektedir. Ayrıca katibin yazı stili ve Arapça ibarelerin çokluğu defterin okunmasını güçleştirmiştir.

Metnin okunması sürecinde Osmanlıca olan hükümlerin okunmasında zaman zaman defterdeki fiziki bozulmalardan kaynaklanan silinmeler, bazı yerlerde kâtibin yazısının üstünü silmesi, yine ara ara hükümlerin bitiş ve başlangıçlarının iç içe girmesinden dolayı okunamayan yerler (...) işareti ile, bizim okuyamadığımız yerler ise [.....] işareti ile gösterildi. Aynı şekilde okunmasına rağmen şüpheli görülen okuma alanları da (?) işaretiyle gösterildi. Kâtibin yazarken yazmayı unuttuğu yerleri de parantez () içinde yazarak tamamladık.

Tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm 208 nolu Mardin Şer'iyeye Sicil Defterinin Transkripsiyonu, İkinci Bölüm ise defterin değerlendirmesidir.

208 nolu Mardin Şer'iyeye Sicili konulu tezin ortaya çıkmasında önerileri ile ufkumu açan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Abdurrahman ACAR'a çok teşekkür ediyorum.

Danyal TEKDAL

Diyarbakır - 2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VII

GİRİŞ

A.ŞER'İYE MAHKEMELERİ VE MARDİN ŞER'İYE SİCİLLERİ

1- KADILIK MÜESSESESİ VE ŞER'İYE MAHKEMELERİ	1
2- ŞER'İYE SİCİLLERİ VE ÖNEMİ	5
3-ŞER'İYE SİCİLLERİ ÜZERİNDE YAPILMIŞ BELLİ BAŞLI ÇALIŞMALAR.....	7
4-MARDİN ŞER'İYE SİCİLLERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME.....	10

B.MARDİN TARİHİNE VE COĞRAFYASINA GENEL BİR BAKIŞ

1- MARDİN İSMİ	13
2- MARDİNİN COĞRAFİ YAPISI	14
3- MARDİNİN TARİHİ	16
a) Kuruluşundan Artuklulara Kadar.....	16
b) Artuklular Dönemi	17
c) Osmanlılar Dönemi	20

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON

A-TRANSKRİPSİYON İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	24
B-METNİN TRANSKRİPSİYONU	33

İKİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME

A-XIX. YÜZYILDA MARDİN SANCAĞININ İDARİ YAPISI	154
1- DEMOGRAFİ VE YERLEŞİM	154
a)- Nüfus	154
b)- Kazâlar.....	154
c)- Nahiyeler.....	155
d)- Mahalleler.....	155
e)- Köyler.....	157
2- İDARİ GÖREVLİLER.....	158
a)-Mutasarrıf.....	159
b)- Mütesellim	159
c)- Voyvoda	160
d)- Emin-Kethüda	161
e)- Subaşı	161
f)- Asesbaşı	161
g)- Şihne	162
h)- Alay Beyi	162
ı)- Dizdar	162
j)- Diğerleri (Kale Mehterleri, Kızirler)	163
3- ADLİ GÖREVLİLER	163
a)-Kadı	164
b)-Naib	166
c)-Şuhudü'l-Hal	167
d)-Kâtip	168
e)-Muhzır	169
f)-Kassâm	169
g)-Diğer Adli Görevliler.....	170

B- SOSYAL HAYAT	170
1-GÜNLÜK HAYAT	170
a)-Evler	170
b)- Ev Eşyası	171
c)- Giyim – Kuşam (Süs , ziynet de dahil)	171
2- AİLE HAYATI	172
a)- Sözlenme (Namzed)	173
b)- Evlenme (Nikâh)	173
c)- Boşanma (Talak).....	175
d)- Kadının Toplumdaki Yeri	177
e)- Şahıs İsimleri ve Lâkapları	177
3- KOMŞULUK İLİŞKİLERİ	182
4- İHTİDA HAREKETLERİ	183
C- DİNİ VE SOSYAL MÜESSESELER	183
1- CAMİLER	183
2- MESCİDLER	185
3- KİLİSELER	185
4- MEDRESELER	186
5- HAMAMLAR	187
D- İKTİSADİ DURUM	188
1- VERGİLER	188
2- PARA VE TEDAVÜLÜ	190
3- SINAİ (ENDÜSTRİ) İŞ KOLLARI	191
a)- Kazzâz	191
b)- Debbağ	191
c)- Kefşger	192
d)- Habbaz	192
e)- Kasap	192
f)- Bakkal	192
g)- Dellal	192
h)- Keçeci	193

4- ZİRAAT VE HAYVANCILIK	193
a)- Ziraat (Arazi, tarımsal ürünler)	193
b)- Hayvancılık	194
5- TİCARET	194
a)- Ticari Mekanlar	195
b)- Şehrin İaşesi ve Ticari Emtia	197
c)- Fiyat Hareketleri	198
SONUÇ	199
SÖZLÜK	202
BİBLİYOGRAFYA	209
EKLER	213

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
B.	: Belge
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslam Ansiklopedisi
M.	: Miladi
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
M.Ş.S.	: Mardin Şer'iyeye Sicili
mad.	: maddesi
OA	: Osmanlı Araştırmaları
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	: ve benzeri
VD.	: Vakıflar Dergisi
vd.	: ve devamı,ve diğerleri
vs.	: ve saire

GİRİŞ

A-ŞER'İYE MAHKEMELERİ VE MARDİN ŞER'İYE SİCİLLERİ

1- KADILIK MÜESSESESİ VE ŞER'İYE MAHKEMELERİ

Osmanlı hukuk sistemi iki temel üzerine bina edilmiştir. Bu temellerden bir tanesi Şer'i hukuk diğeri de örfi hukuktur. Fakat ağırlık şer'i hukuktaydı. Bunun için bu hukuku bilen, bu hukuktan anlayan ve adaletin temininde padişaha yardımcı olabilecek bir teşkilata ve yetişmiş şahıslara ihtiyaç vardı. Osmanlı Devletinde bu ihtiyacı kadılar gideriyorlardı.

Halk arasında çıkan ihtilafların faslına mahsus memuriyet demek olan kaza kurumunun tarihi pek eskidir. Çünkü insan ta ilk varlığından itibaren hemcinsi arasında vuku bulan ihtilafları fasledecek diğeri bir kimseye daima muhtaç olmuştur. Bilahare hükümet teşkil ettiklerinde kaza işlerini görececek memurlar tayin olunmuş, hukuk ve ceza işleri onlar tarafından görülmüştür¹. Zayıfların haklarını aramak için aralarındaki akıllı ve nüfuzlu diğeri bir kimseye başvurmak ihtiyacı duydukları düşünülürse hak, adalet, dava ve kaza meselelerinin insanlık tarihi ile yaşıt olduğunu kabul etmek icabeder².

Halkın dava ve düşmanlıklarını hal ve fasletmek keyfiyetine hukuk dilinde “kaza” denir. İlk fıkıh kitaplarında “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye” nin çıkarılıncaya kadar kadının tarifi değışmemiştir. Bu tarif şöyledir: “Toplum arasında olan dava ve çekişmeleri şer'i hükümlere göre halleden zattır.” Kadının bulunmadığı veya bulunamayacağı hallerde ona vekalet eden, daha açık bir ifadeyle onun adına vazife gören kimselere “naib” denir³.

Kadıların görev ve ilgi alanları şöyle sıralalanabilir:

Kadılar her şeyden önce buldukları bölgelerdeki halkın hukuk ve cezaya taalluk eden işlerine bakarlardı. Bu tip davalarda, kararlar tarih sırasına göre zabıtlar halinde yazılırdı.

Buldukları bölgede âmme hukukunu korumak da kadıların göreviydi. Bu sebeple vakfiyelerin tanzim, tescil ve vazifelerin tayini de bunlara düşerdi. Bölgelerde âmme hizmeti ile ilgili yazışmalar da kadılara düşerdi.

Kazalara kadar yayılmış bulunan kadıların daha küçük yerleşim bölgelerindeki işleri takip etmek üzere naib tayin etme selahiyetleri de bulduğundan bölgelerinin en

¹ Mehmet Zeki PAKALIN, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1983, C. 2, s. 19.

² Halit ONGAN, Ankara'nın Bir Numaralı Şer'iyye Sicili, Ankara 1958, s. XX vd.

³ Ebul'ulâ MARDİN, “Kadı”, İA., İstanbul 1977, s. 42 vd.

üçra köşelerine kadar cereyan eden hadiselerden naibleri vasıtasıyla haberdar olur, hususi ve âmme hukukuyla alakalı meseleleri sicil denen defterlere kaydederlerdi.⁴

İslâm hukukunun muamelat kısmına taalluk eden ve bugün noterlerce ifa edilen her türlü kefalet, vekalet, mukavele ve borçlanma gibi akitler de kadılar tarafından yerine getirilir ve bunlar da sicillere işlenirdi. Yine İslâm hukukunun mirasa taalluk eden ferâiz meseleleri de kadı tarafından neticelendirilirdi. Bu nevi muameleler de sicillere işlenirdi.⁵

Aile hukukunun tanzim ve takipçisi de kadılardı. Nikahlar çoğunlukla kadı veya naib huzurunda kıyılır veya bunların verdikleri izinnâmelerle imamlar tarafından kıyılırdı. Kadılar, buldukları bölgelerdeki bütün vakıf, mukataa ve tımarların da murakıbbı idiler.

Bilindiği gibi Osmanlı'da seyfiyeyi temsil eden beylerbeyi ve sancakbeylerinden sonra kadılar gelirdi. Bunun için merkezden gelen idari, iktisadi hatta askeri yazıların birer sureti beylerbeyi ile birlikte kadılara da gönderilirdi. Kadılar da bunları sicillere kaydederlerdi.

Ordunun seferde bulunduğu bölgenin kadıları da orduyla birlikte sefer görevi alırlardı. Menzillerin tanzimi, sefer kaçaklarının tedibi, ordunun iaşe ve mühimmatının takviyesi de kadılara aitti.

Bölge asayişinin temini hususu da beylerbeyi ve sancakbeyi ile birlikte kadıya aitti. Emniyet kuvvetlerince yakalanan eşkiyalar kadıya getirilir ve kadı tarafından hüküm verilerek gereği yerine getirilirdi. Kadı sicilleri bu tip vukuatı da muhtevî bulunmaktadır.

Kadılar bugünkü belediye hizmetlerini de ifa etmişler ve bu görevleri gereği narhların tespiti, esnafın teftişi hususunda önemli vazifeleri yerine getirmişlerdir.

Esnaf loncalarının başındaki "esnaf şeyhleri" de esnafın arzusu istikametinde kadılar tarafından tayin edilmiştir.

Seyfiyeden birinin yaptığı suistimalleri teftiş etmek üzere zaman zaman ilmiye ricalinden özellikle kadıların tayin edildiğini görmekteyiz.

Kadılar, arazi ve emlak alım satım işleriyle de meşgul olmuşlar ve bu tür muameleleri de sicillere kaydetmişlerdir.

Merkezden yazılan fermanlar, hatt-ı hümayunlar, beratlar ve yasaklar da doğrudan

⁴ Ahmet KANKAL-İbrahim ÖZCOŞAR-Hüseyin Haşimi GÜNEŞ-Veyssel GÜRHAN, 248 Nolu Mardin Şer'îye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007, s. 3.

⁵ Ahmet KANKAL ve diğerleri, a.g.e., s. 3.

doğruya kadılara bildirilirdi. Kadılar hem bunların gereğini yerine getirir, hem de birer suretini sicile kaydederlerdi.⁶

Kadılar, bazı meselelerde müftüden fetva ister ve mahkeme de bu fetvaya göre hükmederdi. Bu fetvalar da sicile kayd olunurdu.

Kadılık görevine atanacak şahıslarda arana bir kısım özellikler vardır. Bir kadının tayini için aşağıdaki şartlara sahip olması gerekir:

Reşit olmalı, temyiz kudretine sahip olmalı, iman sahibi ve adil olmalı, hukuki ehliyet ve muamele kabiliyetine sahip olmalı, nesebi sahih olmalı, erkek olmalıdır.

Kadı'nın tayininde olduğu gibi, azli ve istifasında da bazı şartlar aranır. Mesela kadı'nın :

Aklını ve temyiz kabiliyetini kaybetmesi, kör, sağır ve dilsiz olması, görevinde irtikab yoluna sapması ve kanunu ihlal etmesi, imanını kaybetmesi, yolsuzluğunun anlaşılması, bilgisizliği anlaşılırsa ve kendisi açıklarsa azledilir⁷.

Kadıların veya naiblerin bizzat kaza işleriyle meşgul buldukları, yani eski bir tabirle icra-yı ahkam-ı şer'iyeye eyledikleri resmi dairelere (adalet daireleri) şer'iyeye mahkemeleri denilmektedir⁸. Kadılar ile mahkeme görevlilerinin buldukları kaza ve şehirlerde şer'i mahkemeler bulunurdu. Bu mahkemeler başlangıçta camilerde, daha sonraları ise çoğu zaman kadının oturduğu evi ile yan yana ve bazen de büyük bir caminin yanında idi. Her kazada bulunan şer'i mahkemelerin haklı ile haksızı ayırt etmek, nikah, boşanma, vakfetme, evlat edinme gibi işleri görmek asıl görevleri arasında idi. Bütün bu kazaya (yargıya) ait işler bu mahkemede görülürdü. Bazı özel durumlar için meclis-i şer' denilen mahkeme kurulu bu binada toplanır ve görev yapardı⁹.

Davalara, mahkeme binası içerisinde bakmak mümkün olduğu gibi, mahkeme dışında da bakılabilirdi. Bu gibi durumlarda, kadı veya mahkemenin görevlendireceği bir kimse hadise yerine giderek "akd-i meclis" yapmakta, bu mecliste yapılan duruşmalardan sonra hadise halledilerek hükme bağlanmak ve kesinleşen hükmü getirilerek sicill-i mahfuza kaydedilmekteydi¹⁰. Şer'i mahkemelerde mahkemenin bilgisi dahilinde tutulan resmi statü taşıyan her türlü kayıtların toplanmış olduğu defterlere yaygın adıyla şer'iyeye sicilli denir¹¹.

Başkâtipler, mukayyid, mahkeme imamları, fetih-han, muhızır, muhızırbaşı gibi

⁶ Ahmet KANKAL ve diğerleri, a.g.e., s. 4.

⁷ İlber ORTAYLI, Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi, Ankara 1994, s. 1-4.

⁸ ONGAN, a. g. e., s. XX vd.

⁹ Halil İNALCIK, "Mahkeme", İA., İstanbul 1977, C. 7, s. 147.

¹⁰ Rıfat ÖZDEMİR, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, , Ankara 1986, s. 186.

¹¹ PAKALIN, a.g.e. ilgili maddeler, ONGAN, a.g.e., s. XX-XXIX vd.

vazifelilerin yanı sıra şuhûdü'l-hal denilen ve sayıları azalıp çoğalabilen, gerektiğinde bilgilerine müracaat edilen kişiler de mahkeme meclisinde bulunurlardı¹².

İnsanlık tarihi kadar eski olan kaza müessesesinin İslamiyet'te ortaya çıkışı bizzat Hz. Peygamberle başlamış, kaza vazifesini bizzat kendisi yerine getirmiştir. Hulefa-i Raşidin devrinde halifelerin bizzat bu görevi yerine getirdikleri görülmektedir. Bu yolda ilk vekil tayin eden Hz. Ömer'dir¹³.

Emeviler ve Abbasiler zamanında da şer'îye mahkemelerine önem verilmiş, Halife Harun Reşid, ilk defa Ebu Yusuf'a "kadi'l-kudat"lık unvanını vermiş, sonraları kadıların tayinleri bunlar tarafından yapılmaya başlanmıştır¹⁴.

Osmanlılarda Osman Gazi zamanından itibaren ele geçirilen yerler, oraları fetheden beylere verilmiş, buralardaki adli muameleler de kadı denilen hakimlere bırakılmıştır. Daha sonraki dönemlerde kadılar için en yüksek merci kadıaskerlik olmuştur¹⁵.

Fatih Sultan Mehmed zamanında kadıaskerlik vazifesi Anadolu ve Rumeli olmak üzere ikiye ayrılmış, kadıların yetişmeleri için medreseler açılmış ve onların derece ve rütbeleri kanun-namelerle tespit edilmiştir¹⁶.

Fatih Sultan Mehmed zamanında hukuk ve adalete gösterilen büyük titizlik sonraki zamanlarda da devam etmiş, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında hakkın ve adaletin korunmasına dikkat edilmiştir. Ancak devletin duraklama ve gerileme dönemlerinde diğer alanlarda olduğu gibi bozulmalar, kadılık müessesesinde de meydana gelmiştir. XIX. asırda ıslahat hareketleri içerisinde adliye de girmiş ve 1837'de "Meclis-i Ahkam-ı Adliye" ve "Şura-yı Bab-ı Ali" adında iki encümen kurulmuştur¹⁷.

1868'de kurulan "Divan-ı Ahkam-ı Adliye" ile Osmanlı Devletinde mahkemeler biri şer'î, diğeri de nizami olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu sebeple de 1869-1926 yılları arasında yürürlükte olan "Mecelle" adı verilen kanun neşredilmiştir. 1879 yılında ise "Divan-ı Ahkam-ı Adliye", "Adliye nezaretine" çevrilmiş ve bütün nizamiye mahkemeleri bu nezarete bağlamıştır. 1916 yılında ise çıkarılan bir kanunla ve kadıaskerlik teşkilatı ile bütün şer'îye mahkemeleri ve buna bağlı olan müesseseler

¹² Mustafa AKDAĞ, Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1453-1559, İstanbul 1979, C. 2, s. 102.

¹³ MARDİN, a.g.e., s. 42.

¹⁴ ONGAN, a.g.e. s. XXI.

¹⁵ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara 1984, s. 127.

¹⁶ Ali Himmet BERKİ, Büyük Türk Hükümdarı Sultan Mehmed Han ve Adalet Hayatı, İstanbul 1953, s. 51.

¹⁷ Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU, Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat, İstanbul 1940, C. I, s. 215.

“Adliye Nezaretine” bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanını takiben Halifeliğin kaldırılmasından bir müddet sonra 8 Nisan 1924’de Şer’iye mahkemeleri de kaldırılmış ve kadılık ile naiblik de tarihe karışmıştır¹⁸.

2- ŞER’İYE SİCİLLERİ VE ÖNEMİ:

XV. asrın ilk yarısından başlayarak, XX. asrın ilk çeyreğine kadar ki uzun bir zaman dilimi içinde, 472 yıllık Osmanlı tarihinin iktisadi, siyasi, sosyal ve hukuki bakımdan ilgilendiren ve kısaca Osmanlı kültür tarihinin temel kaynaklarının başında gelen şeri’yye sicillerini¹⁹ şu şekilde tarif etmek mümkündür: “Şer’i mahkemelerde mahkemenin bilgisi dahilinde tutulan resmi statü taşıyan her türlü kayıtların toplanmış olduğu defterlere yaygın adıyla şer’iye sicilli denir. Şer’iye sicillerine “kadı defterleri”, “mahkeme defterleri”, “defatir-i şer’iye”, “zabıt defterleri” denildiği gibi kısaca “defter” de denilmekteydi²⁰.

Mahkemelerde tutulan Şer’iye Sicillerindeki (defterler) kayıtlar şu şekilde sıralanabilir:

Kadı tarafından tutulan hükümler,

Herhangi bir hadiseyi, bir şahitliği, bir ikrarı, bir hibeyi, resmiyete rabt olunması istenen hususlar,

Devlet merkezinden gelen bütün fermanlar, emirler ve tebliğler kadı tarafından tedkik olup doğru oldukları tesbit edildikten sonra deftere yazılanlar²¹.

Kadı Defterleri tutuluş tarzlarına göre üç kısma ayrılır:

Tamamıyla bir mevzuya tahsis edilmiş olan defterler. (Tereke, evamir, vekalet vs.)

İki bölümde tutulan defterler: Umumiyetle bir tarafı merkezden gelen belgeleri ihtiva ederdi. (Ferman ,berat, buyrultu, izinname vb.) Bu kısma “sicill-i mahfuz defterlü” denirdi. Diğer tarafı da mahalli olaylara aitti. (evlenme-boşanma, alacak-verecek, alım-satım, nafaka, vakıf, hibe, cürüm-cinayet, şahitlik vb.) Bu kısma da “sicill-i mahfuz” denirdi.

Karışık olarak tutulan defterler. Bu kayıtlar sırasında herhangi bir intizama riayet

¹⁸ Daha fazla bilgi için bkz; Münir ATALAR, Şer’iye Sicillerine Dair Kısa Bir Tarihçe”, AÜFİİED, 4 (1980), s. 303,328., ONGAN, a.g.e. s. XX-XXIX.

¹⁹ Ahmet AĞGÜNDÜZ, Şer’iye Sicilleri, İstanbul 1988, C. I, s. 11.

²⁰ Kenan Ziya TAŞ, “Arşiv Malzemesi Olarak Şer’iye Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Tarih Araştırmaları”, I. Milli Arşiv Şûrası, Ankara 1998, s. 178.

²¹ PAKALIN, a.g.e., C. III, s. 343.

edilmeyerek rastgele tutulmuştur. Merkezden gelen emirler ile diğer zabıtlar karışık olarak kaydedilmiştir.

Ayrıca bazı defterler tutulurken kayıt sırasına riayet edildiği gibi bazılarında da tarihlerine bakılmaksızın, rastgele değişik sayfalara kaydedilmiştir.

Anlaşılacağı üzere, şer'îye sicillerinin, birinci dereceden bir kaynak olduğu muhakkaktır. Halkın dilek ve şikayetlerini, devlet merkeziyle yapılan resmi yazışmaları, mahalli idarelere ait hukuki düzenlemeler olarak kabul edilen ferman ve hükümleri, ait olduğu mahallin sosyal ve iktisadi hayatını yansıtan mahkeme kararlarını ihtiva eden bu siciller incelenmeden, Osmanlı devletinin içtimai, iktisadi, siyasi ve idari tarihini tam manasıyla anlamak mümkün değildir. Şer'îye sicillerinin her konuda tarihe temel kaynaklardan biri olduğu kesindir. Özellikle son zamanlarda ortaya çıkan bölge tarihçiliği ve yurdun muhtelif bölgelerindeki mahalli hayatın araştırılmasında birinci derecede kaynak şer'îye sicilleridir. Özellikle bir bölgenin tarihi ve iktisadi şahsiyetini ve bütünlüğünü meydana çıkarmak gayesiyle kaleme alınan bu çeşit tarihler, geçmişi bütün canlılıklarıyla yeniden yaşatan şer'îye sicilleri incelenerek ve bu değerli tarih malzemesi tahlil edilerek senteze gidilmedikçe daima eksik ve kısır kalacaktır²².

²² AKGÜNDÜZ, a.g.e., C. I, s. 12.

3-ŞER'İYE SİCİLLERİ ÜZERİNE YAPILAN BELLİ BAŞLI ÇALIŞMALAR²³

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Şer'îye Sicilleri*, İstanbul 1988.
- AYDIN, M.Akif, "Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri", *Osmanlı Araştırmaları*, s. 5.
- BALTACI, Cahit, "Şer'îye Sicillerinin Tarihsel ve Kültürel Önemi", *Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu*, İstanbul 1985.
- BALTACI, Cahit, "The Importance of the Kadi Registers for the Islamic World", *Studies of Turkish Arap Relation*, 2, 1987.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "Edirne Kassâmına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)" Belgeler, s. 3-5-6, 1966.
- BAYINDIR, Abdülaziz, *İslam Muhakeme Hukuku: Osmanlı Devri Uygulaması, İslami İlimler Araştırmaları Vakfı*, 1986.
- BAYKAL, Bekir, Sıtkı, "Osmanlı İmparatorluğunun XVII. ve XVIII. Yuzyıllar Boyunca Para Düzeni İle İlgili Belgeler", *Belgeler*, C.IV, TTK 1967.
- DAUMANI, Bishara B., "Palestian Islamic Court Records: A Source for Socioeconomic History", *MESA, Bulletin*, 19, 1985.
- ERGİN, Osman, "Şer'îye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *AM. DTCFD*, C.XXI, s. 3-4, Ankara 1963.
- FAROQHİ, Suraiya, "Onaltıncı ve Onyedinci Yüzyıl Kadı Sicillerinde Kaydolunan Ev Satışlarıyla Belgelerin Şekil Açısından Değişimi", *İ.Ü.E.F. Paleografya ve Diplomatik Semineri*, İstanbul 1988.
- FAROQHİ, Suraiya, "Social Life in Eighteenth-Century Kayseri on the Basis of Kadi Sicils", *The Turkish Studies Association, Bulletin*, C. XVI, s. 2, 1992.
- GERBER, Haim, *Economy and Society in an Ottoman City: Bursa, 1600-1700*. The Hebrew University, 1988.
- GERBER, Haim, "Social and Economic Position of Women in an Ottoman City: Bursa, 1600-1700", *International Journal of Middle East Studies*, 12, 1980.
- GRADEVA, Rositsa, "The Activities of a Kadı Court in Eighteenth-Century Rumeli: The Cası of Hacıoğlu Pazarcık", *The Turkish Studies Association, Bulletin*, C.XVI, s. 2, 1992.

²³ Mehmet Yaşar ERTAŞ, Üsküdar Kadılığı 335 Numaralı Şer'îye Sicil Defteri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü , Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

- İLGÜREL, Mücteba, "Şer'îye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *Tarih Dergisi*, s. 28-29, İstanbul 1975.
- İLGÜREL, Mücteba, "XIII. Yüzyıl Balıkesir Şer'îye Siciline Göre Subaşılık Müessesesi", VIII. Türk Tarih Kongresi, C.II, Ankara 1976.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. I, s. 2, 1943.
- İNALCIK, Halil, "Osmanlı İdare, Sosyal ve Ekonomik Tarihiyle İlgili Belgeler. Bursa Kadı Sicillerinden Seçmeler", *Belgeler*, 10, 1980-81.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, "Şer'îye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *Tarih Dergisi*, s. 30, İstanbul 1976.
- JENNINGS, Ronald, "Kadı, Court an Legal Procedure in 17th Century Ottoman Kayseri", *Studia Islamica*, 50, 1979.
- JENNINGS, Ronald, "Limitations of the Judicial Powers of the Kadı in 17th Century Ottoman Kayseri", *Studia Islamica*, 50, 1979.
- JENNINGS, Ronald, "Loans and Credit in Early 17th Century Ottoman Kayseri", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, (JESHO), 16, 1973.
- JENNINGS, Ronald, *The Judicial Registers of Kayseri (1590-1630) As a Source for Ottoman History*, University of California, Los Angeles 1972.
- JENNINGS, Ronald, *The society and Economy of Maçuka in the Ottoman-Judicial Registers of Trabzon, 1560-1640*, Washington DC: Dumbarton Oaks, 1986.
- JENNINGS, Ronald, "Women in Early 17th Century Ottoman Kayseri", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, (JESHO), 18, 1975.
- JENNINGS, Ronald, "Zimmis (Non-Muslims) in Early 17th Century Ottoman Kayseri", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, (JESHO), 2, 1978.
- J. SENG, Yvonne, *The Estate Inventories (Tereke) of Üsküdar as Records of Everyday Life in an Ottoman Town*, University of Chicago, 1991.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Analodu Tarihinin Yerli Kaynakları", *Belleten*, C. VII, s. 27, 1943.
- MANDAVILLE, Jon, "The Ottoman Court Records of Syria and Jordan", *The Journal of the American Oriental Society*, 86, 1966.

- MANTRAN, Robert, "XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat, (çev) M.Ali KILIÇBAY, İstanbul 1991.
- NAGATA, Yuzo, "Manisa Şer'i Mahkeme Sicil Defterlerinden Bir Kaç Not", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, (OTAM)*, s. 3, Ankara 1992.
- NANOVA, Svetlana, "Muslim and Christian Women in the Şeriat Courts in Eighteenth Century Rumeli: Manage Problems", *The Turkish Studies Association, Bulletin*, C. XVI, s. 2, 1992.
- ONGAN, Halit, *Ankara'nın I Numaralı Şer'ie Sicili*, Ankara 1958.
- ORTAYLI, İlber, "Anadolu'da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler", *Osmanlı Arastirmaları*, s. 1.
- ORTAYLI, İlber, "Social Change in Bursa (Eighteenth Century) According to Kadı Registers", *The Turkish Studies Association, Bulletin*, C. XVI, s. 2, 1992.
- ÖZDEĞER, Hüseyin, *1463-1640 Yılları Bursa Sehri Tereke Defterleri*, İstanbul Üniversitesi, 1988.
- PAMUK, Sevket, "17. Yüzyılda Avrupa'da Basılan Kalp Paralar Osmanlı Piyasalannda Niçin Kabul Görüyordu?", *Toplum ve Ekonomi*, s. 2, 1991.
- RAFEG, Abdülkerim, *The Law Court Registers and Their Imortance For a Socio-Economic and Urban Study of Ottoman Syria*, "L'espace social de la villa Arabe, Maisonneuve et Larose, Paris 1979.
- REILLY, James. A, "Shari a Court Registers and Land Tenure Around Nineteenth Century Damascus", *Middle East Studies Association, Bulletin*, 21, 1987.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, "Bursa Kadı Sicillerinde İç ve Dış Ödemeleri Aracı Olarak "Kitabü'l-Kadı ve Süfteceler", *Türkiye İktisat Tarihi Semineri*, Haziran, 1973.
- SCHEEL, Helmuth, "Türk Tarihinin Tetkiki Bakımından Türkçe Vesikaların Önemi", *Türkiyat Mecmuası*, C.III, İstanbul 1942.
- TAŞ, Kenan Ziya, "Arşiv Malzemesi Olarak Şer'ie Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Tarih Arastirmaları" I.Milli Arşiv Şûrası, Ankara 1998.
- TAŞDEMİR, Mehmet, *Samsun Şer'ie Sicilleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- ULUÇAY, Çağatay, "Manisa Şer'ie Sicillerine Dair Bir Araştırma", *Türkiyat Mecmuası*, C. X.

- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülki*, C.V, Ankara 1935.
- YAMAN, Mümtaz, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülki*, C. XII, 1938.

4-MARDİN ŞER'İYE SİCİLLERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

2005 yılında Mardin tarihinin ve kültürünün araştırılması amacıyla hayata geçirilen Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi dahilinde yer alan 14 ruloya sarılı mikrofilm halindeki 92 defterden 86' sını Mardin ve civar bölgesinin, geriye kalan 6 defter ise Derik, Midyat, ve Savur yerleşimlerinin kayıtlarını teşkil etmektedir. Aşağıda Mardin Şer'iyeye Sicillerinin mikrofilm numaralarını ve ait olduğu tarihleri tablo halinde vereceğiz.

Mardin ile ilgili yapılacak çalışmaların önündeki en önemli engellerden birisi şehir tarihleri açısından tartışılmaz bir öneme sahip olan Şer'iyeye Sicilleri ile ilgili olarak kaynak bakımından araştırmacıların faydalanabileceği bir alt yapının oluşturulamamasıdır.

MARDİN ŞER'İYE SİCİLLERİ²⁴

SIRA NO	MİKROFİLM NO	AİT OLDUĞU TARİH	SIRA NO	MİKROFİLM NO	AİT OLDUĞU TARİH
1	179	1309-1311	45	225	1321-1322
2	180	1311-1312-1317	46	226	1309-1310
3	182	1297-1300	47	227	1165-1270
4	183	1307-1310	48	228	1321-1326
5	184	1263-1265	49	229	1317-1321
6	185	1308-1309	50	230	1321-1326
7	186	1305-1306	51	232	1306-1313
8	187	1303-1305	52	234	1288-1289
9	188	1305-1319	53	235	1275-1277
10	189	1305-1306	54	236	1275-1277
11	190	1308-1309	55	237	1118-1277
12	191	1307-1310	56	238	1282
13	192	1287-1288-1301-1302	57	239	1275-1284
14	193	1282-1284	58	240	1283
15	194	1280-1281	59	241	1187-1196
16	195	1173-1178	60	242	1258-1261
17	196	1291-1292	61	243	1273-1274
18	197	1278-1280	62	244	1277-1279
19	198	1312-1317	63	245	1281-1282
20	199	1315-1317	64	246	1283-1284
21	200	1285-1287	65	247	1170-1173
22	201	1262-1271	66	248	1100-1159
23	202	1228-1252	67	249	1274-1275
24	203	1135-1156	68	250	1271-1272
25	204	1282-1283	69	251	1126-1130
26	205	1284-1285	70	252	1137-1160
27	206	1291-1294	71	253	1221-1256
28	207	1321-1323	72	254	1271-1274
29	208	1314-1315	73	255	1153-1263
30	209	1317-1321	74	256	1321-1323
31	210	1318-1320	75	257	1308-1309
32	211	1310-1312	76	258	1286-1287
33	212	1308-1311	77	259	1006-1009
34	213	1313-1315	78	260	1291-1293
35	214	1308-1309	79	261	1282
36	215	1318-1321	80	262	996-1231
37	216	1308-1309	81	263	1243-1247
38	217	1263-1267	82	264	1099-1100
39	219	1294-1301	83	266	1203-1205
40	220	1315-1317	84	269	1285-1287
41	221	1317-1320	85	270	1295-1297
42	222	1311-1317	86	334	1306-1310
43	223	1309			
44	224	1310-1312			

²⁴ AKGÜNDÜZ, a.g.e., C. I, s. 203-204.

Mardin Şer'iyeye Sicilleri ile ilgili bu güne kadar yapılmış olan çalışmalar şunlardır:

- İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Fasih Dinç, 242 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2006.
- İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Fasih Dinç, 235 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Ercan GÜMÜŞ, 238 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Abdulkaki BOZKURT, 193 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- Ahmet KANKAL, İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Veysel GÜRHAN, 183 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- Ahmet KANKAL, İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Veysel GÜRHAN, 248 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- K.Ziya TAŞ, İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Veysel GÜRHAN, 195 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2006.
- Ahmet KANKAL, İbrahim Özcoşar, Hüseyin H. Güneş, Ramazan GÜNAY, 252 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.
- Ramazan GÜNAY, 259 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2002.
- Veysi AKAY, 201 Nolu Mardin Şer'iyeye Sicili Değerlendirme Metin Transkripsiyon ve Dizin, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Fasih DİNÇ, H. 1006 (1597) - H. 1288 (1872) Tarihleri Arasındaki Mardin Şer'iyeye Sicillerinin Envanteri , I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirisi. Mardin 2006.
- Fasih DİNÇ , 235 Nolu Mardin Şer'iyeye Siciline Göre Mardin, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Diyarbakır 2007.

Yukarıda saydığımız çalışmaların dışında bazı şer'iyeye sicilleri üzerinde

transkripsiyon ve değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

B-MARDİN TARİHİNE VE COĞRAFYASINA GENEL BİR BAKIŞ

1-MARDİN İSMİ

Mardin isminin menşei hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Şimdilik bunların hangisinin doğru olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Mardin'in tarihte Micdonine, Marde, Maridin, Mardion²⁵ ve Mardes²⁶ adları ile anıldığı bilinmektedir. Osmanlı arşiv belgelerinde ise Mârdin şeklinde yer almaktadır²⁷.

Ermenice kaynaklarda şehrin ismi Merdin; Süryani kaynaklarında da Merdo, Merdi, Merde, Marda ve Mardin şeklinde yer almaktadır. Mardin ismi Arapça ve Osmanlıca kaynaklarda çoğunlukla Mardin şeklinde geçmekle beraber Mirdin, Merdin tarzlarına da bazı eserlerde rastlanmaktadır. Mardin kelimesine ait bu farklı yazılışa bazen aynı metinlerde bile rastlanmaktadır²⁸.

A. Dupre ve J. Von Hammer, eski Yunan coğrafyacılarından naklen, Mardin'e Marde denildiğini zikr ederek bu kelimenin menşei muharip bir kavim olan Merde'lerle ilgili olduğunu yazarlar. Hammer'e göre, Merde'ler İran hükümdarlarından Ardeşir (226-241) tarafından buraya yerleştirilmiştir. Şehir ve kavim isimleri arasında ayniyet, Mazıdağı havalisinde oturan Yezidilerin şeytana tapmaları, eski bir İran an'anesinin devamı olarak şer'e ibadet eden Marde'lerin bu bölgeye yerleştirilmelerinin delilleridir. C. Ritter de Hammer'in bu ifadesini naklederse de, onun fikirlerini şüphe ile karşılar.

Vâkidî ise Dîn adındaki bir İranlı zahidin Mardin'in bulunduğu dağın tepesine yerleştiği, orada ibadetle vakit geçirdiği, zamanla şöhretinin Horosan'a ve Doğu'nun diğer ülkelerine yayıldığı, bir gün Heraklius tarafından gönderilen bir kumandanın buraya gelerek önce zahidle dostluk peyda ettiği sonra da onu öldürdüğü, burada bir kale inşa ettirdiği, müteakiben kızının da bunun karşısında bir kale yaptırdığı, "Dîn öldü" manasına gelen Arapça mâte Dîn'den de Mardin kelimesinin türediği şeklinde bir halk rivayetini zikreder. Onun Mardin'in kuruluşuna dair naklettiği uzun rivayetin enteresan bir tarafı da Mardin ve Kal'at al-İmra' kalelerinin birlikte kurulduğu keyfiyetidir.

²⁵ Pars TUĞLACI, Osmanlı Şehirleri, İstanbul 1985, s. 238.

²⁶ Ernst HONIGMANN, Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı, (Çev. Fikret İŞILTAN), İstanbul 1970, s. 6.

²⁷ Gerek Tahrir Defterlerinde gerekse Şer'îye Sicillerinde bu şekilde kaydedilmiştir. Ayrıca bkz. Mehmet Salih ERPOLAT, XVI. Yüzyılda Diyarbekir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1999, s. 113.

²⁸ Nejat GÖYÜNÇ, XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Ankara 1991, s. 1.

Onun naklettiği bir diğer rivayet de İran hükümdarlarından birisinin hasta olan oğlunu doktorların tavsiyesi üzerine buraya tebdil-i hava için getirip yerleştirdiği, ondan mülhem olarak da bu mahalle bu şehzadenin adı verilerek Mardindenildiği şeklindedir. Bu rivayetleri Mardin tarihi ile uğraşan bir çok müellifler eserlerine bazen aynen fakat bazen daha uzun ve tafsilatlı bir şekilde, bazen kısaca aktarmışlardır²⁹.

V. Minorsky, Süryanilerin şehre Marde dediklerini ifade etmekte, fakat manası hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir³⁰. Süryaniler, Mardin'in halk arasındaki telaffuzunun Merdin olduğunu, bunun da Süryani dilinde kale anlamına gelen Merdo'nun çoğulu olduğunu bildirerek bu havalide bulunan dört meşhur kaleyi sayarlar. Bunlardan ilk ikisi Mardin ve Kal'at al-İmra' kaleleri, diğer ikisi de Mardin'in bir saat kadar güneydoğusundaki Deyr Zaferân Manastırı'nın gerisindeki sırtlarda bulunan iki kaledir. Kanaatimizce, bu, Mardin kelimesi ile ilgili izah tarzlarının en mantıklısı olmalıdır³¹.

İbni Batuta, Mardin hakkında dağ eteğinde büyük bir şehir olup İslam şehirlerinin en güzellerinden ve şirin çarşıları bulunan bir şehir demekle beraber, isminin menşei hakkında bilgi vermemektedir³².

Evliya Çelebi ise ismin kaynağını Hz. Yunus'a dayandırmaktadır. Ona göre Dağda bulunan bir ejderi Yunus Peygamber öldürdüğünden dolayı Şâhika dağı denilen Mardin'in bulunduğu dağa Mâr (Yılan) dağı adı verilmiştir³³.

2- MARDİNİN COĞRAFİ YAPISI

Kuzeyde Diyarbakır, doğuda Şırnak, batıda Şanlıurfa, güneyde Suriye ve kuzey doğusunda Batman ve Siirt ile komşu olan Mardin, 37-38 enlemleri, 40-42 boylamları arasında yer alır.

Mardin, Diyarbakır'ın 81 km. güneydoğusunda, Dicle nehrinin 50 km. batısında, tepeler arasında ve Mezopotamya'nın münbit ovalarının birinin ortasında yüksek bir noktada bulunmaktadır³⁴. Bölgedeki Mardin-Midyat eşiği adı verilen ve üzerinde bir çok tepeler bulunan yüksek plato, batıda Diyarbakır'ın güneybatısındaki Karacadağ'dan, güneydoğuda Dicle kenarından Cizre'ye kadar devam eder. Bu plato aynı zamanda

²⁹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 1.

³⁰ Vladimir MINORSKY, "Mardin", İA., C. 7. İstanbul 1977, s. 317.

³¹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 4-6.

³² İbni BATÛTA, İbni Batuta Seyhatnamesi, (Sadeleştiren Mümin ÇEVİK), İstanbul 1993, C. I, s. 162.

³³ Evliya ÇELEBİ, Evliya Çelebi Seyhatnamesi, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986 C. 3, s. 460-461.

³⁴ Ali CEVAD, Memalik-i Osmaniyenin Tarih ve Coğrafya Lugatı, İstanbul 1314, C. II, s. 719.

yukarı Mezopotamya'nın su bölümünün hattını teşkil eder³⁵. Mardin, Mazıdağı eşiğinin Dicle tarafındaki bölgeden Habur çayı kaynakları bölgesine doğru elverişli bir geçit yerinde kurulmuştur; başka bir tabirle Mardin, Diyarbakır-Nisibin (Nusaybin) yoluna hakim bulunur ki, bu yol daha ileride Cizre ve Musul'a doğru uzanmaktadır. Diğer tarafta, batı yönündeki birkaç yol Mardin'i Urfa vasıtası ile Fırat üzerinden Birecik'e bağlar. Mardin-Diyarbakır 95 km., Mardin-Nusaybin 60 km., Mardin-Savur-Midyat 104 km., Mardin-Urfa 283 km., Mardin-Adana (demiryolu ile) 710 km. mesafede bulunmaktadır³⁶. Mardin, 12760 km, kare yüz ölçümünde vilayetin merkezidir.

Bir şehrin fiziki yapısında göze ilk çarpan ve şehrin -eski zamanların askeri bu zamanın ise kültürel (sanatsal) önemini ortaya koyan, belki de en önemli unsuru, o şehrin kalesidir. Mardin'e baktığımızda uzun muhasaralardan sonra teslim alınabilen bir kalesi bulunmaktadır.

Mardin kalesi doğu-batı istikametinde 800 metre kadar uzunlukta, yer yer 30 ile 150 metre arasında değişen genişlikteki bir düzlüktedir. Bu düzlük doğuda 1200 metre, batıda 1180 metre, ortada 1165 metre yüksekliğindedir. Bu kaleyi gören hemen herkes onun azamet ve heybetinden sitayişle bahsetmiş kaleye X. yüzyılda “*al-Baz (Şahin)*”, XIV. yüzyılda “*Kal'at al-Şahba*” veya “*Kal'at-ı Kûh*” hatta “*Kal'at al-Gurâb (Karga kalesi)*” adları verilmiştir³⁷.

Bu kale eskiden meskun idi. Batı tarafında sık evlerden meydana gelen bir mahalle bulunmaktaydı³⁸. Bu evlerin duvarları kaledeki şehir için tabii bir sur meydana getiriyordu. 1471'de J. Barbaro, buradaki evlerin miktarını üç yüz kadar tahmin etmektedir. 1766'da C. Niebuhr da kalede vaktiyle iki yüz ev varken, oradan geçtiği tarihte bunlardan ancak 80'inin oturulabilecek durumda olduğunu kaydetmiştir. Bu bilgilerden hareketle XVI. yüzyılda da Mardin kalesinde 200 ile 300 arasında mesken bulunduğu tahmin olunabilir³⁹. Kuzey tarafında ise, konak veya saray denilen büyük bina; muhafızlara ait bir kışla ve Akkoyunlular tarafında yaptırılmış olan bir cami bulunmaktaydı. Kalenin güney tarafında bir tek kapı ve üzerindeki kitabe Akkoyunlu devrine atfedilir. Kalenin bir kısmı sarp kayalar tarafından meydana getirilmiş olup,

³⁵ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 1.

³⁶ MİNORSKY, a.g.m., s. 317.

³⁷ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 91.

³⁸ MİNORSKY, a.g.m., s. 320.

³⁹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 93.

ancak meylin nispeten azaldığı kısımlarda duvarlar bulunmaktaydı. Kalenin güney cephesinin orta kısmında halen ayakta duran bir kule bulunmaktadır⁴⁰.

Kalede bir de hamam bulunmakta, bu hamam harabe bir vaziyette olup, halen enkazını görmek mümkündür⁴¹.

Kale, muhtemelen XVIII. yüzyılın ortalarında yavaş yavaş terk olunmaya başlamıştır. C. Niebuhr'un yukarıya alınan sözleri artık kalenin terk olunmaya başladığını ve halkın büyük bir çoğunluğunun kaleyi terk ettiğini göstermektedir. Burada oturan halk zamanla kalenin dışında bulunan şehre inmiş, kale içerisindeki cami ve konak ise harabe haline gelmişlerdir.

XIX. yüzyıl ortalarından sonra kale tamamen terk olunmuş, buradaki binanın taşları sökülerek başka inşaatlarda kullanılmıştır⁴².

Defterde Mardin Kalesi hakkında mevki belirten ifadeler vardır.”... *bir bâb dükkân ve altı yüz gurus kıymetli mukavvem kale arkasında vâki' bir taraftı...*”⁴³

3- MARDİNİN TARİHİ

a) – Kuruluşundan Artuklulara Kadar

Mardin'in ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmemekle beraber, eski yakındoğu tarihine göre bu kuruluş Sümerlere kadar dayanmaktadır (M.Ö 2850). Mardin'in kuruluşundan daha ziyade, buranın onarımı hakkında rivayetler mevcuttur:

Subariler, Mezopotamya'da Sümerler ve Babillerden önce kurulmuş ve başkenti “Telhalef” olan bir devlettir. Alman arkeolog Baron Max von Oppenheim'in 1911-1929 yılları arasında yaptığı kazılarda elde ettiği sonuçlara göre M.Ö. 4500-3500 yılları arasında yaşamışlardır.

İlk çağlarda Fırat ile Dicle arasında yaşayan Sümerler'in egemenliği altına giren Mardin, daha sonra Akad, Babil, Pers ve Makedon hakimiyetine girmiştir⁴⁴.

Asur krallarından Adadnirari I (yak. ol. M.Ö. 1305-1274) ve oğlu Salmanasar I (yak. ol. M.Ö. 1274-1244) ile ilgili kitabelerde “Kaşiri dağları” namı ile anılan mıntikanın Mardin'in doğusundaki Tur 'Abidin tarafları olduğu, daha sonraki Asur

⁴⁰ MİNORSKY, a.g.m., s. 320.

⁴¹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 94.

⁴² GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 95.

⁴³ M.Ş.S. 208, s. 10

⁴⁴ Hanna DOLAPÖNÜ, Mardin Tarihi, İstanbul 1972, s. 17.

metinlerinde de Kaşari'den sık sık bahsedildiği bilinmektedir. Asur metinlerindeki “Nirbu” coğrafi terimi ile de Tur ‘Abidinin orta kısmının kastedildiği zannedilmektedir.

Yine çivi yazılı tabletlerde kullanılan, daha sonra Roma ve Bizans müelliflerinde rastlanan “İzala” coğrafi teriminin muhtemelen Mardin dağı için kullanılan özel bir tabir olduğu sanılmaktadır. Bu günkü bilgilere göre Mardin'den ilk defa doğrudan doğruya bahseden müellif, M.S. IV. yüzyıl Roma tarihçilerinden Antakyalı Ammianus Marcellinustur. Bizans müelliflerinde Mardin'in imlası çeşitli vesilelerle ve farklı şekillerde geçer.

Mardin Şehri ve havalisi Roma İmparatorluğu'nun daha sonra Bizanslıların Sasanilerle mücadelelerinde ehemmiyetli bir yer işgal eder. Bunun için Sasanilere karşı savunma amacı ile Bizanslılar bölgede bir çok kale inşa etmişlerdir⁴⁵.

Mardin şehri, Hz. Ömer'in halifeligi zamanında H. 18 (M. 639) senesinde Müslümanlar tarafından fethedildi⁴⁶. Bu fetih sulh yoluyla olmuştur.

Arap emirlerinden Hamdan bin Hamdun, beyliğin başına geçtikten kısa bir sonra H. 260 (M. 873) senesinde Mardin'i zaptetmiştir. Ancak H. 281 senesinde halife Mu'tezid bu şehir üzerine yürümüştür. Hamdan burayı terk ederken Mardin'de bıraktığı oğlu kaleyi Abbasi halifesine teslim etmiş ve buradaki tahkimat tahrip edilmiştir. Ancak 366'ya doğru Hamdanilerden Hamdan bin Hasan, kaleyi tekrar inşa ettirmiştir⁴⁷.

Daha sonra bu mıntika X. yüzyıl sonlarına doğru Humaydiya Kürtlerinden olup “Baz” lakabı ile meşhur ve Mervanlı hanedanının cediti olan Ebu Abdullah el-Hüseyn bin Dustak'ın hakimiyeti altına girmiştir. Sultan Melikşah zamanında Selçukluların hakimiyeti altına giren Mardin ve havalisi, Sultan Melikşah sonrasında cereyan eden bazı hadiseler sahne olmuştur⁴⁸. Onun ölümünden sonra, Tutuş bin Alparslan bir aralık Nusaybin'e kadar olan araziye ele geçirmiştir⁴⁹.

b) - Artuklular Dönemi

Türkmen komutanlarından Artuk Beyin oğullarından Necmeddin İlgazi tarafından zabtedilen Mardin'de, 1106 yılında Artukoğulları Devleti'nin Mardin kolu kurulmuştur. Bu sülalenin iktidarı zamanında Mardin gelişmiştir. Mardin Artukoğulları Devletinin

⁴⁵ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 2.

⁴⁶ Adulganı BULDUK, (Abdulganı Efendi), Mardin Tarihi, Ankara 1999. Ancak İslam Ansiklopedisinde Mardin maddesini yazan Minorsky'e göre H. 19'da ele geçirilmiştir.

⁴⁷ MİNORSKY, a.g.m. C.7, s. 317.

⁴⁸ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 8.

⁴⁹ MİNORSKY, a.g.m. C.7, s. 318. ; Mehmet Altay KÖYMEN, Selçuklu Devri Türk Tarihi, Ankara 1982 (2. Baskı), s.74-75.

tarihinde, ayrıca Haçlılar ile Anadolu ve Suriye'ye yerleşen Selçukluların mücadelelerinde büyük bir önemi vardır⁵⁰. Mardin ve havalisinde XII. yüzyılın başlangıcından itibaren üç yüz sene hükümran olan Artukoğulları, Diyarbakır bölgesinin tarihinde de önemli rol oynamışlardır. Bu hanedan zamanında, bizzat Mardin şehri ve kalesi pek çok defalar hücumlara göğüs germiş, şehir birkaç kere zapt ve tahrip edilmiştir. Kale, çok yüksekte gayet sarp bir kayanın üzerindeki düzlükte oluşu, giriş kısmının da pek dar bulunması ve tek girişe imkan vermesi sebebi ile feth olunamamış, ancak uzun muhasaralar sonunda teslimine zorlanabilmiştir. Artukoğulları Mardin'de ve civarında, mühim bir kısmı XVI. ve XVII. yüzyıllarda faaliyet halinde olan ve bazıları da bu güne intikal eden cami, medrese, kervansaray, bimaristan gibi toplum hayatı üzerinde çeşitli yönlerden büyük tesirleri olan eserler yaptırmışlardır⁵¹.

Selahaddin Eyyubi, Mardin'in 10 km. batı tarafında bulunan Harzem'e kadar gelmişse de şehri zaptedememiştir⁵². Ancak şehir 1185 senesinde Selahaddin Eyyubi'nin yüksek hakimiyetini tanımaya mecbur olmuştur. Artuklular, onun adını darp ettirdikleri paraların üzerinde zikr etmişlerdir. 1197'de Melik Adil bin Eyyub, şehri işgal ve yağma ettirmişse de kaleyi zapta muvaffak olamamıştır⁵³. 1232'de Melik el-Kamil bütün Diyarbakır bölgesini, bölgenin en müstahkem kale ve şehri Mardin müstesna, işgal etmiştir⁵⁴.

İlhanlılar devrinde de Hulagu Han Mardin emiri Necmeddin Gaziyi itaate davet etti. Ancak o tarafsızlığını muhafaza etti. 1258'de Mardin sekiz ay müddetle Hulagu'nun oğlu Yaşmut kuvvetleri tarafından muhasara edilince şehirde açlık ve hastalık zuhur etti. Bu nedenle Mardin, Moğolların hakimiyetini tasdike mecbur kaldı⁵⁵.

Mardin havalisi iki defa da Timur'un istilasına maruz kalmıştır⁵⁶. Bunlardan ilki 1394 senesi başlarında vuku bulmuştur⁵⁷. Mardin ve Diyarbakır bölgesi Timur'un üçüncü oğlu Miranşah'ın oğullarından Ebubekir Mirza'ya verilmişti⁵⁸. Timur'un ilk istilası sırasında Sultan İsa Artukoğulları'nın başında bulunmaktaydı. Sultan İsa Timur'a hürmette kusur etmediyse de Mardin halkının şehirde dolaşan Timur askerlerine saldırması üzerine, Sultan İsa zincire vuruldu. 1404 Nisanında Timur hücumu geçince

⁵⁰ İbrahim ARTUK, Mardin Artukoğulları Tarihi, İstanbul 1934. s. 45-46.

⁵¹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 8.

⁵² MİNORSKY, a.g.m., C.7, s. 318.

⁵³ ARTUK, a.g.e., s. 109.

⁵⁴ Mükrimin Halil YINANÇ, "Diyarbakır", İA., C. 3, s. 616.

⁵⁵ MİNORSKY, a.g.m., C.7, s. 318.

⁵⁶ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 10.

⁵⁷ İsmail AKA, Timur ve Devleti, Ankara 1991, s. 19-20. ; Faruk SÜMER, "Karakoyunlular", İA., C. 7, Ankara 1967, s. 57.

⁵⁸ AKA, a.g.e., s. 30.

şehir zabtedildi. Fakat Uluğ Beyin dünyaya gelmesi nedeniyle Mardin halkı affa mazhar oldu. Sultan İsa'nın yerine kardeşi Sultan Salih Mardin'in başına getirildi ise de üç sene sonra Sultan İsa affedilip tahtına geri döndü. Bununla beraber Timur tekrar el-Cezirede görününce Sultan İsa kaleye kapandı. Muhasara uzun süreceği ve erzak kıtlığı hissedildiği için, Timur şehir önünde fazla durmadıysa da Akkoyunlu Kara Osman'a Mardin'i kuşatma emri verdi. Bu hadise Mardin'e Akkoyunlu müdahalesinin başlangıcını teşkil eder ise de Kara Osman'ın kuvvetleri henüz şehrin zabtına yetecek kadar yoktu. Sultan İsa Timur'un huzuruna giderek affolundu.

Mardin, Karakoyunlu hükümdarı Bayram Hoca tarafından 1366 yılında kuşatılmış ve Artuklu kuvvetleri bozguna uğratılmıştır⁵⁹. Karakoyunlu Kara Yusuf, Timur'un ölümünden sonra mülkünü geri almak üzere Mısır'dan ayrılarak Sultan İsa ile güçlerini birleştirip Akkoyunlu Kara Osman üzerine yürüdü. Fakat bunun sonunda bir anlaşma yapılarak savaşa son verilmiştir⁶⁰. Kara Osman buradan ayrıldıktan sonra Kara Yusuf Mardin'e saldırıp Sultan İsa'yı mağlup ettiyse de Mardin'i almaya muvaffak olamamıştır. Sultan İsa'nın ölümünden sonra onun yerine geçen kardeşi Sultan Salih, Akkoyunluların bu saldırıları karşısında H. 811/M.1408'de Mardin'i Karakoyunluların hakimiyetine bırakmıştır. Onlar da mübadele yolu ile Musul'u kendisine vermişlerdir⁶¹.

Mardin'de Karakoyunlu hakimiyeti 1432 senesine kadar sürdü. Bu tarihte Mardin, Karakoyunlular'ın burada muhafız olarak bıraktığı Emir Nasr'ın kovulmasıyla Akkoyunlu hakimiyetine geçmiştir. Emir Nasr'ın bu istilayı durdurma isteği ve Osmanlı hükümdarı II. Murad nezdindeki teşebbüsleri bir fayda vermemiştir⁶². Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah zamanında Karakoyunluların Mardin'i alma teşebbüsleri olmuşsa da kaleyi düşüremeyince bu teşebbüsleri de başarılı olamamıştır⁶³.

Mardindeki Akkoyunlu hakimiyeti XVI. yüzyılın başlarına kadar sürmüştür. Bu dönem içerisinde hükümdar olan Kasım bin Cihangir, Kasım Padişah lakabı ile anılmaktadır⁶⁴.

Irak-ı Arab, Diyarbekir ve Elbistan'a kadar, Mardin'in de içerisinde bulunduğu

⁵⁹ Faruk SÜMER, "Karakoyunlular", İA., C. 6, s. 55.

⁶⁰ Ebu Bekr-i Tihranî, Kitab-ı Diyarbekiriyya, (Çeviren Mehmet DEMİRDAĞ), İstanbul 1999, s. 43.

⁶¹ MİNORSKY, a.g.m., C. 7, s. 318. Faruk Sümer'e göre bu olay H.812 (1409) yılı baharında gerçekleşmiştir. Mardin'in Karakoyunlulara bırakılması söz konusu değildir. Kara Yusuf Mardin'i Beylerinden Ali'ye vermiş, Musul'u da Melik Salih'e bırakmıştır. Bir müddet sonra Melik Salih Kara Yusuf tarafından zehirlenerek öldürülmüş ve Artuklu hanedanı da ortadan kalkmıştır. A.g.e. s. 80.

⁶² Mükrimin Halil YİNANÇ, "Akkoyunlular", İA., C. I, s. 258-259.

⁶³ Ebu Bekr-i Tihrani, a.g.e., s. 111-115.

⁶⁴ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 13.

bölge Şah İsmail tarafından işgal edildi⁶⁵ ve buraya adamlarından Ustaclu Mehmed yerleştirildi. Buradan geçen Venedikli bir tacir bu dönemde Mardin'den bahsederken güzel saraylardan ve camilerden söz etmektedir. Ayrıca Mardin'in kan dökülmeksizin Şah İsmail'in eline geçtiğini belirtmiştir⁶⁶. Mardin'in hangi tarihte Safevilere intikal ettiği kesin olarak bilinmemekle beraber, 1508 (914) senesi ilkbaharında bu havalie İranlıların hakim oldukları anlaşılmaktadır. Şah İsmail burada hakimiyet sağlamak için kanlı mücadeleler yapmıştır. Mardin, Osmanlıların bölgedeki hakimiyeti ele geçirecekleri Çaldıran Savaşı'na kadar Safevilerin elinde kalmıştır.

c) - Osmanlılar Dönemi:

Mardin, Yavuz Sultan Selim'in takip ettiği Doğu siyasetinin bir neticesi olarak, Şah İsmail ile 23 Ağustos 1514 (2 Recep 920)'de Çaldıran'da yapılan ve Osmanlı ordusunun galibiyeti ile biten muharebeden sonra Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Mardin'in Osmanlılara bağlanması ve Safevilere karşı cephe almasında Heşt-Bihişt müellifi büyük müverrih İdris-i Bitlisi'nin çok önemli rolü olmuştur. Çünkü İdris-i Bitlisi Urmiye, Malatya ve Diyarbakir'e kadar olan bölgeyi Şah İsmail'e karşı ayaklandırmak için Doğu Anadolu'ya gönderilmiş ve bunun neticesinde evvelce Emir Sarim oğullarını Safevilere karşı mücadeleye ikna etmiştir. Ayrıca Soran hakimi Emir Seyyid Bey'in ve Baban Kürtlerinin bunları himayesini sağlamıştır. Daha sonra Bradost emirlerinden Yusuf İskender ve Sultan Ahmed'in de Osmanlıların safına ilhakını teminle civardaki Kürt kabilelerinin uzlaşmasını başarmıştır. Müteakiben İmadiye ve Cizre taraflarına giderek İmadiye hakimleri Emir Seyfeddin ve oğlu Emir Sultan Hüseyin ile Cizre hakimi Şah Ali Beyin Yavuz Sultan Selim'e biatlerini gerçekleştirmiştir. Daha sonra İdris-i Bitlisi'nin Hizan ve Bitlis'e gittiği ve bu havalideki Kürtleri de Osmanlılara bağladığı anlaşılmaktadır⁶⁷.

İdris-i Bitlisi'nin gayretleri sonucunda içlerinde Melik Halil Eyyubinin, Bitlis hakimi Emir Şerafeddin, Hizan Hakimi Emir Davud, Eğil Hakimi Emir Kasım, Sason hakimi Ali Bey, Namran hakimi Abdal Bey ve kürt ümerasından cem'an yirmi beş kişi Diyarbakir dolaylarını Safevilerden temizlemek için Osmanlı hizmetine girmeyi kabul ettiler ve Muş sahrasında toplanarak faaliyete geçtiler⁶⁸. Ayrıca Bitlisi'nin tahrikleri ile

⁶⁵ Tahsin YAZICI, "Safeviler", İA., C.10, s. 54.

⁶⁶ MİNORSKY, a.g.m., C. 7, s. 319.

⁶⁷ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 16.

⁶⁸ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 16.

Diyarbakir ahalisi de şehirdeki Safevilerin bir kısmını katlettiler, bir kısmını da şehir dışına kovarak Yavuz Sultan Selim'e biatlerini bildirdiler, kendisinden yardım talebinde bulundular. Bu hadiseler üzerine Şah İsmail, bölgeyi hakimiyeti altına almak için harekete geçti ve bölgeye kendi adamlarını gönderdi. Safeviler Diyarbakir'i kuşattılar, ancak Diyarbakir halkı Safevilere karşı direnerek Yavuz Sultan Selim'e haber gönderip kendisinden yardım talebinde bulundular. Yavuz Sultan Selim'in bu maksatla gönderdiği dergah-ı 'ali müteferrikalarından ve aslen Diyarbakirli olan Yiğit Ahmed, Diyarbakir'e gelerek muhasarayı yarıp şehrin içerisine girmeye muvaffak oldu. Safevilerin şehir muhasarası bir yıl kadar sürdü. Nihayetinde Bıyıklı Mehmed Paşa bölgeye doğru hareket etti. Bu arada İdris-i Bitlisi de Doğu Anadolu'da bulunan bir çok kürt ümerasını Diyarbakir'in imdadına koşmaları için ayaklandırdı. Bunlar arasına Palu Hakimi Cemşid ve Çemişgezek hakimi vardı. Hepsi Kiğı'da birleşerek Çapakçur'u Safevilerden aldılar. Daha sonra şehir yakınlarına geldiler. Bunu haber alan Şafevi kumandanı Karahan, muhasarayı kaldırarak Mardin istikametinde firar etti. Bıyıklı Mehmed Paşa da Diyarbakir Beylerbeyiliğine atandı⁶⁹.

Karahan'ın Mardin istikametinde çekilmesi üzerine, Osmanlı kuvvetleri de onu takibe koyuldular. Nitekim Karahan Mardin'de bulunan yakınlarını alarak Sincar'ın yolunu tuttu. Osmanlı kuvvetleri de Mardin halkının şehrin sur kapılarını açmalarından sonra savaşmadan şehre girdiler. Muhafız olarak burada bırakılan Safevi kuvvetleri de iç kaleye tırmandılar. Şehir böylece Osmanlılar namına İdris-i Bitlisi ve Melik Halil tarafından zapt olundu. Bununla beraber kale, Şah İsmail kuvvetlerinin elinde bulunuyordu. Mardin'in Osmanlılar tarafından bu ilk zaptı kesin olarak bilinmemekle beraber, Ramazan 921 (Ekim 1515) içerisinde vuku' muhtemeldir.

Osmanlı askerlerinin kış mevsimini geçirmek için Mardin'den Diyarbakir'e gittikleri haberini alan Karahan, Sincar'dan geri dönerek şehri ele geçirdi ve Şah İsmail'e kendisine takviye göndermesi için haber gönderdi⁷⁰.

Nihayetinde Bıyıklı Mehmed Paşa ile Karahan arasında 1516'da Mardin'in 17 km. kuzey doğusunda Koçhisar (bu günkü Kızıltepe) şehri yakınında Karga- Dede (veya Dede-Kargın) muharebesinde Osmanlı kuvvetleri üstün gelmiş, Karahan da bu savaş sırasında maktul düşmüştür. Bu suretle yukarı el-Cezire'de İran hakimiyeti sona erdirilmişse de Mardin'de halen İran hakimiyeti devam etmekteydi⁷¹. Bir sene kadar

⁶⁹ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 18.

⁷⁰ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 20.

⁷¹ MİNORSKY, a.g.e., C. 7, s. 319.

Mardin'i muhasara eden Bıyıklı Mehmed Paşa, sonunda kalenin içerisinde Safevi kuvvetlerini teslim mecbur ederek Mardin'in de Safevi hakimiyetinden kurtulmasını sağlamıştır. Daha sonra Mardin bir sancak haline getirilerek Diyarbekir Eyaletine bağlanmıştır.

1515 senesinde Diyarbekir ve havalisinin fethiyle memur olan Bıyıklı Mehmed Paşa'ya, aynı zamanda Diyarbekir Beylerbeyliği de verilmişti. Bıyıklı Mehmed Paşa burada Osmanlı hakimiyetini tesis ettikten sonra Anadolu'nun Güneyinde ele geçirilen bütün yerleri birleştirerek merkezi Amid olmak üzere, Diyarbekir Beylerbeyliği meydana getirilmiştir.

Coğrafi bakımdan el-Cezire'nin bir kısmı olan Mardin, idari bakımdan da Bizanslılar zamanından beri Diyarbekire bağlı idi. Bu taksimat genelde bu şekilde kabul edilmiştir. Diyarbekirin bir parçası olarak düşünülmesinde ilk çağlardan beri sürüp gelen bu idari bağlantının da rolü olsa gerektir⁷².

924 (1518) tarihli tapu tahrir defterine göre Mardin sancağında Mardin kazası, Savur ve Nusaybin nahiyeleri bulunmaktadır. Bu tarihte Kabur (Habur)'un da Mardin sancağı sınırları içerisindeki nahiyelerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Fakat burası daha sonra Mardin kazası sınırlarından çıkarılmıştır. 1518 tarihli bu defter muhtemelen Mardin'in tümünün ele geçirilmesinden sonraki ilk idari taksimattır. Buna göre bu ilk taksimat bu günkü Mardin vilayetinden farklı bir yapı arz etmektedir. Sancak 1519'de doğuda Savur ve Nusaybin çevresinden batıda Derik yakınlarına, kuzeyde Dicle kıyılarından güneyde Sincar sahrasına kadar uzanmaktadır. Hısn-ı Keyfa'nın bu tarihte Mardin'e bağlı olmadığı düşünülmektedir⁷³.

932 (1526) tarihli tapu tahrir defterine göre Mardin, Savur ve daha sonradan Mardin'e bağlanan Berriyecik kazaları bulunmaktadır. Bu defterde Habur'dan hiç bahsedilmemektedir. Bu tarihte Mardin batıya doğru genişlemektedir. Mardin ve Savura bağlı köyler ve mezralar 1518 tarihli defterdeki isimlere aynen uymaktadır⁷⁴.

947 (1540) tarihli tapu tahrir defterine göre Mardin sancağında bazı değişikliklerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu tarihte Mardin sancağına bağlı tek bir kazadan bahsedilmektedir. O da Mardin kazasıdır. Ayrıca bu kazaya bağlı olarak görülen tek bir nahiyeye de daha önceki defterlerde kendisinden hiç bahsedilmeyen Duraçlı nahiyesidir⁷⁵.

⁷² GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 37.

⁷³ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 40.

⁷⁴ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 41.

⁷⁵ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 43.

1540'tan sonra da, Mardin sancağında değişiklikler devam etmiştir. Mardin sancağı tabirine 22 Cemâziye'l-âhir 961 (25 Mayıs 1554) tarihinde de rastlanmaktadır. Daha sonraki tarihlerde ise Mardin'den nahiye olarak bahsedilmektedir. 964 (1557)'de Mardin, Amid livasına bağlı bir nahiye, 972 (1564) tarihlerindeki tahrirde bir kaza olarak zikredilmektedir. XVII. yüzyılda da Diyarbekir'e bağlı bir kaza idi. Mardin'in, XVIII. yüzyılda Bağdat'a bağlandığı görülmektedir. XIX. yüzyılın başlarında Mardin yine Bağdat paşalığına bağlıdır⁷⁶. II. Mahmut'un ıslahatları el-Cezire'de iyi karşılanmadı. Bu nedenle 1832'ye doğru Mardin'de çıkan bir ayaklanma sonucunda şehrin yönetimini Kürt beyleri ele geçirmişlerdir. Bunlar muhtemelen Milli aşiretidir. Osmanlı Devleti burada asayiş sağlamış ve 1836 senesinde ise merkezden atanan bir vali tekrar duruma hakim olmuştur. Fakat bundan sonra Mardin halkı Osmanlı yönetimine karşı bir soğukluk içerisine girmiş, Osmanlının atadığı valiye karşı çıkmışlardır. Bir müddet sonra, Mısır da isyan eden İbrahim Paşa'ya bağlanmayı tercih etmişlerdir⁷⁷. 1840 senesinde Mardin'in zaman zaman Musul'a da bağlandığı görülmektedir. 1845 senesinde Mardin'den tekrar bir sancak olarak bahsolunduğu görülmektedir⁷⁸. 1287 (1870) senesinde çıkan "vilayetler kanunu" ile tekrar bir sancak olarak⁷⁹ Diyarbekir eyaletine bağlanan Mardin'in, bu tabiiyeti Cumhuriyete kadar devam etmiştir⁸⁰.

⁷⁶ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 47.

⁷⁷ MİNORSKY, a.g.m., C. 7, s. 310.

⁷⁸ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 47.

⁷⁹ MİNORSKY, a.g.m., C. 7, s. 310.

⁸⁰ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 47.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON

A-TRANSKRİPSİYON İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Bu gün Latin alfabesinde kullandığımız “s” harfi, Osmanlıların kullandığı Arap alfabesinde üç farklı şekilde yazılmaktaydı. Bu harfleri ayrıca belirterek, bunları birbirinden ayırt edecek işaretleri kullanma gereği duymadık. Osmanlı alfabesinde “se (ث)”, “sin (س) ve “sad (ص)” harflerini biz bir tek “s” ile gösterdik.

Milli Kütüphane Şer’iye Sicilleri Bölümü’nde 208 numarada kayıtlı bulunan bu defter, H. 1314-1315 (M. 1896-1897) yılları arasında tutulmuş kayıtları ihtiva etmektedir. Bu defter 335 hüküm ve 98 sayfa’dan ibarettir. Sayfa 38 ve 58 boş bırakılmıştır. Defterin ilk belgesinin tarihi 6 Muharrem 315 / (7 Haziran 1897) ve defterin son belgesinin tarihi 5 Sefer 315 / (6 Temmuz 1897) dir. Defterin başından sonuna kadar düzenli bir tarih sıralaması yoktur. Ardı sıra yazılan iki belge arasında bazen yıllara varan tarih farkları olduğu görülmektedir. Bu da defterdeki kararların belli bir sıraya göre değil , rastgele yazıldığını ortaya koymaktadır.

Defterin bir diğer özelliği ise hüküm hüküm ayrılmamış ve bunlara sıra numarası verilmemiş olmasıdır. Bu da hükümlerin tarafımızdan tasnifine ve hükümlere sıra numarası verilmesine sebep olmuştur. Defter genel itibariyle Türkçe yazılmıştır. Ancak defterdeki belgelerde bir kısım Arapça metinler (Sayfa 55-57-92-93-94-95) kayda alındığı için bu belgelerin de transkripsiyonu yapılmış olup, Arapça metinler dipnot olarak gösterilmiştir.

Defter numaraları 1-17. sayfalara kadar Arapça rakamlarla, diğer sayfalar-muhtemelen daha sonra yapılan arşiv çalışmalarında- günümüz rakamlarıyla ve elle yazılmıştır.

Defterde bulunan Arapça ifadeler ve o gün konuşulan dil bozulmadan verilmeye çalışılmıştır. Guruş (kuruş), Ahmed (Ahmet) vs. gibi belgelerde geçen pek çok ifade, kullanıldıkları zamanın diline sadık kalınarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

Defterin tutulduğu tarih itibariyle, başka mahkemelerin de bulunduğu (Bidayet ve Hukuk Mahkemesi), Osmanlı Hukuk sisteminde yapılan değişikliklerle birlikte Şer'îye Mahkemelerine yansıyan dava çeşidi azalmış olduğundan çalıştığımız defterde bulunan belgeler de muhteva yönüyle zengin değildir.

İncelediğimiz defterin mikrofilm ve fotokopi sayfalarına bakılacak olursa klasik Şer'îye Sicili ebadında bir defter olduğu anlaşılmaktadır. Bunda da genel olarak Osmanlı arşivlerinde bulunan ve muhtemelen belli bir sistem ve anlayışın mahsulü olarak şekillenmiş standart bir defterdir. Defter, 14/15 cm eninde 35/36 cm boyunda olup , okunaklı bir yazı stili ile yazılmıştır. Defterin sağ tarafındaki sayfaların sağ alt köşelerinde silinmiş bazı yerler okunamamaktadır. Ayrıca defterin mikrofilme alınırken bazı sayfa aralarının net çekilemediği için okunmasında bazı zorluklar yaşandığını ve bazı sayfaların mükerrer çekildiğini de ifade etmeliyiz.

Bu çalışmada transkripsiyon kaidelerine çoğunlukla riayet edilmiştir. Mikrofilmdeki çekim veya defterdeki yıpranma sebebiyle çıkmayan ve bu sebeple okunamayan yerler parantez içerisinde noktalarla (.....), tarafımızdan okunamayan yerler ise köşeli parantezlerle [.....], okuyup ancak emin olmadığımız yerler parantez içerisinde soru işaretiyle (?), kâtibin kararları yazarken yazmayı unuttuğu yerler ise tarafımızdan tamamlanarak parantez içinde () işaretiyle gösterilmiştir.

Defterde bulunan (ع) ve (ء) harfleri (') işareti ile; (ٲ), (و) ve (ي) harfleri ile yapılan uzatmalar ise (^) işaretiyle gösterilmiştir. Transkripsiyon kurallarında (ع) ve (ء) harf-işaretleri her ne kadar ayrı ayrı belirtiliyorsa da şimdilik biz her iki harf-işareti de sadece (') işareti ile vermeyi uygun gördük. (^) işareti hem inceltme ve hem de uzatmanın karşılığı olarak kullanılmıştır.

**208 NOLU MARDİN ŞER'İYE SİCİLİNİN DEFTERDEKİ
SIRASINA GÖRE HÜKÜM TASNİFİ**

SIRA NO	BELGE SAYFA NO	HÜKÜM NO	KONUSU
1	1	1	Kayıp Merkep hakkında
2	1	2	Hüküm devamı
3	1	3	Hüküm devamı
4	1	4	Hüküm devamı
5	1	5	Hüküm devamı
6	2	6	Hüküm devamı
7	2	7	Hüküm devamı
8	2	8	Hüküm devamı
9	2	9	Hüküm devamı
10	2	10	Hüküm devamı
11	2	11	Nafaka Hakkında
12	2	12	Hüküm devamı
13	3	13	Vakıf için berat-ı şerif ve Vakfın mirası talebi hakkında
14	3	14	Hüküm devamı
15	3	15	Hüküm devamı
16	4	16	İcâr da'vâsı
17	4-5	17	Miras tespiti ve taksimi hakkında
18	5	18	Hüküm devamı
19	5	19	Hüküm devamı
20	5	20	Hüküm devamı
21	5-6	21	Mülk satışı Hakkında
22	6	22	Alacak verecek hakkında
23	6	23	Hüküm devamı
24	6	24	Hüküm devamı
25	6	25	Hüküm devamı
26	7	26	Hüküm devamı
27	7	27	Hüküm devamı
28	7-8-9-10-11	28	Miras tespiti ve taksimi hakkında
29	12	29	Talak hakkında
30	12	30	Hüküm devamı
31	12	31	Hüküm devamı
32	12	32	Hüküm devamı
33	12	33	Hüküm devamı
34	12-13	34	Hüküm devamı
35	13	35	Hüküm devamı
36	13	36	Hüküm devamı
37	13	37	Hüküm devamı
38	13-14	38	Hüküm devamı
39	14	39	Hüküm devamı
40	14	40	Hüküm devamı
41	14	41	Hüküm devamı
42	14	42	Hüküm devamı
43	14	43	Hüküm devamı
44	14	44	Hüküm devamı
45	15	45	Hüküm devamı
46	15	46	Hüküm devamı
47	15	47	Hüküm devamı
48	15	48	Hüküm devamı
49	15	49	Hüküm devamı
50	16	50	Hüküm devamı

51	16	51	Hüküm devamı
52	16	52	Hüküm devamı
53	16	53	Hüküm devamı
54	17	54	Miras tespiti ve taksimi hakkında
55	17	55	Hüküm devamı
56	18	56	Mülk satışı hakkında
57	18-19	57	Arazi tespiti ve keşfi hakkında
58	19	58	Hüküm devamı
59	19-20	59	Miras tespiti ve taksimi hakkında
60	20	60	Hüküm devamı
61	20-21	61	Hüküm devamı
62	21-22	62	Hüküm devamı
63	22	63	Hüküm devamı
64	22	64	Hüküm devamı
65	23	65	Hüküm devamı
66	23	66	Hüküm devamı
67	23	67	Hüküm devamı
68	23	68	Hüküm devamı
69	24	69	Hüküm devamı
70	24	70	Hüküm devamı
71	24	71	Hüküm devamı
72	24-25	72	Hüküm devamı
73	25	73	Hüküm devamı
74	25	74	Hüküm devamı
75	25	75	Hüküm devamı
76	25	76	Hüküm devamı
77	25	77	Hüküm devamı
78	25	78	Hüküm devamı
79	26	79	Hüküm devamı
80	26	80	Hüküm devamı
81	26	81	Hüküm devamı
82	26	82	Hüküm devamı
83	26	83	Hüküm devamı
84	27	84	Hüküm devamı
85	27	85	Hüküm devamı
86	27-28	86	Hüküm devamı
87	28	87	Hüküm devamı
88	28	88	Hüküm devamı
89	29	89	Hüküm devamı
90	29	90	Hüküm devamı
91	29	91	Hüküm devamı
92	29	92	Hüküm devamı
93	29	93	Hüküm devamı
94	29	94	Hüküm devamı
95	30	95	Hüküm devamı
96	30	96	Hüküm devamı
97	30	97	Hüküm devamı
98	30-31	98	Hüküm devamı
99	31	99	Hüküm devamı
100	31	100	Hüküm devamı
101	32	101	Hüküm devamı
102	32	102	Hüküm devamı
103	32	103	Hüküm devamı
104	32-33	104	Hüküm devamı
105	33	105	Hüküm devamı
106	33	106	Hüküm devamı
107	33	107	Hüküm devamı
108	33	108	Hüküm devamı

109	33-34	109	Hüküm devamı
110	35	110	Hüküm devamı
111	35	111	Hüküm devamı
112	35	112	Hüküm devamı
113	35	113	Hüküm devamı
114	35	114	Hüküm devamı
115	36	115	Miras tespiti ve taksimi hakkında
116	36	116	Hüküm devamı
117	36	117	Hüküm devamı
118	36	118	Hüküm devamı
119	36	119	Hüküm devamı
120	37	120	Miras tespiti ve taksimi hakkında
121	37	121	Hüküm devamı
122	37	122	Hüküm devamı
123	37	123	Hüküm devamı
124	37	124	Hüküm devamı
125	39	125	Mihr-i muaccel bedeli (Nikah tasdiki) hakkında
126	39	126	Hüküm devamı
127	39-40	127	Miras tespiti ve taksimi hakkında
128	40	128	Hüküm devamı
129	40	129	Hüküm devamı
130	41	130	Hüküm devamı
131	41	131	Hüküm devamı
132	41	132	Hüküm devamı
133	41-42	133	Bahçe anlaşmazlığı ve taksimi ile alacak hakkında
134	42	134	Hüküm devamı
135	42	135	Hüküm devamı
136	42	136	Hüküm devamı
137	42-43	137	Hüküm devamı
138	43	138	Hüküm devamı
139	43	139	Hüküm devamı
140	43	140	Hüküm devamı
141	44	141	Hüküm devamı
142	44	142	Hüküm devamı
143	44	143	Hüküm devamı
144	44	144	Hüküm devamı
145	45	145	Hüküm devamı
146	45	146	Hüküm devamı
147	45	147	Miras tespiti ve taksimi hakkında
148	45	148	Hüküm devamı
149	45	149	Hüküm devamı
150	46-47	150	Miras tespiti ve taksimi hakkında
151	47	151	Miras tespiti ve taksimi hakkında
152	47	152	Hüküm devamı
153	47-48	153	Hüküm devamı
154	48	154	Hüküm devamı
155	48	155	Miras tespiti , taksimi ve satış hakkında
156	49	156	Alacak-verecek hakkında
157	49	157	Hüküm devamı
158	49	158	Hüküm devamı
159	50	159	Miras tespiti ve taksimi hakkında
160	50	160	Hüküm devamı
161	50	161	Hüküm devamı
162	51-52	162	Alacak-verecek - Nafaka hakkında
163	52-53	163	Hüküm devamı
164	53	164	Hüküm devamı
165	53	165	Hüküm devamı

167	53	167	Hüküm devamı
168	53	168	Hüküm devamı
169	53	169	Hüküm devamı
170	53	170	Hüküm devamı
171	53-54	171	Hüküm devamı
172	54	172	Hüküm devamı
173	54	173	Hüküm devamı
174	54	174	Hüküm devamı
175	54	175	Hüküm devamı
176	54	176	Hüküm devamı
177	54	177	Hüküm devamı
178	54	178	Hüküm devamı
179	54-55	179	Hüküm devamı
180	55	180	Hüküm devamı
181	55	181	Hüküm devamı
182	55	182	Hüküm devamı
183	56	183	Hüküm devamı
184	56	184	Hüküm devamı
185	56	185	Hüküm devamı
186	56-57	186	Hüküm devamı
187	57	187	Hüküm devamı
188	57	188	Hüküm devamı
189	59	189	Kayıp Merkez hakkında
190	59	190	Hüküm devamı
191	59	191	Hüküm devamı
192	59	192	Hüküm devamı
193	59	193	Hüküm devamı
194	60	194	Nikah hakkında
195	60	195	Hüküm devamı
196	60	196	Hüküm devamı
197	60	197	Hüküm devamı
198	60	198	Hüküm devamı
199	60	199	Hüküm devamı
200	60	200	Hüküm devamı
201	60	201	Hüküm devamı
202	61	202	Hüküm devamı
203	61	203	Hüküm devamı
204	61	204	Hüküm devamı
205	61	205	Hüküm devamı
206	61	206	Hüküm devamı
207	61	207	Hüküm devamı
208	61	208	Hüküm devamı
209	61	209	Hüküm devamı
210	61	210	Hüküm devamı
211	62	211	Miras tespiti ve taksimi hakkında
212	62	212	Hüküm devamı
213	62	213	Hüküm devamı
214	62	214	Hüküm devamı
215	63	215	Alacak-Verecek - Ticaret hakkında
216	63	216	Hüküm devamı
217	63	217	Hüküm devamı
218	63	218	Hüküm devamı
219	63-64	219	Hüküm devamı
220	64	220	Bahçe anlaşmazlığı ve taksimi hakkında
221	64-65	221	Hüküm devamı
222	65	222	Hüküm devamı
223	65	223	Hüküm devamı
224	65-66	224	Hüküm devamı

225	66	225	Hüküm devamı
226	66	226	Hüküm devamı
227	66	227	Hüküm devamı
228	66	228	Hüküm devamı
229	66	229	Hüküm devamı
230	67	230	Hüküm devamı
231	67	231	Hüküm devamı
232	67	232	Hüküm devamı
233	67	233	Hüküm devamı
234	67-68	234	Hüküm devamı
235	68	235	Hüküm devamı
236	68	236	Hüküm devamı
237	69	237	Satış hakkında
238	69-70	238	Miras tespiti ve taksimi hakkında
239	70	239	Hüküm devamı
240	70	240	Hüküm devamı
241	70	241	Hüküm devamı
242	71	242	Nikah hakkında
243	71	243	Hüküm devamı
244	71	244	Hüküm devamı
245	71-72	245	Hüküm devamı
246	72	246	Alacak-Verecek - Ticaret hakkında
247	73	247	Hüküm devamı
248	73-74	248	Alacak-Verecek - Ticaret hakkında
249	74	249	Hüküm devamı
250	74	250	Hüküm devamı
251	74	251	Hüküm devamı
252	74	252	Hüküm devamı
253	75	253	Hüküm devamı
254	75	254	Hüküm devamı
255	75	255	Hüküm devamı
256	75	256	Hüküm devamı
257	75	257	Hüküm devamı
258	76	258	Katl ve kan bedeli hakkında
259	76-77	259	Miras tespiti , taksimi ve satış hakkında
260	77	260	Hüküm devamı
261	77	261	Hüküm devamı
262	78	262	Kayıp İstir hakkında
263	78	263	Hüküm devamı
264	78	264	Hüküm devamı
265	78	265	Hüküm devamı
266	78	266	Hüküm devamı
267	78	267	Hüküm devamı
268	78	268	Hüküm devamı
269	79	269	Miras tespiti ve taksimi hakkında
270	79	270	Hüküm devamı
271	79	271	Hüküm devamı
272	79	272	Hüküm devamı
273	80	273	Ticaret akdi hakkında
274	80	274	Kayıp Bergir hakkında
275	80-81	275	Hüküm devamı
276	81	276	Hüküm devamı
277	81	277	Hüküm devamı
278	81	278	Hüküm devamı
279	81-82	279	Miras tespiti ve taksimi hakkında
280	82	280	Hüküm devamı
281	82	281	Hüküm devamı
282	82	282	Duvar da'vâsı

283	83	283	Hüküm devamı
284	83	284	Hüküm devamı
285	83	285	Hüküm devamı
286	83	286	Hüküm devamı
287	83	287	Hüküm devamı
288	83	288	Hüküm devamı
289	83-84	289	Hüküm devamı
290	84	290	Hüküm devamı
291	84	291	Hüküm devamı
292	85	292	Miras tespiti ,taksimi ve satış hakkında
293	85-86	293	Hüküm devamı
294	86	294	Alacak-Verecek - Ticaret hakkında
295	86	295	Hüküm devamı
296	86	296	Hüküm devamı
297	86	297	Hüküm devamı
298	86	298	Hüküm devamı
299	87	299	Miras tespiti ve taksimi hakkında
300	87	300	Hüküm devamı
301	87	301	Hüküm devamı
302	88	302	Hüküm devamı
303	88	303	Hüküm devamı
304	88-89	304	Miras tespiti ve taksimi hakkında
305	89	305	Hüküm devamı
306	89	306	Hüküm devamı
307	89	307	Hüküm devamı
308	89-90	308	Miras tespiti ve taksimi hakkında
309	90	309	Hüküm devamı
310	90	310	Hüküm devamı
311	91	311	Hüküm devamı
312	92	312	Hüküm devamı
313	92	313	Hüküm devamı
314	92-93	314	Hüküm devamı
315	93	315	Hüküm devamı
316	93-94	316	Vakıf arazisi hakkında
317	94	317	Hüküm devamı
318	94	318	Hüküm devamı
319	94	319	Hüküm devamı
320	94	320	Hüküm devamı
321	94-95	321	Hüküm devamı
322	95	322	Hüküm devamı
323	95	323	Hüküm devamı
324	95	324	Hüküm devamı
325	96	325	Hüküm devamı
326	96	326	Hüküm devamı
327	96	327	Hüküm devamı
328	97	328	Miras tespiti ve taksimi hakkında
329	97	329	Hüküm devamı
330	97-98	330	Hüküm devamı
331	98	331	Hüküm devamı
332	98	332	Miras tespiti ve taksimi hakkında
333	98	333	Hüküm devamı
334	98	334	Hüküm devamı
335	98	335	Hüküm devamı

**208 NOLU MARDİN ŞER'İYE SİCİLİNİN KONULARINA GÖRE
HÜKÜM TASNİFİ**

Hüküm Konusu	Hüküm No	Toplam
Miras (Alacak-Verecek/Miras Tespiti/Mirasa Dahil Etme/Mirastan Çıkarma vb.)	17-18-19-20-22-23-24-25-26-27-28-54-55-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-127-128-129-130-131-132-147-148-149-150-151-152-153-154-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-211-212-213-214-215-216-217-218-219-238-239-240-241-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-259-269-270-271-272-279-280-281-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-328-329-330-331-332-333-334-335	188
Vakıf Mallarının Korunması, Mütevellî Tayini-Azli vb.	13-14-15-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327	15
Satış (Bina-Arsa-Ev-Bahçe)	21-56-155-237-259-260-261-292-293	9
Diyet/Kıyas (Kan Bedeli)	258	1
Kayıp (Merkep/Bergir/İstir)	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-189-190-191-192-193-262-263-264-265-266-267-268-274-275-276-277-278	27
Evlilik ve Boşanma (Nikah Akdi/Mihr-i Muaccel/Nafaka Bedeli)	11-12-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-125-126-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-242-243-244-245	50
Ticaret (Ticaret Akdi)	273	1
Arazi, Duvar ve Bahçe Anlaşmazlıkları	57-58-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291	43
İcâr	16	1
TOPLAM		335

208 NOLU MARDİN ŞER'İYE SİCİL DEFTERİ
METİN TRANSKRİPSİYONU
(1314-1315/1896/1897)

S.1/B.1

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi sâhib-i arz-ı hâl Muhammed bin Seyyid Cabir'in medîne-i mezkûre mahallâtından Bâbü'l-Cedîd mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermeni Katolik Milletinden derûn-ı arz-ı hâlde ism-i mezkûr Hannâ veled-i Toma Mahluta muvâcehesinde iş bu meclis-i şer'le muayyen ve müşâhed olunan levni kırmızı, sol kulağında beyaz alâmeti dört yaşında bir re's merkebi iş bu târih-i zabıttan bir sene mukaddem *gaib ani'l-meclis* mahalle-yi mezkûre ahâlisinden Şeyhi bin Hâcî 'Abdullah'dan yüz altmış beş guruş semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' etmiş iken, iş bu târih-i zabıttan on bir ay yirmi gün mukaddem merkeb-i mezkûru medîne-i mezkûre hâricinde ve bir buçuk saat mesâfede Nevâla Kutti nâm mahalde leylen ekrâd eşkıya takımından meçhûlin el-usûl beni soyub, merkeb-i mezkûru benden ahz u kabz eder olmakla suâl olunub, merkeb-i mezkûru mezbûr Hannâ yedinde bulmamakla bil-istihkak taleb ederim, deyû ba'de'l-da'vâsı ve'l-istintâk ol dahi cevâbında, merkeb-i mezkûru iş bu târih-i zabıttan on bir ay yirmi gün mukaddem merkeb-i mezkûru mârû'l-beyân Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Cambaz Esad bin Derê bu yeğenin vâsıtasıyla ismini tanımadığım Musul ahâlisinden yüz otuz yedi guruşu semen-i medfû'-i makbûz ile Musullu mezbûrdan iştirâ' etmiş idim, mülkümdür, deyû da'vâ ve her biri âherin *ber-minvâl-ı muharrer* müddeâsını inkar eylediği. 6 Muharrem 315 / (7 Haziran 1897) Müddeâ aleyh : Hannâ Müdde'î : Muhammed

S.1/B.2

Müdde'î mezbûr Muhammed ve müddeâ aleyh mezbûr Hannâ'nın mühürleri olmayub ve yazı yazmak bilmediklerini ifade etmeleriyle vâdi'-i imzaları için huzûrumuzda Şehnazâde Hâcî Mustafa bin Mahmûd'u tevkil etti. 6 Muharrem 315 / (7 Haziran 1897)

S.1/B.3

Târih-i mukaddem ve hâricen beyyinesinin istimâ'ına. 29 Mayıs 315 / (10 Haziran 1899)

S.1/B.4

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Hıdır bin

Hâcî ‘Abdullah nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazır olub, istişhâd olundukta mezbûr Hıdır da’vâya muvâfık şehâdet etmiş ise de, müdde-î mezbûr Muhammed, bundan mâ-adâ asla şâhidleri olmadığını ifade etti. 10 Muharrem 315 / (11 Haziran 1897)

S.1/B.5

Mercû taraf-ı beyyineye havâle şüd. 10 Muharrem 315 / (11 Haziran 1897)

S.2/B.6

Müddeâ aleyh mezbûr Hannâ getireceği şahitleri Cambaz Davud bin ‘Ali Suka ve Dolmacızâde Mustafa ve Cambaz Muho şâhidleri olub, bunlardan mâ-adâ asla şâhidleri olmadığını ifade etti. 10 Muharrem 315 / (11 Haziran 1897)

S.2/B.7

Ve beyân eylediği şâhidleri gelecek Cumartesi günü saat 5’te ikâme edeceğini ifade etti. 10 Muharrem 315 / (11 Haziran 1897)

S.2/B.8

Şâhid-i mezbûrundan mezbûrân Davud ve Mustafa nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclisi şer’a hazır olub her biri (ayrı ayrı) istişhâd olundukta, iş bu ma’rifet-i şer’ ile muayyen olunan merkeb, iş bu hazır-ı bi’l-meclis mezbûr Hannâ’nın mülkü olduğuna ma’lûmâtımız yoktur, deyu ifade ettiler. 12 Muharrem 315 / (13 Haziran 1897)

S.2/B.9

Tahlîfine havâle şüd. 2 Haziran 315 / (14 Haziran 1899)

S.2/B.10

Mezbûr Hannâ *ber-nehc-i şer’i* tahlîfi icra olundu. 3 Haziran 313 / (15 Haziran 1899)

S.2/B.11

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü’s-Savur mahallesinde sâkine ma’rifetü’z-zat Hüsniye bint-i Hıdır Sattare tarafından zikri-âti husûsu taleb ve da’vâ ve muhâsama ve muhâkeme ve murâfaa ve teblîğ ve tebellüğe ve tahlîf ve istihlâfa ve husûs-u mezkûrun mütevekkîf olduğu umûr ve muâmelâtın küllîsine tarafından vekîl-i müseccel-i şer’isi medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Ahmed bin Hâcî Kâsım el-Hâtûni marrû’l-beyân Bâbü’s-Savur mahallesi ahâlisinden İbrâhim bin Hıdır müvekkilem mezbûrenin zevce-i menkûha-i medhûlu bihâsı olub, müvekkilem mezbûreye bilâ nafaka ve menafık-ı şer’i terk edüb, iş bu târih-i zabıttan dört gün mukaddem diyar-ı âhere yani Deyrül-Zor Sancağına gittikten sonra cins-i nafakadan dahi bir nesne bırakmadığı ecilden nafaka ve kis ve bahâ’ vesair mesârifât-ı zarûreye eşşed-i ihtiyaca muhtace olmakla zevc-i gaib mezbûr İbrâhim üzerine kibel-i şer’-i şerîften kadr-i

kifâye meblağı farz ve takdir olunmak matlûbumdur, dedikte. 7 Muharrem 215 / (8 Haziran 1897) Müdde'îye vekîli : Ahmed

S.2/B.12

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Şeyhmus bin 'Ali Reşo ile medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Muhzirbaşı 'Abdulkâdir bin Hasan ve Muhzir Muhammed Said bin Molla Kâsım Asbahi nâm kimesne *li-ecli's-şehâde alâ târik'il-ihbar* meclis-i şer'a haziran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika zat-ı ma'lûmumuz olan Hüsniye bint-i Hıdır Settara'nın nafaka ve kisve bahâ' vesair mesârifât ve levâzımat-ı zarûriye bi hakkın tarafeynin hallerine nispeten zevci gaib İbrâhim bin Hızır şehriye kırk beş guruş nafaka zevce-yi mezbûre Hüsniye'ye vermeye mezbûre İbrâhim muktedir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz *alâ târiki's-şehâde* ihbar ederiz. 9 Muharrem 315 / (10 Haziran 1897) Muhammed Muhammed Muhammed

S.3/B.13

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden es-Seyyid Ahmed Şakir Efendi, ibn-ül müteveffâ 'Ömer Efendi, ibn-ül müteveffâ 'Abdüsselam Efendi halefîn medîne-i mezkûrenin Evkâf Müdürü Bekir Sıdkı Efendi ibn-i 'Ömer hazır olduğu hâlde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, mahalle-yi mezkûrede kâin el-yevm mevcûd ve me'mûr ve derûnunda *selavat-ı hamse ve ideyn* edâ olunmakta olan İbrâhim Beg ve Tekke nâmıyla ma'rûf câmi-i şerîf vakfının yevmiye iki akçe ve tabaka-i bâberât-ı şerîf-i âlîşân mütesarrıf olan 'Abdulbâkî Efendi terkeylediği hâlde vefât edüb, mûmâ-ileyh diğeri Muhammed Efendi dahi bilâ-veled vukû'-u vefâtıyla yeni hali ve tevliyet vecayış-i mahlûl ve hizmet-i lâzimesi muattalâk kalub, vâkf-ı mezbûr dahi evkâf-ı kadîmden olmakla derdeste ve sicilatında kayd-ı vakfiyesi olmayub, müteveffâ-yı mûmâ-ileyh 'Abdulbâkî Efendi ceddîm müteveffâ-yı mûmâ-ileyh 'Abdüsselâm Efendi'nin emmizâdesi olub, *ber-mûcib-i teamül-ü kadîm* hedematı vech-i layık üzere edâ ve ifaya kadirim ve cihet-i mezkûreye bir kıtâ berât-ı şerîf ihsan buyurmasını istirham ederim, deyû ifade ettiği. 5 Zi-l-hicce 314 / (7 Mayıs 1897) Müdde'î : Es-Seyyid Ahmed Şakir / Mühür

S.3/B.14

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hafız Mehmed Efendi ibn-i diğeri Hâcî Mehmed el-Mavsilî ve Seyyid Hâcî bin Seyyid Said ve Medrese mahallesi ahâlisinden Hasan bin Seyyid Şeyhmus bin Molla Esad ve Şehenzâde Ahmed Çelebi ibn-i el-Hâc Hıdır Ağa ve Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Mustafa Ağa ibn-i

Hâcî İsmâ'il Dolmacı ve Tekye mahallesi ahâlisinden Davud ibn-i 'Ali Ağa Şako ve Mustafa Efendi ibn-i eş-Şeyh Ahmed Efendi nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde *alâ târik'il-ihbar* meclis-i şer'a hâzırûn olub, her biri ayrı ayrı istişhâd ve istihbar olundukta fi'l-hakika marr'ül-beyân Tekye mahallesinde kâin el-yevm ma'mûr ve mevcûd ve derûnunda *selevat-ı hamse ve ideyn* edâ olunmakda olan İbrâhim Beg ve Tekye nâmıyla ma'rûf câmi-i şerîfin müteveffâdan mütevellisi sâlifü'z-zikr Tekye mahallesi ahâlisinden Mehmed Efendi ibn-i 'Abdulbâkî Efendi bundan dört sene akdem bilâ-veled vefât edüb, yeri münhal ve hizmet-i lâzimesi muattal kalub, hikmet ve tevliyet-i mezkûresi ez her cihetle muktedir mûmâ-ileyh Ahmed Şakir Efendi sıdk ve istikametle mevsûf tevliyet-i mezkûreye ehil ve erbâb olduğuna şâhidiz, *alâ târiki'ş-şehâde* ihbar ederiz. 15 Zi-l-hicce 314 / (17 Mayıs 1897)

S.3/B.15

İbn-ül mütevaffâ 'Ömer Efendi, ibn-ül müteveffâ 'Abdusselâm Efendi mûmâ-ileyh Ahmed Şakir Efendi'nin ceddî 'Abdusselâm Efendiyle müteveffâ mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'nin babası 'Abdulbâkî Efendi emmizâdesi olub ve mûmâ-ileyh Ahmed Şakir Efendi sahh.

S.4/B.16

Fi-l-asl medîne-i Mardin Sancağına mülhak Midyat Kazâsı nevâhiyesinden Dermikan nâhiyesi kurasından Keferzî karyesinde sâkin zatı medîne-i mezkûre mahallâtından Şeyh Çabuk mahallesi ahâlisinden 'Abdurrahman Efendi bin Hâcî Ahmed Efendi ile medîne-i mezkûre mahallâtından Gölâsiye mahallesinin imamı Hâcî Veli Efendi ibn-i Hâcî İsmâ'il'in ta'rîfleriyle muarrafa on dört yaşında Emine bint-i Yûsuf bin İsmâ'il ve Verdi babası mezbûr Yûsuf hazır olduğu hâlde medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-il enverde medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden reşadetlu eş-Şeyh 'Abdurrahman Efendi bin Şeyh Hamid Efendi mahzarında bi-t-tav' ve'r-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânil-merâm edüb, beher senede on guruş elli seneye kadar beş yüz guruşla taksîmi mûmâ-ileyh eş-Şeyh 'Abdurrahman Efendi'ye icâr ve teslîm edüb, ol dahi *ber-vech-i muharrer* isticbâr ve kabûl etmekle meblağ-ı mezkûru mûmâ-ileyh Şeyh 'Abdurrahman Efendi mâlından ve yedinden tamâmen ve kâmilten ahz u kabz edüb, dedikde Şeyh mûmâ-ileyh babası hazır-ı mezbûr mukirre-i mezbûrenin bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını tâyıyan ve kat'iyyen ikrâr ve tasdîk eyledikte. 13 Zi-l-hicce 314 / (15 Mayıs 1897)

Müste'cir : Es-Seyyid 'Abdurrahman el-Hamidi el-Samedî Mucire : Emine Hazır : Yûsuf ibn-i İsmâ'il Muarrif : Seyyid 'Abdurrahman Muarrif : El-Hâc Veli

S.4-5/B.17

Medîne-i Mardin mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden iken bundan akdem vefât eden haffâf esnâfindan Molla Mecîd ibn-i Hasan bin ‘Abdo’nun veraseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Fatima bint-i el-Hâc Halîl ile sulbi kebîr oğulları Hüseyin ve Muhammed ve sulbi sağîr oğlu ‘Abdullatîf ve sulbi kebîr kızları ‘Â’îşe ve Hasine ve Dervîşe ve Naime ve Şensoliye mahsûs ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri seksen sekiz sehîmden olub sehîm-i mezkûreden on bir sehîm zevce-i mezbûre Fâtîma ve sehîm-i mezkûreden her birine on dört sehîmden cem’an kırk iki sehîm bundan mezbûrdan Hüseyin ve Muhammed ve ‘Abdullatîf ve sehîm-i mezkûreden her birine yedişer sehîmden cem’an otuz yedi sehîm teb’an mezbûrân ‘Â’îşe ve Hasine ve Dervîşe ve Naime ve Şensoliye isâbet ederek müteveffâ-yı mezbûrdan *ber-vech-i âti* (...) eden mahalle-yi mezkûre sâkinlerinden mezbûr Hüseyin ibn-ül müteveffâ el-mezbûr Molla Subhi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer’-i şerîf’îl enverde (...) merbut olub medîne-i mezkûre mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesinde sâkin ‘Osmân ibn-üs Seyyid Muhammed el-müteveffâ mahzarında üzerine da’vâyı (...) edüb, ibn-ül müteveffâ-yı mezbûrdan sulbi kebîr oğlu olub, ol vecîhle verâseti benimle zevce-i menkûha-i mezkûresi *gaib ani’l-meclis* kabil ile sulbi kebîr oğlu *gaib ani’l-meclis* Muhammed ve sulbi sağîr oğlu kezâlik *gaib ani’l-meclis* ‘Abdullatîf ve sulbi kebîre kızı ‘Â’îşe ve Hasine ve Dervîşe ve Naime ve Şensoliye mahsûs mezbûreden başka müteveffâ-yı mezbûreden varisi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olmadığından (...) mihr-i muaccelenin duyûnât-ı müahhîran mâlından ve yedinden istikrâza ve kabza ve umûruna her kalem (...) ve mezbûrândan seksen sekiz gurus *kable’l ahz ve’l-istibka ber-vech-i muharrer* vefât (...) meblağ-ı mezkûru hallen bi’l-verase ba karar mezbûrândan (...) mezbûre hayatında cemiyet-i mezkûreden ol miktar gurusun zimmetinde deyn olduğu mûmâ-ileyhin ve kat’iyyen ikrâr ve i’tirâf mâ’adâ müdde’î-yi mezbûrun *ber-vech-i muharrer* eylediği verâsette müddeâsını inkar eylediği. 23 Muharrem 315 / (24 Haziran 1897) Müddeâ aleyh : Nu’mân Müdde’î : Hasan

S.5/B.18

Müdde’î mezbûrun *ber-vech-i muharrer* verâset müddeâsını beyâna havâle şüd. 23 Muharrem 315 / (24 Haziran 1897)

S.5/B.19

Medîne-i Mardin mahallâtından her biri Şeyh Şey’ullah mahallesi ahâlisinden Hafîz Hüseyin ebi’l-Hâc Halîl ve Yûsuf bin Ahmedşah nâm kimesne li-ecliş-şehâde meclis-i şer’a haziran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi’l-hakika bundan akdem

vefât eden Medrese mahallesi ahâlisinden iken Molla Subhi ibn-i Hüseyin Hero'nun verâseti zat-ı ma'lûmunuz olan zevce-i menkûha-i metrûkesi *gaib ani'l-meclis* Fâtıma bint-i el-Hâc Halîl ile sulbi kebîr oğulları iş bu hazır-ı bi'l-meclis Hüseyin ve *gaib ani'l-meclis* Muhammed ve sulbi sağîr oğlu 'Abdullatîf ve sulbi sağîre kızları kezâlik zatları ma'lûmumuz olan *gaib ani'l-meclis* 'Â'îşe ve Hüsniye ve Dervîşe ve Naime ve Şensoliye'ye münhasıran ve mezbûrundan başka müteveffâ-yı mezbûrun verâseti ve terekesine âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsda bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 23 Muharrem 315 / (24 Haziran 1897) Şâhid Şâhid

S.5/B.20

Şâhidan-ı mezbûrânın usûl-u mevzûasına tatbiken tezkiyeye havâle şüd. 23 Muharrem 315 / (24 Haziran 1897)

S.5-6/B.21

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden sâhib-i arz-ı hâl Başvanzâde Muhammed Said bin Ahmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-il enverde yine mahalle-yi mezkûre ahâlisinden ve bir gûnâ batısından derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr 'Abdurrahman Efendi bin Bekir bin es-Seyyid 'Ömer mahzarında ikrârat-ı ve tasarrufat-ı sahîhe ve nafize olduğu hâlde bi-t-tav' ve'r-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, mahalle-yi mezkûrede kâin bir tarafı Kefnezâde Hâcî Mehmed Emin verasesinin mülk menzilleri ve bir tarafı yine Başvanzâde Subhi bin Hâcî Hasan'ın menzili ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd, tahtâni ve fevkâni iki kat bir bâb mülk menzili dâhilinde olan mukarrer mukîm olan nısf-ı mezkûr tabaka-i fevkânisinde vâki' kârgîrden iki masbiyeli bir bâb manzara dâhilinde yine kârgîrden bir masbiyeli kiler ve yine kârgîrden sağîr bir matbak ve dâhilinde memşahâne ve benim müstakillen mülküm olan tabaka-i tahtâniyesinde kâin eyvân ve oda ve kahve ocağının satıhlarında hakk-ı tasarruf ve karar-ı ve mezkûr manzaranın altında ve tabaka-i tahtâniyesinde kâin sağîr benûn bir kiler ve kiler-i mezkûre gidüb gelmek ve kapının nısf-ı müteberrâ ve solunda hakk-ı mürûr ve uburu ve sokak kapısının *nısf-ı murabbâ bi-cümleti't-tevabi'i ve'l-lâhiki ve kâffeti'l-hukuki ve'l-merafiki* tarafeynden îcâb ve kabûlleri hâvî şürût-u müfside ve mu'adadan ârî gîş ve tezvirden beri üç bin guruş semen-i tesmiyesiyle mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi'ye *batt-i sahîh-i şer'i bey'* ve temlik ve teslîm eylediği ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, semeni olan meblağ-ı mezkûr üç bin guruşun mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi mâlından ve yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz ayledim. Fî-mâ ba'd *ber-vech-i meşrûh* mesâkin-i mezkûre müstemilatıyla benim asla ve

kat'iyen alaka ve müdâhale kalmamıştır. Mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi'nin mülk-ü sahîhi ve hakk-ı sarihi olmuştur. *Keyfe-mâ-yeşâ* mâlik ve mutasarrıf olsun dedikte *ğabbe tasdiki's-şer'i maveka'a bi-t-taleb* ketb ve imlâ olundu. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897) Müşteri : 'Abdurrahman bin es-Seyyid 'Ömer Bâyiî : Masvazâde Mehmet Said

S.6/B.22

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesinde sâkin 'Â'îşe bint-i Fariso el-Bilali'nin vekîl-i müseccel-i şer'isi zevc-i dâhili bih mahalle-i mezkûre ahâlisinden 'Abdulmecîd ibn-i İsmâ'il Efendi yine medîne-i mezkûreye tabi etraf-ı şehir kurasından Bilali karyesi ahâlisinden Dervîş bin Halîl el-Bilali muvâcehesinde bundan altı sene mukaddem müvekkilem mezbûre 'Â'îşe mâlından ve yedinden yarım lira-yı 'Osmâni altunu, elli dört guruş ve üç adet sim-i Mecîdi altmış üç guruş ki *min heys'ül mecmû'* yüz on dört guruş mezbûr Dervîş bin Halîl'e karz târikiyle ahz u kabz ve umûrunda sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûr edâ ve teslîme mezbûr Dervîş'e tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, müdde'î mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını taleb-i inkar eylediği. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897) Müddeâ aleyh : Dervîş Müdde'î : 'Abdulmecîd

S.6/B.23

Müddeâ-yı mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havâle şüd. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897)

S.6/B.24

Getireceği şâhidleri 'Abdulmecîd ibn-i Dervîş bin Şeyh Hüseyin ve Kabâla karyeli Süleyman ibn-i İbrâhim ve Şehidiye Mahalleli Şakir bin Şeyh 'Ömer ve Ahmed bin Şeyh Yûsuf ve Sadık bin 'Osmân el-Matribi ve 'Abdurrahman bin Seyyid Hamo ve Ma'sertı karyeli Ahmed bin 'Ali ve Ahmed bin Hüsno Matribi ve bunlardan başka şâhidlerim olub, îcâb eder ise ikâme edeceğim, deyû ifade etti.

S.6/B.25

Medîne-i Mardin mahallâtından Necmüddin mahallesi ahâlisinden Yahya bin Dervîş ile medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Sadık bin 'Osmân li- ecli's-şehâde mahkeme-i şer'a haziran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta hâzırûn-i mezbûrânın zatı ve şahsına ârif olduğumuz 'Â'îşe bint-i Fariso mâlından ve yedinden yüzlük Mecîdiye altununun miktarı elli dört guruşla üç adet sim-i Mecîdiye iş bu hazır saat-ı âlî mezbûr Dervîş istikrâhın ve kabûlün ve umûruna sarfla istihlâk eylediği meblağ-ı mezkûr cihet-i mezkûreden müdde'î mezbûre 'Â'îşe Hatun

diyeti olduğuna şahidiz, şehâdet dahi ederiz. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897)

S.7/B.26

Şâhidan-ı mezbûrândan merkûm Sadık babasının edâsını bilmediğim zevcem Reşî geçen sene kaldırdığını bilmem muahharen tegayyür-i kelâm ederek komşumuzdan Kadıro zevcesi kaldıranı bilmem şâhid-i merkûm Sadık Biloreş da bu cihetten dolayı ma'lûmumdur, deyû diğer şâhid Yahya dahi aslen gördüğüm yoktur, deyû ta'an da'vâsında bulunduğu. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897)

S.7/B.27

Tezkiye, Sirren : Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden 'Abdurrahman Efendi bin Şeyhmus ve Tekye mahallesi ahâlisinden Hasan bin 'Abdulkâdir el-Muhzırbaşı

Alenen : Tekye mahallesi ahâlisinden Ahmed ibn-i Hâcî Kâsım Hâtûni ve Muhzırbaşı 'Abdulkâdir bin Hasan sirren ve alenen tezkiyeleri icra kılınan şâhidan-ı mezbûrânın şehâdetleri mûcibince zikr olunan yarım lira-yı 'Osmâniye ile üç adet Mecîdiyeyi mezbûre 'Â'îşe'ye edâ ve teslîme mezbûr Dervîş'e tenbîh olunduğu. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran

S.7-8-9-10-11/B.28

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesinde mütemekkin iken iş bu târih-i zabıttan on sene mukaddem vefât eden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermeni Katolik Milleti efradından Said el-Medre veled-i Davud veled-i Yûsuf Ğarro'nun verâseti zevce-i metrûkesi Fuli bint-i Makdis Sado Naûm ile anası Hêlê bint-i Hannâ Nemo ve ol vakit siğar ve *el-hâletü hâzihi* kibar kızları Meryem ve Mülkiye ve sulbiye-i seğire kızı Nazlıye ve yine ol vakitte sağır ve *el-hâletü hâzihi* sulbi kebîr oğlu Davud ile sulbi seğir oğlu Selim'e münhasıra ve tashîh-i mesele-yi irsiyyeleri yüz altmış sekiz sehinden ibaret olub, siham-ı mezkûreden yirmi sehmi zevce-i mezbûre Fuli'ye ve yirmi sekiz sehmi ümmü mezbûre Aliyye ve her birine on yedişer sehinden cem'an elli bir sehmi benât-ı mezbûrat Meryem ve Mülkiye ve Nazlıye ve her birine otuz dörder sehinden cem'an altmış sekiz sehmi benât-ı mezbûrân Davud ve Selim'e isâbet eylediği ba'del kısme iştirâ' olunan siğar-ı mezbûrunun vakt-i rüşd ve sedâdlarına değin bâ-hücceti'ş-şer'iyeye kibel-i şer'den Ferco'ya vecîhleri anaları ma'rifetü'z-zat mezbûre Fuli nâm kadun hüccet zımmında beyân olunduğu vecîh ile hilaf-ı şer'-i şerîf mâlını sarf ve tebzîr eden oğlu kebîr merkûm Davud verâset-i siğar merkûmun müşterek olduğu *ber-vech-i âtî* beyân olunan terekeden dükkânlarıma ma'lûmâtım olmaksızın âhere icâr ve bey' ile ücretlerini hilaf-ı şer'-i şerîfe sarf ve tebzîr etmekde olmakla gerek kendi emvâlını ve gerek siğar-ı emvâlını hıfz ve siyanet etmek üzere mahalline gidüb, alâ vech-i şer'i tereke-i mezkûre

beyn'el-verâset'il-merkûme taksîm ve sefih-i merkûm Davud'un tasarrufat-ı külliyyesinden hacriyle hisse-i müfrezesinin kabz ve hıfz-ı ma'rifet-i şer' ile bir kassâm tâ'yîn bulunması husûsunda mahkeme-i şer'iyeden ba'de müraca'a bu dâî'leri bizzat ümena-i şer'le maân mahalline gidüb, marü'z-zikr Şeyh Şey'ullah mahallesinde kâin müteveffâ-yı mezbûr Said'in menziline varub, zeyl-i ceride de muharrerrü'l-esâmî ehl-i hibre ve maharat huzûrlarında akd olunan meclis-i şer'-i şerîfde bâ-hüccet-i mezkûre mahcur merkûm Davud'un yine mahalle-yi mezkûre ahâlisinden ve millet-i merkûme keşişlerinden Deyr Ohennes (?) Efendi veled-i Serkis (?) ve verase-i Kempor-ı (?) merkûmdan ma'rifetü'z-zat Meryem ve Nazlıye hazır ve haziretan oldukları hâlde mezbûre Fuli kadun bi'l-isâle ve bi'l-vesâyâ da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb, iş bu yedinde olub, meclis-i şer'de ibrâz ve kıraat olunan 1305 senesi şehr-i Ramazan-ı mübârekin beşinci günü târihiyle müerreh ve'l-vakt medine-i mezkûre nâibi faziletli el-Seyyid Muhammed Rağıb Efendi'nin imzası ile mumdad ve hatmıyla mahtûm bir kıt'a kassâm defteri mantukunca muhlisimiz müteveffâ-yı mezbûr Said'in vukû'u vefâtında bi'l-cümle terekesi tahrîr ve tesbit-i defter olunub, mukudât ve menkulâtından defter-i mezkûre muharrer olduğu vechile on dörtbin dörtyüz doksan guruş on dört pâre ve yine kassâm defterinde muharrer olan duyûnât-ı sâireden yetmiş bir bin doksan altı guruş ve akârât-ı sâire dahi ol vaktin kıymetiyle mukayyem olan fiyâtları otuz dokuz bin beş yüz guruşla kezâlik yedimde olub, ibrâz ettiğim müfredât defteri mûcibince akârât-ı mezkûrenin marü'z-zikr seneler bedeli icâretten makbûzum olan on dört bin yedi yüz elli üç guruş yirmi pâre ki cem'an yüz otuz dokuz bin yedi yüz kırk bir guruş otuz beş pâre bâliğ olub, ol vecihle bi'l-isâle ve bi'l-vesâyâ üzerine taraf-ı şer'den müdevver olub, meblağ-ı mezkûrdan akârât-ı sâire şimdiye değin mevkufe kalmayan fiyât-ı mukavvemesi olan marü'z-zikr otuz dokuz bin beş yüz guruş zikr olunan yüz otuz dokuz bin yedi yüz kırk bir guruş otuz beş pâreden nezil kılındıktan sonra yüz bin iki yüz kırk bir guruş otuz beş pâre üzerine duyûnât ve menkulât ve icâr bedeli kıymetlerinden kılmakla zikr olunan duyûnât-ı müdevvereden iş bu meclis-i şer'de ibrâz olunan bir kıt'a defter ve senedat mûcibiyle otuz yedi bin sekiz yüz on bir guruş şimdiye kadar ashab-ı zimâmattan tahsil olunmayub, mümteni-ül-husûl kılmakla onun dahi üzerime devir olunan meblağdan ba'de'l-nazil mütebâkî altmış iki bin dört yüz otuz guruşa karşı iş bu yedimde olub, meclis-i şer'e ibrâz olunan müfredât ve i'lâmattan muharrer olduğu vechile olan ve iş bu yedimde olub, meclis-i şer'de ibrâz edildiği 19 Şaban 1305 târihiyle müverreh ve nâib-i esbak mûmâ-ileyh Rağıb Efendi'nin hatmiyle mahtûm olan i'lâm-ı şer'i mûcibince müteveffâ-yı mezbûrdan anası mezbûre Hele nâm kadun ba hükm-i i'lâm-ı şer'i on sekiz

bin guruş müteveffânın zimmetinte alacak haktan üzerime müdevver olunan akârâtta on bin guruş fiyât ile mukavvâm hakk-ı i'lâmda münderic hudûtta mahdûd iki bâb dükkân dahi kendisinin mülkü olduğu ba'de'l-isbat tereke-i mezkûreden kendisine intikâl eden ve defter-i kassâm'da muharrer olan menkulât ve akârâtta hisse-i irsiyyesi olan dokuz bin yedi yüz guruş ki cem'an otuz yedi bin yedi yüz guruş üzerine müslihûn tevasütleriyle duyûnât-ı mezkûreden 'inde'l-tahsil her ne kadar kendisine ait olan hisse-i musîbesi siğar-ı mezkûratımıza ve terk ve teberrû ettikten sonra gerek müteveffâ-yı mezbûrun zimmetinde olan deyn-i müsbetle ve gerek kendisine ait olan hisse-i irsiyyesinde dahi nef'il-seğar dört bin yedi yüz guruş dahi yine siğar-ı mezbûrata terk ve teberrû edüb, yirmi üç bin guruşla on bin guruşa merkûm iki bâb dükkânla sulh ve verase-i sâirenin zimmetlerini ibrâ ve iskât etmekle meblağ-ı mezkûr yedimden nakden ve havâleten ahz u kabz eyledikten sonra iş bu meclis-i şer'de bizzat hazıran olan bint-i mezbûre Meryem dahi iki sene mukaddem hadd-i bülûğa vâsıl ve terekeden hisse-i musîbesi ahz u kabzdan tesaddi ve meyânımızda tekevvün eden münâzaâtı ve kabire üzerine iş bu yedimde olub, meclis-i şer'de ibrâz ve kıraat olundu. 11 Rebiü'l-âhir 308 târihiyle müverreh ve milletimiz reis-i murahhısı Matran Melkon(?) Efendiyle hamis-i senette muharrerrü'l-esâmî müslihûn tevasütleriyle siğar-ı mezbûruna enfe' ve mezkûre Meryem'in tereke-i mezkûreden hisse-i musîbesinden akl olan on bin guruş üzerine sulh olunup meblağ-ı mezkûr on bin guruş mezbûre Meryem nakden yedimden ahz u kabz eyledikten sonra verase-i sâirenin zimmetlerini ibrâ ve iskât etmiştir ve yine iş bu yedimde olub, meclis-i şer'de ibrâz eylediğim 15 Zi'l-hicce 305 târihle müverreh ve nâib-i mûmâ-ileyhinin hatmiyle mahtûm olan i'lâm-ı şer'i mûcibince müteveffâ-yı mezbûrun hâli hayâtında milletimiz kilisesine ilhak eylediği iki bin guruşu milletimiz murahhısı Melkon(?) Efendi üzerine da'vâ ve ba'de'l-muhâkeme vech-i şer'i üzerine isbat edüb, meblağ-ı mezkûr iki bin guruş yedimden ahz u kabz olunduktan sonra kezâlik iş bu yedimde olub, meclis-i şer'de ibrâz edildiği 17 Zi'l-ka'de 305 târihiyle müverreh ve nâib-i mûmâ-ileyhi hatmiyle mahtûm olunan bir kıt'a i'lâm-ı şer'i mûcibince Mansuri karyesinden İbrâhim veled-i Haşişe nâm kimesne müteveffâ-yı Said'in zimmetinde ma'rifet-i şer' ile ispat eylediği iki bin guruş dahi benden ve yedimden ahz u kabz ve istifâ'-i hak olduktan başka iş bu defter-i kassâm'da muharrer olduğu veçhile müteveffânın vukû'u vefâtından techîz ve tekfinden beş yüz ve resm-i kısmetten üç yüz kırk dokuz ve kaydiye yüz yetmiş dört guruş ki cem'an bin yüz yirmi sekiz guruş otuz pâre ve müteveffânın vukû'u vefâtından bu ana kadar iş bu yedimde olub, kezâlik meclis-i şer'de ibrâz eylediğim mukarrerât-ı defter mûcibince akârât-ı mezkûreye olan mesârifât-ı sahîhası dört bin beş yüz elli beş

guruş ve yine yedimde olub, meclis-i şer'e ibrâz eylediğim vergi ilm u haberât mûcibince müteveffânın vukû'u vefâtından şimdiye değin akârât ve emlak üzerine üç bin sekiz yüz guruş ve duyûnât-ı muharrer-i mezkûrenin tahsil ve bana isalı için tarafımdan nasb ve tâ'yîn kılınan biraderlerim Hannâ ve Fercô'ya iş bu mukarrerât-ı defter mûcibince ücret-i vekalet ve mesârifât-ı sâirenin mecmû'u beş bin dört yüz altmış dört guruş yirmi pâre ve iş bu yedimde olub, kezâlik meclis-i şer'de ibrâz eylediğim vesâyet hücceti mûcibince siğar-ı mezbûruna senevî bin sekiz yüz guruş nafakaların on senelik nafakası *min hays'ül-mecmû'* on sekiz bin guruş üzerlerine sarfeylediğimde meblağ-ı mezkûreyle mârr'uz-zikr mesârifât-ı sâire muharrer-i mecmû' yetmiş dokuz bin yedi yüz doksan bir guruş mesârifât-ı sahîh olub, meblağ-ı mezkûrdan *ber-vech-i muharrer* üzerine devralınan altmış iki bin dört yüz otuz guruş tenzil olunduktan sonra on yedi bin üç yüz altmış bir guruş terekede sırf alacağım kalmakla meblağ-ı mezkûr terekede bulunan *ber-mûcib-i defter-i kassâm* akârâtın bazıları ma'rifet-i şer'le semen-i misliyle bey' ve matlûbum olan meblağ-ı mezkûr edâsına ve terekede bulunan emlak ve akârât-ı mütebâkîye dahi *ber-mûcib-i siham-i muharrer* beyne'l verase taksîm ve herkesin hisse-i musîbesi bi'l-isâle ve bi'l-vekâle ve bi'l-vesâyâ mutasarrıf olmak üzere iş bu kesim-i mûmâ-ileyh Ohannes(?) Efendiyle verâseti bint-i mezbûre Mülkiye'ye ve diğer bint-i mezbûre Nazlıye'ye kibel-i şer'den tenbih olunmak matlûbumdur, deyû da'vâyı onlar dahi cevaplarında mârr'uz-zikr i'lâmat-ı şer'îye ile merbût olan meblağ-ı mezkûrdan altmış beş bin iki yüz guruş bi-t-tav' ve'r-rızâ tasdîk edüb, mâ-adâ müdde'îye-yi vasî-i mezbûre Fulı'nın mesârifât-ı muteserrifesi ba'de'l-inkar müdde'î mezbûre Fulı'nın iddia eylediği tamiran ve vergi ve ücret-i dükkân ile duyûnâtın tahsil olunan rüsumatı ve yol ve mesârifât-ı sâireyi yedimde olub, meclis-i şer'den ibrâz eylediği mukarrerât-ı defter veçhiyle bi'l-vesâyâ mesârif-i mezkûreden alacağı olduğu meblağ-ı mezkûr hakkında sarfeylediği ve mesârifât-ı mezkûre dahi sahîha olduğu şer'en vesâyet-i mezbûreye şer'en tevcih eden teklifi usûlen *ber-nehc-i şer'i* icra olunub, ba'de'l-tahlîf mûcibince meblağ-ı mezkûr on yedi bin üç yüz altmış bir guruş terekede alacak hakkı olduğu ba'de'l-hüküm mârr'uz-zikr defter-i kassâm'da muharrer olduğu bi'l-cümle emlak ve akârât-ı muharrere dahi meyânlarında taksîmi hakkında vâki' olan taleb ve istidaları üzerine emlak ve akârât-ı mezkûre ehl-i hibre ve mi'mârân maân her biri akarın mahâlinde keşf ve muayene ve takdir-i kıymet olunduktan sonra mecmû'u fiyât-ı mukavvemeleri seksan dört bin iki yüz sekiz guruşa bâliğ verâset-i mezbûrundan ümmü mezbûre Hılı ile benât-ı sulbîyetten mezbûre Meryem'in hisse-i irsiyyeleri üzerine *alâ sebili't-teharuc* vâki' olan sulh vesair verasesinin zimmetlerinin ibrâ' ve iskât eyledikleri üzerine sair verasesinin

mesale-yi mirasîyeleri kırk sekiz sehîmden ibaret olub, siham-ı mezkûreden altı sehmi zevce-i mezbûre Fulı kadun ve yedişer sehîmden ki cem'an on dört sehmi bintan-ı mezbûretan Nazlıye'ye ve Mülkiye'ye ve on dört sehîm ki cem'an yirmi sekiz sehmi ibnan-ı mezbûrân Davud ve Selim'e isâbet-i ba'de'l-tahkîk zevce-i vasîye-i mezbûre Fulı'nın *ber-vech-i muharrer* duyûn-u müsbetesi olan on yedi bin altı yüz yetmiş sekiz gurusî ile hisse-i irsiyyesine mukabil tarafeyne rızâlarıyla mi'mârân ve ehl-i hibrenin takvîmleriyle on beş gurusîla mukavvâm olan akârâtta mârr'uz-zikr Şeyh Şey'ullah mahallesinde kâin bir tarafı Hannâ Yutafu verasesinin menzilleri ve bir tarafı tarîk-i âmm ile, bir tarafı Süryani Katolik Milletinden Cercis Efendi veled-i İlyas Memoşan'ın mülk menzili ve taraf-ı râbî'i tarîk ile mahdûd on beş bin gurusî bir bâb mülk menzili ve yine mi'mârân ve ehl-i hibrenin takvîmleriyle on beş bin gurusîla mükerrem olan Şi'aran Çarşısında kâin bir tarafı Hâcî Kermozâde Hâcî 'Ali Ağanın dükkânı ve bir tarafı Kavaszâde Hâcî 'Ali Çelebi'nin dükkânı ve bir tarafı Yûsuf Efendi ibn-i Hâcî Kemal Efendi dükkânı ve taraf-ı râbî'i tarîk-i âmm ile mahdûd beş bin gurusîla mukavvem bir bâb mülk dükkân ve yine mûmâ-ileyhinin takvîmleriyle mukavvem beş bin üç yüz doksan dört gurusî Sûkû'l Baker'de kâin iki tarafı müteveffâ-yı mezbûr diğere verasesinin mülk dükkânları ve bir tarafı müteveffâ Hâcî Ahmed bin Seyyid 'Ali verasesinin mülk menzilleri ve taraf-ı râbî'i tarîk-i âmm ile mahdûd vecir'ül vaz'iyetle ma'rûf bir bâb dükkân ve altı yüz gurusî kıymetli mukavvem kale arkasında vâki' bir tarafı [...] veled-i Barış bağı ve etraf-ı selâsesi tarîk-i âmm ile mahdûd üzüm bağı mecmû' fiyât-ı mukavvemeleri yirmi beş bin dokuz yüz doksan dört gurusî on beş pâreye bâliğ olub, meblağ-ı mezkûrdan on yedi bin altı yüz yetmiş sekiz gurusî terekede olan duyûn-u müsbetesiyle terekede olan ber-tashîh-i terekeden sekiz bin üç yüz on altı gurusî on beş pâre mukabilinde mârr'uz-zikr verasesinin rızâlarıyla terk kılındıkta mütebâkî akârât dahi bintan-ı mezbûretan ile ibnan-ı mezkûrenin (...) mezkûreleri veçhiyle fiyât-ı mukaddeme ve mukavvematı yine mi'mârân ve ehl-i hibrenin ma'rifetleriyle altı hisseye tefrik ve üzerlerine (...) akârât-ı mezkûreleri yedi bin gurusî kıymetle mukavvem Bedesten Çarşısında bir tarafı Ermeni Katolik (...) Efendi veled-i İlhad Şevko'nun mülk dükkânı ve bir tarafı Haffâfan Çarşısı (...) ile mahdûd bir bâb dükkân ve iki bin beş yüz gurusîla mukavvem Şi'aran Çarşısında kâin bir tarafı İsmâ'il Efendi bin Muhammed Dervîş Efendi dükkânı ve bir tarafı Katolik Milleti Kantarasına merbût bir bâb vâkîf dükkânı ve bir tarafı Muhammed bin 'Abdulhadî'nin mülk menzili ve taraf-ı râbî'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk dükkânı tasarruf-u şâyi'i ve hemşiresi Nazlıye üzerine havâleten iki yüz iki gurusî ki cem'an dokuz bin yedi yüz iki kıymetle mukavvem

olan akârâtı bint-i mezbûre bir sehim i'tibârı ile Mülkiye'ye ve yine akârâtdan bir sehim i'tibâriyle dört bin yedi yüz guruşla mukavvem Sûkû'l Bakara'de kâin iki tarafı Hâcî İsmâ'il bin Hâcî İbrâhim Şeyh Ensar'ın arasasına ve iki tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkânın nısf-ı şâyi'i cem'an on bin guruşa bâliğ olub, meblağ-ı mezkûreden iki yüz yirmi sekiz guruş hemşiresi Mülkiye'ye nakden verilip mutebakı dokuz bin yedi yüz yirmi iki guruş yirmi pâreye karşı bir sehim i'tibâriyle bint-i mezbûre Nazlıye'ye ve yirmi bin guruş kıymetli mukavvem Câmî-i Kebîr mahallesinde kâin bir tarafı Salim Efendi ibn-i Salih Ağanın menzili ve bir tarafı Protestan Milletinden Sado'nun menzili ve bir tarafı Seyyid 'Osmân eş-Şeyhi'nin bir bâb menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzili kıymet-i muhammenasından altı yüz beş guruşu karındaşı Davud'a edâ eylemek üzere iki sehim i'tibârıyla vereseden sağır-i mezbûr Selim ve yine akârâttan on üç bin beş yüz guruş kıymetle mukavvem Sûkû'l Bakara'da kâin ve birbirine muttasıl bir tarafı Hâcî Ahmed bin Seyyid 'Ali'nin mülk menzili ve bir tarafı Ermeni Katolik Milletinden Balsi el-Hükmi'nin bir bâb menzili ve bir tarafı çarşı-yı mezkûr caddesi ve taraf-ı râbi'i mezbûre Fulı'ye isâbet eden Kasâb Cebrel Özir'in yedinde icâre târikiyle bir bâb dükkân ile mahdûd üç bâb dükkân ve iki bin beş yüz guruş kıymetle mukavvem yine Sûkû'l Bakara'da kâin bir tarafı mezbûre Nazlıye'nin hisse-i musîbesinde olan bir bâb fırın ve bir tarafı Ermeni Kilisesi Kantarasına merbût bir bâb vâkıf dükkânı ve bir tarafı tarîk-i âmm ve taraf-ı râbi'i Hâcî İsmâ'il Efendi bin Hâcî İbrâhim arasasıyla mahdûd ve helvacı nâmıyla ma'rûf bir bâb dükkânın tasarruf-u şâyi'i ve iki bin guruşla mukavvem Kiki Hâcekan nâhiyesi kurasından Dukuk karyesinin koçanı dâhilinde muharrer hudûd ile mahdûd nısf-ı arazisi ve bin guruş kıymetle mukavvem Kılıt karyesi akarında vâki' ve arz-ı bahid Ferho nâmıyla ma'rûf ma'lûmât'ül-hudût bir kıt'a kavak dahlesi ki *min haysü'l-mecmû'* on dokuz bin guruşla mukavvem ve dört yüz beş guruş karındaşı Selime istifâ' olmak üzere iki sehim i'tibâriyle ibn-i mezbûr Davud'a ba kurra-yı şer'îye isâbet edüb, ol vecîhle vereseden her birine hisse-i mûcibesi mahallinde ve teslîm edüb, vasîye-i mezbûre bi'l-isâle hisse-i müfrezesinin ahz u kabz eylediği, yine siğar-ı merkûmunun hisse-i müfreze-i mezkûrelerini bi'l-vesâyâ ahz u kabz eylediğine mezbûre Fulı nâm kadun ile tereke-i mezkûreden bint-i mezbûre dahi *alâ sebili't-teharuc* hisse-i musîbe-i mezkûresine ahz u kabz ile verese-i sâire-i mezkûrenin zimmetlerini ibrâ ve iskât eylediğini ve kayyim-i merkûm Ohennes(?) Efendi dahi mahcur-u merkûmun hissesine isâbet eden hisse-i müfreze-i mezkûresinin ahz u kabz eylediği, her biri bi'l-vesâyâ ve bi'l-isâle ve bi'l-verase ve bi'l-velaye iş bu meclisi şer'-i şerîfte her biri bi-t-tav' ve'r-rızâ ikrâr ve i'tirâf etmeye *ma hazel vâki'* bi'l-taleb ketb ve

imlâ olundu. Tahrîren *fil yevmil hadi aşer min şehr-i Maherremü'l harâm li seneti hamsete aşere ve selasi mietin ve elfîn.*(11 Muharrem 1315)/ (12 Haziran 1897)
Karaoğlu Vuluv(?) / Mühür Müdde'î muarrıf : Mu'asır Sado

S.12/B.29

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Tuhub karyesinde sâkin zatı medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hıdır Ağa ibn-i Seyyid Hamud ile karye-i mezkûre ahâlisinden 'Abdul'azîz ibn-i el-Hâc Bekne'nin ta'rîfleriyle sâhibe-i arz-ı hâl Zeyneb bint-i (Şeyh) Hüseyin tarafından zikr-i âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz u kabz ve muhâsama ve muhâkeme ve teblîğ ve tebellüğe ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müseccel-i şer'isi medîne-i mezkûre mahallâtından mârr'ül-beyân Tekye mahallesi ahâlisinden İsmâ'il Ağa ibn-i Mustafa Nacir medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde ve karye-i mezkûre ahâlisinden derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr 'Ali ibn-i Mahmûd Râşide ale'l-usûl üç kîtâ davetiye verasesi bir kat'î ihbarnâme muhâkeme-i şer'iyesi için irsâl olunub, îcâbet etmediğinden nâşid hukukunu muhâfazası için tarafımdan vekîl-i musahhar tâ'yîn kılınan medîne-i mezkûre mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden Pandizâde 'Abdurrahman ibn-i Şeyhmus Efendi muvâcehesinde iş bu târih-i zabıttan beş mâh mukaddem bin beş yüz guruş ile beher dirheme ikişer guruştan cem'an yüz kırk guruş kıymetli yetmiş dirhem gümüştan bilezik mehr-i mu'accel-i tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlu bihası iken zat-ı hayzı olan muvekkilem mezbrûre Zeyneb iş bu târih-i zabıttan üç mâh mukaddem talâk-ı selâseyle tatlik edüb, müvekkilem on sekiz yaşında zat-ı hayz olarak talâk-ı mezkûrdan şimdi nakdiye olub, müvekkilem mezbûreyle müddeâ aleyh zevc-i mezbûr ma'rifet-i şer' ile tefrikiyle zimmetinde mukarrer ve ma' kud-u aleyh olan mihr-i mu'accel-i mezkûr bin beş yüz guruş ile bilezik mezkûrun semeni olan yüz kırk guruş mevcûd ise aynen mustahlak ise *min haysü'l-mecmû'* bin altı yüz kırk guruşu müvekkilem için hâlen bana edâ ve teslîme müvekkileme izafetle vekîl-i musahhar-ı mûmâ-ileyhi 'Abdurrahman Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ vekîli musahher cevâbında, müdde'î vekîl-i mezbûrun *ber-minval-i muharrer* müddeâsını külliyyen inkar eylediği. 27 Zi'l-ka'de 314 / (29 Nisan 1897) Vekîl-i musahhar Vekîl-i müdde'î :İsmâ'il

S.12/B.30

Müdde'î vekîl mûmâ-ileyh İsmâ'il Ağa *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havâle şüd. 27 Zi'l-ka'de 314 / (29 Nisan 1897)

S.12/B.31

Müdde'î mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* getireceği şahitleri : medîne-i Mardin etraf-ı

şehir kurasından Tuhub karyesi ahâlisinden ‘Ömer ibn-i Emin ve ‘Abdul’azîz ibn-i el-Hâc Bakendi ve kurenası ‘Abdulkâdir ve Mahmûd ibn-i ‘Abdullah ibn-i Mahmûd ve Kalenderan-ı Cebel karyesinden Molla Mehmed Emin ibn-i Molla Yûsuf ve Tuhub karyeli İbrâhim ibn-i Meki ve Melul ibn-i ‘Abdullah ve Emin Sadık ve İbrâhim ibn-i Şeyhmus ve Mahmûd ibn-i Kâsım ibn-i Molla Ahmed şahitlerim olub, bunlardan başka şahitlerim vardır, îcâb eder ise ikâme edeceğim, deyû ifade etti. 27 Zi'l-ka'de 314 / (29 Nisan 1897)

S.12/B.32

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Tuhub karyesi ahâlisinden ‘Ömer ibn-i Emin ve Mahmûd ibn-i ‘Abdullah nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi’l-hakika bundan üç mâh mukaddem zat-ı ma’lûmemiz olan Zeyneb bint-i Şeyh Hüseyin babası menziline mezbûre Zeyneb’in babası Şeyh Hüseyin ve validesi Fatime bint-i Süleyman ve karye-i mezkûrede sâkin babasının ismini tanımadığım kapıcı huzûrlarında mezbûre Zeyneb’in mukabil karye-i mezkûr ahâlisinden ‘Ali ibn-i Mehmed ve Sabit ibn-i Yûsuf zevcesi mezbûre Zeyneb hitabe-i kerimesini Mahserti karyesinde kâin Şeyh ibn-i Bekiro’nun menziline giderken talâk ile mutallaka oldun, deyû lafz-ı talâkı üç defa tekrar ederek evliliğin mezbûre Zeyneb mârr’ül-beyân Mahserti karyesinde bulunan Şeyh ibn-i Bekiro’nun menziline gidüb, biz bu hâl ve hem bu vecîh üzere şâhidiz , şehâdet dahi ederiz. 3 Zi-l-hicce 314 / (5 Mayıs 1897)

S.12/B.33

Muktezasına sâkin fetva-yı şerîf rabtı faziletli Müftü Efendi’ye. 24 Nisan 313 / (26 Mayıs 1897)

S.12-13/B.34

İş bu zâbt-ı da’vâya nazaran müdde’î mezbûrenin zevci ‘Ali kendisini mütacazen üç talâk ile mutallak ettiğini vekîl İsmâ’il Ağa da’vâyı ayırub, şâhidleri ise mezbûr ‘Ali zevcesinin talâkını temlik edüb, zatı dahi vâki’ olduğu şehâdet ettikleri anlaşılmiş bu hâlde ve da’vâyla şehâdet-i beyyinede tevfiik mümkün olduğundan şahitlerin şehâdetleri ba’de’l-tezkiye makbul olub, Allahu Teala daha iyi bilir. Bahr’de dediki şahitler talaka şehadet ederlerse talak davası kabul edilir. Çünkü bu tevfiik yüzüdü. U’yunel-ahbar buna karar vermiştir.⁸¹ *ber-vech-i muharrer* tatlik-i iddia olunan zevci-î ğaib merkûm ‘Ali’nin ba tescil-i şer’i vekîl-i medîne-i mezkûrenin Gölâsiye mahallesi sâkinlerinden ve da’vâ vekîllerinden Hüseyin Efendi ibn-i Molla Halîl müdde-i mezbûrenin vekîli hazır olduğu

⁸¹ ...Vallahi teala a’lemu ve kale fi’l – Behri idde’eti’telaku feşüheda bi etleke tükbelu liennehu vechüt-tevfiki mahkemeten karrere u’yunel- Ahbar

hâlde huzûr-u şer’-i şerîfte zabt-ı sâbık bi-t-tamamihi kıraat olunduktan sonra zevcesi suâl olundukta şâhidan-ı merkûmanın tekrar huzûrumda edâ-yı şehâdet eylemelerini istirham ile beraber şâhidan-ı merkûmanın şehâdet-i vâkıalarına nazaran yani zevce, zevcesine hitaben : “ eğer sen Ma’sertı karyesinde kâin Şeyhi Bekiro’ nun menziline gider isen talâk ile mutellaka olsun ” deyû ifade *lafz-ı talâkı ebrem* üç defa tekrar ederek deyû şâhidlerin hikaye eyledikleri ibareye nazaran şehâdet-i vâkıaları da’vây-ı mezkûresine gayr-i muvâfık olmasıyla beraber şâhidan-ı mezbûrân şehâdet-i mezkûrelerinde hasbi olmayub, yarın mahkemede sebebini beyân edeceğim *def-i mazarrat ve adâvet-i dünyeviye* müvekkilim merkûma *adâvet-i dünyeviye*den olduğundan bu cihetle şehâdetlerini kabûl etmem, deyû ifade etti. 17 Zi-l-hicce 312 / (11 Haziran 1895) – 5 Mayıs 312 / (17 Mayıs 1896) Hasan

S.13/B.35

Vekîl-i merkûm İsmâ’il Ağa dahi şehâdet-i vâkıalarına da’vâ-yı mezkûruma muvâfık olduğuna fetva-yı şerîfle müsbet olub, şâhidlerin usûlen tezkiyelerini talep ederim. 17 Zi-l-hicce 312 / (11 Haziran 1895) – 5 Mayıs 312 / (17 Mayıs 1896)

Vekîl İsmâ’il

S.13/B.36

Vekîl Hüseyin Efendi ma-mâ-fih Ma’sertı karyesi Tuhub karyesinden tam bir günlük mesâfeli mahâlinde olub, Tuhub karyesinde olduklarını söyleyen şahitler ise Ma’sertı karyesine gittiklerini ifade etmediklerine nazaran şehâdetleri mahsûsun hilafına ve zâhir-i hâl ile mükezzettir, söyledi. 17 Zi-l-hicce 314 / (19 Mayıs 1897) – 5 Mayıs 313 / (17 Mayıs 1897) Hasan

S.13/B.37

Vekîl Hüseyin Efendi def-i mazarrat ve adâvet-i dünyevilerine tashîhle ve muhâkemeleri perşembe günü saat 6’da gelmeleri tenbîh olundu. 17 Zi-l-hicce 314 / (19 Mayıs 1897)

S.13-14/B.38

Vekîl Hüseyin Efendi edâ-yı şehâdet eden şahitlerden mezbûr Mahmûd bin ‘Abdullah şehâdet- i mezkûresinde evvel târih yani şehâdetinin zabt olunduğu târihten üç ay mukaddem şartın vukûuna edâ-yı şehâdet eyledi isede evvel târihte şâhid-i merkûm Mardin kasabasında ihtiyat askerliğiyle Mardin Taburu’nda müstahdem olarak Mardin’de ikâmet etmekte idi. Bu hâlde şehâdetinde kaziben ve zorla şehâdet ettiği ve diğer şâhid mezbûr ‘Ömer bin Emin , mezbûre Zeyneb müvekkilem merkûmun zevce-i menkûhası olduğu hâlde hilaf-ı şer’i şerîf Tuhub karyeli ‘Abdulkâdir bin Hâcı Beğendi’ye tezvic

ettirmek için Mardin'e (gelen) müvekkili İsmâ'il Ağanın hânesine kaçırdığı ve buna terettüb eden cezadan tahlisi için mezbûrenin talâk-ı mezkûr hakikatta şehâdet-i def-i mazarrat maksadına mebni olduğunu ve mezbûr 'Ömer müvekkilim amcası Şeyh Yunus yüz elli guruş kıymetli bir yatak döşeğini dahi sirkat edüb, aralarında bu cihetle de ada'vât-ı dünyeviye bulunduğu ve bu cihetlerden şehâdetlerini kabûl etmeyeceğini ba'de'l-beyân vekîl İsmâ'il Efendi şâhid-i merkûm Mahmûd evvel târihte bi'l-fark ve'l-takdir askerlikte kasaba-yı mezkûrede sâkin olsa bile kasabaya üç saat mesâfeli olan karye-i mezkûrede ihtiyat askeri olduklarından ara sıra karye-i mezkûreye gidüb gelmekte idi . Bu hâlde talâk ve yeminin vukûuna ma'lûmâtı olub, şehâdetinde sadık olduğunu arz ederim ve diğere şâhid hakkında def-i mazarrat ve adâvet-i dünyeviye gibi ta'an-ı mezkûrun şer'an muteber olduğu hâlde diğere isimler muharrer şâhidlerimle isbat-ı müddeâ edeceğimi ve şimdiki inkar eylediğim şâhid-i merkûm 'Ömer hakkında ta'an-ı müddeâsını isbat eylemelerini talep ederim. 22 Zi-l-hicce 314 / (24 Mayıs 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Vekîl-i müdde'î : İsmâ'il

S.14/B.39

Vekîl Hasan Efendi ta'an-ı mezkûr müddeâsına şâhidler olub, Tuhub karyeli Remo bin Zevalo ve Molla 'Abdullah bin Molla Hüseyin ve Mahmûd bin Molla Hüseyin ve 'Abdullah bin Ahmî ve Ferho bin Aco ve muhtâr-ı karye Hamo bin Şerîf ve Melul bin Şeyh Mahmûd ve İbrâhim bin Temo şâhidlerim olub, ifade etti. 22 Zi-l-hicce 314 / (24 Mayıs 1897) Vekîl-i müdde'î

S.14/B.40

Şâhidlerim hakkında serd olunan ta'an müddeâsının sahîh olub olmadığının fetvay-ı şerîfeye rabt-ı zımmında faziletli Müftü Efendi'ye.12 Mayıs 313 / (24 Mayıs 1897)

S.14/B.41

Şâhidler hakkında vâki' olan ta'an müddeâsı sahîh olub olmadığının taraf-ı âlîyenizden vukû bulacak tedkikat-ı şer'iyesiyle ma'lûm olan evvela şâhidlerim şehâdetlerine nazaran zevc-i mezbûr Muhammed Râşid zevcesinin talâkı Ma'sertî karyeli Şeyhi Bekiro'nun menziline gitmesini tatlik etmiş bu şartla vukûuna ne sûretle ilimleri lâhik olmuştur. Saniyen şahitlerden merkûm 'Ömer bin Mehmet Emin zevce-i mezkûreyi kaçırdığı hakkında hükûmetçe bir günâ da'vâ sebk etmiş midir? Bu cihetlerin tetkiki lâzımdır. Birde merkûm 'Ömer hakkında sirkat cihetinde vâki' olan adâvet-i dünyeviye ye ta'an-ı mesruktan olan Şeyh Yunus'tan mutasavvur olub, sarıktan mütesavvur olunmaz binâen aleyh li-ecli'l-tetkik iş bu mutasavvur i'âde olundu. Hilmi

S.14/B.42

Vekîl Hüseyin Efendi iddia olunan talâk şartının vukû'u hakkında vekîl-i musahhar muvâcehesinde vukû bulan şehâdet-i Mecelle'nin maddeleri mahsûsası mûcibince meşrûd-u bihi'nin muayenesi husûsuna iktiran etmediğinden esasen gayr-i makbul olub, şâhid-i mezbûr 'Ömer'in mezbûreyi kaçırdığı peder ve velisi tarafından müseccel mülkü ve devair i'âde-yi mütekaddim muâmele-yi istidalarla sâbit ve adâvetin subutu evrak tahtımızda(?) olduğundan bu hususu îcâb eder ise şühûd-i udul ile isbat edeceğini ve mesruk Şeyh Yunus müvekkilimin amcası bulunmakla sirkatı müvekkileme i'lâm ve hakkında teşkil etmesi yüzünden örf ikradıyla birbiriyle adâvet-i dünyevileri mütekâmil edüb, hâlen bat'ı bulunduğunu söyledikten sonra vekîl İsmâ'il Efendi mezbûre Ziyet Ma'sertı karyesinde Şeyhi Bekiro'nun menziline mukallemeleri günü gitmek üzere karye-i mezkûreden yani Tuhub karyesinden çıktığına mezbûrân şâhid olub, menzil-i mezkûreye gittiğine dahi diğer şahitlerim olarak onlar dahi muharrer zeyl-i zabıtta muharrer'ul-esâmîdir, deyû ifade etti.27 Zi-l-hicce 314 / (29 Mayıs 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsni Vekîl-i müdde'î : İsmâ'il

S.15/B.43

Vekîl-i mezbûr İsmâ'il Efendi diğer şahitleri gelecek salı günü getireceğini ifade etti. 27 Zi-l-hicce 314 / (24 Mayıs 1897) İsmâ'il

S.15/B.44

Vekîl İsmâ'il Efendi istişhâd olunan Muhammed bin 'Abdullah ve 'Ömer bin Emin'den mâ-adâ asla şahitlerim olmayub, diğer tesmiye ettiğim şahitler dahi mezbûrân 'Ömer ve Mahmûd'un nakl-i şehâdet târikiyle ifadelerinde şahitler olub, ikâme etmeyeceğinden mezbûrân 'Ömer ve Mahmûd'un şehâdetleri makbul olub olmaması şer'an bilineceğinden îcâb-ı şer'iyesini talep ederim, dedikte vekîl Hüseyin Efendi'yi şâhidan-ı mezbûrânın şartın vukû'u hakkında vekîl-i musahhar muvâcehesinde vukû bulduğu zabt-ı da'vâdan anlaşılan mezbûrân, mezbûreyi Şeyh Bekiro'nun menziline Ma'sertı karyesinde muayene etmedikleri ifadeleriyle sâbit ve vekîl İsmâ'il Ağanın tasdîkiyle de mukayyed olduğundan adem-i kabûl şehâdetleriyle izhâr etmediği acze mebni vekîl İsmâ'il Ağanın müvekkilesine izafetle men'i muârazası matlûbtur, deyû bi'l-vekâle ifade etti.1 Muharrem 315 / (2 Haziran 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsni İsmâ'il

S.15/B.45

Vekîl İsmâ'il Efendi şâhidan-ı mezbûrân faziletli Müftü Efendi gösterdiği lüzûm üzerine tekrar isti'maları ve tetkikat için hazır olduklarından isti'malarını talep ve vekîl

Hasan Efendi dahi isti'maları şer'an gayr-i caiz olub, fetvay-ı şerîfeye dahi merbût bulunmadığı arz ve ifade ettikleri . 1 Muharrem 315 / (2 Haziran 1897) Vekîl-i Zevc : Hasan Hüsni İsmâ'il

S.15/B.46

Ta'an müddeâsının ispat-ı müddeâsına. 29 Mayıs 313 / (10 Haziran 1897)

S.15/B.47

Vekîl İsmâ'il Ağa talâk-ı mezkûr müddeâsına şâhidan-ı merkûman 'Ömer ve Mahmûd tan başka asla şahitlerim olmayub, diğer şahitlerim var ise de onlar şâhidan-ı merkûmanın ifadelerinde Şâhid olub ve şâhidan-ı merkûmana Tuhub karyesinden çıktıklarına şahitler olub merkûm Şeyhi Bekiro'nun menziline mezbûrenin getirdiğine şehâdetleri olmadığı muhâkeme zabıtnâmesinde beyân eylediğinden merkûmenin şehâdetleri da'vâsına muvâfık olmadığından ve diğer başka şahitler olmadığı anlaşıldığından ikâmet-i şühûdtan izhâr-ı acz eylediği. 13 Muharrem 315 / (14 Haziran 1897) İsmâ'il

S.15/B.48

Talâk-ı mezkûr müddeâsına tahlîf olub olmadığına havâle kılındı. 13 Muharrem 315 / (14 Haziran 1897)

S.15/B.49

Merkûm İsmâ'il suâl olundukta mezkûr Ma'sertı karyesinde Şeyh Bekiro'nun menziline zevcesi mezbûrenin gittiğini bilmediğine zevc-i merkûmun tahlîfini bi'l-vekâle taleb ederim. 13 Muharrem 315 / (14 Haziran 1897)

S.16/B.50

Vekîl Hüseyin Efendi dahi mukaleme târihinde menzil-i mezkûre gittiğini bilmediğine müvekkilim merkûm 'Ali yemin edecektir ve müvekkilim mezbûr 'Ali yarın saat 5 raaddelerinde li-ecli't-tahlîf meclis-i şer'e gelecektir, deyû bi'l-vekale ifade etti. 13 Muharrem 315/ (14 Haziran 1897) Vekîl-i Zevc : Hasan Hüsni

S.16/B.51

Zevc-i merkûm 'Ali bin Şeyh Muhammed Reşad *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra kılınmıştır. 14 Muharrem 315 / (15 Haziran 1897)

S.16/B.52

Müdde'îye vekîli merkûm İsmâ'il Ağa müvekkilesi mezkûreye bi'l-izafe vekîli Hüseyin Efendi'nin bilâ- beyyine muârazadan men' olduğuna. 14 Muharrem 315 / (15 Haziran 1897)

S.16/B.53

Hükm-ü mezkûrun tefhîmi akabinde vekîl-i merkûm İsmâ'il Ağa mehr-i mu'accel-i mezkûru müvekkilem mezbûreye hâlen edâ ve teslîmi bi'l-vekâle taleb ederim, dedikde vekîl Hüseyin Efendi dahi merkûm İsmâ'il Ağanın mehr da'vâsından vekaleti yoktur, deyû ifade etti. 14 Muharrem 315 / (15 Haziran 1897) Vekîl-i müdde'î : Hasan İsmâ'il

S.17/B.54

Süleymaniye Sancağı mahallatından Gökçe mahallesi ahâlisinden iken bundan on sene mukaddem vefât eden Ferudun bin Melik'in verâseti sülbi kebîr oğulları Hâcî Emin ve Hüseyin ve sulbiye-i kebîre kızı Emine'ye münhasıran ve tashîh-i meseley-i mirasiyesi beş sehinden olub, her birine ikişer sehinden cem'an dört sehmi hisse-i şâyi'eleri mezbûrân Hâcî Emin ve Hüseyine ve bir sehmi mezbûre Emine'ye isbat-ı tahakkukundan sonra verâset-i mezbûrundan fi-l-asl mahalle-i mezkûre sâkinlerinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i Mardin mahallatından Medrese mahallesinde musafereten sâkin zat-ı zevci dâhil bulunan Asakir-i Hamidiye 46'ıncı Alayı Hafif Süvari'nin 1'inci Yüzbaşı Mehmet Salih Ağa bin Ahmed ve alay-ı mezkûrun 3'üncü Bölüğün Yüzbaşı Mirza Ağa bin Haydar ta'rîfleriyle muarrafa mezbûre Emine Hanım mârû'l-beyân medîne-i Mardin Mahkemesinde meclis-i şer'imizde ikrârat ve tasarrufat-ı sahîhe ve nafize olduğu hâlde bi-t-tav' ver-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i 'ânil-merâm edüb, babam ve murisimiz müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Ferudun'nun hayatında ile'l-vefât mâlî ve mülkü olub, be'de vefâtihi biz tashîh-i mezkûrumla verâset-i sâire-yi mezbûrdan mevrûs ve müntakil muhâllefât ve metrûkat ve akârâtını vâdiü'l-yed olanlardan zimem-i tam'da olan hukukunu dahi isâbeten taleb ve da'vâ ve ahz u kabz ve bana isal ve irsâla ve husûs-u mezkûrunun mütevakkıf olduğu umûr ve muâmelâtın küllîsine tarafımdan mârû'l-beyân Gökçe mahallesinde sâkin li-ebeveyn er karındaşı mezbûr Hâcî Emin'nin kabûle mevkufe vekîl ve nâib-i merab nasb ve tâ'yîn eyledim, dedikte. 11 Safer 315 / (12 Temmuz 1897) Müvekkile Muarrif : Muhammed Salih bin Ahmed Muarrif : Mirza bin Haydar

S.17/B.55

Müvekkile-i mezbûre Emine'nin mührü olmayub ve yazı yazmak bilmediğini ifade etmekle vad'i imzası için huzûrumuzda 'Abdurrahman Efendi ibn-i Şeyhmus Efendi tevkil etti. 11 Safer 315 / (12 Temmuz 1897) Şühûd : Muhzırbaşı 'Abdulkâdir Muhzır : Nu'mân / Mühür

S.18/B.56

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden sâhib-i arz-ı hâl 'Abdulkâdir Efendi bin Molla Taha bin Seyyid 'Ömer medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-il enverde yine mahalle-yi mezkûre ahâlisinden li-ümm er karındaşı 'Abdurrahman Efendi bin Bekir bin el-Mezbûr el-Seyyid 'Ömer mahzarında ikrârat ve tasarrufat-ı sahîha ve nafize olduğu hâlde bi-t-tav' ver-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i 'ânîl-merâm edüb, adavat-î zikirde hududuna değin yedimde müstakillen mâl ve mülküm olan yüz guruş kıymetli Mardin karı üç kilim ve kırk guruş kıymetli müsta'mel Halep karı üç adet hasır ve yetmiş beş guruş kıymetli bolve hibre-i cebeluleden mahallî on dört adet yastık ve otuz guruş kıymetli bol mahallî bir yorgan , onyedî guruş kıymetli bol mahallî iki adet minder ve mecmû'ları nihastan ma'mul otuz guruş kıymetli sağîr çamaşır kazanı ve otuz guruş kıymetli bir teşt ve otuz guruş kıymetli vasat ve sağîr iki adet kuşhâne ve onbeş guruş kıymetli iki adet lengeri ve yirmi beş guruş kıymetli abdest ibriği ve beş guruş kıymetli bir tava ve beş guruş kıymetli saçtan ma'mûl kırtık ocağı ve elli guruş kıymetli haşebden ma'mul müsta'mel bir buğde tiyeki ve otuz guruş kıymetli yine haşebden ma'mûl sağîr iki adet burğu tiyeki ve yirmi beş guruş kıymetli kezâlik haşebden ma'mul bir serir ile beş yüz yirmi beş guruş ve mahallî mezbûrde kâin bir tarafı Bâbü's-Savur câmi-i şerîfin bir bâb vâkıf dükkânı ve bir tarafı 'Ali Efkan Mahmûd Efendi Seyyid 'Abdûlbâkî'nin mülk mezili ve iki tarafı târik-i âmm ile mahdûd fevkânî ve tahtânî kalbur tavandan mebni [.....] müsta'melat-ı sâireyi ma'lûmeyi hâvî bir bâb mülk menzili ile şimâl tarafında kâin tahminen tulen on ve ardan beş zira-i mimari bir arsanın nısf-ı hisse-yi şâyi'aları on altı sehinden olub, siham-ı mezkûreden benim şirâ'-ı mülküm olan dört sehîm hisse-yi şâyi'amı *bi-cümle't-tevabi'i ve'l-levâhik ve kâffeti'l-hukuku ve'l-merafik* tarafeynden îcâb ve kabûlu hâvî şürût-u müfside ve mevahîdeden ârî ğiş ve tağrîrden beri bin yirmi beş guruş ile bey'-i batt-ı sahîh-i şer'iyile bey' ve temlik ve teslîm eylediğimde ol dahi *ber-vech-i muharrer* eşyâ-yı muharrare-yi mezkûre ile müşterek ve arsa-yı mezkûreden dört sehîm hissey-i şâyi'amı *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve temlik ve teslîm, kabz ve kabûl edüb, semenileri bin yirmi beş guruş mûmâ-ileyh 'Abdurrahman mâlından ve yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz eyledim fî-mâ ba'd *ber-vech-i meşrûh* eşyâ-yı muharrare-yi mezkûre ile menzil ve arsadan dört sehîm-i şâyi'adan benim asla ve kat'an alakam ve müdahalem kalmamıştır, li-ümm er karındaşım mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi'nin sarf-ı mâl ve mülk ve müşterâ-yı sahîhleri olan mâlik hibresi on beş tir. *Keyfe-mâ-yeşâ ve hasbe ma yehtar mâlik* ve mütesarrıf olsun dedikte.22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897) Müşteri /

S.18-19/B.57

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Bağrılı karyesi ahâlisinden zatı medîne-i mezkûre mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Hasan bin 'Abdulgani bin Hâcî Hadi'din ta'rîfleriyle muarrafa Remo bin Halef takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i anil-meram edüb, karye-i mezkûre hudûtlarında kâin bir tarafı Şeyh 'Abdullah bin Şeyh Hasan'ın bir kıtâ susuz tarlası ve bir tarafı kel hadid târiki, bir tarafı Vekîl bin Mahmûd'un susuz tarlası ve taraf-ı râbî'i târik-i âmm ile mahdûd üç ölçek tohum istîâb eder ard-ı cedîdi nâmiyla ma'rûf be-rû'yet karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâin bir tarafı mezbûr Şeyh 'Abdullah bin Hüseyin'in susuz (tarlası) ve bir tarafı Kasr'ül-Ciran sınırı ve bir tarafı Halîl bin Mamo'nun susuz tarlası ve bir tarafı 'Aliko bin Nut'un susuz tarlası ve ard-ı kohışı nâmiyla ma'rûf beş ölçek istîâb eder be-rû'yet karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâin bir tarafı Ahmed bin Reşo'nun bir kıtâ susuz tarlası ve bir tarafı Davud bin Hasan'ın bir kıtâ susuz tarlası ve bir tarafı Muhammed bin Güli'nin bir kıtâ susuz tarlası ve taraf-ı râbî'i târik-i âmm ile mahdûd ve ard-ı ba'bad nâmiyla ma'rûf bir ölçek istîâb eder ki cem'an üç kıtâ susuz tarla, karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâin bir tarafı Hâcî Muhammed bin Halefo'nun bir kıtâ bağı ve bir tarafı Ahmed bin Reşo'nun bir kıtâ bağı ve bir tarafı benim bağım ve taraf-ı râbî'i târik-i âmm ile mahdûd, biri ard-ı mîrî ve kurumu mülk bir kıtâ bağ ve yine karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâin, bir tarafı Ahmed bin Reşo'nun bir kıtâ mülk bahçesi ve bir tarafı Davud bin Hüseyin'in bir kıtâ mülk bahçesi ve bir tarafı Ahmo bin 'Aliko'nun bir kıtâ mülk bahçesi ve taraf-ı râbî'i Muhammed bin Ahmed'in bir kıtâ mülk bahçesi ile mahdûd eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi hâvî maa nevbeti ma'lûm bir kıtâ mülk bahçesi ile arazi ve bağ ve bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi'i benim ile li-ebeveyn er karındaşım Hâcî Muhammed ve diğer nısf-ı şâyi'i de amcam oğulları Muhammed ve 'Ali beynlerinde müştereklerdir, deyû ifade ve beyân eylediği. 24 Zi-l-hicce 314 / (26 Mayıs 1897) Muarref : 'Ömer bin Hâcî Halit Kermozâde / Mühür Muarref : Hasan Onas bin 'Abdurrahman Onas

S.19/B.58

Mezbûr Remo mührü olmayub ve yazı yazmak bilmediğini ifade etmeleri ile vad'i imzası için huzûrmuzda 'Abdurrahman Efendi bin Şeyhmus Efendiyi tevkil etmiştir. 24 Zi-l-hicce 314 / (26 Mayıs 1897) Muhzır : Muhammed Said Muhzır : Nu'mân

S.19-20/B.59

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesinde sâkin iken 1298 senesi Şaban el-Muazzamın 26'ıncı günü vefât eden Şeyhmus bin Molla 'Ömer bin Hâcı Şeyhmus verâseti, zevce-i menkûha-yı metrûkesi Emine bint-i Hâcı Veli Efendi ve sulbi kebîr oğlu 'Abdulgani ile ol vakit sağîr *vel-hâletü hâzihi* kebîr oğlu Ferec ile sulbiye-i kebîre kızları Emine ve Kâmile ve sulbi sağîr oğlu 'Abdulkerim ve sulbiye-yi sağîre kızı Firuze'ye münhasır ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri yetmiş iki sehinden ibaret olub, siham-ı mezkûreden dokuz sehmi zevcesi mezbûre Emine Hatun ve her birine on dörder sehinden cem'an kırk iki sehmi oğulları mezbûruna ve her birine yedişer sehinden cem'an yirmi bir sehmi kızları mezbûrata isâbeti ba'de't-tahkîki-ş-şer'-i sığar-ı mezbûrunun vakt-ı rüşd ve seddâdlarına değin tasviye-i umûrlarına kable-ş-şer'-i mâldan bâ-hüccet-i şer'iyeye vasiyyet-i mansubeleri ma'rifetü'z-zat zevce-i mezbûre Emine Hatun tarafından medîne-i mezkûrenin Câmî-i Kebîr mahallesinde sâkin da'vâ vekîllerinden bâ-hüccet-i şer'iyeye vekîli Muhammed 'Ali Efendi bin Yûsuf Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde yine medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden ve verase-yi merkûmeden 'Abdulgani bin el-müteveffâ el-merkûm Şeyhmus muvâcehesinde vekîl-i umûmî ve meçhûlleri bulmadığım Emine bint-i Hâcı Veli'nin müteveffâ-yı merkûm zevci Şeyhmus bin Molla 'Ömer'in târih-i vefâtında terk eylediği bir dükkân târih-i mezkûrede kayd-ı kâm olan mülk ve akârâtından olub, medîne-i mezkûreye tabi Nusaybin kasabasında vâki' Zengil Değirmeni demekle ma'rûf olan değirmen, defter-i kassâm mûcibince iki yüz seksen sekiz sehinden yirmi dört sehmi vaktiyle ehl-i vukûf tarafından takvîm pâreleri kassâm-ı şer'iyede mûnderic dört bin ve kezâlik mevki'-i mezkûrede vâki' Kâtibin Değirmeni demekle ma'rûf bir bâb değirmenin sülüs-ü hisse-yi şâyi'asının fiyât ve semen-i mukadderesi on iki bin ve Mardin'in Tekye mahallesinde vâki' ma'lûmü'l-hudûd bir bâb hânesinin kezâlik sekiz bin ve Bâbü's-Savur Hamamı'ndan olan verase-yi merkûmeden hissesi olarak iki bin beş yüz ki cem'an yirmi altı bin beş yüz guruştan ber-mûcib-i kassâm-ı şer'î müvekkilem mezbûre Emine Hatun hissesi olan üç bin iki yüz doksan guruş yirmi beş pâre ve verase-yi merkûmeden müteveffâ-yı merkûm sulbi (sağîr) oğlu olub, yine müvekkilim bulunan Ferec'in hissesinden kendisine isâbet eden beş bib yüz on sekiz guruş otuz pâre ve müvekkilem mezbûrenin ber-vech-i ma'rûf bâ-hüccet-i şer'iyeye müvekkile musirr taht-ı vesâyetinde bulunan sağîr-i merkûm 'Abdullah'ın hissesine isâbet eden kezâlik beş binin yüz on sekiz guruş otuz pâre yine müvekkilem mezbûrenin taht-ı vesâyetinde olan sağîre-i mezbûre Ferso'nun iki bin beş yüz-altı yüz guruş yirmi beş pâre hisseleri defter-i

S.20/B.60

Yarın bir vekîl tevkil ederim ve-yâhûd bizzat muhâkemedede bulunacağım diye söyledi. 7 Şevvâl 313 / (22 Mart 1896) ‘Abdulgani.

S.20-21/B.61

Vekîl Hüseyin Efendi cevâbında, vekîl Muhammed ‘Ali Efendi’nin bedel-i icâr da’vâyı müste’cirler ikâme edecek da’vâdan olduktan başka tekvin ettiği kassâm defterini teğyir eylediği defter-i sicil-i mahsûsunda mukayyed olub olmadığı meçhûl bulunduğuna

ve ifadesine göre târih-i vefâtında yapılmış vermekle vakitte serahetle müvekkilim ‘Abdulgani vaz’iyyed olmasıyla vaz’iyyetin mebni davada tahakkukuna şâhid olduğunu ve ma-mâ-fih gösterilen veraseden Emine ve Kâmile mevrûsun vefâtından sonra vefât ettiklerine mebni müdde’î olmasından dolayı bi’l-müşahati’ş-şer’iye tashîh-i mesele-yi mirasiye ettirilmesini ve husûmette adem-i teveccühden nâşî muârazasının men’ini bi’l-vekâle talep ederim ve beyân olunan hâne bahsine ve senetler meselesine gelince, hâne kime satıldığını ve ne târihinde bey’ eylediğini ve hudûdunu ve senetlerin ne gibi âkidten dolayı verdiğinden ibaret bulunduğu muvâdaahan söylemekle şer’an mükellef olan tefsil ettikten sonra cevâbını söyleyeceğim. Vekîl Muhammed ‘Ali Efendi kassâm-ı mezkûru evvelen sicilde mukayyed mühründeki muâmelâtı ile ma’lûm olacağına ve müste’cirlerin meselesi ise vekîlin beyân eylediği mevaddi akabinde olup, çünkü esas-ı mesele Nusaybin’de vâki’ ve beyân olunan iki bâb değirmen ile Tekye mahallesindeki bir bâb hâne ve Bâbü’s-Savur Hamamı’ndaki hisse-yi şâyi’a ki müteveffâ Şeyhmus’un metrûk ve hasbi(?) ve defter-i kassâm vakti ile taraf-ı hakimden takvîm-i bahâ’ ile veraseler meyânında alâ vech’il meşrûh taksîm olunarak emvâl-i gayr-i menkuladan olduğuna binâen merkûm ‘Abdulgani’nin ibn-i kebîr olduğundan yedinde kalarak kendisi mütesarrıf ve icâr ve isti’car maddesinde akdi kendisi âkid olduğundan evveldeki zikr olunan müddetin müvekkile ve müvekillere ait icâreye verilen mezkûr emlaktan hisseyi verâseti cümle-i talebimden ibarettir.

Gelelim hâne maddesi ise zaten defter-i kassâm taraf-ı hükümetten beyne’l-verase mevcûd gösterildiği hâlde müahhiran merkûm ‘Abdulgani tarafından ki satıldığına ve-yâhûd satılmadığına dair mütekessir ise aynen taraf-ı hakimden taksîmini ve vekîl Hüseyin Efendi’nin beyân eylediği da’vâ-yı mezkûrede ki bazen ikâme-yi meçhûliyeti hakkında ifadâtı bu gibi madde hakkında gayr-i vârid olup, çünkü emlak-ı mezkûre ve muayyen ve bahâ’ mevrûs taraf-ı hakimden müseccelen taksîm ve sûret-i kısmet-i kassâm-ı şer’iye-ye merbût olduğundan ma’rûf ve ma’lûm alacağına ve ‘Abdulgani’nin hemşirelerinin vefâtı meselesi mezbûrâna ‘â’id hisselerin bir gûnâ da’vâmıza taalluk edecek cihet-i olmayarak bu hâlde esas-ı iddia müvekkillerin hisselerine maksûmları merkûm ‘Abdulgani’nin yed’-i zabtında olduğundan nâşî ifrâz ve men’i müdâhalesinin keyfiyeti maddesinden ibarettir. Yani Emine ile Kâmile bunlar vefât etmiş olsalar bile hisseleri defter-i kassâm-ı şer’iye’de muayyen olduğundan da’vâ-yı mezkûreleri mezbûrânın veraselerine aittir. Hüseyin Efendi lede’l-istidâh mezbûre Emine pederinin vefâtından dört sene sonra ve Kâmile dahi bundan altı sene evvel vefât ederek bu hâlde tashîh-i mesele-yi mirasiye olmadıkça hasr-ı verâsete binâen *el-inkısamu*

a'lel'fasidi fasidun kâ'idesince buna kassâm denilemeyeceğinden ve vekil Muhammed 'Ali Efendi teşri'i da'vâdan ne'kûl ile bir gün izah vermediğinden reddine.11 Şevvâl 313 / (26 Mart 1896) Vekil-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsni Vekil-i müdde'îyye ve müdde'î : Muhammed 'Ali

S.21-22/B.62

Menzil-i mezkûrun bir tarafı müteveffâ 'Ali Sekene verasesinin bir bâb mülk menzilleri ve bir tarafı Musullu Hâcî Nu'mân'ın bir bâb mülk menzili ve tarafeyni târik-i âmm ile mahdûd müştemilat-ı ma'lûme-yi hâvî bir bâb mülk menzil vekil Hüseyin Efendi'nin müvekkili merkûm 'Abdulgani menzil-i mahdûd-u mezkûru iş bu târik-i zabıttan on bir buçuk sene mukaddem *gaib ani'l-meclis* Maksî Yûsuf ve şed-i efrayım sekiz bin guruş semen-i makbûz ile bey' edüb, ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ettikten sonra mezbûr Maksî Yûsuf dahi menzil-i mahdûd-u mezkûru kezâlik *gaib ani'l-meclis* Melki veled-i Yahî'ye bey' etmiş ve el-yevm mezbûr Melki menzil-i mezkûre zülyed ve bey'-i mezkûr bâtıl olduğundan meblağ-ı mezkûrdan müvekkilem mezbûre gaib olan zapt-ı rabtında arz ve beyân eylediğim vecihle beş bin beş yüz guruşun mezbûr 'Abdulgani'den istirdadını bi'l-vekâle taleb ederim. 14 Şevvâl 313 / (29 Mart 1896) Muhammed 'Ali

S.22/B.63

Vekil Hüseyin Efendi dahi cevâbında, müvekkilesinin vasayeti hesâbiyle kendisine izafetle müvekkilimden bedel-i mebni istirdadını dava eyleyen vekil Muhammed 'Ali Efendi'nin da'vâ-yı vâk'ası şîğar da'vâsı ile muttalit olub, kıbel-i şer'-i şerîften kendisine tefhîm buyurulduğu vecihle aynı da'vâyı etmesi lâzım geleceğine ve bu vecihle vaz'iyet şahitlerini kendisi göstereceğine ve bu hâlde müşterinin mirasını şer'a gönderip, mahkemede bulundurulmasına mükellef olduğuna mebni bu cihetlerin ifâsını ve kassâm defterine reddiye ifrâz ettiği defterde muharrer veraseden müteveffâ-yı mezbûrun sulbiye-i kebîre kızı Emine dahi mezkûr varakanın târihinden sonra vefât ederek, verâsetini sadrîye sağîre kızı Fâtîma'ya ve li-ebeveyn er karındaşı müvekkilim mezbûr 'Abdulgani'ye ve yine verase-yi mezbûreden müteveffânın sulbiye-i kebîre kızı Kâmile mezkûr defter tarihinden sonra vefât (ederek), verâsetini sadrî sağîr oğlu 'Ali'ye ve sadrîye sağîre kızı Vesile'ye ve kezâlik diğeri Emine'ye münhasır olduğundan *bi'l-müşahat-iş-şer'îye* mesele-yi mirasiyenin tashîhi ve bu hasr-ı verâset-i ahireye Şâhid medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Kefne Meydanizâde 'Abdulkâdir Çelebi'nin oğlu Muhammed'e ve Gölâsiye mahallesi ahâlisinden Halîl bin Molla Muhammed Şemdin edüğünden îcâb-i şer'isi taleb ederim. 15 Şevvâl 313 / (30

Mart 1896) Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsni

S.22/B.64

Mezbûr Melki Yahî meclis-i şer'imizde vekîl-i müdde'îyye Muhammed 'Ali Efendi ve müddeâ aleyh'in vekîli Hüseyin Efendi muvâcehesinde ben menzil-i mahdûd-u mezkûru iş bu târih-i zabıttan on iki sene mukaddem *gaib ani'l-meclis* Latifiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Protestan Milletinden Maksî Yûsuf veled-i Efrayim Hacamin'den yedi bin sekiz yüz guruş semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' etmiştim, şirâ'en mülkümdür ve menzil-i mahdûd-u mezkûrun iş bu tarih-i zabıttan on beş sene mukaddem menzil-i mahdûd-u mezkûrun müteveffâ Şeyhmus peder ve şöhretini bildiğim fakat vekîl Hüseyin Efendi müvekkili 'Abdulgani'nin babası olub, vekîl Muhammed 'Ali Efendi'nin müvekkilem mezbûrenin menzil-i mahdûd-u mezkûra ber-mûcib-i defter-i kassâm hisse-yi irsiyyesini mezbûr Melki'den bi'l-vekâle talep ederim, dedikten sonra mezbûr 'Abdulgani'nin vekîli Hüseyin Efendi müteveffâ-yı mezbûr Şeyhmus'un müseccel olub olmadığı hâlen meçhûl olan ve sahîh bulunan defter-i kassâm'da gösterilen mesele-yi mirasiyesi vechi ile müvekkile ait mezkûr terekeden hisse-yi şâyi'asını bin yüz on guruş bedel-i medfû' mukabilinde *gaib ani'l-meclis* merkûm Maksî Yûsuf veled-i Efrayim bey'-i batt-i kat'i ile bey' edüb, semenini kabz eylemiş ve diğê verasenin hisselerini (...) i'lâm-ı şer'ide bile vekaleti sâbit olan vekîl Muhammed 'Ali Efendi'nin müvekkil-i vasîyesini babası yine *gaib ani'l-meclis* (...) bey' eylemiş olduğunu arz eylerim. 17 Şevvâl 313 / (1 Nisan 1896) Vekîl-i Müddeâ aleyh : Hasan Hüsni Melki Yahî

S.23/B.65

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi menzil-i müddeâ aleyhi'nin vekîl Hüseyin Efendi'nin müvekkili 'Abdulgani tarafından bey' eylediği yani bey'in esasına makarr olduğu gibi arz ve tafsîlâtından müstağnî olan bir menzil birkaç hissesi muhtevî olduğu hâlde ondan yalnız bir hissesini satmak muhâl olduğu der-kâr olduğuna binâen ve fuzûlî te'vîlât-ı indiyeye ile güya müvekkilerim ve gerekse müvekkilem Emine'nin vesayet hesâbı ile mezbûre dahi bey'i vâki'indeki medhâliyyet ve hisse-yi esmanından mevkudâtı hakkındaki ifadat-ı kabûl-i muharrerinde olmakla i'tirâfına binâen ilzâmını talep ederim. 17 Şevvâl 313 / (1 Nisan 1896) Muhammed 'Ali

S.23/B.66

Vekîl Hüseyin Efendi müteveffâ-yı merkûm Şeyhmus'un menkul ve gayr-i menkul bi'l-cümle terekesine müvekkilim merkûm 'Abdulgani'nin hisse-yi şâyi'asından başka Muhammed 'Ali Efendi'nin müvekkilesi mezbûre Emine bint-i Hâcî Veli Efendi

bi'l-verase ve bi'l-vekâle vaz'iyet ve tasarrufu iş bu yedimde olub, meclis-i şer'-i şerîfe ibrâz olunan 1298 senesi Receb el-ferdin 13'üncü günü târihi ile müverreh ve nâib-i esbak faziletli 'Osmân Nuri Efendi'nin imzası ile mumdat ve hatmı ile mahtûm bir kıtâ i'lâm-ı şer'i ile sâbit ve mutehakkak olduğu hâlde vekîl Muhammed 'Ali Efendi'nin mezbûre Emine Hatun'un tereke-yi mezkûresine vaz'iyet ve tasarruf etmediği hakkında ifade-yi mesbûkası hükümsüz ve ma-mâ-fih müvekkilim hiç bir vecîhle tereke-yi mezkûre'ye vaz'iyet etmediğini mübeyyin diğere ifadesinde mazbût olub, bunda tenâkuz olmadığını arz ederim. Verase-yi mezbûreden kezâlik kable'l-kısme müteveffâ-yı mezbûr Şeyhmus'un sulbiye-ikebîre kızı Emine vefât edüb, verâseti sadrîye kızı Fâtima ve li-ebeveyn er karındaşı ve müvekkilim merkûm 'Abdulgani'ye münhasır, *ba'dehû kable'l-kısme* mezbûre Kâmile dahi vefât edüb, verâseti sadrî sağîr oğlu 'Ali ve sadrîye sağîre kızı Vesile ve diğere Emine'ye münhasır ve bunlardan başka varisi ve terekesine mustehak âher kimesnesi yoktur, şahitlerimin isimlerini zabt-ı sâbıkımda beyân eyledim, istişhâd taleb ederim.

S.23/B.67

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Kefne Meydanizâde Muhammed bin 'Abdulkâdir nâm kimesne li-ecliş-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta mezkûr Tekye mahallesinde sâkin iken, iş bu târihi zabıttan on beş sene mukaddem vefât eden Şeyhmus bin Molla 'Ömer'in verâseti zat-ı ma'lûmumuz olan zevcesi Emine bint-i Hâcî Veli Efendi ile sulbiye-ikebîre kızları diğere Emine ve Kâmile ve Pirozı ile kezâlik ol vakitte sağîr ve hâlen sulbi kebîr oğulları 'Abdulgani ve Ferec ve 'Abdulkerim'e münhasır, *ba'dehu kable'l-kısme* mezbûre iş bu zat-ı ma'lûmumuz olan Emine dahi vefât edüb, verâseti zevc-i dâhili 'Ali bin 'Abdulkâdir Çelebi ve sadrîye kızı Fâtima ile li-ebeveyn kız karındaşı Kâmile'ye ve li-eb kız karındaşı Pirozı'ye ve li-ebeveyn er karındaşı 'Abdulgani ve li-eb er karındaşları mezbûrân Ferec ve 'Abdulkerim'e münhasır, *ba'dehu kable'l-kısme* yine zat-ı ma'lûmumuz olan bint-i mezbûre Kâmile dahi vefât edüb, verâseti zevc-i dâhili Hafız Hüseyin Efendi bin Hâcî Muhammed ile sadrî sağîr oğlu Muhammed 'Ali ve sadrîye sağîre kızları Vesile ve diğere Emine'ye münhasır olub ve bunlardan mâ-adâ varisleri ve terekelerine müstehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir, ben bu husûsta bu vecîh üzere şâhidim, şehâdet dahi ederim. 22 Şevvâl 313 / (6 Nisan 1896)

S.23/B.68

Vekîl Hüseyin Efendi şâhid-i âheri yarın saat 4'te getireceğim. 22 Şevvâl 313 / (6 Nisan 1896)

S.24/B.69

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hâcî Hafîz Muhammed Efendi bin diğeri Hâcî Muhammed şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-yı şehâdet etmiştir. 13 Zi'l-ka'de 313 / (29 Nisan 1896) el-Hâc Muhammed

S.24/B.70

Vekîl Hüseyin Efendi derece-i saniyede vefât ettiği Emine'nin verâseti sadrîye kızı sağîre-yi mezbûre Fâtîma ile li-ebeveyn kız karındaşı mezbûre Kâmile ve li-ebeveyn er karındaşı 'Abdulgani'ye münhasır olacağını arz ve beyân etmek lâzım gelir iken , mezbûre Kâmile varis-i gayr-i müstehak li-eb kız karındaşı olacağını müvekkilimden kabl-el 'istidâh söylemiş. 22 Şevvâl 313 / (6 Nisan 1896) Müddeâ aleyh vekîli : Keleş Hüseyin

S.24/B.71

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi, Hüseyin Efendi'nin ibrâz eylediği hüccet-i mezkûrun mündericâtına ve Hüseyin Efendi'nin ifadesine nazaran müvekkilem mezbûre Emine ve sıyanet-i hasebiyle güya taht-ı vasayetindeki isbata ait akârât-ı mezkûreye vâdiü'l-yed olduğu der-miyân etmekte ise de, hüccet-i mezkûre târihinde eytâm-ı mezbûrun siğar ve mezbûre Emine dahi zaten kadun ve emvâl-ı metrûke denilen akârât Nusaybin Kazâsı dâhilinde ve Hasan Efendi'nin müvekkili 'Abdulgani nâm kimesne sulbi kebîr ve o hâlde hâne-i mezkûrenin müdiri olduğu delâil-i mutlakasına indimâm ile gerek merkûm 'Abdulgani'nin akârât-ı mecmû'aya vâdiü'l-yed olduğu şunun ile müsbettir ki : bir hatun Mardin'den Nusaybin'e kadar irade ki bunca mesâfede olan akârâta gidub, vaz'iyet edemez. Hüccet-i mezkûrenin müeddasında beyân olunan mezbûre Emine'nin vesâyeti hesâbiyle vâdi-at-ül yed olduğu hakkındaki zikr-i mürûr eden değirmen-i mezkûr 'Abdulgani'den başka cümle varisler hakk-ı da'vâ vesâyette mahdûd bulunacaklarına binâen o kâ'ideye tatbikan vasî aleyhine merkûm 'Abdulgani vasî-i muhtâr olduğu hakkındaki iddiasına karşı sadrî olarak vâdiü'l-yedir diye meclisi-i husûsumuzda der-miyân olmaları kâ'ide-i külliyyeden olduğu husûsu ile zikirleri mesbûk eden i'lâmat-ı mübreze-yi mezkûrelerin hâlen emlak-ı mezkûre yed zabtında olduğu sâbit bulduğuna binâen bu bâbta reddini bi'l-vekâle talep ederim ve i'lâm-ı mezkûrun mukayyed olup olmadığından kendisi mükelleftir. 22 Şevvâl 313 / (6 Nisan 1896) Muhammed 'Ali

S.24-25/B.72

(...) Evkâf Vekîli Muhammed 'Ali Efendi muvâcehesinde verase-yi mezbûreden Emine vefât edüb, verâseti zevci 'Ali (...) ile sâireye münhasır iken müvekkilem

vaktiyle ismini unuttuğundan ol vecihle tashîh-i da'vâ veraset-i sâireden mûmâ-ileyh Muhammed el-Hafîz ve Şemdinzâde Halîl bin Molla Muhammed olub, müşterinin huzûrunda saat 3'te getireceğini ifade etti. 7 Zi'l-ka'de 313 / (23 Nisan 1896) Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan

S.25/B.73

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi menzil-i mahdûd-u mezkûre el-yevm vâdi'-ül yed olduğuna şahitlerim müvekkilemden olmayub, yarın ikâme edeceğim. 20 Zi'l-ka'de 313 (3 Mayıs 1896)

S.25/B.74

Hazır-ı bi'l-meclis müşteri Melki veled-i Yahı el-Şemmas yedinde bulunan 6 sıra numrolu 7 Safer 1302 târihli tapu senedi mûcibince menzil-i mezkûru *gaib ani'l-meclis* Maksî Yûsuf veled-i Efrime, Muhammed 'Ali Efendi'nin müvekkilesi Emine Hatun tarafından ma'rifet-i şer'îye ile tevkil olunan pederi *gaib ani'l-meclis* Hâcî Veli Efendi ma'rifetiyle ve müteveffâ Şeyhmus'un dayısı müteveffâ Hâcî Hıdır [.....] nın mürâcaatı üzerine lâhik olan izn-i şer'-i ile taht-ı vesâyetine olan müteveffâ-yı mezbûrun sağır oğlu Ferec ve 'Abdulkerim ve sulbiye-ikebîre kızı Firuze taraflarından bi'l-vesâyê ve nefsinden bi'l-isâle gayb-ı merkûma bey' ve temlik edüb, yol bulmak Defter-i Hakani'de kayıt ve ferağ mazbatasını talep ile kıraat olunmasını talep ederim, dedikten sonra ve vekîl-i mûmâ-ileyh Muhammed 'Ali Efendi'nin senedât-ı mezkûre mündericâtını talep ve da'vâ eylediği dört bin yedi yüz elli guruş müddeâsını inkar eylediği. 20 Zi'l-ka'de 313 / (3 Mayıs 1896)

S.25/B.75

Vekîl-i mezbûr Muhammed 'Ali Efendi şahidlerim müvekkilemden ba'de'l-istidâh gelecek perşembe günü ikâme edeceğim, deyû beyân etti. 20 Zi'l-ka'de 313 (3 Mayıs 1896)

S.25/B.76

Mezbûr Melki veled-i Yahı menzil-i mahdûd-u mezkûr-u şer'-i şerîf ve meclis-i idârenin ma'rifetiyle gayb-ı mezkûr Maksî Yûsuf yedi bin sekiz yüz guruş *semen-i medfû'-i makhbûz* ile bey' olunup, ben dahi menzil-i yedi bin sekiz yüz guruş *semen-i medfû'-i makhbûz* ile mezkûr Maksî Yûsuf'tan iştirâ' etmişim, deyû ifade etti. 20 Zi'l-ka'de 313 / (3 Mayıs 1896)

S.25/B.77

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi müvekkili 'Abdulgani zabt-ı sâbıkında menzil-i mahdûd-u mezkûru kat'iyyen bey' etmediğini ifade ve tahdîde vekîl Hüseyin Efendi

hisse-yi şâyi'asını bey' eylediğini ikrâr ve ifade ederek vekîl ile müvekkil ifadeleri beyninde tenâkuz olduğundan ifade-i şer'iyeye talep ederim. 20 Zi'l-ka'de 313 / (3 Mayıs 1896)

S.26/B.78

Vekîl Hüseyin Efendi müvekkilim merkûm 'Abdulgani menzil-i mezkûr-u âhere yalnızca bey' ettim, diye demiş olsa bile, mecmû'u hâne-yi satmadığını şimdi dahi söylüyorum, bu vecîhle tenâkuz gayr-i musavverdir. 20 Zi'l-ka'de 313 / (3 Mayıs 1896)
Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan

S.26/B.79

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi menzil-i mezkûru satmamış diye kelâm-ı menzil-i mezkûrun bey'ine asla müdâhale etmemiş ma'nâsına nazaran kelâmeyn bey'lerinde tenâkuzdur, arz ederim. 20 Zi'l-ka'de 313 / (3 Mayıs 1896) Muhammed 'Ali / İmza

S.26/B.80

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden bakkâl esnâfindan Ahmed bin Mahmûd bin Hasan li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olup, istişhâd olundukta fi'l-hakika mahalle-yi mezkûrede kâin bir taraftan Musullu Hâcî Ebu Nu'mân'ın bir bâb mülk menzili ve bir taraftan müteveffâ 'Ali Sekene verasesinin bir bâb mülk mezilleri ve tarafeyni târik-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzil, el-yevm iş bu hazır mülkü veled-i Yahî üzerine vâdiü'l-yeddîr. Ben bu hususta bu vecîh üzere şâhidim, şehâdet dahi ederim. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran 1896)

S.26/B.81

Tekye mahallesi ahâlisinden Şeyh Nu'mân bin Şeyh 'Ali li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olup, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen şehâdet etmiştir. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran 1896)

S.26/B.82

Şâhidan-ı mezbûrân usûlu mevzûasına tatbikan, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şü. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran 1896)

S.26/B.83

Vekîl Muhammed 'Ali Efendi müteveffâ-yı merkûm Şeyhmus terekesinden olup, mezkûr senetlerin mündericâtı olan dört bin yedi yüz guruş müddeâm asla şahitlerim olmayub, merkûm 'Abdulgani'nin tahlîfini bi'l-vekâle talep ederim. Yani dört kıtâ senadat-ı mezkûrenin mündericâtını gideren ve her bir senet kaçar guruşu hâvî olduğundan müfredâtını muhtevî olan kassâm-ı mezkûru sebt günü getireceğimden mezbûr 'Abdulgani'yi tahlîf edeceğim, deyû ifade etti. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran

S.27/B.84

Vekîl Hüseyin Efendi, vekîl Muhammed ‘Ali Efendi kassâm defterinin zabtında muharrer şerha atfen ve zabıtnâmeden senedâtın aynı müvekkilim ‘Abdulgani’ye emaneten verildiği da’vâsından sonra, hâvî oldukları meyânda iddia-yı gayr-i mesmû’ olduğundan zabta bi’l-muracaa reddini talep ederim ve tahlîf lâzım gelecek olsa, senedât hakkındadır. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran 1896)

S.27/B.85

Vekîl Muhammed ‘Ali Efendi esas-ı da’vâ yani istid’a ve zabıtnâmeden senedât-ı mezkûra hâvî olduğu meblağ-ı mezkûre müvekkile tarafından me’kel etmiş, kendisinden tahsilden ibaret olduğu bi’l-mürâcaa anlaşılacağından Hüseyin Efendi’nin bu müdâfaadan bı gayr-i hakk olup, reddini talep ederim. 22 Zi-l-hicce 313 / (4 Haziran 1896)

S.27-28/B.86

Müdde’î-yi mezbûr Ferec vekîl-i merkûm Muhammed ‘Ali Efendiyi azle ve medîne-i mezkûre mahallâtından Latifiye mahallesinde mütemekkin teb’a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermeni Katolik Milletinden Naûm Efendi veled-i Nasri Kapsar tarafından bâ-hüccet-i şer’iye vekîl nasb ve tâ’yîn edüb, mezbûr Naûm Efendi isticvâb olundukta; müteveffâ Şeyhmus bin Molla ‘Ömer’in sulbi kebîr oğlu mezbûr Ferec’in babasından kendisi ile verase-yi sâireye müntakil ve Kanikan demekle ma’rûf bir bâb değirmenin seddi ve yine Zengil demekle (ma’rûf) bir bâb değirmenden iki yüz seksan sehimden on dört sehim ve nefsi-i Mardin’de kâin Bâbü’s-Sor Hamamı’nın hisse-yi şâyi’asından hasıl olan on beş senelik icârat-ı mecmû’u yirmi dört bin guruşa bâliğ olup, meblağ-ı mezkûrdan müvekkilim mezbûr Ferec’e isâbet eden dört bin altı yüz altmış iki guruş vâridâtın faizi vekîl Hüseyin Efendi’nin müvekkil-i mezbûr Adulgani’den tahsil ile müvekkilime tevassulundan ba’dehu, müvekkilim merkûm Ferec’in hissesine müdahaladen men’ini ve pederinin vesâyetine çıkarılan nasibinde vâkı’ hususiyeden değirmeninden rubû’-u şâyi’i mezbûr Şeyhmus vasiyyet edüb ve tenfizinden vekîl Hüseyin Efendi’nin müvekkili ‘Abdulgani dahi nasb ve tâ’yîn ettikten, mezbûr ‘Abdulgani vesâyet-i mezkûrede hiyanet edüb, on beş sene zarfında mezkûr değirmenin rubû’-u icâresinin mukaddemede senevî üç yüz guruştan bâliğ olduğu kırk beş bin guruş hesâbın rü’yetiyle müvekkilim mezbûr Ferec’in nasb ve tâ’yîn buyurulması bi’l-vekâle matlûbumdur, deyû da’vâ vekîli Hüseyin Efendi müdde’î-yi mezbûr Ferec ile verase-yi siğara bâ-hüccet-i şer’iye vasî olduğunu sevilban(?) validesi tarafından yine bâ-hüccet-i şer’iye üç aydan beri tevkil edilen Mirza Muhammed ‘Ali Efendi *ber-vech-i muharrer*

üzere değirmen ve on sekiz gurusları icâr da'vâsını ikâme ederek kendisi ile bi'l-vekâle üç mâh zarfında cereyan eden murafaamız neticesinde bir hukuk kelâmları beyninde tenâkuz vukû bulduktan başka, gerek vaz'iyet gerek icârda aftan vâki' olan müddeâsını isbattan ve ikâme-yi beyyineden izhâr-i acz eylediği merkûm altı sahife zabt-ı sâbıkın mutâlaasıyla âyân-ı evvel sıfatından ve bilâ-beyyine muârazasının men'ini, müvekkilimin de tahlîfe tâlib olup olmadığının kendisinden istifsâr yine mevkuf kalmış iken mezbûr harcın vekîl Muhammed 'Ali Efendi'ye Cizre'ye gittiği cihetle vekaletten azl eylediği kayden müstebân olup, vekîl-i lâhik Naûm Efendi'nin evvelki vekîlin aczi mukabelesinde muârazasını namesmû' bulduğuna mebni tâlib-i tahlîf ise îcâb-ı şer'isiyle bilâ-beyyine muârazasının men'ini istirham ve mezkûr vasiyyet değirmeni [.....] müvekkilim mezbûr vasîye Emine'nin babası ve hususat-ı vekîli Hâcî Veli Efendi aleyhine iş bu meclis-i şer'-i şerîfte nâib-i esbak Nuri Efendi zamanında ikâme ettiği da'vâsının murâfaası neticesinde müteveffânın dahi muhtârı olduğunu *bilâ-beyyineti's-şer'îye* isbat etmekle mezbûrenin müdâhale ve muârazasının men'i hakkında iş bu Mahkeme-i Şer'îye'de verilen 13 Ramazan 298 târihli men'-i muâraza i'lâm-ı şer'isi müseccel olduğu hâlde iş bu meclis-i şer'a ibrâz ettiğimden ve bir kere fasl olunan da'vâ tekrar rü'yeti gayr-i caiz bulunduğundan, mezkûr vasiyyet değirmenine dahi ettiği muârazanın men'i bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû. 28 Muharrem 314 / (9 Temmuz 1896) Vekîl-i müdde'î: Mihmarman Naûm Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsnî

S.28/B.87

Vekîl Naûm Efendi mezkûr değirmenlerle hamamı arz-ı sâbıkım vechi ile on beş seneden beri Zengil Değirmeni senevî beşer yüz ve Kanikan Değirmeni senevî gurus ve Bâbü's-Savur Hamamı da yüzer gurusdan ki cem'an bâliğ olduğu yirmi dört bin gurusdan müvekkileme isâbet eden dört bin dört yüz altmış iki gurus taleb-i mezkûrum ile bi'l-vekâle taleb ederim ve valide-yi vasîye-i mezbûre kendisi ile diğer siğarın vasayeti var ise de arz-ı sâbıkım vechi ile emlak-i mezkûreyi on beş seneden beri ve âhere icâr ve ücretlerini ahz u kabz edilen merkûm 'Abdulgani işaret taleb eylediğim gibi şimdi kıraat olunan i'lâmât-ı şer'îye ile merkûm 'Abdulgani'nin vaz'iyeti nâib olduğu emlak-ı mezkûreden hisse-yi şâyi'a-yı mezkûreden ve keff-i yed ve müvekkilim merkûma teslim müvekkilim merkûmun bi'l-izâfe vekîl Hüseyin Efendi'ye tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû vekîl Hüseyin Efendi cevâbında, vekîl-i sâbık Muhammed 'Ali Efendi'nin emlak-ı mezkûrede vaz'iyet ve esas-ı icâr hakkında şühûd-i şahsiyesi olmadığı zabt-ı sâbıkında serahaten söylemiş ve bunun emlak-ı mezkûrede müvekkilim merkûm 'Abdulgani'nin ve Hafî'nin yalnız kıraat olunan iki kıtâ i'lâm ile isbat edeceğini

beyân etmiş iken , Naûm Efendi'nin tekrar vaz'iyet ve icâr da'vâsı gayr-i mesmû' olduğundan tâlib-i tahlîf olup olmadığının istifsârı ile bilâ-beyyine muârazadan men'i bi'l-vekâle taleb ederim ve vasiye-i mezbûrenin tereke-yi mezkûreye vaz'iyeti müsbet olduğuna ibrâz olunan 13 Safer 298 târihli i'lâmdan mukaddem ve zabtan târihleri mazbût ve kiraat olunan iki kıtâ i'lâmla müvekkilim merkûmun terke-yi mezkûreye vad'ül yed olduğuna iddia ediyor ise de mezkûr iki i'lâmın târihleri zikr olunan i'lâmın târihi yani 1298 târihinden mukaddem olduğu gibi el-yevm müvekkilim merkûm hisse-yi şâyi'asından başka emlak-ı mezkûreye vâdiü'l-yed olmadığını beyân ederim. 2 Safer 314 / (13 Temmuz 1896) Vekîl-i müddeâ aleyh: Hasan Hüsni Vekîl-i müdde'î : Mihmarman Naûm

S.28/B.88

Emlakın icâretine dair göstereceği şühûdu medîne-i Mardin ahâlisinden Muhammed bin Hâcî Muharrem Hâcî 'Abdulgani el-Umeyri ve Muhammed Said bin Hâcî Said ve Muhammed bin Hâcî Veli ve Dervîş bin Hâcî Muhammed el-Babuci şahitleri olup ve îcâb ederse başka şühûdu beyân edeceğimden ve Saferi'l-hayr'ın 19'uncu günü ikâme edeceğim, deyû ifade etti. 9 Safer 314 / (20 Temmuz 1896) Naûm

S.29/B.89

Mezbûr 'Abdulgani vekîl Hüseyin mezbûr Naûm muvâcehesinde vekîl-i sâbık Muhammed 'Ali Efendi'nin gerek değirmenlerle hamamın vaz'iyet ve tasarrufuna gerek müvekkilim tarafından icâr olunduktan müvekkilim şühûd-i şahsiyesi olmadığını ve ondan aciz kaldığı zabt-ı sâbıkında sarihan söylemiş ve bundaki tenâkuz hakkında evvelki da'vâyı acizanem derhal vukû bulup, bilâ-beyyine muârazasının men'-ini istirham olunmuş ki vekîl-i lâhik Naûm Efendi'nin henüz tenâkuz hakkında bir gün istifsâr buyurulmaksızın icâre şühûd-i tesmiyesi müvekkilim ma'zûriyeti mûcib olduğundan bu husûsta bir karar ittihâzını bi'l-vekâle taleb ederim ve muârazasının men'ini istirham ederim. 9 Safer 314 / (20 Temmuz 1896) Vekîl-i Müddeâ aleyh: Hasan Hüsni

S.29/B.90

Vekîl Naûm Efendi tesmiye ettiğim şühûd muzaffer olmadığımndan, mezbûr 'Abdulgani ber-nehc-i şer'i tahlîf ve vasiyyet için ma'rifet-i şer'iyeye ru'yeti ve 'Abdulgani'nin azliyle yerine müvekkilim mezbûr Ferec'in nasb ve tâ'yîn (olonmasını) müvekkilime izafetle bi'l-vekâle taleb ederim. 2 Rebiü'l-evvel 314 / (11 Ağustos 1896)

S.29/B.91

Vekîl Hüseyin Efendi müvekkili 'Abdulgani karındaşı Ferec'in emlak-ı

mezkûresinin hâsılâtından hissesine ait hâsılâtını ahz u kabz etmediğine ve hâsılâtının merkûm Ferec'e bir nesne deyni olmadığına yemin edeceğini arz ve beyân eyledi.

S.29/B.92

Merkûm 'Abdulgani emlak-ı mezkûre müvekkil merkûm Ferec'in hissesine ait hâsılâtından nesne zimmetine geçirmediğine bi'l-muvâcehe ber-nehc-i şer'i tahlîfi icra olduğu. 1 Rebiü'l-evvel 314 / (10 Ağustos 1896) Naûm Vekîl-i müddeâ aleyh : Hasan Hüsni

S.29/B.93

Vekîl Naûm Efendi ibrâz olunan i'lâm-ı şer'i târihinden şimdiye on beş sene kûsûr şühûr tecavüz edüb, hâlen vesâyet-i mezkûreden bir hesap göstermeyüb, hâsılât-ı mezkûreyi zimmetine geçirüb, hayatı tebeyyün eylemediğinden azlini bi'l-vekâle talep ederim. 1 Rebiü'l-evvel 314 / (10 Ağustos 1896)

S.29/B.94

Vekîl Hüseyin Efendi'nin mezbûr Ferec ile validesinin vekîl-i Rağîb' dan Muhammed 'Ali Efendi mebadi da'vâda vesâyet-i mezkûreyi da'vâya hakkı olmayacağını vâki'an söylemiş ve ma-mâ-fih Naûm Efendi hiyanet da'vâsını on beş buçuk seneden sonra ikâme edüb, da'vâyı bu cihette gayr-i mesmû' bulunmuş ve müvekkile nezareti olmayub, sağîr olduğundan nâşî de hiyanet da'vâsında hakkı olamayacağından bundan da muârazalarının men'ini bi'l-vekâle talep ederim. 1 Rebiü'l-evvel 314 / (10 Ağustos 1896) Vekîl Hasan Hüsni

S.30/B.95

Vekîl Naûm Efendi'nin müvekkil-i merkûm Ferec bu senede bâliğ ve râşid olub, vekîl Hüseyin Efendi'nin mürûr-u zaman hakkında müdafa'ası şer'an vârid olsa bile, ancak müvekkilimden sinn-i rüşd ve seddâd'a dâhil olduğu târihler on beş sene kadar hakk ve salahiyeti ahkâm-ı şer'i'yye'ye müstenid olub, hasım add olunamayacağı, ref'ine gelince vesâyet-i mezkûre pederi tarafından râfi'i olub, mezkûr 'Abdulgani'nin hiyaneti hesâbiyle bi't-târiki'l-evlâ' müvekkileme 'â'idiyeti ciheti ile talep ederim. 1 Rebiü'l-evvel 314 / (10 Ağustos 1896) Naûm.

S.30/B.96

Vekîl Hüseyin Efendi merkûm Ferec'in sâbıkasıyla mürûr-u zaman hakkında sabk edüb, ifadelerinden suâl olundukta, merkûm Ferec'in müvekkilim mezbûr 'Abdulgani'ye nisbeten sağîr ve el-yevm yirmi bir yaşında olub, müvekkilim merkûmdan evlâ' ve ercah olamadığından vasayet husûsunda hasım olamadığını ve mürûr-ı zaman cihetinde validesi tarafından bi'l-vasaye on beş buçuk seneden beri vasayet hakkında bir gün da'vâsı sabk

etmediğinden münbeis olduğunu söyledi.1 Rebiulevvel 314 / (10 Ağustos 1896) Vekîl Hasan Hüsni

S.30/B.97

Vekîl Naûm Efendi vasayet-i mezkûre da'vâsını tekrar talep eyledikte vekîl Hüseyin Efendi, vekîl Naûm da'vâ-yı vasayeti ve değirmen-i mezkûrede rubu'u mezkûre sene be sene kimlere icâr eylediğini ba'de'l-beyân cevâbımı söyleyeceğim, deyû ifade etti. vekîl Hüseyin Efendi müvekkilim mezbûr 'Abdulgani'yi Mûsâ bih Değirmeni mezkûrden rubu'u hisse-yi şâyi'ası tasarrufuna pederi tarafından vasî-i muhtârı olup, müvekkilim mezbûr 'Abdulgani'nin babası 1298 senesi Receb'il-ferdin 13'üncü günü vefât edüb, târihi vefâtından altı aydan sonra değirmen-i mezkûrun Mûsâ bih olan rubu'u şâyi'i tafsilatını yarın beyân edeceğim vechi ile senevî bin guruştan bin iki yüz elli guruşa kadar beher sene tâlibine bi-haseb-il-vasaye îcâb ve teslîm târihi mezkûrdan şimdiye kadar sene be sene bedel-i icâr'ın ahz u kabzını iş bu mübrez 1298 senesi târihli i'lâm-i şer'i vechi ile umûr-u vasayet yani hatm-i şerîf ve tahliller ve hayrâta sarf edüb, gelecek Çarşamba günü defterini takdim edeceğim, deyû ifade etti. 16 Rebiü'l-evvel 314 / (25 Ağustos 1896)

S.30-31/B.98

Vekîl Naûm Efendi umûr-u hayriyeye dair olan böyle bir vasiyyet husûsunda şimdiye kadar bedel-i icâreden ne miktar meblağ aldığını ve Mûsâ bih yine(?) mezkûrun tamir ve teminini ve vücûh-u berr ve hayrâta ne miktar sarf ettiğine şimdi muntazam bir defter tanzîm eylediğini merkûm 'Abdulgani huzûr-u mahkemede söylemiş, hiyanet daha başka sûrette isbata vekîl aranmaya hacet görülmeyüb, ma'rifet-i şer' ile hemen muhâsebesinin zimmetine geçirdiği nâib olabilecek miktarı kendisinden alınması ile azli ile yerine müvekkilimi tâ'yîn talep ederim. 16 Rebiü'l-evvel 314 / (25 Ağustos 1896)

S.31/B.99

Vekîl Hüseyin Efendi müvekkilim 'Abdulgani'nin sûret-i mutlakada vukû bulan istifsâra cevâben defterim yoktur, demesi Mûsâ bih Değirmeni'nin sene be sene tamirat ve sularının ta'dilatına karşı izni ile müste'cirlerin hasb-el-mukavele sarf ettikleri meblağ defteri demek olup, o ise Nusaybinli müste'cirlerin nezdinde mukaveleleri mûcibince bulunduğundan onun muzaffer olunca getireceği ve umûr-u hayrât defteri menzilinde olup, îcâb eder ise getireceğini bi'l-vekâle ifade etti.16 Rebiü'l-evvel 314 / (25 Ağustos 1896) Veki-i müdde'î : Naûm Vekîl-i müddeâ aleyh: Hasan Hüsni

S.31/B.100

Merkûm ‘Abdulgani’den iddia olunan dört bin altı yüz altmış iki guruş müddeâsına evvelce şühûduna muzaffer olamadığından o hâlde ikâme-i şühûdtan izhâr-ı acz ile tâlib-i tahlîf ve merkûm ‘Abdulgani dahi ber-nehc-i şer’i tahlîfi icra ve evvel emirde hükm-i şer’i lâhik olmuş idi. *Ba’de’l-hükmi ve-l-i’lâmi ve-t-teblîği* müddeâyı mezbûr Ferec’in vekîli mezbûr Naûm Efendi da’vâ-yı mezkûreye şimdi şühûduna muzaffer olub, merkûm ‘Abdulgani’nin ba-muhafaza-yı şer’-iyye-yi celile ve-yâhûd muhâtara-yı şer’iye kendisine bizzat ve-yâhûd vekîl-i musaddıkın Mahkeme-i Şer’iye’ye gönderilmesi, hilaf-ı halinde giyaben vekîl-i musahhar ta’yîni ile giyaben muhâkemeyi terk icra olacağına nâtik mahkeme-i mezbûrenin muhırbaşısı ‘Abdulkâdir bin Hasan ma’rifetiyle teblîğ ve 10 Recep 314 târihi ile müverreh bir kıtâ muhâtta-ı tam ile teblîğ olduğu hâlde, merkûm ‘Abdulgani bi-n-nefs gelmediği ve vekîl-i musaddak dahi göndermediğinden , vekîl Naûm Efendi’den giyaben muhâkemesini talep olduğundan beher muhâkeme için onar guruş ücretle merkûm ‘Abdulgani’nin hukukunu muhâfaza için vekîl-i musahhar tâ’yîn kılınan medîne-i mezkûrenin Necmüddin mahallesi ahâlisinden ve da’vâ vekîllerinden Mahmûd Efendi bin Şeyh ‘Abdullah muvâcehesinde da’vâ-yı mezkûrede zabten isimlerini tahrir eylediğim medîne-i mezkûre mahallâtından Gölâsiye mahallesi ahâlisinden Muhammed bin Hâcı Muharrem ve diğer Muhammed bin Hâcı Veli Efendi ve ‘Abdulkâdir El-Katmeriyye ve Medrese mahallesi ahâlisinden Muhammed Said bin Hâcı Said ve Dervîş bin Hâcı Muhammed Baluci ve Şehidiye mahallesi ahâlisinden Muhammed bin ‘Abdulkâdir Kefne ve yine Gölâsiye mahallesi ahâlisinden Davud bin Debbo şahitleri olub ve bunlardan mâ-adâ asla şahitlerim ve bilüp(?) iki nefer şühûdlardan hazır olub, istimâ’mı talep ederim. Vekîl-i musahhar Mahmûd Efendi dahi *ber-vech-i muharrer* müddeâsını inkar eylediği. 12 Recep 314 / (17 Aralık 1896) Vekîl-i Müsahhar-ı müddeâ aleyh Vekîl-i müdde’î : Naûm

S.32/B.101

Şühûd-i mezbûrundan Gölâsiye mahallesi ahâlisinden kazzâz esnafından Muhammed bin Hâcı Muharrem Beg bin Hâcı Hasan Beg nâm kimesne ve diğer Muhammed bin Hâcı Veli Efendi nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazıran olub, istişhâd olundukta iş bu târih-i zabıttan bir sene mukaddem bi-n-nefsi mezbûr Ferec’in menziline gidüb, validesi zat-ı ma’lûmumuz olan Emine bint-i Hâcı Veli Efendi ve *gaib ani’l-meclis* ‘Abdulgani bin Şeyhmus hazıran olub, mezbûr ‘Abdulgani ile merkûme Emine beynlerinde mükâleme olub, mezbûr ‘Abdulgani merkûme Emine’ye deyüb, benim yanımda evrak ve ilm-u haberler vardır, deyû her biri *ber-vech-i muharrer*

şehâdet etti. 12 Recep 314 / (17 Aralık 1896)

S.32/B.102

Şühûd-i mütebâkiyemi yarın on üçüncü günü Receb-i şerîfin beşinci günü saat 6 raddelerinde getireceğini vekîl Naûm Efendi ifade etti. 12 Recep 314 / (17 Aralık 1896)

Vekîl-i müsahhar : Mahmûd Naûm

S.32/B.103

Vekîl Hüseyin Efendi müddeâ aleyh mezbûr Ferec'in vekîli Naûm Efendi muvâcehesinde husûs-u mezkûr yani müvekkilim merkûmun *ber-vech-i muharrer* inkarı ile müdde'î vekîli Naûm Efendi ol vakitte yani le-del-müraca'a şühûduna muzaffer olmadığından ve ikâme-yi şühûdta izhâr-ı acz ile talip olduğuna mebni, müvekkilim de *ber- nehc-i şer'i* tahlîf olunub, müdde'î vekîli bilâ-beyyine muârazadan müvekkilim merkûma men' olduğuna dair verilen hüküm i'lâm'a rabt olunmuş ve müvekkile de teblîğ olunmuş ve müddet-i tahyîrde dahi ticâret etmiş olduğu zeyl-i destûrda muharrer mecelle mazbatası nâtik olduğuna göre, bu da'vâ istînâf tahyîr olmadan yine bu mahkemede i'âde-yi muhâkeme sûretiyle ve fasl olunamayacağından murâfaasından sarf-ı nazar taleb ederim. Vekîl Naûm Efendi, vekîl Hüseyin Efendi'ye istinad eylediği mecelle mazbatası Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin mevadd-i mahsûsuna müstenid giyaben mahkum olub, vicâhen mahkeme talebinde bulunan müdde'ilere ait bulunsa, muvâceheten da'vâ rü'yet olunup da muârazadan men'i ile hüküm olunduktan sonra yine o müdde'î şühûduna muzaffer olunup da i'âde-i mahkeme ve istimâ'-i beyyine talebe şümûlu olamayacağından müdâfaasının reddi ile şühûd-i bakıyyesinin istimâ'ını bi'l-vekâle taleb ederim. Vekîl Naûm Efendi da'vâ-yı sâbıkasını tekrar ederek vasiyyeti mezkûre senevî hâsılât için beyân eylediği defterin ibrazı teklif olundukta müvekkilim merkûm vasiyyet da'vâsını ancak bana ücret vermediğinden bu da'vâda vekalet zabtı ile da'vâda bulunacağından müvekkilim merkûm usûlen *ba-muhâtara's-şer'iyeye* Mahkeme-i Şer'iyeye celp ve ihdâr olmasını ifade etti. 15 Recep 314 / (20 Aralık 1896) Müvekkili müdde'î : Naûm Müvekkili müddeâ aleyh : Hasan Hüsni

S.32-33/B.104

Babaları mezbûrun mârr-üz-zikr tashîh-i vefâtından şimdiye kadar merkûm 'Abdulgani emlak-ı muharrara-yı mezkûreyi icra ve teslîm ile ahz u kabz eylediği yirmi dört guruştan ber- tashîh-i mezkûr müvekkil-i mezbûr Ferec'in hissesine isâbet edüb, dört bin altıyüz altmış ili guruş müddeâsına ol hâlde beyyinesine muzaffer olamayub, ifadesine ba'de izhâr'il-acz tabiyle müvekkil-i merkûm 'Abdulgani bi'l-muvâcehe *ber- nehc-i şer'i* tahlîf olunmak mûcibince da'vâ-yı mezkûresi ile müvekkilimiz

‘Abdulgani’ye izafetle vekîl-i mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi’ye bilâ-beyyine muârazadan men’ olduğu. 8 Haziran 312 / (20 Haziran 1896)

S.33/B.105

Medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesi ahâlisinden Muhammed bin Hâcî Veli ve Muhammed bin Hâcî Muharrem ve Muhammed bin ‘‘Abdulkâdir [.....] nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hâzirûn olub, istişhâd olunduklarında şehâdetleri da’vâya muvâfık olmadığı cihetle şehâdetleri zabt olunamadı. 13 Haziran 313 / (25 Haziran 1896)

S.33/B.106

Medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesi ahâlisinden medîne-i mezkûrenin jandarma neferatından Davud bin Hüseyin bin Delo nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hâzirûn olub, istişhâd olundukta şehâdeti da’vâya mutabık edâ-yı şehâdet edemediğinden zabt olunamadı. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897)

S.33/B.107

Mezbûr ‘Abdulgani değirmen-i mezkûrun rubû’u şâyi’leri kabz ettiğim tarihinden tahaddî kadar icbar ile ahz eylediğini ucuratından *âla şarti’il-musı vücûh-u birr* ve baberâtı ba’de vefat sarfeyledim deyu, hâne-yi nâlık defteri li-ecli’l-muhasebe yarın tatbik edeceğim. 5 Safer 315 (6 Temmuz 1897) Müdde’î vekîli : Naûm Müddeâ aleyh vekîli : ‘Abdulgani

S.33/B.108

Defter ibrâzına ve defter hesâbına havâle kılındı. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897)

S.33-34/B.109

Ba’dehu mezbûr ‘Abdulgani tarafından taleb ve da’vâ ve muhâkeme ve muhâsama ve müdâfaa ve murâfaa ve redd-i cevâba ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa vekîl nasb ve tâ’yîn olunan medîne-yi mezkûre mahallâtından Necmüddin mahallesi ahâlisinden ve da’vâ vekîllerinden Mahmûd Efendi bin Şeyh ‘Abdullah mûmâ-ileyh Mahmûd Efendi *ber- minvâl-ı muharrer* vekaleti kabûl ettikten sonra vekîl-i mûmâ-ileyh Mahmûd Efendi, vekîl Naûm muvâcehesinde iş bu yedimde olan defter mûcibince *ber-vech-i âti* sûretidir. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897)

Vâridât Gurus Sene-yi Rumiyye

1300	298	Musarafatı ile vergi-yi müte’cire üzerine bir bâb değirmenin rubû’-u şâyi’leri vâridâtı.
1250	299	Ba musarafatı vergi-yi müste’cire üzerine vâridâtı.
1300	300	Bu dahi
+		
3850		

Nahl-i Yekûn Vâridâtı Guruş	Sene-yi Rumiyye	
3850	000	
1200	301-(1885)	Bu dahi değirmen vâridâtı
0000	302-(1886)	Sene-yi mezkûre vâridâtı guruş
5050		
1300	303-(1887)	
1350	304-(1888)	Bu dahi
1250	305-(1889)	Bu dahi
1200	306-(1890)	Bu dahi
10150		
1200	307-(1891)	Bu dahi
1250	308-(1892)	Bu dahi
1300	309-(1893)	Bu dahi
1250	310-(1894)	Bu dahi
15150		
0000	311-(1895)	Sene-yi mezkûrede inşâatına tesaduf etmekle değirmen-i mezkûrun tatillerinde [.....] vâridâtı 1250
683	312-(1896)	Asıl vâridâtı müste'ciri heryu (?) zimmetinde senet mücibince alınmamıştır.
15833		
2000	313-(1897)	Mesarifâtı ve vergisi vasî-i merkûm 'Abdulgani üzerine
17833		

	Yekûn	1300
Değirmen için kaptısı ile meydanı ve köşkü tamirlerine verilen mesarifâtıyla vergi-yi müste'cire üzerine		1300
		--
		0000
		1800
vasî-i merkûm ma'rifetiyle değirmen için alınan iki kapı ile iki çift kase ve şenadik ve benadik müveccereden ma'mûl ve demirden sütun		1117
		--
		683

Umûr-u hayriye ve müteveffânın vefâtı akebinde vukûbulan mesârifâtın defteridir.

Yekûn Hayrât Guruş	Sene-yi Rumiyye	Tahlil-i Şerife verilen Guruş	Hatm-ı Şerife Verilen Guruş	Câmilere Verilen Guruş	
1300	298-(1882)	500	60	310	Vesâyet [.....] resmi
1250	299-(1883)	500	60	100	Ayn'el

					Meblehe suyu icrasına
1300	300-(1884)	500	60	170	Acezelere verilen buğda ve un
3850		1500	180	580	
1200	301-(1885)	500	60	150	Acezelere verilen buğda ve un
0000	302-(1886)	000	00	000	
1350	303-(1887)	500	60	106	Câmi-i Kebîr minaresine ve halıya verilen
1200	304-(1888)	500	60	000	
1350	305-(1889)	500	60	500	Büyük kazan ravda-i hayrât [.....]
8950		3500	420	1332	
1200	206-(1890)	500	60	52	Reyhâne [.....] için bir adet kilim alınan
1200	307-(1891)	500	60	50	Molla Halîl'in Câmiî inşâatı için ve [.....]
1200	308-(1892)	500	60	146	Ravda-i hayrâta verilen çamaşır kazanı [.....]
1250	309-(1893)	500	60	000	
0000	310-(1894)	500	60	26	Ebu Şalenik'in zevcesi tekfinine
..40	311-(1895)	000	00	000	
[.....]	312-(1896)	000	60	000	
[.....]		6000	720	1606	

S.35/B.110

Değirmen için Nusaybin'e beher sene iki defa gitmek, avdet etmek ve makarecilere vasî 'Abdulgani'nin masarifi:

	Guruş	Fukara ve eba-i sebile verilen gurus	Câmide Zeyt Yağı alınan gurus
	15	265	150
	15	465	150
	15	405	150
	45	1095	450
Vâridâtı olmadığı	00	0000	000
	15	325	150
	15	523	150
	75	1943	750
	15	575	150
	15	40	150
	15	475	150
	00	423	150
	15	475	150
	135	3931	1500
	15	429	150
	15	499	150
	00	300	100
	165	5159	1900

298 sene-yi Rumiyye'sinden sene-yi sâbika nefsi 1312 Rumiyye'sine değin değirmen-i mezkûrun rubû'-u şâyi'ini icârından yine tahsil ve kabz ederek, kabz eylediği cem'an beş bin sekiz yüz otuz üç guruşa bâliğ olub ve bu sene yani 1312 senesinde rubû'-u mezkûru üç taksitle ücretini edâ etmek üzere ve tamiri ve termîmi, vergi mesârifleri müvekkilim merkûm 'Abdulgani'ye ait olmak üzere iki bin gurus icâr ve teslîm ve bedel-i icârından kabz ettiği iki yüz gurus ki cem'an on altı bin otuz üç guruşa bâliğ olub, meblağ-ı mezkûrdan yani sene-yi hazırda bedel-i icârından iki yüz gurus mevlid-i şerîf kıraat ve it'am-ı ta'am için yedinde olub, bâki on beş bin sekiz yüz otuz üç guruştan zimmetinde arz ve beyân eylediğim vecîhle müfredât-ı vücûh-u birr ve hayrâta vesair mesârifât-ı tamir ve termîmine on beş bin altı yüz on gurus masraf olub, ba'de't-tenzil bâki kalan iki yüz yirmi üç gurus ki cem'an dört yüz yirmi üç gurus *ber-vech-i mevkûf* vücûh-u birre sarf olunmak üzere yedinde arzı ile 311 sene-yi Rumiyye'sinde rubû'-u mezkûr müste'cir herbiri zimmetinde icârında ba-senet bi'l-vasaye alacağı olan bin iki yüz elli gurusu hîn-i tahsilinde vücûh-u birre yine sarf edeceğim.

S.35/B.111

Müvekkilim merkûm ‘Abdulgani ba-hüccet-i şer’iye babası müteveffâ-yı merkûmun vasî-i muhtârı olup, rubû’-u mezkûrun hâsılâtını alıp, *vücûh-u birre alâ ma avsa bih* sarf için zimmetinde kalmadığına benimle musaddak ümena-yı şer’iyeden bulunmakla taht-ı (sarih) edeceğimi arz ederim.

S.35/B.112

Vekîl Naûm Efendi vekîl-i sâbık Hüseyin Efendi müvekkil-i merkûm ‘Abdulgani’ye bi’l-izâfe vasiyyet-i mezkûre hakkında defter tanzîm olunmadığını ikrâr ve i’tirâf edüb, bu hâlde vekîl Mahmûd Efendi’nin vesâyeti yedinde görülen defter ezberden ve sümme’t-tedarik yapılmış defter olup, maazalik arz-ı sâbıkım vechi ile senevî üç bin guruş ahz u kabz eylediği ücretten şimdiye on senelik icâr-ı bedelden cem’an kırk beş bin guruş mebâliğden on beş bin sekiz yüz otuz üç guruş vâridât-ı mezkûrdan yine irade eylediği defterine müstenîden on beş bin üç yüz on guruş eylediği masrafdan vücûh-u birre sarf etmek üzere yedinde bulunan dört yüz yirmi üç guruş pâreden mâ-adâ, ziyâde vâridât ahz u kabz eylediğine ale-l-âde müste’cirle beynlerinde teati olunan şartname ve senetten başka, ziyâde vâridât hakkında asla şühûd-i şahsiyyesi olmadığından ve senedât-ı mezkûre merkûm ‘Abdulgani nezdinde mevcûd olacağına ve bu bâbta icâr-ı şer’isini bi’l-vekâle taleb ederim. 15 Rebiü’l-evvel 315 / (14 Ağustos 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Mahmûd Vekîl-i müdde’î : Naûm

S.35/B.113

313 senesi sened-i icârını yarım getireceğim, deyû mezbûr ‘Abdulgani ifade etti. 15 Rebiü’l-evvel 315 / (14 Ağustos 1897) ‘Abdulgani

S.35/B.114

Mezbûr ‘Abdulgani tahlîfi *ber-nehc-i icra* olundu. 15 Rebiü’l-evvel 315 / (14 Ağustos 1897)

S.36/B.115

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden sâhib-i arz-ı hâl Ahmed bin Hasan ibn-i İsmâ’il el-Molla medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer’-i şerîf-il enverde mahalle-yi mezkûre ahâlisinden Mustafa ibn-i Hâcî Bergus mahzarında üzerine da’vâ ve takrîr-i kelâm ve ta’bîr-i ânîl-merâm edüb, mahalle-yi mezkûrede sâkin iken bundan kırk gün kadar mukaddem vefât eden Hüseyin ibn-i Muhammed ibn-i diğêr Hasan-ı İsmâ’il el-Molla verâset-i zevce-yi menkûha-yı metrûkesi Halime bint-i Süleyman ile sulbi sağîr oğlu Süleyman’a münhasır olup, müteveffâ-yı mezkûrun hayat ve sıhhatında ikrârat ve tasarrufat-ı sahîha ve nafize olup, ben bi-emrillahi teala vefât

ettiğimde sulbi sağır oğlum ‘Abdurrahman hîn-i rüşd ve seddâdına değın mâlımı hıfz ve harasetine beni vasî-i muhtâr ve *gaib ani’l-meclis* medîne-i mezkûre mahallâtından Şeyh Çabuk mahallesi ahâlisinden Fettah Davud ibn-i Mahmûd el-Dakkak nâzır nasb ve tâ’yîn eylediği gibi müteveffâ-yı merkûmun yine hayat ve sıhhatında mâlımdan bin guruş bi’l-ifrâz ruhum üzerine vücûh-i birr ve hayrâta sarf oluna, deyû yine beni vasî ve gaib mezbûr Şeyh Davud nâzır nasb ve tâ’yîn eylediğinde biz dahi vesâyet ve nezaret-i mezkûreleri ba’de’l-kabûl müteveffâ-yı merkûmun gerek burada ve gerek Re’sul’ayn’da bulunan üç bin guruş terekesi olub, vesâyet-i mezkûre sülüs mâlına mâ-adâ olub, *musirran alâ isaihi* vefât etmekle müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin hayat ve sıhhatında mâlından ve yedinden yüz guruş mezbûr Mustafa’ya ikrad ve teslîm eylediğinde, ol dahi *ber-vech-i muharrer* iktirad ve kabz ve kabûl ve umûruna sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûru kable-l-ahz ve-l-istifâ’ *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle meblağ-ı mezkûrun sülüsü olan otuz üç guruş üç pâre bir akçe ile sağır-i mezbûra dahi vesâyet-i mezkûreden izafetle mütebâkîsinin mezbûr Mustafa’dan hâlen taleb ederim, deyû bi’l-vesâyâ da’vâ, ol dahi cevâbında, müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin *ber-minvâl-i meşrûh* cihet-i mezkûreden ol miktar kadar verâset zimmetinde deyn olduğunu tâyıan ve kat’iyyen ikrâr ve i’tirâf edüb, mâ-adâ *ber-vech-i muharrer* vesâyet müddeâsını inkar eylediği. 17 Rebiü’l-evvel 315 / (16 Ağustos 1897) Müddeâ aleyh : Mustafa / Mühür Müdde’i ve Vasî: Ahmed / Mühür

S.36/B.116

Medîne-yi Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Muhammed ibn-i Hasan ibn-i İsmâ’il el-Molla nâm kimesne li-ecli’s-şehâde meclis-i şer’a hazıran olub, istişhâd olundukta mahalle-yi mezkûre ahâlisinden iken bundan kırk gün kadar mukaddem vefât eden Hüseyin ibn-i Muhammed ibn-i diğer Hüseyin’in hayat ve sıhhatında takrîr-i kelâm ve ta’bîr-i ânîl-merâm edüb, ben bi-emrillahi teala vefât ettiğimde sulbi sağır oğlum ‘Abdurrahman mâlını hıfâz ve tesviye-i umûruna iş bu hazır-ı bi’l-meclis Ahmed bin Hasan vasî ve *gaib ani’l-meclis* Şeyh Çabuk mahallesi ahâlisinden Fettah Davud ibn-i Mahmûd el-Dakkak nâzır nasb ve tâ’yîn eylediği gibi müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin hayat ve sıhhatında takrîr-i kelâm edüb, mâlımdan bin guruş bi’l-ifrâz ruhum üzerime vücûh-u birr ve hayrâta sarf oluna, deyû vasiyyet ve müteveffâ-yı mezbûrun gerek burada ve gerek Re’sul’ayn’da bulunan üç bin guruş terekesi olub, vesâyet-i mezkûre sülüs mâlına mâ-adâ olub, *musirran alâ isaihi* vefât edüb ve vasî ve nâzır-ı mezbûrân vasayet ve nazaret-i mezkûreleri *ber-vech-i meşrûh* kabûl edüb, ben bu hususta bu vecîh üzere şahidim, şehâdet dahi ederim. 17 Rebiü’l-evvel 315 / (16 Ağustos 1897) / Mühür

S.36/B.117

Medîne-yi Mardin mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Dervîş ibn-i Seyyid Mahmûd el-Mütevelli nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-yı şehâdet etmiştir. 17 Rebiü'l-evvel 315 / (16 Ağustos 1897) / Mühür

S.36/B.118

Şâhidan-ı mezbûrânın şehâdetlerine ne diyeceksin? Mezbûr Mustafa'dan suâl olundukta şehâdetleri meçhûlumdur, deyû tezkियelerini talep ederim. 17 Rebiü'l-evvel 315 / (16 Ağustos 1897)

S.36/B.119

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mevzûasına tatbikan, sirren ve alenen tezkियeye havâle şüd. 17 Rebiü'l-evvel 315 / (16 Ağustos 1897)

S.37/B.120

Medîne-i Mardin mahallâtından Meşkin mahallesi ahâlisinden iken bundan dört sene mukaddem vefât eden 'Ali ibn-i el-Hâc 'Osmân ibn-i Bekirê Seyyid Hasso'nun verâseti, zevce-yi menkûha-i metrûkesi Fıncı bint-i Esad Beg ile sulbiye-yi sağîre kızı Azize ve babası mezbûr Hâcî 'Osmân ve validesi Fâtima bint-i Araphan'a münhasır ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri yirmi dört sehimden olub, siham-i mezkûreden üç sehmi zevce-i mezbûre Fıncı'ye ve on iki sehmi bint-i mezbûre Azize'ye ve dört sehmi validesi mezbûre Fâtima'ya ve (müte)bâki beş sehmi babası mezbûr el-Hâc 'Osmân'a isâbet-i tahakkukundan sonra, sağîre-yi mezbûre Azize'nin kabl-el eb ceddî ve velisi mahalle-yi mezkûre ahâlisinden mezbûr Hâcî 'Osmân ibn-ül mezbûr Bekirê Seyyid Haso medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, mahalle-yi mezkûre de kâin bir tarafı Yasin Kıs İlyas'ın mülk menzili ve üç tarafı târik-i âmm ile mahdûd müştemilat-ı ma'lûme-yi hâvî bir bâb mülk menzili yüz yirmi sehimden i'tibârı ile dört sehmi hisse-yi şâyî'i oğlum ve murisimiz müteveffâ-yi merkûmun hayatında ile'l-vefât mülkü olub, ba'de vefâtihi benimle veresa-yi sâire-yi mezbûrunun mevrûsu ve müstakilli olub, lakin sağîre-yi mezbûrenin menzil-i mezkûrede olan hissesinden ismi kâmil gayr-i ismi mâl itlak olunur senesi olmayub, nafaka ve kisve'ye eşedd-i ihtiyac ile muhtace olduklarından mâ-adâ, ben dahi *ber-vech-i muharrer* hisse-yi nasibe fi ahirihi bey' murad eder olmakla sağîre'yi mezbûre Azize'nin hissesi dahi hissemle maân ba ma'rifet-i şer'-i şerîf bedel-i misli ile âhere bey' ve temlik ve teslîm olunup, nafaka ve kisve-i yevmiyesinden ziyâdesi semeninden istirbâh olunmak sağîre-yi mezbûre hakkında her vecîhle enfa' ve evlâ' olmanın sağîre-yi mezbûrenin

hisse-yi irsiyyesini (*ber*) *vech-i muharrer* üzerine bey'a canib-i şer'-i şerîften bana izin verilme bi'l-velaye matlûbumdur, dedikte. 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897)

S.37/B.121

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden fetva kâtibi Halîl Efendi ibn-i Seyyid İbrâhim ile medîne-i mezkûre mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân ibn-i Seyyid Muhammed el-Mütevellî nâm kimesne, li-ecli'ş-şehâde maclis-i şer'a hazıran olub, ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika Meşkin mahallesinde sâkin iken bundan dört sene mukaddem vefât eden 'Ali ibn-i el-Hâc 'Osmân ibn-i Bekirê Seyyid Haso'nun verâseti ma'lûmumuz olan *gaibe ani'l-meclis* zevce-i menkûha-yi metrûkesi Fıncı bint-i Esad Beg ile sulbiye-yi sağîre kızı Azize ve babası iş bu hazır-ı bi'l-meclis Hâcî 'Osmân ibn-ül mezbûr Bekir ve validesi yine zat-ı ma'lûmumuz olan kezâlik *gaibe ani'l-meclis* Fâtıma bint-i Araphan'a münhasır ve mezbûrundan gayrı varisi ve terekesine mustehak âher kimesnesi olmayub, biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz ve sağîre-yi mezbûre Azize'nin asla mâlı olub, mârû'l-beyân Meşkin mahallesinde kâin bir tarafı Yasin veled-i Kıs İlyas mülk menzili ve üç tarafı târik-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzil yüz yirmi dört sehim i'tibârı ile yirmi dört sehinden on iki sehmi hisse-yi şâyi'asında mâ-adâ asla mâlı olmayub ve sağîre-yi mezbûre nafaka ve kisce'ye eşedd-i ihtiyac ile muhtace olan sağîre-yi mezbûrenin hissesi mezbûr Hâcî 'Osmân ile maân bey' olunsa hakkında evlâ' ve enfa' olmakla biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, alâ târiki'ş-şehâde ihbar ederiz. 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897)

S.37/B.122

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mezuasına tatbikan, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897)

S.37/B.123

Medîne-i Mardin mahallâtından Meşkin mahallesi ahâlisinden iken bundan yedi sene mukaddem vefât eden Hüseyin ibn-i el-Hâc 'Osmân ibn-i Bekirê Seyyid Haso'nun *ber-vech-i âtî* varisi olduğunu iddia eden mahalle-yi mezkûre ahâlisinden mezbûr el-Hâc 'Osmân ibn-ül mezbûr Bekir, medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Muhammed Said ibn-i Molla Kâsım Asbahî mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edüb, ben müteveffâ-yi mezbûr Hüseyin'in sulbi kebîr oğlu olub, ol vecîhle verâseti benimle validesi zevcem *gaibe ani'l-meclis* Fâtıma bint-i Araphan'a münhasır olub, mezbûrundan gayrı varisi ve terekesine müstahak âher kimesnesi olmamakla oğlum ve murisimiz müteveffâ-yi mezbûr Hüseyin hayat ve sıhhatında mâlından ve yedinden mezbûr Muhammed Said'e

altı gurusu ikrad ve teslîm eylediğinde, ol dahi *ber-vech-i muharrer* istikrâz ve kabz ve kabûl ve umûruna sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûru bana hâlen edâ ve teslîme mezbûr Muhammed Said'e tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, cihet-i mezkûreden ol miktar gurusu zimmetinde deyn olduğunu tâyian ve kat'iyen ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* verâset müddeâsını inkar eylediği. 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897) Müddeâ aleyh Müdde'î

S.37/B.124

Medîne-i Mardin mahallatından Tekye mahallesi ahâlisinden fetva kâtibi Halîl Efendi ibn-i Seyyid İbrâhim el-Şeyh ile medîne-i mezkûre mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân ibn-i Seyyid Muhammed el-Mütevelli nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde maclis-i şer'a hazıran olub, ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika bundan yedi sene mukaddem vefât eden Hüseyin ibn-i el-Hâc 'Osmân bin Bekirê Seyyid Haso'nun verâseti babası iş bu hazır-ı bi'l-meclis 'Osmân ile validesi zat-ı ma'lûmumuz olan *gaibe ani'l-meclis* Fâtima bint-i Araphan'a münhasır ve mezbûrundan gayrı varisi ve terekesine mustehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897) Şâhid Şâhid

S.39/B.125

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Kabâla karyesinde sâkine zatı karye-i mezkûre ahâlisinden Muhammed bin Hâcî Ahmed ve diğeri Muhammed bin Hüseyinê Mustafa'nın ta'rîfleri ile muarrafa Naime bint-i Hâcî Halîl nâm âkila bâliğa medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde karye-i mezkûre ahâlisinden Halef bin 'İsâ mahzarında ikrârat ve tasarrufat-ı sahîha ve nafize olduğu hâlde bi-t-tav' ve'r-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, iş bu târih-i zabıttan on üç gün mukaddem bir taraftan cebr ve ikrah vâki' olmaksızın bin gurusu mehr-i mu'accel ve örf ve adetimiz üzere ikiyüz miskal vasat altunu tesmiyeleriyle nefsi-i mezbûr Halef'e inkâh ve tezvîc eylediğinde ol dahi *ber-vech-i muharrer* tenekküh ve tezevvüc ve kabûl edüb, nikâhını mahzar-ı şühûdta *ber-vech-i muharrer* mezbûr Halef üzerine âkid ve mehr-i mu'accel-i mezkûrun mezbûr Halef mâlından ve yedinden ahz u kabz ederek zevce-i menkûha-yı medhûl-u bihası olub, dedikte mezbûr Halef dahi mukirra-yı mezbûrenin *ber-vech-i meşrûh* bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını tabian ikrâr ve tasdîk eyledi. 14 Safer 315 / (15 Temmuz 1897) Muarrıf : Muhammedê Hâcî Ahmed Muarrıf : Mehmet bin Hasanê Mustafa

S.39/B.126

Mezbûre Naime mührü olmayub ve yazı yazmak bilmediğini ifade etmekle vad'i imzası için huzûrumuzda da'vâları(?) 'Abdurrahman Efendi bin Şeyhmus Efendi huzûrumuzda tevkil eyledi.14 Safer 315 / (15 Temmuz 1897) Şühûd : Muhzır Nu'mân Muhzır Sılı / Mühür

S.39-40/B.127

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi sâkinlerinden iken bundan iki sene akdem vefât eden Esad bin 'Abdugani'nin verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Zeynı bint-i Seyyid İbrâhim ile sulbi kebîr oğlu Şeyhmus ve sulbiye-ikebîre kızları Naime ve Emine ve Esmâ ve Adule ve Fethiye' ye münhasır olub ve tashîh-i mesleyi mirasiyeleri sekiz sehinden olub, siham-ı mezkûreden bir sehmi zevce-i mezbûre Zeynı'ye ve siham-ı mezkûreden iki sehmi mezbûr Şeyhmus'a ve her birine birer sehinden cem'an beş sehîm benât-ı mezbûrat Naime ve Emine ve Esmâ ve Adule ve Fethiye'ye esbab-ı tahakkukundan sonra verase-yi mezbûrundan mahalle-yi mezkûre ahâlisinden zatı muhzır Muhammed Said bin Molla Kâsım (Asbahi) ve Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-Mütevelli'nin ta'rîfleri ile muarrefa olan sâhibete arz-ı hâl mezbûre Naime zikr-i âtî bir bâb menzîl ile bir kıtâ bahçeye vaz'ıyyet beyyine-i adile ile sâbit ve mütehakkak olan ibn-i kebîr-i mezbûr Şeyhmus bin el-müteveffâ el-mezbûr Esad tarafından husûs-u âtînin husûmet ve redd-i cevap ve mürafâa ve müdâfâa ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa ve husûs-u mezkûrun mütevakkıf olduğu umûr ve muâmelâtın küllîsine ba-hüccet-i şer'ıye vekalet-i âmme-yi mutlaka-yı sahîha-yı şer'ıye ile vekîli bulunan medîne-i mezkûre mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesi sâkinlerinden Esad Ağa bin Hâcî Mahmûd muvâcehesinde babam ve müverrisimiz müteveffâ-yi mezbûr Esad'ın hayat ve sıhhatında yedinden ile'l vefât müstakillen mâl ve mülkü olan ba'de vefâtihi benimle verase-yi sâire-yi mezbûrun bi'l-irsi's-şer'i intikâl eden medîne-i mezkûre mahallâtından mârû'l-beyân Tekye mahallesinde vâki' bir tarafı müteveffâ 'Abdulbâkî Efendizâde Muhammed Efendi verasesinin bir bâb mülk ahuru ve bir tarafı Terakizâde Şeyh Davud'un verase-i harabesine ve iki tarafı târik-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk mezili ile medîne-i mezkûre hâricinde kâin Bakani Vâdîsinde vâki' bir tarafı Meşkin'li müteveffâ Hâcî 'Ömer verasesinin bahçesine ve bir tarafı yine müteveffâ-yi mezbûr Hâcî 'Ömer'in verasesi bir kıtâ bağına ve bir tarafı Zağor ve Aşık Maşuk (Vâdîsi) hudûtlarına ve taraf-ı râbi'i cebel ile mahdûd bir kıtâ sulu bahçenin mesele-yi mirasiyemiz cihetiyle bana isâbet eden zikr-i mürûr eden bahçe ve menzilden hisse-yi şer'iyemi şâyi'an mahallerinde bana teslîme müvekkile izafeten vekîl-i mezbûr Esad

Ağaya tenbîh olunması matlûbumdur, deyû da'vâ ettikte, ol dahi cevâbında iş bu yedimde olub, meslis-i şer'a kıraat olunan 1307 sene-yi Arabiyyesi şehir-i Şaban el-muazzam'ın yedinci günü târihi ile müverreh bir kıtâ vesika-yı adiyeye-nâtika olduğu üzere babaları müteveffâ-yı mezbûr Esad hayat ve kemal-ı akl ve sıhhtında bize ma'rûf ve mesûbe olan emvâl ve akârâtı ve medine-i mezkûre hâricinde Aşık Maşuk Vâdisinde kâin ma'lûmü'l-hudûd bir kıtâ bahçe mâ-i câri ve incir-i mağrusu bulunan eşcâr ve arazi-yi seyfe ve adiyeye ile medîne-i mezkûre mahallâtından mârû'l-beyân Tekye mahallesinde kâin bir bâb menzil ve dâhilinde bulunan mefrûşât ve tecmîlât ve hayvanat ve altun ve gümüşü ve debudat ve mevâşî cüz'iiyyen ve külliyyen ba-kurun-u kurşuna değin sâmittan nâtika kadar ma'rûf veya meçhûl mesmû' ve gayr-i mesmû' oğlumuz mezbûrun mülkü halısüdür ve sırf-ı lâzımıdır. Benim lâbisi olduğum siyâb-ı veresiyemiz âriyettir ve zikir olunan emlak ve emvâl üzerine yedimiz yed-i âriyettir. Emlak ve emvâl-ı mezkûrede mezbûr Şeyhmus ile da'vâ ve metalibim yoktur, deyû bu yolda babası müteveffâ-yı merkûm hayatında *ber-vech-i muharrer* müdde'îye-yi mezbûrenin babası mütevaffa-yı mezbûr tereke-yi mezkûreyi oğlu merkûm Şeyhmus'a ikrâr eylediğine binâen müdde'îye-yi mezbûrenin ırsı hakkında da'vâsı sahîh ve muteber değildir, müdde'îye-yi mezbûre Naime Hatun dahi *ber-vech-i muharrer* ikrâr-ı mezkûru inkar eylediği. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh Müdde'îye aleyh : Naime bint-i Esad

S.40/B.128

Vekîl-i mûmâ-ileyh Esad Ağa takrîr-i meşrûhuna binâen tasaddî eylediği def-i da'vâ ikrârı sebep-i mülk olamadığından meşrû' ve mültefet olmadığı kenduye tefhîm ve mûcibince da'vâyı def-i mezkûru ile müdde'îye-yi mezbûre Naime Hatun *ber-vech-i şer'imizden men'* olunduğu müdde'îye-yi mezbûre varisi olduğu iddia eylediği babam mütevaffa-yı merkûmun vefât edüb, verâseti verase-yi merkûmeye münhasır olduğuna subutuna havâle kılındığı ve emlak-ı mezkûreden bahçe ve menzil-i mezkûr el-yevm biraderi merkûm Şeyhi vaz'iiyyet ve tasarruf eylediği ve vekîl-i mûmâ-ileyh Esad Ağa dahi emlak-ı mezkûre el-yevm müvekkil-i mezbûr Şeyhmus yedinde ve taht-ı tasarrufunda olduğunu ifade etti. Müdde'îye-yi mezbûre Naime husûmet ve da'vâya iktidar olmadığı şer'an tebeyyün eylediğinden haklarını muhâfaza etmek için tescil târiki ile münasib da'vâ vekîllerinden bir vekîl tâ'yîn luzumu kendisine tenbîh ve gelecek salı günü saat 5'te muhâkemelerinin talikına karar verildi. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)

S.40/B.129

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hüseyin bin Mustafa Çabutlu ve 'Abdulgani bin Şeyhmus-ı Molla 'Ömer nâm kimesneler li-ecli's-

şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika mahalle-yi mezkûrede sâkin olub, bundan iki sene mukaddem vefât eden Esad bin 'Abdulgani'nin verâseti zatlari ma'lûmumuz olan zevce-i menkûha-yı metrûkesi Reşî bint-i Seyyid İbrâhim ile sulbiye-ikebîre kızları Naime ve Emine ve Esmâ ve (...) ve Şeyhmus'a münhasır ve bunlardan gayrı varisleri ve terekelerine mustehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir, (biz) bu husûsta bu vecîh üzere şahidiz , şehâdet dahi ederiz (...)

S.41/B.130

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mevzûasına tatbikan, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 27 Safer 315 / (28 Temmuz 1897)

S.41/B.131

Müdde'îye-yi mezbûre ile vekîl Esad Ağa her birine karar-ı mezkûr tefhîmi akabinde müdde'îye-yi mezbûre Naime pederi müteveffâ-yı merkûm Esad hayat ve sıhhatında cem'i emlak ve emvâlini biraderim iş bu hazır-ı bi'l-meclis Şeyhmus'a nefsi-mülk eylediği keyfiyeti şer'an sahîh olmasa bile emlak-ı mezkûreye bir da'vâ ve hakkım yoktur, deyû iş bu meclis-i şer'de bi-t-tav'iha ikrâr ve i'tirâf eylediği. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Naime bint-i Esad

S.41/B.132

Mezbûre Naime'nin mührü olmayub ve yazı yazmak bilmediğini ifade etmekle vad'i imzası ile huzumuzda 'Abdurrahman Efendi ibn-i Şeyhmus Efendi tevkil etmiştir. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Şühûd Muhzır / Mühür Muhzır / Mühür

S.41-42/B.133

Medîne-i Mardin mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesinde sâkine ma'rifetü'z-zat Hâciye Nurê Hatun bint-i Molla Muhammed tarafından zikr-i âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz u kabz ve redd-i cevâba ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa ve lede'l-istidâh sulh-u râbîta-yı vekalet-i âmme-yi mutlaka-yı sahîha-yı şer'îye ile ba-hüccet-i şer'îye vekîli bulunan mahalle-yi mezkûre ahâlisinden sâhib-i arz-ı hâl oğlu Hâcî 'Abdurrezzak Efendi bin İsmâ'ilê Selim medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-il enverde medîne-i mezkûre mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr Ağazâde Şeyh İbrâhim bin Şeyh Bekir muvâcehesinde iş bu yedimde olub, meclis-i şer'a ibrâz olunan 1289 senesi Zi-l-hicce-yi şerîfenin 21'inci günü târihi ile müverreh va nâib-i esbak Hüseyin Hilmi Efendi'nin imzası ile mumdat ve hatmî ile mahtûm bir kıtâ hüccet-i şer'îye mantukunca medîne-i mezkûre hâricinde Vâdî's-Safa'da kâin bir tarafı Hüseyin bin Esad'ın bahçesi ve bir tarafı müteveffâ Hâcî

Muhammed Râşid veraseleri ile Kazzâzzâde Fuad Efendi mülk bahçeleri ve bir tarafı ‘Abdulkerimzâde Yahya Çelebi bahçesi ve taraf-ı râbi’i târik-i âmm ile mahdûd ve sulu ve susuz tarlalar ve eşcâr-ı müsmire ve muhtelif ve bağ kurumları ve ma’mûr köşk ve mâ-i câri ve havz ve binânın nısf-ı şâyi’i müvekkilem validem mezbûre şirâ’en mülkü iken, iş bu târih-i zabıttan dokuz sene mukaddem mezbûr İbrâhim tağalluben bi gayr-i hakk zabt ve el-yevm vaz’iyyet edüb, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi’inden megalini beher sene biner guruştan dokuz senelik magalleri olan min haysü’l-mecmû’ dokuz bin guruş ile bahçe-yi mahdûdenin nısf-ı şâyi’ileri edâlarından imtinâ’ eder olmakla suâl olunub, bahçe-yi mezkûrenin dokuz senelik megalî olan dokuz bin guruş ile bahçe-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi’i validem ve müvekkilem mezbûreye izafetle hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Şeyh İbrâhim’e tenbîh olunmak bi’l-vekâle matlûbumdur, deyû hüccet-i mezkûrenin ibrâzı ile da’vâ ettikte mezbûr Şeyh İbrâhim dahi cevâbında, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi’i benim yedimde değildir, müteveffâ Ağazâde Halîl Efendi’nin hemşiresi zevcem Hatice bint-i Hâcî İsmâ’il yedinde ve taht-ı tasarrufunda olub, el-yevm zevcem mezbûre ile bir menzilde sâkin etmiş isem de vâki’inden haberim yoktur ve bir gün müdahale etmedim, deyû ifade etti. 3 Safer 314 / (14 Temmuz 1896) Müddeâ aleyh

S.42/B.134

Vekîl-i mûmâ-ileyh Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi mezbûr Şeyh İbrâhim muvâcehesinde bu husûsa dair mezbûr Şeyh İbrâhim ile bundan mukaddem da’vâ ve muhâkeme etmişim arz ve iddia ettiğim vecîhle nâib-i esbak Hâcî Hasib Efendi zaman-ı niyâbette mezbûr Şeyh İbrâhim aleyhine bu husûsta i’lâm-ı şer’i istihsâl ettim ve i’lâm-ı mezkûrun nâib-i mûmâ-ileyh sicilinde mukayyettir, deyû ifade etti 3 Safer 314 / (14 Temmuz 1896) / İmza

S.42/B.135

Mezbûr Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi merkûm Şeyh İbrâhim müdahalesinde bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin üzüm ve armud ve ceviz ve saheb ve incas ve sebzevâd ve sâireden ibaret olduğunu beyân ve ifade etti. 3 Safer 314 / (14 Temmuz 1896)

S.42/B.136

Mezbûr Şeyh İbrâhim, mezbûr Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi muvâcehesinde bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin şâyi’i vekîlimdir, maksûmdur. Hudûtları da müdde’îye vekîli tarafından beyân olunan hudûd-u müvekkili mûmâ-ileyh Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi merkûm Şeyh İbrâhim mahkeme-i şer’imizde bahçe-yi mezkûreden nısf-ı şâyi’i zevcem mezbûrenin yedinde olub, benim yedimde değildir, deyû ifadesiyle tahaddili ifadesi

beyninde tenâkuz olduğundan müdâfaasının da reddini talep ederim. Mezbûr Şeyh İbrâhim'den bahçe-yi mezkûrenin şüyû'u hakkında bir ifade söylemişim, deyû suâl olunan tenâkuzdan cevap vermem ve hudûdu müdde'îye vekîli tarafından beyân olunan hudûd, tekrar Şeyh İbrâhim muvâcehesinde kıraat olundukta, evet bu huhduttan başka hudûdu yoktur. Merkûm Şeyh İbrâhim bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre maksûm olmazsa müdde'îye-yi mezbûre i'lâmü'l-müzayede, deyû ifade etti. 30 Safer 314 / (10 Ağustos 1896)

S.42-43/B.137

Müddeâ aleyh Şeyh İbrâhim'in kabil-i tevkif olmayacak derecede ifade-yi mezkûresinde tenâkuz tahakkuk eylediğinden müdâfaa-yı mezkûresini müdde'îye-yi mezkûrenin vekîli Hâcî 'Abdurrezzak Efendi'nin getireceği şahitleri Şehidiye mahallesi ahâlisinden Nevad Efendi bin Hüseyin Ağa el-Kazzâz ve Hafız İsmâ'il bin Hâcî Muhammed Ağa ve Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Hüseyin bin Esad el-Neccâr ve Afrukzâde Halîl bin Muhammed Beg ve Tekye mahallesi ahâlisinden Esad Ağa bin Baba Hâcî ve Muhammed Ağa bin Kâsım el-Neccâr ve Sadık bin Ahmed bin Hâcî Muhammed Râşid şahitleri olub ve bunlardan mâ-adâ şahitlerim var ise de müvekkilemden ba'de'l-istidâh beyân ve ikâme ederim, deyû ve gelecek Çarşamba günü saat 4'te ikâme edeceğim, deyû ifade etti. 30 Safer 314 / (10 Ağustos 1896)

S.43/B.138

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Sadık bin Ahmed bin Hâcî Muhammed Reşit nâm kimesne li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhad olundukta bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre, mezkûr 1292 senesi târih-i Arabiyesinden şimdiye beher sene ikişer bin gurusluk hâsılâtı mûmâ-ileyh Ağazâde Şeyh İbrâhim ahz u kabz ; bahçe-yi mezkûrenin nısf-ı müvekkilem mezbûre verâseti Arif Efendi zevcesi Nurê Hatun'un mülkü olub, izin ve ma'lûmâtı olmaksızın onun hissesi dahi târih-i mezkûrden şimdiye kadar ahz u kabz eylediğinden, bu husûsta bu vecîh üzere şâhidim ve şehâdet dahi ederim. 7 Rebiü'l-evvel 314 / (16 Ağustos 1896)

S.43/B.139

Tekye mahallesi ahâlisinden bakkâl esnâfindan Muhammed bin Kâsım el-Neccâr nâm kimesne li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhad olundukta iş bu târih-i zabıttan i'tibâren dokuz seneden beri bahçe-yi mezkûrenin nısfı zat-ı ma'lûmum olan Nurê Hatun bint-i Molla Muhammed ve nısf-ı diğeri mezbûr Şeyh İbrâhim ve Şeyh Muhammed Benuni, Şeyh Bekir'in müşterek olan bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre'nin beher sene iki bin gurus hâsılâtı olub, mezbûre sâhib Nurê Hatun'un izin ve ma'lûmâtı

olmaksızın hâsılât-ı mezkûresi dokuz senedir, ahz u kabz eylediğine şâhidim, şehâdet dahi ederim. 7 Rebiü'l-evvel 314 / (16 Ağustos 1896)

S.43/B.140

Şâhidan-ı mezbûrân şehâdetlerinde ne diyeceksin? Mezbûr Şeyh İbrâhim'den soruldukte cevâbında, şâhid-i evvel-i mezbûr Sadık bundan birkaç sene mukaddem zınarda bir kıtâ bahçe taksîmi esnasında beynimizde münâzaa düşüp, bu vecîhle şehâdetini kabûl etmem ve şâhid-i âher mezbûr Muhammed bundan akdem kendisine ma'lûmü'l-mikdar icâr bey' etmiştim, benimle mezbûr Muhammed ile beynimizde münâzaa düşüp, semenden beş guruş bana vermemiş, bu vecîhle şehâdetini kabûl etmem. 7 Rebiü'l-evvel 314 / (16 Ağustos 1896)

S.44/B.141

Vekîl-i mûmâ-ileyh el-Hâc 'Abdurrezzak Efendi şahitlerden merkûm Muhammed Sadık'ın şehâdet-i vâki'ası da'vâ-yı mezkûre muhâlif görülüyor ise de, şehâdet-i mezkûresi da'vâ-yı vâki' ama esasen da'vâ'yı mezkûreme muvâfik olduğunu arz ederim. Şöyleki: târih-i zabıttan mukaddem bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin nısf-ı şâyî'i hâsılâtını bi'l-vekâle merkûm Şeyh İbrâhim'den Mahkeme-i Hukuk Dairesindeki muvâcehesinde da'vâ ve merkûm Şeyh İbrâhim'in inkarına mukarrin muvâcehesinde şâhid-i merkûm Muhammed Sadık ve diğer şühûdla isbat ve hükm-ü i'lâm rabt olunup, hükm-ü mezkûre binâen on üç senede hâsılât davasında bulunduğuma şâhid-i merkûm Muhammed Sadık'ın ma'lûmâtı yoktur, zikr olunan on üç seneyi ba'de't-tenzil geride tahsil olunmayan ve el-yevm da'vâsında bulundum. Dokuz senelik hâsılât müddeâma muvâfik sûrette edâ-yı şehâdet eyledi ve merkûm Şeyh İbrâhim'in şâhidan-ı merkûman ile beynlerinde nizâ' vukû bulmamış, tezkiyelerini talep ederim. 7 Rebiü'l-evvel 315 / (16 Ağustos 1896) / İmza

S.44/B.142

Mezkûr zınarda vâki' bir tarafı Hâcî Muhammed Râşid veraseleri ile Kazâzzâde Fuad Efendi mülk bahçeleri ve bir tarafı Hüseyin ibn-i Esad mülk bahçeleri ve bir tarafı 'Abdulkerimzâde Yahya Çelebi bahçesi ve taraf-ı râbi'i târik-i âmm ile mahdûd sulu ve susuz tarla ve eşcâr-ı müsmire ve muhtelif ve bağ kurumları ve ma'mûr köşk ve mâ-i câri ve havz ve binânın nısf-ı şâyî'ilerini hâvî bir kıtâ mülk bahçe, müvekkilem mezbûre Hâciyye Nurê Hatun ile müddeâ aleyh merkûm Şeyh İbrâhim ibn-i Şeyh Bekir ile biraderleri Ahmed ve Muhammed beynlerinde müşterek olub, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin beher sene iki bin guruşluk hâsılâtını merkûm Şeyh İbrâhim müvekkilem mezbûre on sene ve rızâsı olmaksızın dokuz senede hâsılâtını ahz u kabz eylediğine de

müvekkilem mezbûrenin hissesine isâbet eden senevî bin guruştan dokuz bin guruşu müvekkilem mezbûre'ye tazmin eylesine ve bahçe-yi mezkûrenin kabil-i taksîm olduğundan mahallinde taksîm olunarak müvekkilem mezbûre'ye taksîm olunmasını bi'l-vekâle talep ederim, deyû ba'de'l da'vâ ve ve'l-istintâk, ol dahi cevâbında, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre târih-i zabıttan kırk iki sene mukaddem müdde'îye vekîli tarafından ibrâz olunan 20 Zi-l-hicce-yi şerîfe 1289 târihi ile müverreh hüccet-i nâlık bulduğu vecîhle bir taraftan Hüseyin ibn-i Esad bahçesi ve tarafeyni [.....] zâde Fetih Bekir ibn-i Molla Ahmed bahçesi ve taraf-ı râbi'i târik-i âmm ile mahdûd bahçe taksîm olunub ve tarafeynden her bir hisse-yi müfrezelerini ahz u kabz edüb, mâ-adâ müdde'îye-yi mezbûrenin *ber-vech-i muharrer* müddeâsını külliyyen inkar eylediği.

S.44/B.143

Vekîl-i mûmâ-ileyh el-Hâc 'Abdurrezzak Efendi merkûm Şeyh İbrâhim muhâkeme-yi sâbika da bahçe-yi mezkûrenin nisf-ı şâyi'i müvekkilem mezbûrenin mülkü olduğunu huzûr-u hakimde bi-t-tav'ihî ikrâr ve i'tirâf ettikten sonra, maa kezâlik bahçe-yi mezkûrenin mezbûre taksîm olunduğunu ve taksîm eyledikleri bahçe hangi bahçededir? Suâl olundukta şeyh-i mezbûr bunlar emmizâde olduklarına köşk ve havz ve mâ-i câri beynlerinde müştereken tasarruf etmekte olub ve zaten taksîm olunan ol vakitte bir tarafı kaya ve bir tarafı Kâsım el-Kazzâz'ın bahçesi ve bir tarafı Seyyid Hüseyin bin Esad bahçesi ve taraf-ı râbi'i 'Abdulkerimzâde Yahya Çelebi bahçesi ile mahdûd bahçeyi taksîm olunub./ İmza

S.44/B.144

Tekye mahallesi ahâlisinden Sadık ibn-i Ahmed el-Hâc Muhammed Reşit nâm kimesne li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, istişhâd olundukta zınarda vâki' Vâdî's-Safa'da kâin bir tarafı Hâcî Muhammed Râşid veraseleri ile Kazâzzâde Fuad Efedî'nin bahçeleri ve bir tarafı 'Abdulkerimzâde Yahya Çelebi'nin bahçesi ve bir tarafı Hüseyin el-Esad'ın bahçesi ve taraf-ı râbi'i târik-i âmm ile mahdûd bir kıtâ mülk bahçenin nisf-ı şâyi'i zatını ârif olduğum müvekkilesi Nurê bint-i Molla Muhammed'in mülkü olub, bahçe-yi mezkûrenin mecmû'u dokuz sene zarfında tahminen sekiz bin guruşluk mecmû' hâsılâtını Şeyh İbrâhim ibn-i Şeyh Bekir ahz u kabz eylediğine Şâhidim, şehâdet dahi ederim.

S.45/B.145

Bu dahi Tekye mahallesi sâkinlerinden Muhammed ibn-i Kâsım ibn-i İsmâ'il el-Naccar nâm kimesne, li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, istişhâd olundukta zınarda vâki' Vâdî's-Safa'da kâin bir tarafı 'Abdulkerimzâde Yahya Çelebi'nin bahçesi

ve bir tarafı Hüseyin el-Esad'ın bahçesi ve bir tarafı Kazzâzzâde Fuad Efendi'nin bahçesi ve taraf-ı râbi'i târik-i âmm ile mahdûd bir kıtâ mülk bahçenin nısf-ı şâyi'i zatını ârif olduğum müvekkilesi mezbûre Hâciyye Nurê bint-i Molla Muhammed'in mülkü olub ve nısf-ı diğeri merkûm Şeyh İbrâhim ile biraderleri Ahmed ve Muhammed'in mülküdür ve mezbûre Hâciyye Nurê Hatun'un bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreden nısf-ı şâyi'i dokuz sene zarfında tahminen altı bin-yedi bin guruşluk hâsılâtını mezbûr Şeyh İbrâhim ahz u kabz eylediğine şâhidim, şehâdet dahi ederim.

S.45/B.146

Merkûm Şeyh İbrâhim şâhid-i mezbûru Muhammed ibn-i Kâsım ibn-i İsmâ'il müvekkilesi validesi mezbûre Hâciyye Nurê Hatun'un hizmetkarı değil ise de, mukaddemen hizmetkarı idi. Fakat şehri ve senevî eciri olduğunu bilmem, deyû tâyan ve kat'iyen ikrâr ve i'tirâf eyledi.

Vekîl el-Hâc 'Abdurrezzak Efendi ziyâde müddeâ taleb etmediğinden başka müddeâ aleyh mezbûr Şeyh İbrâhim'in dahi tahlîfe de talib olduğu bi'l-vekâle ifade etti. 13 Rebiü'l-evvel 315 / (12 Ağustos 1897)

S.45/B.147

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Çabuk mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Katolik Milleti nisvânından iken bundan üç sene mukaddem vefât eden Verdi bint-i Maksî İlya el-Dokmak'ın verâseti sadrî kebîr oğlu Maksî Melki veled-i Mes'ûdi veled-i 'Abdussamed'e münhasır, *ba'de ha kabl-el kısme* mezbûr Maksî Melki dahi vefât edüb, verâseti sulbiye-ikebîre kızı Lusiyye ile li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ Maksî Cebur'un sulbi kebîr oğlu İlyas ve kezâlik li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ Osik'in sulbi sağîr oğlu Said'e münhasır olduktan sonra müteveffîye-yi evvel mezbûrenin *ber-vech-i âtî* varisesi olduğunu iddia eden verase-yi mezbûrundan mezbûre Lusiyye bint-i el-müteveffâ el-mezbûr Maksî Melki , müteveffîye-yi mezbûrenin medyûnu olub, medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Kadîm Milletinden Davud veled-i Maksî Hannuş el-Allaf mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânil-merâm edüb, ben müteveffîye-yi evvel mezbûrenin sadrî kebîr oğlu, müteveffâ Maksî Melki'nin sulbiye-i kebîre kızı olub, ol vecîhle verâseti benimle müteveffâ Maksî Cebur'un sulbi kebîr oğlu İlyas ve kezâlik li-ebeveyn müteveffâ emmim Lusik'in sulbi sağîr oğlu Said'e münhasır olub ve bizden başka müteveffîye-yi evvel mezbûrenin varis-i ma'rûfu ve ma'rûfesi ve terekesine mustahak âher kimesnesi olmamakla murisemiz müteveffîye-yi evvel mezbûrenin hayat ve sıhhatında mâlından ve yedinden istikrâz ve kabz ve umûruna

sarfla istihlâk edüb, ol vecîhle mezbûre-yi evvelin zimmetinde mezkûreden alacak hakkı olan dört guruşu kable'l ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle meblağ-ı mezkûru benimle veraseyi mezbûruna mevrûs ve müntakil olmakla suâl olunub, meblağ-ı mezkûru bi'l-verase hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Davud kıbel-i şer'den tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ ettikte ol dahi cevâbında, müteveffâ-yı evvel mezbûre Verdi'ye hayatında cihet-i mezkûreden ol miktar guruş zimmetinde deyn olduğunu tâyan ve kat'iyen ikrâr ve i'tirâf mâ-âda müdde'îyye-yi mezbûrenin *ber-vech-i muharrer* verâset müddeâsını inkar eyledi. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Müddeâ

aleyh: Davud Müdde'îyye: Verdi

S.45/B.148

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesinde mütemekkin ve teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Ermeni Katolik Milletinden Cercis veled-i Luli el-Kur ve Hannâ veled-i Bedi el-Kur nâm kimesne, li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika mârr-üz-zikr Şeyh Çabuk mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Katolik Milleti nisvânından iken bundan üç sene mukaddem vefât eden Verdi bint-i Maksi İlya el-Dokmak'ın verâseti sadrî kebîr oğlu Maksi Melki veled-i Mes'ûdi veled-i 'Abdussamed'e münhasır, *ba'deha kabl-el kısme* mezbûr Maksi Melki dahi vefât edüb, verâseti sulbiye-i kebîre kızı Lusiyye ile li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ Maksi Cebur'un sulbi kebîr oğlu İlyas ve kezâlik li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ Osik'in sulbi sağîr oğlu Said'e münhasır olub ve mezbûrundan başka müteveffîye-yi mezbûrânın varisi ma'rûf ve ma'rûfeleri ve terekelerine mustehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir, biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)

S.45/B.149

Şâhidanı mezbûrân sirren ve alenen tezkiyeye havâle (şüd).

S.46-47/B.150

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesinde sâkin iken bundan yedi sene mukaddem vefât eden Vesile Hatun ibnete el-Hâc Ahmed Efendi ibn-i Feyzullah Efendi'nin verâseti sulbiye-ikebîre kızı 'Â'îşe Hanım ibnete'l merhum Hâcî Süleyman Paşa ile bundan mukaddem vefât eden li-ebeveyn er karındaşı Mahmûd Hulusi Efendi ibn-i el-Hâc Ahmed Efendi'nin sulbi kebîr oğullarından Bekir Fikri ve Muhammed Mes'ûd ve Ahmed ve İshak ve Şakir ve Şeyhmus ve Halid ve Yahya ve 'Ali Efendiler ile sulbi sağîr oğlu Yûsuf'a münhasır olduğu ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri yirmi sehinden ibaret olub, siham-ı mezbûreden on sehmi kızı mûmâ-ileyhâ 'Â'îşe Hanıma ve

her birine birer sehinden cem'an on sehmi mûmâ-ileyhim Bekir Fikri ve Muhammed Mes'ûd ve Ahmed ve İshak ve Şakir ve Şeyhmus ve Halid ve Yahya ve 'Ali Efendilerle sağîr-i mezbûr Yûsuf'a isâbet-i tahakkukundan sonra sağîr-i mezbûrun vasî-i muhtârı *gaib ani'l-beled* mûmâ-ileyh Bekir Fikri Efendi tarafından bâ-hüccet-i şer'iyeye vekîli bulunan mûmâ-ileyh Ahmed Efendi bi'l-isâle ve bi'l-vekâle ve yine verase-yi mûmâ-ileyhim İshak ve Şeyhmus ve Halit ve Yahya ve 'Ali Efendiler hâzırûn oldukları hâlde medîne-i mezkûrenin mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-il enverde yine medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden iş bu bais'ül vesika Hâcî Gözizâde faziletli 'Abdulkâdir Çelebi ibn-i Hâcî Dervîş Çelebi mahzarında mûmâ-ileyh Ahmed Efendi'nin ikrârat ve tasarrufat-ı sahîha ve nafize olduğu hâlde bi'l-isâle ve bi'l-vekâle ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, benimle verase-yi sâireye mevrûs ve müntakil olan medîne-i mezkûre sancağına mülhak Nusaybin Kazâsı dâhilinde kâin her biri tahdîttten müstağnî Şaşı Said Değirmeni nâmı ile ma'rûf bir bâb değirmenin nisf-ı şâyi'inden ve 'Ali Ağa nâmı ile ma'rûf bir bâb değirmenin rubû'-u şâyi'inden ve humusuna Abus nâmı ile meşhûr bir bâb değirmenin rubû'-u şâyi'inden ve Mustafa Paşa nâmı ile ma'rûf değirmenin nisf-ı şâyi'inden ve Beyda nâmı ile ma'rûf değirmenin üç rubû'-u şâyi'inden ve Kamışlı nâmı ile ma'rûf on iki sehimi i'tibârı ile beş sehimi hisse-yi şâyi'inden; altmış dört sehimi i'tibârı ile dört sehimi hisse-yi şâyi'amızı mesele-yi mirasiyemiz vechi ile yirmi sehinden olub, on sehmi-i şâyi'i mûmâ-ileyhâ 'Â'îşe Hanıma ve her biri birer sehinden cem'an on sehimi oğulları mûmâ-ileyh Bekir Fikri ve Ahmed ve İshak ve Şeyhmus ve Halit ve Yahya ve 'Ali ve sağîr oğlu Yûsuf'a mevrûs ve müntakil olub, sağîr-i mezbûr Yûsuf'un mâlî olmayub ve nafakası eşedd-i ihtiyac ile muhtac olmakla medîne-i mezkûrenin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Şemsizâde Nu'mân Efendi ibn-i Muhammed 'Ali Efendi ile medîne-i mezkûre mahkemesinden mârr-üz-zikr Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden 'Abdurrahman Efendi ibn-i Şeyhmus Efendi ihbarları ile nâib ve nâşi'i müntakil olduktan sonra yine değirmen-i mahdûd-u mezkûrunun *ber-vech-i muharrer* hisse-yi şâyi'amlâ müvekkilim *gaib ani'l-meclis* Fikri Efendi Kendal'ın bir sehmi-i şâyi'i ve sağîr-i mezbûrun senedi Kendal'ın bir sehmi-i şâyi'i ve hâzırûn-u mezbûrundan her birine bir sehimi hisse-yi şâyi'aları cem'an sekiz sehimi hisse-i şâyi'alarımızı bi cümle't-tevabi'i ve'l-levâhik ve kâffeti'l-hukuku ve'l-merafik tarafeyden îcâb ve kabûlumuzu hâvî şürûtu müfside ve muvâdaadan ârî gıbn ve tagrirden beri üç bin iki yüz guruş ile bey'i batt-ı sahîh-i şer'i ile bi safakâtin vahîde mûmâ-ileyh 'Abdulkâdir Çelebi'ye bey' ve temlik ve teslim eylediğimizde ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb,

meblağ-ı mezkûru mûmâ-ileyh mâlından ve yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz etmemizle fi-mâ ba'd sekiz sehîm hisse-i şâyi'a-yı mezkûremiz asla ve kat'an alaka ve müdahalemiz kalmayub, müşteri-yi mûmâ-ileyhinin mülkü müşterâ-yı sahîhi ve hakk-ı sarf-ı sahîhi olmuştur. *Keyfe-mâ-yeşâ ve hasbe ma yahtar* mâlik ve mütesarrîf olsun ve yedinde hâzırûn-u mûmâ-ileyhimden her biri mukirr-i mûmâ-ileyh Ahmed Feyzi Efendi'nin bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını bi tamamîha tâyian ve kat'iiyen ikrâr ve i'tirâf eylediği. Muharrer Muharrer Müdde'î Mâlik Mâlik Mâlik Mâlik Mâlik Mâlik Mâlik Asıl ve Vekîl Mühür Mühür Mühür Mühür Mühür Mühür Mühür Mühür

S.47/B.151

Fi-l-asl medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden olup, Mekke-i Mükerrreme'den Ârâmsâz askerlerinden Me'ser Nizamiye 7'nci Orduyu Hümayûnun 64'üncü Alayının 4'üncü Taburunun 4'üncü Bölüğünün 13'üncü Takımı efradından iken, bundan akdem bi emrillahi teala vefât eden Hâcî Hüseyin bin Muhammedê Hasanê Başvan'ın *ber-vech-i (âtî)* varisi olduğunu iddia eden li-ebeveyn er karındaşı mahalle-yi (mezkûre) ahâlisinden 'Abdulhalim bin el-mezbûr Muhammedê Hasan medîne-i mezkûre mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân bin Seyyid Mahmûd mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm eden bin müteveffâ-yı mezbûr Hâcî Hüseyin'in li-eb er karındaşı olup, ol vecîhle verâseti benimle validesi *gaibe ani'l-meclis* Zemzem bint-i Bekir Başvan ve li-ebeveyn kız karındaşı *gaibe ani'l-meclis* Fâtîma'ya münhasır olup, babamız ismi Muhammed ve dedemiz ismi Hasan ve validemiz ism-i mezbûre Zemzem ve maskat-ı re'simiz mârû'l-beyân Bâbü's-Savur Mahalesindedir ve bizden gayrı varisi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olmamakla li-ebeveyn er karındaşım müteveffâ-yı mezbûrun hayat ve sıhhatında mezbûr Nu'mân'a on guruş ikrad ve teslîm eylediğinde ol dahi *ber-vech-i muharrer* iktirad ve kabz ve umûruna sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûru kable'l ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i muharrer* vefât edüb, meblağ-ı mezkûru benimle validem ve li-ebeveyn kız karındaşım gaibetan mezbûretana mevrûs ve müntakîl olmakla, *el-hâletü hâzihi* meblağ-ı mezkûr on guruş hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Nu'mân'a tenbîh olunması matlûbumdur, deyû da'vâ ettikte le-de's-sual merkûm Nu'mân dahi cevâbında, müteveffâ-yı mezbûrun cihet-i mezkûreden zimmetinde ol miktar guruş alacak hakkı olduğunu tâyian ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ *ber-vech-i muharrer* müddeâsını inkar eylediği. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh: Nu'mân Müdde'î : 'Abdulhalim bin Muhammed / Mühür

S.47/B.152

Müdde'î-yi mezbûrun *ber-minvâl-ı muharrer* müddeâsını beyâne havâle şüd. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.47-48/B.153

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Şakir Efendi bin Mustafa Efendi ve medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden 'Abdurrahman Efendi bin Bekirê 'Ömerê Zeyd nâm kimesneler li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika mârû'l-beyân Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden iken bundan akdem vefât eden Hâcî Hüseyin bin Muhammed bin Hasan el-Başvan'ın verâseti, zatlari ma'lûmumuz olan *gaibe ani'l-meclis* Zemzem bint-i Bekir ve li-ebeveyn kız karındaşı *gaibe ani'l-meclis* Fâtima ve li-ebeveyn er karındaşı iş bu hazır'ı bi'l-meclis mahzarında olub, babaları ismi Muhammed , dedeleri ismi Hasan ve valideleri ismi mezbûre Zemzem ve meskat-ı re'sleri merkez ki Bâbü's-Savur mahallesi olub, verase-yi mezbûrundan gayrı varisi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değıldir. Biz bu husûsta bu vecîh izere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.48/B.154

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mevzûsuna tatbikan, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.48/B.155

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü'l-Cedîd mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Kadîm Milletinden iken bundan altı ay mukaddem vefât eden Mesih veled-i Cercis el-Habbaz'ın verâseti, zevce-i metrûkesi Habo bint-i Melki İşu ile sulbi sağır oğlu Mesih ve sulbiye-yi sağîre kızları Habo ve Nemcê ve Nazo'ya münhasır ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri kırk sehimden olub, siham-i mezkûreden beş sehmi zevce-i mezbûre Habo'ya ve on dört sehmi ibn-i sağîr mezbûr Mesih'e ve her birine yedişer sehimden cem'an yirmi bir sehmi benât-ı sağîrat-ı mezbûrat Habo ve Nemcê ve Nazo'ya isâbeti le-da's-şer'il enver zâhir ve mütehakkık olduktan sonra verase-i mezbûrundan siğar-ı mezbûrunun hîn-i rüşd ve sedatlarına değin tesviye-yi umûrlarına bâ-hüccet-i şer'îye vasî-i mensupları li-ebeveyn emmileri mahalle-yi mezkûrede mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden Mesih veledi'l-mezbûr Cercis el-Habbaz yine verase-i mezbûrundan ol vecîhle Habo [.....] olduğu hâlde medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'î münirde medîne-i mezkûre mahallâtından Câmi-i

Kebîr mahallesi ahâlisinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Ermeni Katolik Milletinden ehl-i kitap keşişidir. Deyr Boğos Efendi veled-i Yusuf el-Şedd mahzarında ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânil-merâm edüb, müteveffâ-yı mezbûr emmisi ve sülüs deyn-i kesiresi olmakla menkul terekesi duyûna ifa etmeyüb, akarı dahi bey' olunarak edâ-yı deyn olmak lâzım geldiği ecilden müteveffâ-yı mezbûrun terekesinden olub, mârû'l-beyân Bâbü'l-Cedîd mahallesinde kâin bir tarafı İli bint-il mezbûr Deyr Boğos bir bâb menzili ve bir tarafı Yahi veled-i Şemmas Şehiti'nin menzili ve tarafeyni târik-i âmm ile mahdûd müstemilat-ı ma'lûmeyi hâvî bir bâb mülk menzili kibel-i şer'-i âli'den me'zûnen bi-t-tasarruf menadi Sûk-ı Sultani ve mecmû'î nâs olan mahallerde üç ay miktarı nida ve müzayede olundukta ve ğebat-ı nâs inkıtâ'ında mezbûr Deyr Boğos Efendi üzerinde üç bin dört yüz guruş karar ve ziyâde ile tâlib-i âheri dahi zühûr etmeyüb ve meblağ-ı mezkûru menzil-i mezkûru el-yevm semen-i misli edüğü zeyl-i ceride de muharrer'el-esâmî kesn ihbarları ile zâhir ve müstehak olmakla yine bi'l-vesâyâ ve hazıra mezbûre Habo bi'l-isâle menzil-i mahdûd-u mezkûrun *bi-cümleti ma yeştemilu huve yahvihi tarafeynden* îcâb ve kabûlu hâvî şürût-u müfside ve münâzaadan ârî , ğıbn ve tağrîrden beri bey'i batt-ı sahîh-i şer'i ile mezbûr Deyr Boğos'a meblağ-ı mezkûr üç bin dört yüz guruş bi'l-vesâyâ bey' ve temlik ve teslîm eylediğimizde ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl ettikten sonra semeni olan meblağ-ı mezkûr üç bin dört yüz guruşu Deyr Boğos Efendi mâlından ve yedinden tamâmen ve kâmilan ahz u kabz ve müteveffâ-yı mezbûrun defter-i kassâmı idhâl eyledim, dedikte mezbûr Deyr Boğos, mezbûr Habo'nun cümle kelimât-ı meşrûhasını tâyian ve kat'iyyen ikrâr ve tasdîk eylediği. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897) Müşteri : Deyr Boğos Hazırda : Safer Bâyiî ve Vasî : Habo

S.49/B.156

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden kasâb esnâfindan sâhib-i arz-ı hâl Mahmûd bin İbrâhim el-Arec mahalle-yi mezkûre ahâlisinden derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr Halîl bin Allo muvâcehesinde iş bu târih-i zabıttan iki buçuk sene mukaddem yani 1311 senesi şehr-i Nisan'da mesârif ve ticâret ve hasarı beynimizde müsâvâten olmak üzere ben ve hazır-ı merkûm ve *gaibun ani'l-meclis* Medrese mahallesi ahâlisinden Hannâ bin Zıbo ve mezbûr Halîl'in karındaşı Salih ve mârû'l-beyân Şehidiye mahallesi ahâlisinden Abbas bin Cuma ağnam ticâretinde şirket-i vücûh ile akd-i şirket edüb, şüreka-i merkûmdan mezbûr Abbas şirket-i mezkûreden hasıl olacak ticâretten hissesine isâbet edecek miktardan üç yüz guruş rızâsıyla şüreka-yı merkûmunun dahi rızâlarıyla kendisine redd ve teslîm ederek ticâret-i mezkûreye alakası kalmayıp, şirket-i

mezkûre benimle şüreka-i mütebâkîye beyninde münâkız olduğu hâlde cümlemiz sa'y ve gayretimizle vücûda gelen bin altı yüz guruş ve yine şüreka-i gaibun-u merkûmun rızâlarıyla hazır-ı merkûm Halîl ahz u kabz edüb, meblağ-ı mezkûrdan hisseme isâbet eden üç yüz yirmi bir guruş zimmetinde alacak hakkım ile şirket-i mezkûrenin fesh olunduktan sonra geçen sene 1314 senesi Ramazan-ı Şerîf'in içerisinde beheri kırk pâreye zebh olunmak üzere hazır merkûm Halîl ile akd-ı mukavele ettikten sonra merkûm Halîl'in ağnamından zebh eylediğim altı yüz re's ağnamın ücret-i zebhiyyesinden altı yüz guruşla meblağ-ı mezkûr üç yüz yirmi beş guruş ki cem'an dokuz yüz yirmi beş guruşu hâlen talep ederim, deyû da'vâ ettikte mezbûr Halîl dahi cevâbında, ben ve müdde'î-yi merkûm Mahmûd ile karındaşım *gaib ani'l-meclis* Salih ve yine *gaib ani'l-meclis* Hannâ *ber-vech-i muharrer* mesârif ve ticâret beynimizde müsâvâten taksîm olunmak üzere hazır ve gaiban-ı merkûman dört kişi beynimizde akd-i şirket edüb , şirket-i mezkûreden târih-i feshimize kadar altı yüz guruş rubû' ve ticâret hasıl olub, rubû'-u mezkûr-u şürekayı merkûmundan *gaib ani'l-meclis* Hannâ ahz u kabz etmiş , benimle karındaşım gaib-i merkûm Salih hissemize isâbet eden üç yüz guruş kabûle mukarrin hibe ve teslîm ederek müdde'î-yi merkûmun hissesine isâbet eden meblağ-ı kabız-ı merkûmdan mutâlebe eylemesi lâzım gelir, deyû ba'de'd-def'i ve'l-inkar kezâlik zebîhadan iddia eylediği altı yüz guruş da'vâsını inkar eylediği. 20 Safer 315 / (21 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh : Halîl Müdde'î: Mahmûd

S.49-B.157

Ve lede's-süal da'vâ-yı mezkûrelerine şahitlerim var ise gelmeyecekleri kendilerine vukû bulan teklifimden ma'lûm olub, bu hâlde şühûdun ikâmesinden izhâr-ı acz eylediğinden merkûm Halîl'in *ber-vech-i muharrer* her iki da'vâsında tahlîfini talep ederim dediğinde. 20 Safer 315 / (21 Temmuz 1897)

S.49/B.158

Mezbûr Halîl *ber-vech-i muharrer* iki nev' da'vâlarına bi'l-muvâcehe *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra kılındı. 20 Safer 315 / (21 Temmuz 1897)

S.50/B.159

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Bilali karyesinde sâkin iken bundan akdem vefât eden 'Ali bin Fariso bin Ramazan'ın verâseti sulbi kebîr oğlu Şeyhi ve sulbiye-ikebîre kızları Fâtima ve Emine'ye münhasır olduğu bi'l-ihbar le-da's-şer'il enver zâhir ve mütehakkak olduktan sonra verase-i mezbûrundan mezbûretan Fâtima ve Emine *el-hâletü hâzihi* Hama Sancağı'nın nefsi medîne-i Hama mahallâtından Bacure mahallesinde mütevattınalar olub, mârû'l-beyân Hama niyâbet-i şer'isinden mevrûd bir

kıtâ vekalet hücceti mantukunca mezbûretan Fâtima ve Emine'nin taraflarından vekîli bulunan mârû'l-beyân medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden 'Abdulmecîd bin Molla İsmâ'il karye-i mezkûre ahâlisinden Dervîş bin Halîl bin Hasan muvâcehesinde karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâin iki tarafı mezbûr Halîl bin Dervîş'in bahçesi ve bir tarafı Emino bin Mahmûd'un bahçesi ve taraf-ı râbî'i 'Â'îşe bint-i Fariso'nun bahçesi ile mahdûd eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi hâvî maa nevbet-i maa bir kıtâ bahçe müvekkilelerim mezbûretanın babaları müteveffâ mezbûr 'Ali hayatında ile'l-vefât yedinde müstekillen mâl ve mülkü olup, ba'de vefâtihi verasesi mezbûrdan mevrûs ve müntakil olmuşken, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin verase-yi mezbûrun beynlerinde bi-t-teradi iktisâm edüb, nısf-ı bahçe-yi mezkûrenin ifrâz olunup ve müvekkilelerim mezbûretanın hisselerine isâbet edüb, nısf-ı müfrez-i mezkûrun bir tarafı Davud bin Hüseyin'in bir kıtâ bahçesi ve bir tarafı 'Â'îşe bint-i el-mezbûr Fariso'nun mülk bahçesi ve bir tarafı Emino bin Hamı'nın bahçesi ve taraf-ı râbî'i müddeâ aleyh mezbûr Dervîş'in bahçesi ile mahdûd ve eşcâr-ı müsmire ve mütenevvia ve nevbet-i mâ-i ma'lûmeyi hâvî olup, mezbûr Dervîş bi gayr-i hakk tagalluben ahz ve zabt ve vaz'ıyyet eder olmakla suâl olunub, müfreze-i muayyen olan bahçe-yi mezkûrenin nısfını müvekkilelerime izafetle meclisinde vech-i layıkı ile bana teslîmi bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû ba'de'l-da'vâ ve'l-istintâk ol dahi cevâbında, mezbûr Şeyhi mâlımdan ve yedimden yüz otuz guruş iktırad ve umûruna sarfla istihlâk eylediği meblağ-ı mezkûr mukabilinde bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin mecmû'undan bir sülüsü şâyi'ini nezdimde rehn ve vad' ve teslîm ; ben dahi *ber-vech-i muharrer* irtihân ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb ve meblağ-ı mezkûru bana te'diyye edinceye değin sülüsü mezkûrun müteallini ibah ve ihlal ederek bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin mecmû'u müteveffâ-yı mezbûr 'Ali'den verasesi mezbûrdan mevrûs ve müntakil olduğu tasdîk lakin bahçe-yi mezkûre beynlerinde ettikleri inkar eylediği. 27 Muharrem 315 /

(28 Haziran 1897) Müddeâ aleyh: Dervîş Vekîl 'Abdulmecîd

S.50-51/B.160

Merkûm Dervîş ve mezbûr 'Abdulmecîd muvâcehesinde verase-i merkûmdan mezbûr Şeyhmus bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreden sülüs hisse-i şâyi'ası verase-i mütebâkîyenin rızâ ve ma'lûmâtları olmaksızın *ber-vech-i muharrer* mezkûr yüz otuz guruş mukabilinde rehnen bana teslîm eylediğinden, bi hakkın sülüs-ü şâyi'i mezkûre tasarruf ederim, deyû makam-i ref'de irad eylediği kelâmı. 27 Muharrem 315 / (28 Haziran 1897)

S.51/B.161

Bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre babaları müteveffâ-yı merkûmdan kendilerine müntakil olduğunu bahçe-yi mezkûreyi dahi verase-yi merkûm beynlerinde taksîm olunmadan ve diğ̈er veraseden ma'lûmât ve rızâları olmadan meblağ-ı mezkûr mukabilinde bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin sülûs-ü şâyi'ini merkûm Şeyhmus'tan rehn-i ref'-i da'vâyı meşrû' ve mültefet olmadığı kenduye tefhîm ve mûcibince ref'-i mezkûr müddeâsıyla müvekilleri mezbûretana bi'l-izâfe vekîlleri 'Abdulmecîd'e muârazadan ba'de'l-men' salifü'z-zikr ikrâr ve i'tirâfı mûcibince bahçe-yi mezkûrenin sülûs-ü şâyi'ini keff-i yed ve mahallinde layık-ı vechi ile müvekkileleri mezbûretana bi'l-izâfe vekîlleri 'Abdulmecîd'e teslîme merkûm Dervîş ilzâm olunduğı. 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897)

S.51-52/B.162

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesinde sâkine ma'rifetü'z-zat Esmâ Hatun bint-i Ebu Zeyd tarafından zikr-i âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz u kabza ve sulh ve ibrâya ve teblîğ ve tebelluğ̈a ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müseccel-i şer'isi sâhib-i arz-ı hâl medîne-i mezkûre mahalletından Gölâsiye mahallesi sâkinlerinden ve da'vâ vekîllerinden Hüseyin Efendi ibn-i Molla Halîl , mârû'l-beyân Tekye mahallesi ahâlisinden Şeyh Ahmed Efendizâde Mustafa Efendi'nin âtî'z-zikr mehri ile zevce-i dâhili olub, miktarını arz ve beyân edeceğim mehr-i mu'accel ile, mehr-i mu'accelinden zimmetinde alacak hakkı olan mütebâkî beş adet yüzlük Mecîdi altunu ile müvekkilem mezbûrenin mâlından ve yedinden istikrâz ve kabz ve umûruna sarfla istihlâk eylediğı bin beş yüz guruş sağ akçe ile yedi yüz guruşluktan iki adet altunu yazılı Mahmûdiye ve üç yüz guruş kıymetli gümüşẗen ma'mûl Bonbay karı kapaksız bir saat ve iki yüz guruş kıymetli yine gümüşẗen ma'mûl bir tütün tabakası ve mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin emri ile müvekkilem mezbûre Esmâ Hatun mâlından mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin umûruna sarf eylediğı iki bin beş yüz guruş ki cem'an dört bin beş yüz guruş nukud ile mezkûr saat ve gazi altunları ile bir tabaka-yı mezkûreler ise, aynen müstahlekeler ise, kıymet-i mezkûreleri ile mehr-i mu'accel-i mezkûrunu te'diye edinceye değ̈in bu cihetten ve bir de mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin zevce-i uhrâsından mütevellit yirmi yaşında sulbi kebîr oğlu Tefvik Efendi'nin ve gerek kensinden birlikte sâkin oldukları mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin menzil ve meskeninde eza ve cefa eylediklerinden müvekkilem mezbûre için müstakillen bir mesken-i şer'i tedarik edinceye değ̈in, müvekkilem mezbûrenin zaten kulağ̈ası'nın zevce-i metrûkesi olub, besleme ve köle hizmetlerine

muhtac olan Said nâmında müteveffâ zevcinin bir kölesi ve bir cariyesi bulunmakla iki yüz guruş nafakanın takdir olunması matlûbumdur, deyû bi'l-vekâle da'vâ ve mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi'nin yedinde olub, kıraat olunan 13 Safer 313 ve Cemazilevvel 313 ve Muharrem 314 târihli üç kîtâ sened mantuklarınca mûmâ-ileyh Mustafa Efendi dahi cevâbında, yarın tafsîlâtını arz ve beyân edeceğim gibi vekîl Hüseyin Efendi'nin yedinde olan senetler benim zevcem mezbûreye ita eylediğim senetler olub, senedât-ı mezkûrede Mecîdiye yirmi guruş i'tibârı ile bin beş yüz guruş senette mevzû olan mühür, benim mühür-ü zatım olarak mezkûr bin beş yüz guruştan sekiz yüz kûsûr guruş ahz u kabz edüb, mütebâkî kûsûr akçeyi henüz ahz u kabz etmeyüp, diğerine mühür-ü zatımla memhûr yedinde olan sened mûcibince birisi yüz altı ve-yâhûd yüz zekiz guruşluk yazılı Mahmûdiye, diğeri yine yazılı yine bir adet Mahmûdiye eksik olduğundan seksan ve-yâhûd yetmiş kıymetli olub, senedât-ı mezkûreden 1313 senesi Cemaliyyelula târihi ile müverreh senette mevzû olan mühür ve senet benim ita eylediğim senet olub, ancak muhtevî olduğu beş adet yüzlük Mecîdi altunu mezbûrenin mehr-i mu'accelinden olmayub, mesken-i şer'ime geldiği vakitte kendisine verilmek üzere kable akd'in-nikâh zevcem mezbûreye ita olunmuş bir senet olub, zevce-i mezbûrenin dört bin ve-yâhûd dört bin beş yüz guruş mehr-i mu'accel üzerine mezbûre ile akd-i nikâh olub, mehr-i mu'accel-i mezkûru zevcem mezbûreye def'aten teslîm olunmuş ve mehr-i mu'accelinden zimmetimde nesne alacak hakkı kalmadığını beyân ve ifade ve mezkûr beş liralık senede dair ifademi yarın tevdihan arz ve beyân edeceğim gibi ve mezkûr iki Gazi altunlarını karz târiki ile zevcem mezbûreden ahz u kabz ettikten sonra mezbûrenin emir ve rızâsıyla altundan masnû' yüz on guruşluk Halep karı bir çift küpe alıp, kendisine teslîm edüb, geri kalan *ber-vech-i ma'ruz* yetmiş ve-yâhûd seksan guruş zimmetimde alacak hakkı kalmış ve mezkûr kurtı ile saat zevc ve zevce bey'lerinde beldenin örf-ü kadîmi vechi ile ba'de'z-zifâf onları hibe ve teslîm, ben dahi ittihâb ve tesellüm ve kabz ve kabûl ettikten sonra saat-ı mezkûru âhere bey' ve teslîm ve mezkûr kurtı dahi sahibe kabilinden yine hibe ve teslîm edüb ve iki bin beş yüz guruş da'vâsı bi esas olduğunu arz ve beyân ederim. 15 Muharrem 315 / (16 Haziran 1897) Müddeâ aleyh : Mustafa Vekîl-i müdde'îyye : Hasan Hüsni

S.52-53/B.163

Vekîl Hüseyin Efendi müddeâ aleyh Mustafa Efendi'nin muvâcehesinde müvekkilem mezbûrenin ma' kud-u aleyh mehr-i mu'accelinin miktarı kır beş adet yüzlük 'Osmâni altunu olub, mütebâkîsi *ber-vech-i ma'ruz* beş adet yüzlük 'Osmâni altunu bulunduğ ve mezbûrenin ma' kud-u aleyh mehr-i mu'accel-i zehebî evsattan yedi yüz

miskal edüğünü arz eylerim dedikten sonra, mûmâ-ileyh Mustafa Efendi cevâbında, zevcem mezbûrenin mehr-i mu'acceli kır beş adet yüzlük 'Osmâni altunu olmayub, ancak on küpe gümüş ve bir tabak gümüş ve on kaşık gümüş ve bir iğne gümüş ve iki yüz guruş mehr-i mu'acceli olub, mehr-i mu'accel-i mezkûru zevcem mezbûreye def' ve teslîm ettim ve vekîl Hüseyin Efendi'nin iddia eylediği mehr-i mu'accelinden mütebâkî beş adet 'Osmâni lira ki asla zimmetimde alacak hakkı yoktur ve senette muharrer olan beş adet 'Osmâni lirası mütesened(?) muvâdaadır, mehr-i mu'accel olsaydı senette yazarlar idi ve bin beş yüz guruşluk senedi mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi ibrâz etmiş ise de meblağ-ı mezkûrdan ne miktar ahz u kabz ettiğim Ensarizâde Şeyh Muhammed 'Ali Efendi'nin nezdinde mukayyed olub, kûsûrunu almamış ve bu bâbdaki ikrârında kazib ve sonra tafsilatı beyân edeceğim, deyû ifade ve inkar ve iki adet Gazi-yi Mahmûdi'nin senedi mûcibince aldığım iki Gazi'den biri altmış altı ve diğeri yüz on guruşluk bir çift altun küpe ve iki adet sih Mecîdiyle mübadele edüb, mezkûr küpeyi zevceme vermiştim ve senet derûnunda yalnız bir şahitle nâmı yazılmış, deyû ifade eyledikte mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi dahi cevâbında, müddeâ aleyh Mustafa Efendi'nin iki Mahmûdi Gazilerini yüz guruş kıymetli olduğu hâlde aynen da'vâ etmediğinden ve mündericâtını tâyian tasdîk ettiği senet bu merkezde bulunduğundan altun küpe ve altmış guruş ve iki Mecîdiye ile iştirâ' ve mübadele da'vâsı gayrı vâdîde düğünden bu cihetle muârazasının men'ini ve mehr-i mu'accelinden mütebâkî beş adet yüzlük altunu ve bin beş yüz guruş hakkındaki da'vâ ve senetleri dahi tâyian i'tirâf ve bir kısmının ikrârında kazib olduğunu da'vâ eylediğinden ikrârında kazib olmadığına müvekkilemin tahlîfiyle mübâliğ ve eşyâyı mezbûrenin kendisinden tahsili ve da'vâ ettiğim gümüş saat ve kutu hakkındaki def'i şer'an gayr-i vâride düğünden onların dahi müvekkileme teslîmi için ilzâmını ve da'vâ ettiğim iki bin beş yüz guruşu müvekkilem zevci Mustafa Efendi'nin umûruna sarf ettiğine zevciyet hesâbiyle asla şahitleri olmadığından o husûs için Mustafa Efendi'nin tahlîfini bi'l-vekâle talep ederim, ifade etti. 17 Muharrem 315 / (18 Haziran 1897)

Müddeâ aleyh : Mustafa Vekîl-i müdde'îyye : Hasan Hüsni

S.53/B.164

Zevc-i mûmâ-ileyhi Mustafa Efendi *ber-vech-i muharrer* saat va tütün tabakası hibe müddeâsını inkar eylediği. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.165

Hibe da'vâsını beyâne havâle şüd. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.166

Ber-vech-i muharrer hibe müddeâsına kısıdan şahitleri var ise de el-yevm

hazırına gelmeyüb, gelecek 25'inci günü getireceğini ifade etti. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.167

Vekîl Hüseyin Efendi da'vâ-yı sâbıkası tekrar ile maâşımdan para almadığımdan sana vermek üzere mâlikten umûruma iki bin beş yüz guruş sarf ile deyû müvekkilem mezbûre hatun mûmâ-ileyh Mustafa Efendi emrettikten sonra müvekkilem mezbûre mâlikten iki bin beş yüz guruş zevc-i mûmâ-ileyh Mustafa Efendi umûruna sarf edüb meblağ-ı mezkûru mûmâ-ileyh Mustafa Efendi inkar ederek bu bâbta dahi müvekkilem mezbûrenin asla şahitleri olmayub, mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin tahlîf olunmasını bi'l-vekâle telap ederim. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.168

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi dahi yemin içeceğini ifade etti. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.169

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra kılındı. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53/B.170

Meblağ-ı mezkûr iki bin beş yüz guruş da'vâyı mezkûresine asla şahitlerim olmayub, talebiyle mûmâ-ileyh Mustafa Efendi bi'l-muvâcehe *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra kılınmak mucibince da'vâ-yı mezkûresiyle mûmâ-ileyh Mustafa Efendi bilâ-beyyine muârazadan men' olunduğu. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.53-54/B.171

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi *ber-vech-i ma'ruz* senedten ikrâr eylediğim sekiz yüz guruş olmayub, bundan ziyâde aldığıma vukû bulan ikrârında kazibim henüz bâki kalan akçeyi almadım, arz eylediğim kûsûrun miktarını yarın beyân ettikten sonra bundan ziyâde vukû bulan ikrârında kazib olduğuma zevcem mezbûreyi tahlîfini talep ederim. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.54/B.172

Vekîl Hüseyin Efendi müvekkilesi mezbûre tahlîfini hazıra olduğu arz ve beyân eylediği. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.54/B.173

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi sekiz yüz kûsûr guruş beyân ettikten sonra vukû bulan ikrâr-ı mezkûrunda kazib olmadığına zevcesi mezbûrenin tahlîfine havale kılındı. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.54/B.174

Vekîl Hüseyin Efendi müvekkilem mezbûrenin ma' kud-ün-aleyh mehr-i mu'aceli kırk beş liradan ibaret olup, bundan dokuz adet gümüşten kaşık ve yine gümüşten on adet kase ve gümüşten bir adet tabak ve yine gümüşten bir kıtâ iğne ve târihli on adet Gazi Mahmûdiye otuz bir lira ile takvîm olunub, müvekkileme vermiş ve elden nakit olarak dokuz lira dahi müekkeleme i'ta olunub, kûsûru beş lira karz-ı Hasan sened'e rapt edilmiş. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.54/B.175

Vekîl Hasan Efendi derûn-ı senette muharrer beş aded lira-yi 'Osmâniye her ne kadar karz yazılmış ise de, mehr-i mu'acceldir, deyû ifade etti. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897) Mustafa Vekîl-i müdde'îye : Hasan Hüsni

S.54/B.176

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi *ber-minvâl-i muharer* hibey-i mezkûru getireceği şahitleri karındaşı Yunus Efendi ibn-i Şeyh Ahmed Efendi ve Câmî-i Kebîr Mahalesi ahâlisinden Halîl bin İbrâhim şahitlerim olup, burada mevcûd olmadığından gelecek salı günü saat 4'te getireceğini ifade etti. 25 Muharrem 315 / (26 Haziran 1897)

S.54/B.177

Müddeâ aleyh Mustafa Efendi zikr olunan mezkûr iki (adet) Gazi'leri karz târiki ile alındıktan sonra zevcem mezbûrenin emir ve rızâsıyla mezkûr iki adet gazilerden yüz altı guruş kıymetinden bir adet altunu ile iki Mecîdi kendi mâlından zamm ederek cem'an yüz kırk altı guruşla iştirâ' eylediğim mezkûr küpeyi zevcem mezbûre'ye teslîm ettim, deyû vekîl Hüseyin Efendi küpenin *ber-minvâl-i muharer* teslîmat müddeâsını inkar eylediği. 25 Muharrem 315 / (26 Haziran 1897)

S.54/B.178

Mezkûr küpelerin *ber-vech-i muharer* teslîmat müddeâsına asla şahitleri olmayub ve zevcesi mezbûrenin tahlîfini talep etti. Vekîl Hüseyin Efendi müvekkilem mezbûre tahlîf olunacaktır, deyû ifade etti. 25 Muharrem 315 / (26 Haziran 1897)

S.54-55/B.179

Müddeâ aleyh Mustafa Efendi zabıtta tefsil-i beyân olunan eşyâ-yı muharrere-i mezkûre ile dokuz guruş Mecîdi altunu ile on ve-yâhûd on bir yazılı târihli Mahmûdiye altunu zevcem mezbûrenin mehr-i mu'aceli olup, eşyâ-yı mezkûre ile zikr olunan altunlar zevcem mezbûre'ye teslîm edüb, mehr-i mu'accel-i mezkûrundan zimmetimde nesne kalmadığını da'vâ eylediği, vekîl Hüseyin Efendi mehr-i mu'accel-i müddeâ-yı bahâ'dan Mustafa Efendi'nin zimmetinde alacak hakkı kalan mezkûr beş yüzlük altun-u

‘Osmâniyi ikrâr-ı sâbık ettiğim senedi mûcibince müvekkilem mezbûreye teslîm eyledim dediği, akebinde mûmâ-ileyh Mustafa Efendi iddia eden beş adet lira-yı ‘Osmâni zevcem mezbûreye bir cihetten deyni olmayub, babasına mâlından vermek üzere kable akd’in-nikâh bir senet olub, her ne kadar sened-i mezkûr zikr olunan beş adet lira zimmetimde bâki kaldı, dedim ise de ; hakikaten zevcem mezbûreden bir cihetten deynim olmayub, târikat-ı arz ve beyân eylediğim cihetten muvâzaa târiki ile sened-i mezkûru ita kılındığı, akebinde vekîl Hüseyin Efendi dahi muvâzaayı tafsil etmeyüb, da’vâsını dahi tashîh eylemediğinden ikrâr-ı sâbık-ı vechi ile ilzâmını bi’l-vekâle taleb ederim. 25 Muharrem 315 / (26 Haziran 1897) Müddeâ aleyh: Mustafa Vekîl-i müdde’î : Hasan Hüsni

S.55/B.180

Vekîl-i müdde’îye Hasan Hüsni Efendi dokuz adet yüzlük Mecîdi altunu ve on bir (adet) yüzlük Mecîdi altunu kıymetinde on adet yazılı Mahmûdiye gazileri ve on küpe gümüş ve bir adet gümüş fincan tabak ve gümüşten ma’mûl dokuz adet kaşık ve yine gümüşten ma’mûl bir iğne ve senetten beş adet yüzlük Mecîdi altunu ki cem’an kırk beş lira mehr-i mu’accel-i mezkûrundan mütebâkî zevc-i mûmâ-ileyh Mustafa Efendi’nin alacağı olan beş adet yüzlük Mecîdi altunu bi’l-vekâle hâlen taleb ederim, deyû da’vâ ve mûmâ-ileyh Mustafa Efendi dahi cevâbında, dokuz adet yüzlük Mecîdi altunu ve on adet yazılı Mahmûdiye ile mecmû’u üç bin guruş kıymetinde on adet gümüşten ma’mûl küpe ve gümüşten ma’mûl bir şerbet takımı ve on adet gümüşten ma’mûl on adet kaşık ve yine gümüşten ma’mûl bir iğne mehr-i mu’accel üzerine nikâh-ı akd olunup, mehr-i mu’accel-i mezkûru zevcem mezbûre’ye def’ ve teslîm ettim, deyû da’vâ eylediği, ancak eşyâ-yı mezkûre için târih-i akd ten şimdîye kadar kıymet takdir olunmamıştır. Zikr olunan on adet Mahmûdiye altınlarından beheri yüz beş - yüz altı nihayet yüz sekiz guruş kıymet olduğu beldemizce ma’rûftur . 28 Muharrem 315 / (29 Haziran 1897) Müddeâ aleyh : Mustafa Vekîl-i müdde’îye : Hasan Hüsni

S.55/B.181

İcâbat-ı şer’iyesinin kıraat-ı şerîfeye rabtı faziletli Müftü Efendi’ye. 16 Haziran 313 / (28 Haziran 1897)

S.55/B.182

İş bu zabt-ı da’vâda beş lira hakkında müddeâ aleyh Mustafa Efendi’nin evvela mezkûr beş lira zimmetinde olduğu ifade ettikten sonra ikinci ifadesinde murâfaa târikiyledir, deyû murâfaayı tefsir etmemiş üçüncü ifadesinde dahi zevcesinin babasına verilmek üzere beş lira senedini vermiş olduğunu beyân etmekle bu hâlde ifade-yi saniyi

ve sadise, ifade-yi evvelisine münâkız olduklarından nef'i mesmû' olmaz vallahu a'lem.
Hilmi

Davada terakudun olmayışı, kişinin davasına ters düşen şeyin kullanımını geçmemesidir. Birşeyin varlığı, nümunesi olmayan şeylerin davasına ters düşmesine rağmen.(miratü'l mecelle)⁸²

Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi *ber-vech-i muharrer* hibe da'vâlarına şahitlerini yarın pazar günü saat 5'te Mahkeme-i Şer'iyeye getireceğini ve hibe husûsunda karındaşı Yunus Efendi ve Halîl bin İbrâhim Çavuş'tan mâ-adâ asla şahitleri olmadığını ifade etti.
2 Safer 315 / (3 Temmuz 1897)

S.56/B.183

Bâlâda muharrer verilen fetva-yı şerîfe mûcibince mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin alâ mucceb-i ikrârı zikr olunan beş adet yüzlük Mecîdi altunu misillerinin zevcesi mezbûre'ye edâ ve teslîme mûmâ-ileyh Mustafa Efendi ilzâm olduğu. 2 Safer 315 / (3 Temmuz 1897)

S.56/B.184

Müstakillen mesken-i şer'i ve nafaka da'vâsında vekîl Hüseyin Efendi ısrar ettikte mûmâ-ileyh Mustafa Efendi ; oğlum Tefîk Efendi talebeden olub, iki seneden beri medresede sâkin olub, hânemde bundan böyle iskan olunmayacağını ve kerimem on iki yaşında olub, kerimemden başka eza ve cefa edecek kimesne olmayan menzil-i mezkûrun, *buyut-i müteaddide-yi müştemil* menzil-i mezkûre gidub, bana itâat ve inkıyâd etmek üzere vekîl Hüseyin Efendi'nin müvekkilesine tenbîh olunmak muradımdır, deyû ifade edüb, vekîl Hüseyin Efendi'nin mûmâ-ileyh Mustafa Efendi karındaşı *gaib ani'l-meclis* Yunus, menzil-i mezkûr dâhilinde değil ise de menzilce biraderi Mustafa Efendi'ye mücâvir olub, arasıra Mustafa Efendi'nin menziline gelip eza ve cefa ettiği gibi oğlu Tefîk Efendi dahi medresede ders okuduktan sonra babası mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin menziline gelip, eza ve cefa ettiği ve menzil-i mezkûrde beytûtet edüb, *ber-vech-i sâbık* müstakillen bir mesken-i şer'i ve nafakanın itasını bi'l-vekâle talep ederim. Mûmâ-ileyh Mustafa Efendi biraderim mücâvir Yunus Efendi ve oğlum Tefîk Efendi vesair nesne tarafından bir gün eza ve cefa etmeyeceğini muteber kefil vereceğimden *ber-vech-i ma'ruz* itâatı talep ve da'vâ ederim. 2 Safer 315 / (3 Temmuz 1897)

Müdde aleyh: Mustafa Vekîl-i müdde'î : Hasan Hüsni

⁸² Ve minha ademü'l terakudi fi'd-deva vehuve enla yesbeke ma yunakidu da'vâhu li-istihaletihi vücudi'ş-şey' ma'ma yunakiduhu fi da'vel-bedayi'i miratü'l mecelle

S.56/B.185

Mustafa Efendi bâlâda zikr olunan tabaka ve saatin hibe müddeâsına şahitlerim muzaffer olamadığından zevcem mezbûrenin tahlîfini talep ederim, dedikte mezbûre vekîli Hüseyin Efendi müvekkilem yemine hazır olduğunu söylediği, mûmâ-ileyh Mustafa Efendi ma'zeretine binâen zevcesi Esmâ Hatunu şer'an üzerine tevcih olunan yemini mûmâ-ileyh Mustafa Efendi tarafından li-ecli't- tahlîf muhızır Muhammed Said'e vekîl ve nâib-i menâb nasb ve tâ'yîn eylediği. 9 Safer 314 / (10 Temmuz 1897)

S.56-57/B.186

Mahkeme-i Şer'îye Başkâtibi Kâsım Efendi ibn-i el-Hâc Mustafa medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesinde kâin li-ecli't-tahkîk izzetli Hâcî Halîl Paşa'nın menziline varub, akd-i meclis-i şer'-i şerîf bend ettikte menzil-i mezkûrede musaffereten sâkine zatı mahalle-yi mezkûre ahâlisinden ulemadan 'Ali Efendi bin 'Abdurrahman Efendi ve talebeden olub, Molla Muhammed bin Hâcî Halef Tozo'nun ta'rîfleriyle muarrafa mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin zevcesi Esmâ Hatun ibnete Ebu Zeyd meclis-i makud-i mezkûrede mûmâ-ileyh Mustafa Efendi tarafından irsâl olunan muhızır Muhammed Said bin Molla Kâsım Asbahi muvâcehesinde sened-i mezkûrede muharrer olan bin beş yüz guruştan zevcim mûmâ-ileyh Mustafa Efendi'nin ikrârında kazib olduğunu idda eylediği yedi yüz guruşun ikrârında kazib olmadığına ve yine mazbût'ül-hâl senet mûcibince kendisinden da'vâ ettiğim her birisi yüzer guruş kıymetli iki adet Mahmûdiye Gazilerine mahsuben yüz on guruşluk bir çift küpeyi el-hısnî emretmediğime ve kendisinden da'vâ etmediğim Bonbay karı bir adet üç yüz guruş kıymetli gümüştan bir saat ve iki yüz guruş kıymetli bir sigara tabakı hibe etmediğine mezbûre Esmâ Hanım *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra olunmuştur. 9 Safer 315 / (10 Temmuz 1897) Muarrıf: Molla Muhammed bin Hâcî Halef Muarrıf : 'Ali bin Molla 'Abdurrahman Vekîl-i müddeâ aleyh : Muhammed Said Vekîl-i müdde'î: Hasan Hüsni

S.57/B.187

Zevce-i uhrâdan Bekir mahyasında zikr (olunan) oğlu ile on iki yaşında kerimesi ile fiilen ve kavlen eziyet ve cefa eylediklerinden bahisle müstakillen beyt-i şer'i tadarük edinceye değin nafaka takdir olunmasını ve zevci dahi inkar eylediği eza ve cefa da'vâsını zevce isbat etmeğe muhtaç mıdır? Fetva-yı şerîfeye rabt-ı zımnında faziletli Müftü Efendi'ye. 23 Temmuz 313 / (4 Ağustos 1897)

S.57/B.188

Zevce-i mezbûr Mustafa Efendi zevce-i uhrâsından mütevellid mezkûr oğlu ve kızı müdde'îye-yi mezbûre zevcesine eza ve cefa ettiklerinden beyyine-i şer'îye ile isbat

etmek lâzımdır, edemediği hâlde müddeâ aleyh zevc-i mezbûr Mustafa Efendi müdde'îye-yi mezbûrenin talebiyle tahlîf olunur. Hilmi.

İnkâr ettiği zaman müdde'inin isteği olmaksızın müdde'inin rehinesi kendisine kesilir. Eğer inkâr etmezse hakim müdde'inin izniyle rehneder; çünkü bütün davalarda yemin isteği gerekir sadece Bezzaziye göre gerekmez. (Dürr'ül-muhtâr)⁸³

S.59/B.189

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü'l-Cedîd mahallesi ahâlisinden sâhib-i arz-ı hâl Davud bin 'Abdulkâdir Settare fi-l-asl medîne-i mezkûr sancağına mülhak Avina Kazâsı kurasından Râşidi karyesi ahâlisinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesinde sâkin derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr Abbas bin 'Ali muvâcehesinde iş bu muvakkat şer'le muayyen ve müşâhede olunan levni siyah üç yaşında, boynunda damga nişanı, şîrâ' bir re's erkek merkeb iş bu târih-i zabıttan iki sene mukaddem *gaib ani'l-meclis* mârû'l-beyân Tekye mahallesi ahâlisinden Deri bin Muhammed bir kaydını kırk beş guruş semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' etmiştim. Şîrâ'-i mülküm iken, iş bu târih-i zabıttan üç buçuk ay mukaddem Zor Sancağına mülhak Re'sul'ayn Kazâsında nefsi Re'sul'ayn Kazâsında neharen gayıp olmakla *el-hâletü hâzihi* merkeb-i mezkûr-u mezbûr Abbas yedinde bulmakla bi'l-istihkak taleb ederim, deyû ba'de'l-da'vâ ve'l-istihkak ol dahi cevâbında, merkeb-i mezkûru iş bu târih-i zabıttan üç ay mukaddem *gaib ani'l-meclis* Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden 'Osmân bin 'Abdulved'den yüz yirmi guruş semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' etmiştim, deyû şîrâ'-ı mülkumdür, deyû da'vâ ve her bir âherin müddeâsını inkâr eylediği. 13 Safer 315 / (14 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh: Abbas Müdde'î: Davud

S.59/B.190

Târih-i mukaddem beyyine-i evvel-i müraccâh olmakla müdde'î-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâne havâle şüdü.

S.59/B.191

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Muhammed bin Küçük Mahmûd nâm kimesne li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta fi'l-hakika levni siyah, boynunda damga nişanı üç yaşında bir re's merkeb iş bu hazır-ı bi'l-meclis Davud bin 'Abdulkâdir, *gaib ani'l-beled* Tekye mahallesi ahâlisinden Deri bin Muhammed bir kaydı bundan iki sene mukaddem kırk beş guruş

⁸³ İza enkere fe rehn'ul-müdde'î kudiye aleyhi bilâ taleb'il-müdde'î ve illa yerhenu halıki hakimu ba'de talebihi iz labüdde min taleb'il-yemini fi cemi'il da'vâ illa inde elsani fi erbain alâ ma fi-l-bezzâziyye. Dürr'ül-muhtâr

semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' edüb, mezbûr Davud'un şirâ'-ı mâl ve mülküdür ben bu husûsta bu vecîh üzere şâhidim, şehâdet dahi ederim. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897)

S.59/B.192

Medîne-i Mardin mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Muhammed bin Seyyid 'Ali Bektaş nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-yı şehâdet etmiştir. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.59/B.193

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mevzûat-ı tatbiken, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.60/B.194

Fi-l-asl Medîne-i Mardin Sancağına mulhak Cizre Kazâsı nevâhiyesinden Harun nâhiyesi kurasından Başrak karyesi ahâlisinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i mezkûr mahallâtından Şehidiye mahallesinde sâkin sâhib-i arz-ı hâl Fennih Yûsuf ibn-i Fennih Hasan; fi-l-asıl Diyarbekir vilayet-i celilesi dâhilinde kâin Derik Kazâsına tabi Tılbısım karyesi ahâlisinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesinde sâkin redif-i mulâzım-ı evvel 'Osmân Ağa bin Muhammed nezdinde musaffereten sâkine zatı mûmâ-ileyh 'Osmân Ağa ile medîne-i mezkûre mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden İsmâ'il ibn-i Eşref Efendi'nin ta'rîfleri ile muarrafa Zeyneb bint-i 'Abdurrahman muvâcehesinde iş bu yedimde olub, meclis-i şer'de kıraat olunan 1310 senesi mâh-ı Eylül'ün 3'üncü günü târihi ile muverrah ve mârû'l-beyân Derik Kazâsının nâibi el-Seyyid İsmâ'il Efendi'nin mührü ile memhûr bir kıtâ izinnâme mûcibince ben li-ebeveyn kız karındaşım *gaibe ani'l-meclis* Şirin bint-i el-mezbûr Şeyh Hasan, zevcem mezbûre Zeyneb'in li-ebeveyn er karındaşı *gaib ani'l-meclis* Muhammed bin el-mezbûr 'Abdurrahman ve mezbûr Muhammed'in li-ebeveyn kız karındaşı iş bu hazıra mezbûre Zeyneb her birimiz mehr-i tesmiye olmaksızın be târik-i istisna nikâh ve tezvic eylediğimde, ol dahi her birimizden tenekkûh ve tezevvüc ve kabûl edüb, ol vecîhle zevce-i menkûha-yı medhûlu biham olub, iş bu târih-i zabıttan iki sene mukaddem menzilimden firar ederek zevcem mezbûre hukuk-u zevciyyete riayetine iba ve imtinâ' edüb, itâat ve inkıyâd etmemekle bana itâat ve inkıyâd etmek üzere mezbûre Zeyneb'e tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, müdde'î-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* zevce-i menkûha-yı medhûlu bihası olduğunu inkar eylediği. 21 Muharrem 315 / (22 Haziran 1897) Muarrıf : İsmâ'il Muarrıf : 'Osmân Ağa Müddeâ aleyha: Zeyneb Müdde'î: Şeyh Yûsuf

S.60/B.195

Müdde'î-yi mezbûr Şeyh Yûsuf ve müddeâ aleyha mezbûre Zeyneb mühürleri olmayub ve yazı yazmak bilmediklerini ifade etmeleri ile vad'i imzalarında huzûrumda 'Abdurrahman Efendiyi tevkil etmişlerdir. 21 Muharrem 315 / (22 Haziran 1897)

S.60/B.196

Mezbûre Zeyneb yarın saat 4 arasında Mahkeme-i Şer'îye'ye celb edeceğini mulâzım-ı mûmâ-ileyh 'Osmân'a [.....] kefil olduğunu mebni iş bu tahta şerh verildi.

S.60/B.197

Ber-vech-i muharrer akd-ı nikâh müddeâsının sübutuna. 10 Haziran 313 / (22 Haziran 1897)

S.60/B.198

Ba'dehu mezbûr Şeyh Yûsuf taleb ve da'vâ ve muhâsama ve murâfaa ve müdâfaa ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa tarafından ve medîne-i mezkûre mahallâtından Gölâsiye mahallesi sâkinlerinden ve da'vâ vekîllerinden Hüseyin Efendi bin Molla Halîl ve yine müddeâ aleyha mezbûre Zeyneb muhâsama ve murâfaa ve müdâfaa ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa tarafından Necmüddin mahallesi ahâlisinden Muhammed Efendi bin Şeyh 'Abdullah'ı tevkil eyledi. Vekîlan-ı mûmâ-ileyhanın huzûrlarında zabt-ı da'vâ-yı mezkûru ba'de'l-karar müvekkilim merkûm Şeyh Yûsuf bizzat muhâkemede bulunup, bizzat suâl olundukta babam Şeyh Hasan tarafından zevcem mezbûre Zeyneb'in dahi tarafından karındaşı Muhammed tarafından vekîl gönderilerek Başrak karyeli Dervîş bin Şeyh Yûsuf ve Ğurs nâhiyesi kurasından karyesi ahâlisinden Şeyhmus bin 'Ali ve Viranşehir Kazâsından Millu nâhiyesinden Dervîş bin Hüseyin bunlar hâzırûn oldukları hâlde Tılbısım nâm-ı hattan arz eylediğim şî'ar vechiyle akd-ı nikâh eylediği bu şahitlerle edeceğimi beyân etti. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.60/B.199

Bu şahitlerim iş bu târih-i zabıttan on (gün) kadar getireceğim, deyû mezbûr Şeyh Yûsuf ifade etti. 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897)

S.60/B.200

Mezbûr Şeyh Yûsuf şühûd-i merkûmeden Ğurslu Şeyhmus'un gözleri amâ olub, gelemeyeceği, diğér şahitlerim Derik Kazâsında olub, onlar da gidip teklif ettiğimde onlar dahi ticaretlerimizin işlerini terk edüb te buraya gelemeyeceklerini bana söylediklerinde bu hâlde şühûd-i merkûmeyi ikame ettiremediğimden arz ederim. Ben zevcem mezbûre *ber-vech-i muharrer* zevce-i menkuha-yı medhûlu biham olmadığına tahlîfini talep ederim.

S.60/B.201

Vekîl Muhammed Efendi yarım saate kadar müvekkilem mezbûre husûs-u mezbûrde yemin edüb etmeyeceğini anlamak için yarım saate kadar getireceğim, ma'rifet-i mezbûre bi'l-murâcaa *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra olunmuştur.

S.61/B.202

Vekîl Hüseyin Efendi, mezbûre Zeyneb Hatun müvekkilim mezbûr Şeyh Yûsuf *ber-vech-i muharrer* zevce-i menkûha-yı medhûlu bihası olub, hatta zevcesi mezbûre Zeyneb Hatun müvekkilim merkûm Şeyh Yûsuf'un zevce-i menkûha-yı medhûlu bihası olduğunu mahzar-ı şühûdta ikrâr ve i'tirâf eylemiştir.

Vekîl Muhammed Efendi müvekkilesi nezbure Zeyneb Hatun, merkûm Şeyh Yûsuf'un zevce-i menkûha-yı medhûlu bihası olmayub, zevcesi olduğuna dair asla ikrâr ve i'tirâf etmemiştir. İş bu ikrâr-ı bih da'vâsı sümme elbette bir da'vâdır bi'l-ikrâr-ı bih da'vâsını dahi şer'an muteber değildir. Zimmette asl-ı akd-ı nikâhı isbat etmemiştir ve merkûmun celbi ile dahi müvekkilem mezbûre *ber-nehc-i şer'i* huzûr-u hakimde tahlîf etmiştir. Vekîl Muhammed

Müvekkilim merkûmun şahitleri bu'd-i mesâfede olub, şühûduna muzaffer olmamak şühûdun ikâmesinden izhâr-i acz değildir, bu hâlde ikrâr da'vâsı sahîhdür, şahitlerim istimâ'mı talep ederim. 19 Haziran 313 / (1 Temmuz 1897)

S.61/B.203

Asıl akd-ı nikâhı isbat edemedikten sonra ikrâr-ı mezkûr da'vâsı sahîh olub olmadığının fetva-yı şer'îye'ye rabt-ı zımnında faziletli Müftü Efendi'ye. 19 Haziran 313 / (1 Temmuz 1897)

S.61/B.204

Zeyd'in zevcesi Hind, Zeyd'e sen beni üç talâk ile tatlik eyledin, deyû da'vâ ve Zeyd, ben seni üç talâkla tatlik ettikten sonra sen ba'de inkitâ'ilinde nefâin-i şühûd mahzarlarında küfvun Amr'a tezvic, Amr seni vad'i edüb, tahlil-i şer'i bulunduktan sonra Amr bey'in tatlik edüb, ba'de inkıdailinde nefsinin şühûd mahzarlarında bana tezvic edüb, hatta (ber) vech-i muharrer üzere el-yevm zevcem olduğunu ikrâr dahi etmiş idi, deyû da'vâ rabtı bi'l-külliyen inkar eylese Zeyd, Hind'in ikrâr-ı meşrûhuna ikâmet-i beyyine edecek, Hind'i def' edüb, Hind ile izdivac muâmelesine kâdir olur [.....] el-cevâb [.....] Hilmi

S.61/B.205

Fetva-yı şerîfe mûcibince ikrâr da'vâsında şahitleri kimler olduğunu beyân ile ikâmelerine. 24 Haziran 313 / (6 Temmuz 1897)

S.61/B.206

Vekîl Hüseyin Efendi getireceği ikrârı şahitleri Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden 2'nci Polis Komiseri Mevlüt Efendi ibn el-hâc Arif Efendi ve Tekye mahallesi ahâlisinden Polis efradından Salih Efendi ibn-i İbrâhim Ağa ve Gölâsiye mahallesi sâkinlerinden Salih Efendi ibn-i Muhammed Sadun Ağa ve el-yevm Mardin'de musaffereten sâkin Nusaybin Polis Komiseri, Diyarbekir ahâlisinden Nedim Efendi ibn-i 'Abdurrahman Ağa ve Mardin'e tabi Ğurs nâhiyesi kurasından 'Ali Paşa karyesi ahâlisinden, Millu nâhiyesinin Tilşair karyesinde mütevattın Bekir Efendi ibn-i el-Hâc İsmâ'il Efendi ve Mardin mülhakatından Avina Kazâsı kurasından Cillin karyeli 'Abdulkâdir ibn-i Şeyh Yûsuf ve medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Muhammed Said ibn-i Molla Kâsım ve Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden Hindizâde 'Abdurrahman Efendi ibn-i Şeyhmus Efendi vesâirede olduğunu söylemiş.10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)

S.61/B.207

Vekîl Hüseyin Efendi diğer şahitlerim müvekkilemden ba'de'l-istidâh hazır edeceğim, deyû ifade etti. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Vekîl-i Müdde'î : Hüseyin

S.61/B.208

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden medîne-i mezkûrenin Polis efradından Salih Efendi ibn-i İbrâhim Efendi nâm kimesneler, li'ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, istişhâd olundukta zat ve şahsına ârif olduğum Zeyneb bint-i 'Abdurrahman kezâlik zat ve şahsına ârif olduğum Şeyh Yûsuf ile geçenlerde Polishânede her ikisi yanımızda emr-i mutesarıfı ile celb ve ihdâr olunup, 2'nci komiser Rifatlu Mevlüt onu isticvâb ve istintâk ederek merkûm Şeyh Yûsuf senin zevcin olduğu hâlde itâat ve inkıyâd etmek lâzım gelir, deyû tenbîh eylediğinde mezbûre Zeyneb Hatun merkûm Şeyh Yûsuf'a işaret ederek bu adam benim zevcimdir, beni darp ve teaddi eylediğinden itâat ve inkıyâd etmem, deyû böylece mezbûre Zeyneb ikrâr eylediğine şâhidim, şehâdet dahi ederim.

S.61/B.209

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesinde sâkin Hindizâde 'Abdurrahman Efendi ibn-i Şeyhmus nâm kimesneler, li'ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, istişhâd olundukta zat ve şahsına ârif olduğum fi'l-hakika mezbûr Şeyh Yûsuf ibn-i Şeyh Hasan mezbûre Zeyneb bint-i 'Abdurrahman iş bu târih-i zabıttan mukaddem Mahkeme-i Şer'iyeye birlikte gelip murâfaa istedikleri sırada ; mezbûre Zeyneb, gah mezbûr Şeyh Yûsuf zevcimdir, fakat ol vakit sağîre idim, gah zevcim

değildir, diye ikrâr eylediğine şahidim, şehâdet dahi ederim. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)

S.61/B.210

Vekîl Muhammed Efendi şahidan-ı mezbûrâna şehâdetleri da'vâya muvâfık etmedikleri cihetle adem-i kabûlunu ve diğer şahitlerin ikâme olunmasını talep ederim, deyû vekîl Hüseyin Efendi şehâdet-i vâkıa *min haysü'l-ma'nâ ve'l-lafz* da'vâya muvâfıktır, deyû ifade etti. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Vekîl-i Zevc: Hasan Hüsnî Vekîl-i Zevce: Muhammed

S.61/B.211

Şâhidan-ı mezbûrân sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 22 Safer 315 / (23 Temmuz 1897)

S.62/B.212

Medîne-i Mardin mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Şeyh Yunus bin el-müteveffâ Şeyh Hattab medîne-i mezkûre'ye tabi Kiki Cirkan nâhiyesi kurasından 'Ali Şems karyesinde sâkin iken, bundan sekiz mâh mukaddem vefât eden Hâcî Hüseyin bin Şeyh Hattab'ın verâseti, zevce-i menkûha-yı metrûkesi Halime bint-i Halîl ile validesi diğer Halime bint-i Bozî'nın ve sulbiye-yi sağîre kızları Fâtîma ve Zeyneb ve Sultan ve li-ebeveyn kız karındaşı Hüsnîye'ye münhasır ; mahalle-yi mezkûre ahâlisinden Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-mütevellî muvâcehesinde li-eb er karındaşım müteveffâ-yı merkûm Hâcî Hüseyin hayat ve sıhhatında târih-i vefâtından altı mâh mukaddem yine bi-emrillahi teala vefât eyledikte; sülüs-ü mâlımı bi'l-ifrâz vücûh-ı berr ve hayrâta sarf oluna, deyû ve sağîre kızlarım mezbûrat Fâtîma ve Zeyneb ve Sultan üzerlerine beni vasîyesi ve validesi mezbûre Halime bint-i Bozî'nın üzerine nâzıra nasb ve tâ'yîn edüb, biz dahi *ber-vech-i muharrer* vasayet ve nazaret-i mezkûrelerini kabûl eyledik , *musirren alâ isaihi* vefât etmekle müteveffâ-yı mezbûrun mezbûr Nu'mân zimmetinde dokuz gurusu alacak hakkı olub, meblağ-ı mezkûru kable'l ahz ve'l-istifâ' vefât etmekle meblağ-ı mezkûr dokuz gurusu sülüsü hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Nu'mân'a tenbîh olunmak bi'l-vesâyâ matlubumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, müteveffâ-yı mezbûrda cihet-i mezkûre zimmetinde ol miktar gurusu alacak hakkı olduğu tâyian ve kat'iyyen ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ *ber-vech-i muharrer* vesâyat müddeâsını inkar eylediği. 9 Safer 315 / (10 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh: Nu'mân Müdde'î : Şeyh Mûsâ Seyyid Yunus

S.62/B.213

Müdde'î mezbûr *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havâle şüd. 09 Safer

315 / (10 Temmuz 1897)

S.62/B.214

Medîne-i Mardin mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Şeyh Yahya bin Şeyh Hattab ve İbrâhim bin Şeyh Yahya nâm kimesne, li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika Kiki Cirkan nâhiyesi kurasından 'Ali Şems karyesi sâkinlerinden iken, bundan sekiz mâh mukaddem vefât eden Hâcî Hüseyin bin Şeyh Hattab bin Şeyh 'Abdullah verâseti, zevce-i menkûha-yı metrûkesi Halime bint-i Halîl ile validesi diğêr Halime bint-i Bozı'nın ve sulbiye-yi sağîre kızları Fâtima ve Zeyneb ve Sultan ve li-ebeveyn kız karındaşı Hüsniye bint-i el-mezbûr Şeyh Hattab'a münhasır olub, müteveffâ-yı mezbûr Hâcî Hüseyin hayat ve sıhhatından vefâtına altı ay mukaddem yine bi-emrillahi teala vefât eylediğinde sülüs-ü mâlımı bi'l-ifrâz vücûh-ı birr ve hayrâta sarf oluna, deyû ve zatları ma'lûmumuz olan sulbiye-yi sağîre kızlarım mezbûrat Fâtima ve Zeyneb ve Sultan üzerlerine iş bu hazır-ı bi'l-meclis emmileri mezbûr Şeyh Yunus vasî ve zat-ı ma'lûmumuz *olan gaibe ani'l-meclis* validesi Halime bint-i Bozı Nazire nasb ve tâ'yîn edüb, *musirren alâ isaihi* vefât ederek biz bu hususta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897) Şâhid : Şeyh İbrâhim Şâhid : Şeyh 'Abdullah

S.62/B.215

Şâhidan-ı mezbûrânın tezkiyelerine havâle şüd. 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)

S.63/B.216

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Katolik Milletinden sâhib-i arz-ı hâl bezzâz esnâfından Melki veled-i İlhad Mimarbaşı medîne-i mezkûre mahallâtından Necmüddin mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Yakubi Milletinden iken bundan bir sene mukaddem vefât eden Hannâ veled-i Maksi İlhad veled-i İşşu' el-Haddad verâseti zevce-i metrûkesi Rebco bint-i Osı Na'lbend ve sulbi kebîr oğlu Halîl ve sulbi sağîr oğulları Anton ve Habib ve Said'e münhasır olduğu, bi'l-ihbar le-da's-şer'il enver ve mütehakkak olduktan sonra verase-yi mezbûrundan mezbûr Halîl muvâcehesinde iş bu yedimde olub, 1313 senesi Rebiü'l-âhirin 11'inci günü târihi ile müverreh ve bir kıtâ senet mantukunca yine mezbûr Halîl'in babası müteveffâ-yı merkûm Hannâ'nın hayatında ve mârû'l-beyân Şeyh Şey'ullah mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Katolik Milletinden *gaib ani'l-meclis* Cercis veled-i Melko Sofya târih-i sened-i mezkûrdan sekiz mâh vade, bir mâh tekasit ile her biri

kabûllerine mukarrin kefil-i bi'l-mal ve kumaş olmak üzere mâlî fatura semeninden ma'lûmü'l ezru' ve'l-miktar bin dört yüz guruş ve yine iş bu târih-i zabıttan iki sene mukaddem bilâ-senet ma'lûmü'l ezru' ve'l-miktar yine mâlî fatura semeninden iki yüz on beş guruş ki cem'an bin altı yüz on beş guruş semen-i tesmiyeleri ile mezbûrân Hannâ ve Cercis'e bey' ve teslim eylediğimde onlar dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, meblağ-ı mezkûru kable'l ahz ve'l-istifâ' vefât etmekle müteveffâ-yı mezbûr Hannâ'nın tereke-yi vakfiyesi oğlu mezbûr Halîl vaz'ıyyet eder olmakla suâl, meblağ-ı mezkûru bin üç yüz on beş guruş müteveffâ-yı mezbûrun tereke-yi vakfiyesinden olmak üzere hâlen bana edâ ve teslim mezbûr Halîl'e tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, müdde'î-yi mezbûrun *ber-minvâl-ı (muharrer)* müddeâsını inkar eylediği. 16 Rebiü'l-evvel 315 / (15 Ağustos 1897)
Müddeâ aleyh : Halîl Müdde'î :

S.63/B.217

Meblağ-ı mezkûr toptan havâle kılındı. 4 Ağustos 313 / (16 Ağustos 1897)

S.63/B.218

Müdde'î-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâne havâle şüd. 16 Rebiyülevvel 315 / (15 Ağustos 1897)

S.63-64/B.219

(Medîne-i) Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Katolik Milletinden ile mahalle-yi mezkûrede teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Katolik Milletinden nâm kimesneler li'ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika medîne-i Mardin mütemekkinlerinden teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Kadîm Milletinden müteveffâ Hannâ veled-i Maksî İlhad veled-i İşşu' el-Haddad'in hal-i hayat ve sıhhatında ve kezâlik medîne-i mezkûre mütemekkinlerinden Süryani Katolik Milletinden ve el-yevm ber-hayat olan *gaib ani'l-meclis* Cercis veled-i Melko Sofya nâm kimesneler bundan bir sene on bir mâh mukaddem sekiz mâh va'de ile bir mâh tekasit ile her biri kabûllerine mukarrin müteveffâ-yı mezbûr Hannâ hayatında nâiben; mezbûr Cercis medîne-i mezkûre mütemekkinlerinden Melki veled-i İlhad Mimarbaşı asaleten ve kefaleten merkûm kefil-i bi'l-mâl ve kumaş olmak mezbûr Melki'den iştirâ' eylediğim mâlî ve semeniden bin dört yüz guruş alacak hakkı zimmetimizde ve borcumuz olub, her biri huzûrumuzda ikrâr eyledi, biz bu husuta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz 18 Rebiü'l-evvel 315 / (19 Ağustos 1897) Şâhid Şâhid

S.64/B.220

Verase-i mezbûrundan mezbûr Halîl'den suâl olundukta şâhidan-ı mezbûrâna şehâdetlerinde ne diyeceksiniz? sadık veya kazıb mıdırılar? Cevâbında, bilmem, meçhûlumdur. 18 Rebiü'l-evvel 315 / (19 Ağustos 1897) Müddeâ aleyh : Halîl

S.64-65/B.221

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden 'Osmân bin Mehmedê Hâcı Salih tarafından bâ-hüccet-i şer'iyeye vekîl-i umûmîsi bulunan medîne-i mezkûre mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden ve da'vâ vekîllerinden sâhib-i arz-ı hâl Hüseyin Efendi bin Molla Halîl medine-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden ve derûn-ı arz-ı hâlde ismi mezkûr Hâcı Ahmed bin Hâcı Mahmûd Çekro muvâcehesinde iş bu yedimde olup, meclis-i şer'a kıraat olunan 1310 senesi Şevvâl'ül mükerremin 21'inci günü târihi ile müverreh ve mezbûr Hâcı Ahmed'in hatmı ile mahtûm bir kîtâ senet mantukunca medîne-i mezkûre hâricinde Bağî Ğurra Vâdîsinde kâin bir tarafı Bahrastor şöhretiyle meşhûr bir kîtâ bahçe ve müteveffâ 'Ali Çekro verasesinin bahçe-yi şer'i ve bir tarafı Rışmilli Muhammed bin Temo'nun bir kîtâ mülk bağı ve bir tarafı yine Bahrastor bahçesi ve taraf-ı râbi'i târik-i âmm ile mahdûd eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmire ve mâ-î cari ve arazi-yi seyfe ve azbeyi hâvî bir kîtâ mülk bahçe, mezbûr Hâcı Ahmed bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre müvekkilim mezbûr 'Osmân târih-i sened-i mezkûrde üç bin guruş mukabelesinde rehn ve tahliye ve teslîm ve gallesini ibaha ve ihlal ; ol dahi *ber-vech-i muharrer* irtihân ve tesellüm ve ahz u kabz ve kabûl edüb, mezbûr Hâcı Ahmed mezkûr rehn senedinde meblağ-ı mezkûru târih-i senetten bir sene hitamına değin fekk-i rehn müyesser olmaz ise, tarafından vekalet-i verase ile medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden 'Abdulgani Efendi bin 'Ali el-Muğanni'yi bahçe-yi mezkûrenin bey'ine ve semenden meblağ-ı mezkûrdan üç bin guruş ifasına tevkil edüb, mezbûr 'Abdulgani Efendi *ber-vech-i muharrer* vekalet-i mezkûreyi kabûl ile zir-i sened-i mezkûru mühürlemiş iken, rehn-i mezbûr Hâcı Ahmed bahçe-yi mezkûreye el-yevm tagalluben vaad ettiği gibi yedinde bulunan iş bu meclis-i şer'-i şerîfe kıraat olunan 310 senesi Zi'l-ka'de-yi şerîfesinin 11'inci ve 312 senesi Zi-l-hicce-yi şerîfenin 27'inci günü târihleri ile müverreh ve rehn-i mezbûr Hâcı Ahmed'in mührü ile memhûr iki kîtâ senedât-ı adiyeye mantuklarınca mezbûr Hâcı Ahmed bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre 310 senesi gallesini dört yüz on ve 312 senesinin galleleri dört yüz ki cem'an sinin-i mezkûresinde gallelerini sekiz yüz on ve bilâ-senet ve 311 sene-yi Arabiyyesi'nin gallesini dört yüz ki cem'an bin iki yüz on guruşla sinin-i mezkûrenin gallesini müvekkilim mezbûrdan isticbâr ve sinin-i mezkûrenin

S.65/B.222

Müddeâ aleyh mezbûr Hâcî Ahmed cevâben, ifadesine nazaran da'vâ-yı irs cihetine ta'alluk edüb, irs da'vâları dahi Mahkeme-i Şer'îye'ye 'â'id olduğundan, da'vâya devam etmediği hâlde giyaben da'vâsı fasl olacağını kendisine tefhîm olundu. Mezbûr Hâcî Ahmed bundan üç güne kadar li-ecli'l-muhâkemeti'ş-şer'îye tarafımdan bir vekîl nasb ve tâ'yîn edeceğim, ifade etti.

S.65/B.223

Vekîl Hasan Efendi müddeâ aleyh Hâcî Ahmed'in evvelen Hukuk Mahkemesini ve ba'de'l-hüküm ihmal taleb etmesi müvekkilimin taht-ı vesâyetinde bulunan eytâma ibâhe ettiği gallesinin akabinde devam-ı mulahazaya mebni ve şer'an gayr-i vârid olub, bir gün ma'zereti dahi beyân etmediğinden da'vânın giyaben faslı matlûbumdur, deyû arz eylediği. 4 Safer 315 / (5 Temmuz 1897) Vekîl Hasan Hüsni

S.65-66/B.224

Zikri geçen Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden iken 1303 sene-yi Arabiyesinde vefât eden Hâcî Mahmûd bin Seyyid Ahmed Çekro'nun verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fâtima bint-i Hüseyin ile diğerk zevcesi Maya bint-i İbrâhim ile sulbiye-ikebîre kızları Halime ve Neslê ve sulbi kebîr oğulları Hâcî Ahmed ve Taha ve sulbi sağîr oğlu Mehmet Emin'e münhasır; *ba'dehu kable'l-kısme* mezbûr Mehmet Emin dahi vefât edüb, verâseti validesi mezbûre Maya ve li-eb karındaşları mezbûrân Halime ve Neslê'ye ve li-eb er karındaşları mezbûrân Hâcî Ahmed ve Taha'ya münhasır olub, müteveffâ-yı evvel

S.66/B.225

Müteveffâ Hâcî Mahmûd verâset-i müddeâsını beyâna havâle şüid. 6 Safer 315 / (7 Temmuz 1897)

S.66/B.226

Mezbûr Hâcî Ahmed isbat-ı verâset için şahitleri gelecek sebt günü saat 4'te verâsetini ikâme edeğini ifade etti. 6 Safer 315 / (7 Temmuz 1897)

S.66/B.227

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Kasr-ı Ciran karyesi ahâlisinden ve Raşîyan Aşîretinden Halîl bin Subhi bin 'Ali'yi bi-nefş ve medîne-i mezkûre ahâlisinden ve Bâb mahallesi sâkinlerinden 'Ömer bin Şeyho bin 'Ali'yı bi-nefş nâm kimesne li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta bahçe-yi mezkûreyi ba'de't-tahlîf mezkûr bahçe iş bu hazırı bi'l-meclis Hâcî Ahmed bin Hâcî Mahmûd ile tarafından tuttuğu cenân ismini tanımam , Metinan karyeli emin-i mezbûr Hâcî Ahmed el-yevm bahçe-yi mezkûrenin vâdi'ül yeddir, biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 9 Safer 315 / (10 Temmuz 1897)

S.66/B.228

Şâhidan-ı mezbûrân sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 9 Safer 315 / (10 Temmuz 1897)

S.67/B.229

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Sadık bin ‘Abdullah Baba Hâcî nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazıran olub, istişhâd olundukta fi’l-hakika mahalle-yi mezkûrede sâkin iken bundan on sene mukaddem vefât eden Hâcî Mahmûd bin Seyyid Ahmed sonradan verâseti zatları ma’lûmumuz olan zevcât-ı menkûhat-ı metrûkatı Fâtima bint-i Hüseyin ve Maya bint-i İbrâhim ile sulbi kebîr oğulları Hâcî Ahmed ve Taha ve sulbi sağır oğlu Muhammed Emin ve zat-ı ma’lûmumuz olan sulbiye-i kebîre kızları Halime ve Neslê’ye münhasır, *ba’dehu ve kabl’el-kısme* mezbûr Muhammed Emin dahi vefât edüb, verâseti validesi mezbûre Maya ve li-eb karındaşları mezbûretan Halime ve Neslê’ye ve li-eb karındaşları mezbûrân Hâcî Ahmed ve Taha’ya münhasır ve bunlardan gayrı varisleri ve terekelerine müstehak âher kimesneler olmadığı ma’lûmumuz değildir, ben bu husûsta bu vecîh üzere şâhidim, şehâdet dahi ederim. 13 Safer 315 / (14 Temmuz 1897)

S.67/B.230

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden Şeyhmus bin Hıdır Debbo şâhid-i evvel mezbûr Sadık gibi lafzan ve ma’nen edâ-i şehâdet-i şer’iye etmiştir.

S.67/B.231

Şâhidan-ı mezbûrân sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 13 Safer 315 / (14 Temmuz 1897)

S.67/B.232

Şâhidan-ı mezbûrân Sadık bin ‘Abdullah ve Şeyhmus bin Hıdır Debbo usûl-u mûcibince tatbikan, sirren ve alenen tezkiyeleri icra kılınıp, adl ve makbulu’ş-şehâde oldukları iş’âr ve ihbar olunup, şehâdetleri şer’an makbul olduğu. 23 Safer 315 / (24 Temmuz 1897)

S.67/B.233

Sirren ve alenen tezkiyeleri icra kılınan şâhidan-ı mezbûrân Sadık bin ‘Abdullah Baba Hâcî ve Şeyhmus bin Hıdır Debbo şâhidan-ı mezbûrân şehâdetleri müteveffâ-yı mezbûrânın verâsetleri verase-i merkûmuna münhasır olduğu sabit olmadığına. 25 Safer 315 / (26 Temmuz 1897)

S.67-68/B.234

Verase-i merkûmeden Fâtîma bint-i Hüseyin ile kızı Neslê taraflarından husûs-u mezkûrede taleb ve da'vâ ve ahz ve kabza ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müseccel-i şer'ileri medîne-i mezkûre mahallâtından Necmüddin mahallesi ahâlisinden Mahmûd Efendi bin Şeyh 'Abdullah nâm kimesneler tevkil eyledikleri vekîl Hüseyin Efendi vekîl-i mûmâ-ileyh Mahmûd Efendi muvâcehesinde bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreye müverrisleri müteveffâ-yı merkûm Hâcî Mahmûd'un hâl-i hayâtında ve sıhhatında gerek ben ve gerek müvvekkîlim merkûm bildiğimiz bir şeyden dolayı Ensarizâde müteveffâ Şeyh 'Abdulkerim Efendi hâl-i hayâtında ve sıhhatında üç bin gurusu Şeyhi mûmâ-ileyhiye alacağı olub, müteveffâ-yı merkûm Mahmûd'un terekesine vaz'ıyyet eden kebîr oğullarından hazır-ı mezbûr Hâcî Ahmed'e müteveffâ-yı merkûm Seyyid Mahmûd'un terekesinden bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreye verase-yi merkûmun ol vakitte yani sene-yi mezkûre târihinde Mardin'de hazır bulunan müteveffâ-yı mezbûrun sulbiye-i kebîre kızları Neslê ve Halime'nin rızâları ile ve müteveffâ-yı mezbûrun mahalli vefâtı olan Zor Sancağına merbut Re'sül'ayn karyesinde ol vakit bulunan diğere veraseye olan vesâyet-i şer'iyeye hesâbiyle verase-yi merkûmeden Muhammed Emin sağîr olduğu hâlde müvekkîlim 'Osmân taht-ı vesâyetinde bulunan diğere müteveffâyeye zevcesinin mütevellidi sığar ebna-yı emvâlından bi'l-vesâyâ merkûm Hâcî Ahmed'e üç bin gurusu ahz u kabza ve makhbûza-yı mukabil-i bahçe-yi mahdûde-yi mezkûre-yi verase-yi hazıra-yı kebîre rızâlarıyla bi'l-vesâyâ merkûm Hâcî Ahmed bi'l-verase ve bi'l-vesâyâ müvekkilim merkûm 'Osmân'a menâfî' ve gallesini dahi üzere *ferağ anî ş-şevağıl* rehn ve teslîm eylediğinde, ol dahi irtihân ve tesellüm ve kabz ve üç sene tasarruf ettikten, zabıtta muharrer üç sene dahi merkûm Hâcî Ahmed'e zabıtta muharrere ile merkûm Hâcî Ahmed'e icâr ve teslîm etmiş olduğu *ber-vech-i muharrer* isticâr ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, müddet-i mezkûre yani üç sene müddet isticâr ederek duyûnât-ı mezkûreyi şimdiye kadar müvekkilim merkûm 'Osmân'a teslîm etmediği gibi bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreyi gasben tasarruf etmekte olub, bahçe-yi mezkûreden keff-i yedle müvekkilim merkûma teslîmine ve ücurat-ı mezkûrenin müvekkilim merkûma teslîmini bi'l-vekâle taleb ederim. 25 Safer 315 / (26 Temmuz 1897) Vekîl Hasan

S.68/B.235

Vekîl Mahmûd Efendi, sened-i mezkûr haline nazaran yani sened-i mezkûr 10 Şevvâl 310 senesi târihi ile müverreh olub, bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreyi bir müddet müvekkili 'Osmân ba'de akd-i rehn üç sene müddetle tasarruf eylediği ve üç seneden sonra verase-yi mezbûrundan merkûm Hâcî Ahmed'e üç sene icâr eylediğini ve bu sene

dahi merkûm Hâcı (Ahmed) , bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreye gasben vaz'iyet eylediğini iddia ediyor ise de ; târih-i sened-i mezkûreden şimdye kadar henüz beş sene tekml olmadığı hâlde da'vâ-yı mezkûre vâkı'a gayr-i muvâfık, kazıb olduğu; ikincisi zabıtnâmede muharrer olan hudûtları ile sened-i mezkûrde muharrer olan hudûdu bir birine tevafûk etmediği, bu hâlde müvekkillerime muârazadan men' olunmaları; verase-yi merkûmeden hazır merkûm Hâcı Ahmed bâlâ-yı zabıtta fasl ve beyân eylediği vecîhle tereke-yi mezkûrede *alâ sebili't-teharuc* bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin meşhûr ve müteârıf Beg Bağı ma'rûf bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreden hudûtları beyânatü'l haberde musarrah ve mübeyyen bir miktar verase-yi merkûmeden merkûme Halime'ye, iş bu târih-i zabıttan sekiz sene mukaddem ifrâz olunarak mezbûre Halime'ye teslîm eylediklerini ve ol vakitte verase-yi mezkûreden her biri âkil ve bâliğ olduğu hâlde ol vakitte nâşî bulunan faziletli Rağıb huzûrunda dahi ikrâr ederek bu ikrârları dahi mezbûre Halime'nin kabûlünü hâvî Mahkeme-i Şer'îye sicilinde mukayyed hakim-i mûmâ-ileyhinin hatmı ile mahtûm bir kîtâ hüccet-i şer'îye ile isbat edeceğini ve hüccet-i mezkûrenin sûretini nâib-i mûmâ-ileyhânın sicilinden ihrac edeceğini ve bu ifade ettiği akabinde vekîl-i mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi cevâbında, târih-i senetten i'tibâren üç sene müddet merkûm Hâcı Ahmed'e icâr ederek tasarruf eylediğinden başka müddetlerde müvekkilim merkûm 'Osmân bahçe-yi mezkûreyi tasarruf eylediği ve bu ma'nâdan ibaret olan şu ma'nâda tenâkuz yoktur, deyû hazır merkûm Hâcı Ahmed dahi vekîl-i mûmâ-ileyh Mahmûd Efendi'nin bi'l-cümle murâfaat-ı mesrûdesini tasdîk eylediği. 25 Safer 315 / (26 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh : Hâcı Ahmed Vekîl-i müddeâ aleyh: Mahmûd Vekîl-i müdde'î : Hasan

S.68/B.236

(...) binâen tasaddî eylediği da'vâda tenâkuz mütehakkak olmakla meşrû' ve mültefet olmadığı kenduye tefhîm ve mûcibince da'vâ-yı mezkûru ile merkûm Hâcı Ahmed ile diğer verase-yi merkûmeye izafet ile vekîlleri Mahmûd Efendi'ye muârazadan men' olduğu. 22 Temmuz 313 / (3 Ağustos 1897)

S.69/B.237

Medîne-i Mardin mahallâtından Meşkin mahallesi ahâlisinden Yunus bin Hâcı Muhammed 'Abdalo medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde mahalle-yi mezkûrede sâkin iken bundan yedi mâh mukaddem vefât eden Kâsım bin Şeyhmus ibn-i 'Ali Beti'nin verâseti sulbi sağır oğulları Şeyh Davud ve Şeyhmus ve sulbiye-yi sağıre kızı Hedo'nun li-ecli'l-evvelisi ve tezviri's-şer'i kıbel-i şer'imizden vasî nasb ve tâ'yîn olunan medîne-yi mezkûre mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden

Mahkeme-i Şer'îye'de mukayyed Hindizâde 'Abdurrahman Efendi bin Şeyhmus Efendi mahzarında ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, sığar-ı mezbûrunun mâl-ı mevrûslerine ve vasî-i mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi bi'l-vesâyâ bana iki bin iki yüz yirmi beş guruş yirmi pâre idâne ve teslîm eyledikte, ben dahi *ber-vech-i muharrer* istidâne ve kabz ve umûruma sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûr ile semeni iş bu târih-i vesikadan bir sene tamamına değin müeccal ve med'uvv olmak üzere sığar-ı mezbûrunun bi'l-lüzûm ve vasî-i mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi yedinden iştirâ' ve kabz eylediğim bir helali koyun saati semeninden iki yüz altmış iki guruş yirmi pâre ki cihet-i mezkûresinden iki bin dört yüz seksan sekiz guruş zimmetinde sığar-ı mezbûrunun vacib'ül-edâ ve lâzım'ül-kada sahîhan ve kat'îyyen deynim ve borcumdur, dedikte vasî-i mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi mukırr-ri mezbûr Yunus'un bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını tasdîk eyledikten sonra, mezbûr Yunus yine meclis-i şer'î şerifte ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, yedimde müstakillen mülküm olan medîne-yi mezkûre hâricinde Birketü'l Cemel havalisinde kâin bir tarafı 'Abdulkâdir ibn-i Silo Emîno'nun bahçesi ve bir tarafı Halîl ibn-i 'Alo'nun Abid ibn-i el-Hâc Mahmûd Şemso Beg bahçesi ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd maa mâ'-i câri ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmireyi hâvî bir kıtâ mülk bahçem meblağ-ı mecmû'-u mezkûru on iki bin dört yüz seksan sekiz guruş mukabilinde vasî-i mûmâ-ileyh 'Abdurrahman Efendi'nin servetinden ba'de't-tahlîf rehn vad'i ve teslîm eyledikte ol dahi *ber-vech-i muharrer* irtihân ve teslîm ve kabz ve kabûl eyledi. 12 Rebiü'l-evvel 315 / (17 Ağustos 1897) Vasıy / İmza Muârefe : Yunus / Mühür

S.69-70/B.238

Diyabekir vilayet-i celilesi, nefsi medîne-i Diyarbekir mahallâtından Lale Beg mahallesi ahâlisinden ve vilayet-i mezkûre dâhilinde kâin Mardin Sancağına mülhak Cizre Kazâsı'nın nâhiyesi vergi kâtibi iken, bundan iki sene mukaddem mârû'l-beyân medîne-i Diyarbekir'de vefât eden Mustafa Efendi bin İsmâ'il ibn-i Muhammed Ağanın verâseti, zevce-i menkûha-yı metrûkesi Emine bint-i 'Abdulgafur Efendi ve sulbiye-yi sağîre kızı Münire ve veled-i zeker farz olunan haml-i mevkufuna münhasır, *ba'dehu kabl'el-kısme* mezbûre Münire dahi vefât edüb, verâseti validesi mezbûre Emine ve veled-i zeker olunan haml-i mezbûre-yi Emine haml-i mevkufuna münhasır ; *ba'dehu kabl'el-kısme* haml-i mevkuf-u mezkûr veled-i zeker hasıl olub, Mustafa tesmiye olunarak vefât edüb, verâseti validesi mezbûre Emine'ye ve li-ebeveyn emmileri Muhammed ve Hasan ve Mahmûd Efendiler benan-ı el-mezbûr İsmâ'il Ağaya münhasır ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri bi *hükm'il-münasaheti's-şer'îye* seksen bir sehinden

olub, siham-ı mezkûreden otuz dokuz sehmi zevce-i mezbûre Emine'ye ve yine her birine ondörder sehinden cem'an kırk iki sehmi mezbûrun Muhammed ve Hasan ve Mahmûd Efendilere isâbet-i tahakkukundan sonra verase-yi mezbûrundan mezbûr Mahmûd Efendi medîne-yi mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde mârû'l-beyân medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesi ahâlisinden Hüseyin Hüsni Efendi bin Molla Halîl mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, murisimiz müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Mustafa Efendi hayat ve sıhhatında mâlından ve yedinden mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi'ye on dört guruş ikrad ve teslîm eyledikte, ol dahi *ber-vech-i muharrer* iktirad ve tesellüm ve kabz ve kabûl ve umûruna sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûru kabl'el-(edâ) ve'l-ifa *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle meblağ-ı mezkûr on dört guruş hâlen bana edâ ve teslîme mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi'ye tenbîh olunması matlûbumdur, deyû bi'l-verase da'vâ ettikte ; ol dahi cevâbında, müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Mustafa Efendi ol miktar guruş zimmetinde olduğunu tabian ve kat'iyyen ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ *ber-vech-i muharrer* verâset-i müddeâyı inkar eylediği. 29 Safer 315 / (30 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh : Hasan Hüsni Müdde'î : Mahmûd

S.70/B.239

Müdde'î-yi mezbûr Mahmûd *ber-minvâl-i meşrûh* verâset müddeâsını beyâne havâle şüd. 29 Safer 315 / (30 Temmuz 1897)

S.70/B.240

Medîne-i Diyarbekir Arap Şeyh mahallesi ahâlisinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesinde sâkin Avni Efendi ibn-i İsmâ'il ile oğlu Mithat Efendi nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika mârû'l-beyân Diyarbekir vilayet-i celile nefsi Diyarbekir mahallâtından Lale Beg mahallesi ahâlisinden olub, sâlifü'z-zikr medîne-i Mardin Sancağına mülhak Cizre Kazâsı'nın Hasenân nâhiyesi Vergi Kâtibi iken bundan iki sene mukaddem Diyarbekir'de vefât eden Mustafa Efendi bin İsmâ'il Ağa bin Mahmûd Ağanın verâseti, zat-ı ma'lûmumuz olan zevce-yi menkûha-yı metrûkesi Emine bint-i 'Abdulgafur Efendi ve sulbiye-yi sağıre kızı Münire ve veled-i zeker farz olunan haml-i mevkufa münhasır ; *ba'deha kabl'el- kısme* mezbûre Münire dahi vefât edüb, verâseti valide-yi mezbûre Emine ve veled-i zeker-i mezbûre Emine'nin haml-i mevkufuna münhasır ; *ba'deha kabl'el-kısme* haml-i mevkuf-u mezkûr veled-i zeker hasıl olub ve Mustafa nâmı olarak vefât edüb, verâseti validesi mezbûre Emine ve li-ebeveyn amcaları iş bu hazır-ı bi'l-meclis Mahmûd Efendi ve *gaibanı ani'l-meclis* Muhammed ve Hasan'a münhasır olub ve bunlardan gayrı varis ve terekelerine müstahak

âher kimesneler olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 1 Rebiü'l-âhir 315 / (30 Ağustos 1897)

S.70/B.241

Şâhidan-ı mûmâ-ileyhanın sirren ve alenen tezkiyelerine havâle şüd. 2 Rebiü'l-âhir 315 / (31 Ağustos 1897)

S.71/B.242

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Bilali karyesi ahâlisinden Ebu Bedran bin Hüseyin ve Davud bin Hasan'ın ta'rîfleriyle muarrafa sâhibe-i arz-ı hâl karye-i mezkûre ahâlisinden Garimi bint-i Bervem medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden derûn-ı arz-ı hâlda ismi mezkûr 'Abdumecit Çavuş bin Molla İsmâ'il muvâcehesinde iş bu târih-i zabıttan altı sene mukaddem karye-i mezkûre ahâlisinden olup, *gaibe ani'l-meclis* 'Â'îşe bint-i Fariso *gaib ani'l-beled* Asakir-i Şahane'nin Nizamiye Alayından olup, 1309 senesinden asker olarak Siirt Sancağında bulunan Nizamiye Taburunda [.....] hizmet etmekte bulunan oğlum Hüseyin bin Remo'nun zevce-yi menkûha-yı medhûl-u bihası iken, merkûm 'Abdumecit Çavuş iş bu târih-i zabıttan iki sene mukaddem ma'lûmât ve rızâm olmaksızın nezdine alub getirmiş ve *el-hâletü hâzihi* muğayyır-ı şer'i şerîf nezdinde ikâmet ettirmekte olduğundan, mezbûre 'Â'îşe Hatun'dan keff-i yed ile oğlum merkûma itâat ve inkıyâd etmek üzere benat-ı şer'isine muarref şer'-i şerîfle teslim olunmuş da'vâyı talep ederim, deyû da'vâ ettikte mezbûr 'Abdumecid Çavuş dahi cevâbında, mezbûre 'Â'îşe Hatun'a mukaddemen Hüseyin'in zevce-yi menkûhası ise de, târih-i zabıttan iki sene mukaddem zevcesi mezbûre 'Â'îşe Hatunu talâk-i selâse ile tatlik ve iddet-i münkazîye olduğu zamanda şühûd-i ricâl-i müsliminden dört nefer şühûdun şehâdetleri ile mezbûr 'Â'îşe Hatun rızâsıyla mahzar-ı şühûdta târih-i zabıttan bir buçuk sene mukaddem nefsinin bana inkâh ve tezvic eylediğinde ben dahi *ber-vech-i muharrer* tenekküh ve tezevvüc edüb, ol târihten şimdiye kadar zevce-i mekuha-yı medhûlu biham olmuş ise de müdde'îye-yi mezbûre Gerimi'nin oğlu merkûm Hüseyin tarafından vekalet-i mutebere ile vekaleti iddia ettiğinden ikâme eylediği da'vâsı şer'an husûmeti bana tevcih etmediğinden muârazadan men' olmasını talep ederim. 21 Safer 315 / (22 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh: 'Abdumecit Çavuş Müdde'îyye : Gerimi

S.71/B.243

Ve lede's-sual müdde'îyye mezbûre Gerimi'nin vekalet-i şer'iyesi olmadığını arz ve beyân eyledi. 21 Safer 315 / (22 Temmuz 1897) Müdde'îyye : Gerimi

S.71/B.244

Müdde'îye-yi mezbûre Gerimi takrîr-i meşrûhuna binâen tasaddî eylediği da'vâsi vekalet-i şer'îyesi olmadığından meşrû' ve mültefet olmadığı kendüye tefhîm ve mûcibince da'vâ-yı mezkûresi ile mezbûr 'Abdülmecit Çavuş'un *ber-vech-i şer'î* muârazadan men' olunduğu. 21 Safer 315 / (22 Temmuz 1897)

S.71-72/B.245

Fi-l-asl medîne-i Mardin Sancağına mülhak Avina Kazâsı kurasından Râşidi karyesi ahâlisinden olup, *el-hâletü hâzihi* medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesinde sâkine zatı karye-i mezkûre ahâlisinden li-ebeveyn er karındaşı Davud bin Sadi ve medîne-i mezkûre mahalâtından Gülesiyân mahallesinde sâkine, 'Abdurrahman bin Salih'in ta'rîfleri ile zatı muarrafâ Dêrê bint-i el-mezbûr Sadi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'imizde yine karye-i mezkûre ahâlisinden olup, *el-hâletü hâzihi* mârû'l-beyân Tekye mahallesinde sâkin iş bu bais-i el-vesika Remo bin Süleyman mahzarında bi-t-tav'iha ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, mezbûr Remo zevc-i dâhilim olup, beynimizde şikak vukû'una binâen mehr-i mu'accelim olan yedi yüz gurus hakkımı zimmetinde ibrâ etmek ve nafaka-yı iddet-i muayyene-i ma'lûmem ve müekked süknâm kendi üzerime olmak üzere zevcim mezbûr Remo ile muhallâ-yı sahîha-yı şer'îye ile hûli olduğumda hûli-i mezkûru ale'l-vücûh'il-mezkûre kabûl edüb, hukuk-u zevce ve iş bu târih-i vesikaya gelinceye değin beynimizde cereyan eden ahz ve atâ ve muâmelât-ı şettâ ve hukuk-u ma'lûme ve meçhûleye müteallika âmme-yi da'vâ ve mütetâllebât ve kâffe-i eymân ve muhasemâttan mezbûr Remo'nun zimmeti ibrâ-i âmm-i sahîh-i şer'î ile ibrâ ve iskât edildikte ol dahi kezâlik hukuk-u zevce-i vesâireyi mutallaka-yı âmme-yi da'aviyeden benim zimmetimi ibrâ-i âmm sahîh-i şer' ile ibrâ ve iskât ve her birimiz âherin ibrâsını *ber-minvâl-i muharrer ba'de'l-kabûl fi-mâ ba'd* her birimizin âher ile *vechen mine'l-vücûh ve sebeben mine'l-esbab* da'vâ ve şer' ve hukukumuz kalmadı dediğinde, mezbûr Remo mukirre mezbûre bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını tâyıan ve tasdîk eylediği. 15 Rebiü'l-evvel 315 / (14 Ağustos 1897) Mahlu'a : Dêrê Zevc : Remo

S.72/B.246

Medîne-i Mardin mahallâtından Şehidiye mahallesinde sâkin iken bundan üç sene mukaddem vefât eden Esad bin Şeyhmus el-hafiz *ber-vech-i âtî* varisi olduğunu iddia eden mahalle-yi mezkûre ahâlisinden Şeyhmus bin el-müteveffâ el-mezbûr Esad el-hafiz müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu olup, medîne-i mezkûre mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-mütevellî muvâcehesinde da'vâ ve

takrîr-i kelâm edüb, ben müteveffâ-yı mezbûrun sulbi kebîr oğlu olub, ol vecîhle verâseti benimle validesi ceddîm *gaibe ani'l-meclis* 'Â'îşe bint-i 'Ali'ye münhasır olub ve bizden başka müteveffâ-yı mezbûrun varisi ma'rûf ve ma'rûfesi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olmamakla, babam ve müverrisim müteveffâ-yı mezbûr hayat ve sıhhatında mezbûr Nu'mân mâlından ve yedinden istikraz ve kabz ve umûruna sarfla istihlâk edüb, ol vecîhle mezbûr Nu'mân zimmetinde alacak hakkı olan altı guruş kable'l ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle suâl olunup, meblağ-ı mezkûr altı guruş benan-ı mezbûreye müverris ve münfik olmakla meblağ-ı mezkûr hâlen bana bi'l-verase edâ ve teslîme mezbûr Nu'mân olmak matlûbumdur, deyû da'vâ ettikte, ol dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûra hayatında cihet-i mezkûreden ol miktar guruş zimmetinde deyni olduğunu tâyıan ve kat'iyyen ikrâr ve i'tirâf mâ'-i müdde'î-yi mezbûrun *ber-vech-i muharrer* eylediği verâset müddeâsını inkar eyledi. 25 Rebiü'l-evvel 315 / (24 Ağustos 1897) Müddeâ aleyh : Nu'mân Müdde'î : Şeyhmus

S.73/B.247

Medîne-i Mardin mahallâtından her biri Tekye mahallesi ahâlisinden Hüseyin Efendi bin Hâcî 'Abdullah Çelebi ile Faik bin 'Ali Efendi nâm kimesneler li-eclî's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika Şehidiye mahallesi ahlisinden iken bundan üç sene mukaddem vefât eden Esad bin Şeyhmus el-hafîz verâseti iş bu hazır-ı bi'l-meclis sülbi kebîr oğlu Şeyhmus ile zat-ı ma'lûmumuz olan *gaibe ani'l-meclis* müteveffâ-yı mezbûrun validesi 'Â'îşe bint-i 'Ali'ye münhasır ve mezbûrândan başka müteveffâ-yı mezbûrun varisi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir. Bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz , şehâdet dahi ederiz. 25 Rebiü'l-evvel 315 / (24 Ağustos 1897) Şâhid Şâhid

S.73-74/B.248

Medîne-i Mardin mahallâtından Eminüddin mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Kadîm Milletinden sâhib-i arz-ı hâl Hannâ Efendi veled-i İskender kendi ve medîne-i mezkûre mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden Davud veled-i Cercis Dolyani hazır olduğu hâlde medîne-i mezkûre mahallâtından Latifiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden iken, bundan bir buçuk ay mukaddem katlen vefât eden Şehimzâde Mensur bin Mühtedi 'Abdullah'ın verâseti, zevce-i metrûkesi Enise bint-i Maksî Bols ile sulbiye-yi sağıre kızları Verdi ve Nelkore ve validesi Gurbet bint-i Beho ve babası mezbûr 'Abdullah'a münhasır olduğu zeyl-i ceridede muharrerrü'l-esâmî ihbarları ile leda's-şer'il enver zâhir

ve mütehakkak olduktan sonra, verase-i merkûmundan mühtedi merkûm ‘Abdullah muvâcehesinde iş bu yedimde olan meclis-i şer’de kıraat olunan 1311 senesi Cemaziyelevvel’in 1’inci günü târihi ile müverreh ve müteveffâ-yı mezbûrun hatmı ile mahtûm iki kıtâ senet mantuklarınca benimle hazır merkûm Davud 1309 sene-i Arabiyyesinde sermaye ve ticâret ve zarar ve ziyan beraber olmak üzere mâlî fatura ticâretiyle hazır merkûm ile şirket-i müfâvaza ile akd-ı şirket edüb, mâl-ı müşterekimizden mâlî fatura cinsinden mâlımızdan ve yedimizden dört bin iki yüz altmış guruşluk müteveffâ-yı mezbûr Mansur’un hayat ve sıhhatında iştirâ’ ve kabz eylediği, emvâl-ı mezkûrede ‘Osmân’dan dört yüz yirmi guruş ahz u kabz edüb, mütebâkî üç bin sekiz yüz kırk guruş alacak hakkımızı kable’l-ahz ve’l-istifa vefât edüb, müteveffâ-yı merkûmun el-yevm tereke-yi vakfiyesine vaz’iyyet eden babası mühtedi merkûm ‘Abdullah ile verase-yi mezbûreden zevce-i metrûkesi *gaibe ani’l-meclis* mezbûre ebniyeye vaz’iyyet olmakla suâl olunub, meblağ-ı mütebâkî-yi mezkûru tereke-yi mezkûreden hâlen bana edâ ve ifaya babası mezbûr ‘Abdullah’a tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû hazır-ı mezbûrun tasdîki ile maân da’vâ ettikleri mühtedi merkûm ‘Abdullah’ın cevâbında, müdde’î-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâyı inkar eylediği. 23 Safer 315 / (24 Temmuz 1897) Hazır : Davud Hasan Hüsni Dolbali Müddeâ aleyh : ‘Abdullah Müdde’î : Hannâ İskender / Mühür

S.74/B.249

Müdde’î-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâne havâle şüd. 23 Safer 315 / (24 Temmuz 1897)

S.74/B.250

Getireceği şahitleri Süryani Kadîm Milletinden İlhad veled-i Maksî İlyas Batri ve biraderi ‘Abdulmesîh ve Maksî Melko veled-i Kıss İbrâhim ve Maksî Hannâ Cilazi ve bunlardan mâ-adâ asla şahitleri olmadığını, bunlarla hasr-ı verâset şahitleri gelecek Cumartesi günü ikâme edeceğini ifade etti. Hannâ İskender / Mühür

S.74/B.251

Medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesinde mütemekkin teb’a-i Devlet-i Aliyye’nin Süryani Kadîm Milletinden Melki veled-i Davud Bitlisi nâm kimesne li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazır olub, istişhâd olundukta fi’l-hakika bundan bir buçuk ay mukaddem vefât eden Şehimzâde Mansur bin Mühtedi ‘Abdullah’ın verâseti ve onlarda ma’lûmumuz zevce-i metrûkesi Ebne bint-i Maksî Bolsi ve sulbiye-yi sağıre kızları Verdi ve Nelkore ve validesi Gurbet bint-i Beho ve babası mezbûr ‘Abdullah’a münhasır ve bunlardan gayrı varisi ve terekesine müstehak âher kimesnesi olduğu

ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 25 Safer 315 / (26 Temmuz 1897)

S.74/B.252

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Çabuk mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Kadîm Milletinden Maksî İlyas veled-i Maksî Habib el-Mecîdi nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-yı şehâdet eyledi. 25 Safer 315 / (26 Temmuz 1897)

S.75/B.253

Medîne-i Mardin mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Yakubi Milletinden Mesih veled-i İlya el-Batiri nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta, medîne-i mezkûre mahallâtından Eminüddin mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden Şehimzâde müteveffâ Mansur bin Mühtedi 'Abdullah hayat ve sıhhatında Hannâ veled-i İskender ve Davud veled-i Haço Dolbani ticârette şerik oldukları hâlde biz mezbûrân Hannâ ve Davud'un mâlî fatura semeninde iki kıtâ senet mûcibince zimmetinde dört bin iki yüz guruş alacak hakları olub, huzûrumuzda mezbûr Mensur tabian ikrâr ve i'tirâf eylediğine şâhidim , şehâdet dahi ederim. 28 Safer 315 / (29 Temmuz 1897)

S.75/B.254

Şehidiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin, Süryani Yakubi Milletinden Makdis İlhâd veled-i İlya el-Batiri nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazır olub, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-yı şehâdet etmiştir. 28 Safer 315 / (29 Temmuz 1897)

S.75/B.255

Müdde'î-yi mezbûr Hannâ Efendi senedât-ı mezkûre mûcibince müteveffâ-yı merkûmun hazır merkûm Davud ile alacağımız olan dört bin iki yüz altmış guruştan dört yüzyirmi guruş müteveffâ-yı merkûmun hayatında mâlundan ve yedinden ahz ettik ise de Şâhidler bu ciheti bilmeyip, meblağ-ı mezkûru dört bin alymış guruşa vâki' olan şehâdetleri zâhirde muhâlif ise de şehâdetleri ma'nen muvâfık olduğundan ve şâhidan-ı merkûmanın millet-i merkûmeden müteveffâ-yı merkûm Mansur üzerine vâki' olan şehâdetleri babası hazır merkûm Mühtedi 'Abdullah İslamiyetle gerçi aleyhine şehâdet kabûl olunmaz ise de, oğlu mütevaffa-yı merkûm millet-i mezkûresinden olduğu hâlde müteveffâ-yı merkûm üzerine şehâdet demek olduğundan biz şehâdetinin dahi şer'an kabûl olmadığını ve şâhidan-ı merkûmanın sirren ve alenen tezkiye olunmalarını, hazır

merkûm Davud'un tasdîki ile talep eyledikleri varis-i merkûm 'Abdullah'tan suâl olundukta şâhidan-ı merkûman 'Abdulmesîh ve 'Abdulahad veled-i İlyas el-Batiri muteber ve mahmûr'ül-hal ve makbul'üş-şehâdedirler, deyû tasdîk eylediği. 28 Safer 315 / (29 Temmuz 1897) Davud Haço Dolbali Hannâ İskender

S.75/B.256

Müdde'î-yi mezbûr Hannâ Efendi ve Davud'un verase-i merkûmdan babası Mühtedi 'Abdullah muvâcehesinde her biri bi'l-muvâcehe bir Şeyhi şer'-i şerife başka tahlîfleri icra kılındı. 5 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Ağustos 1897) Mühtedi : 'Abdullah Davud Dolbali Hannâ İskender

S.75/B.257

Şâhidan-ı mezbûrân Mesih ve Maksî İlhâd veledan-ı İlya el-Batiri usûl-u levâzimesine tatbikan, sirren ve alenen tezkilerine havâle şüd. 28 Safer 315 / (29 Temmuz 1897)

S.76/B.258

Medîne-i Mardin mahallâtından Gölâsiye mahallesinde sâkin iken, bundan sekiz gün mukaddem katlen vefât eden Halîl bin İbrâhim Ağa bin Salih Ağanın verâseti, zevce-i menkûha-yı metrûkesi Naime Hatun bint-i 'Abdulkâdir Kergo Gülli ile validesi Fâtima bint-i İsmâ'il el-Mişerci ve sulbi sağîr oğlu İsmâ'il ve sulbiye-yi sağîre kızları Bedriye ve Hayriye' ye münhasır olduğu bi'l-ihbar leda'ş-şer'-il enver zâhir ve mütehakkak olduktan sonra, verase-i mezbûrundan zatı mahalle-yi mezkûre ahâlisinden Hafız Necip Efendi bin Seyyid Halîl ve medîne-i mezkûre mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden li-ebeveyn er karındaşı Ahmed bin mezbûr Seyyid İsmâ'il'in ma'rifetiyle muarrafa zevce-i mezbûre Naime nefsinden asaleten ve siğar-ı mezbûrun taraflarından velayeten ve yine verase-yi mezbûrundan zatı müteveffâ-yı mezbûrânın ta'rîfleriyle muarrafa ümm-i mezbûre Fâtima nefsinden asaleten, medîne-i mezkûre mahkemesinde şer'imizde her biri ayrı ayrı ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, murisimiz müteveffâ-yı merkûm Halîl 1315 senesi Rebiü'l-evvelin 7'nci gününde medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesi ahâlisinden ve neccâr sınıfından 'Abdulhamid bin Ahmed bin Abo el-Adulê'ye karadağı ma'mûlatından ve silah nevinden bir adet Lorver i'ta ettiği anda mezkûr Lorver'in kazaen patlaması üzerine ondan nüfuz eden kurşunu gügsüne isâbet ederek mütesiren, hataen katl olduğu, merkûm 'Abdulhamit bi-t-tav'îha medine-i mezkûrenin İstintâk Dairesinde ikrâr ve i'tirâf etmekle murisimiz maktul merkûm Halîl'in diyetine müteallika âmme-i da'aviden dört bin üç yüz gurus bedel-i medfû' ve makbûz mukabelesinde merkûm 'Abdulhamid'in zimmetini ibrâ-i

âmm ile sahîh-i şer'i ile kabûlumuzu hâvî her birimiz bi'l-verase ve bi'l-velaye ibrâ ve iskât edüb dediklerinde. 23 Rebiü'l-âhir 315 / (21 Eylül 1897)

Mükarra: Fâtima

Mükarra: Naime

Müarraf: Ahmed bin Seyyid İsmâ'il

Müarraf: Hafız Necip

S.76-77/B.259

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesinde sâkin iken, bundan yedi sene mukaddem vefât eden Emine Hatun bint-i Ramazan'ın verâseti, sadrî kebîr oğulları 'Abdul'azîz ve Nu'mân ve sadrîye kebîre kızı Nurê'ye münhasır olup ve tashîh-i meseleyi mirasiyeleri beş sehinden olup, her birine ikişer sehinden cem'an dört sehîm ibnan-ı mezbûrân Nu'mân ve 'Abdul'azîz'e ve bir sehmi mezbûre Nurê'ye isâbet-i tahakkukundan sonra, verase-yi mezbûrundan zatı medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Ahmed bin Hâcî Ahmed el-Hâtûni ve Somizâde Ahmed bin Süleyman'ın ma'rifetleriyle müarrafâ mezbûre Nurê, yine verase-i mezbûrundan mezbûr Nu'mân mahzarında ikrârat-ı ve tasarrufat-ı sahîha ve nafize olduğu hâlde bi-t-tav' ve'r-rızâ ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, mârr-üz-zikr Bâbü's-Savur mahallesinde kâin iki tarafı Hâcî Kermozâde müteveffâ Yunus Çelebi verasesi menzilleri ve bir tarafı Uhaydıro el-Şerabi'nin menzili ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd müştemilat-ı ma'lûmeyi hâvî bir bâb mülk menzili nısf-ı şâyi'i müstakillen bana ve nısf-ı âheri validem müteveffî-ye mezbûre Emine'nin hayatında ile'l-vefât yedinde müstakillen mülkü olup, ba'de vefâtihî benimle verase-yi sâire-yi merkûmuna mevrûs ve müstakil olmakla validem mezbûre Emine'den mevrûs olan nısf-ı şâyi'i mezkûrdan bir tashîh bir sehîm hisse-yi şâyi'amı *bi-cümle'ti-t-tevabi'i ve'l-levâhik ve kâffeti'l-hukuk ve'l-merafik* tarafeynden icâb ve kabûlü hâvî şürût-u müfside ve mevadiden ârî *gibn-i dil-nevardan* beri üç yüz guruş semen-i medfû' ve makbûz ile li-ebeveyn er karındaşım mezbûr Nu'mân'a bey' ve temlik ve teslîm eylediğimde ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, fî-mâ ba'd validem mezbûre Emine'den mevrûs olan nısf-ı hisse-yi şâyi'-i mezkûreden olan bir sehmi şâyi'imi benim aslen ve kat'an alakam ve müdahalam kalmamıştır, deyû mezbûr Nu'mân mükarrin-i mezbûrenin bi'l-cümle kelimât-ı meşrûhasını tabian ve kat'an ikrâr ve tasdik eylediği. 21 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1897) Muarraf: Ahmed Muarraf: Muhammed Müşteri : Nu'mân Bâyiî : Emine

S.77/B.260

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Ahmed bin Hâcî Kâsım el-Hâtûni ve Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Mustafa bin Süleymanê

Nu'mân el-Kahveci nâm kimesneler, li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta bundan yedi sene mukaddem vefât eden zat-ı ma'lûmumuz olan Emine bint-i Hâcı Ramazan'ın verâseti sadrî kebîr oğulları Nu'mân ve yine zat-ı ma'lûmumuz olan iş bu hazıra bi'l-meclis sadrîye kebîre kızı Nurê'ye münhasır ve bunlardan varisi ve terekesine müstehak âher kimesneler olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 21 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1897)

S.77/B.261

Şâhidan-ı mezbûrân sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 21 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1897)

S.78/B.262

Fi-l-asl Diyarbekir vilayet-i celilesine mülhak Palo Kazâsı kurasından Bağın karyesi ahâlisinden olub, *el-hâletü hâzihi* medîne-i Mardin'de Hâcı Sadık Ağanın Han'ında müsafereten sâkin zatı medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hasan bin Seyyid Hüseyin ile kazâ-i mezkûre kurasından Mahman karyesi ahâlisinden Ahmed bin Muhammed'in ta'rîfleri ile muarref teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermeni Milletinden Madik veled-i Mikail hâlen medîne-i Mardin mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden Hazine Vekîli Hüseyin Efendi bin Molla Halîl muvâcehesinde iş bu ma'rifet'iş-şer'le muayene ve müşâhede olunan dört yüz guruş kıymetli levni kır, yirmi yaşında bir re's dişi istir ve yine dört yüz guruş kıymetli levni turi on beş yaşında bir re's erkek istir iş bu târih-i zabıttan on beş sene mukaddem şirâ'-ı mülküm iken iş bu târih-i zabıttan dört mâh mukaddem karye-i mezkûre önünde nâharen zâyi' olub mezkûr iki re's istir medîne-i mezkûre sancağına mulhak Avina Kazâsı kurasından Zoni karyesi ahâlisinden Halit bin Hüseyin Kahya'nın nezdinde olub, Hükûmet-i Aliyye vâsıtasıyla buraya celb ederek *el-hâletü hâzihi* mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi üzerlerine bi'l-emane vaz'ıyyet olmakla suâl olunub, istir-i mevsûf-u mezkûrun hâlen bana edâ ve teslîme mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi'ye tenbîh olunması matlûbumdur, deyû da'vâ, mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi dahi cevâbında, mezkûr iki re's istirin bi'l-emane *ber-vech-i muharrer* vaz'ıyyet ettiğini ikrâr mâ-adâ müdde-yi mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını inkar eylediği. 5 Rebiü'l-âhir 315 / (3 Eylül 1897) Karar(?)vekîli müddeâ aleyh: Hasan Hüsni Müdde'î: Madrik

S.78/B.263

Müdde'î-yı mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâne havâle şüd. 5 Rebiü'l-âhir 315 / (3 Eylül 1897)

S.78/B.264

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Hasan bin Seyyid Hüseyin ile Palo Kazâsı kurasından Mahman karyesi ahâlisinden Ahmed bin Muhammed nâm kimesne li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta iş bu meclis-i şer'de muayyen ve müşâhed olunan levni kır, dışı istir ve levni turi bir re's erkek istir iş bu hazır-ı bi'l-meclis mezkûr Palo Kazâsı kurasından Bağın karyesi ahâlisinden Mardik veled-i Mikail şirâ'-i mâl ve mülküdür. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1897) Şâhid: Ahmed bin Muhammed Şâhid: Hasan bin Seyyid Hüseyin

S.78/B.265

Şâhidan-ı mezbûrânın şehâdetlerine ne diyeceksin? mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi'ye sual olundukta cevâbında, tezkiyelerini telep ederim. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1897)

S.78/B.266

Mezbûr Mardik *ber-nehc-i şer'i* tahlîfi icra kılınmıştır. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1897)

S.78/B.267

Sirren ve alenen şahitlerin tezkiyelerine karar verildi. 24 Ağustos 313 / (5 Eylül 1897)

S.78/B.268

Şâhidan-ı mezbûrân sirren ve alenen tezkiye olundu. 7 Rebiü'l-evvel 313 / (5 Eylül 1897)

S.79/B.269

Medîne-i Mardin Sancağına tabi ve Ğurs nâhiyesi kurasından Necari karyesi ahâlisinden iken, bundan altı sene mukaddem vefât eden Salih bin Ferhat el-Hâtûni'nin *ber-vech-i âtî* varisi olduğunu iddia eden Sultan ile karye-i mezkûre ahâlisinden iken, bundan on sene evvel vefât eden Davud ibn-i Şeyhmus ibn-i 'Osmân'ın yine *ber-vech-i âtî* varisi olduğunu iddia eden karye-i mezkûrede olduğundan Dervîş ve yine karye-i mezkûrede sâkin iken bundan dört sene mukaddem vefât eden Muhammed bin Kenan'ın kezâlik *ber-vech-i âtî* varisi olduğunu iddia eden karye-i mezkûrede sâkine ma'rifetü'z-zat Hansa bint-i Bozo nâm kimesneler taraflarından her bir husûsunu taleb ve da'vâ ve ahz u kabz ve muhâsama ve murâfaa ve müdâfaa ve teblîğ ve tebellüğa ve tahlîf ve istihlâfa ve hüccet-i şer'iyeye ile vekîlleri medîne-i mezkûre mahallâtından Gölâsiye mahallesi sâkinlerinden ve da'vâ vekîllerinden Hüseyin Efendi ibn-i Molla Halîl medîne-i mezkûre

mahkemesinde meclis-i şer'imizde medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Muhammed Said ibn-i Kâsım Asbahi mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, müvekkilim mezbûr Sultan'ın babası müteveffâ mezbûr Salih'in verâseti müvekkilim mezbûr ile sulbi kebîr oğlu *gaib ani'l-meclis* Şeyhmus'a ve müvekkilim mezbûr Dervîş ve Said'in babası müteveffâ-yı mezbûr Davud olub, ol vecîhle verâseti müvekkilim mezbûr Dervîş ile zevcesi müvekkilem metrûkesi Aynê bint-i diğê Muhammed'e ve müvekkilem mezbûre Hansa zevci müteveffâ-yı mezbûr Muhammed bin el-mezbûr Bero ibn-i el-mezbûr Kenan olub, ol vecîhle verâseti zevcesi müvekkilem mezbûre Hansa ile sulbi sağîr oğlu Yûsuf ve sulbiye-yi sağîre kızı Mes'ûde'ye münhasır olub ve bunlardan başka varisleri ve terekelerine mustehak âher kimesneleri olmamakla müvekkilim mezbûr Sultan'ın babası Salih hayat ve sıhhatında mezbûr Muhammed Said'e [.....] ve müvekkilim mezbûr Dervîş'in babası Davud ibn-i el-mezbûr Şeyhmus'a hayatında yine beş (guruş) ve müvekkilem mezbûre Hansa bint-i el-mezbûr Bozo'nun zevci merkûm Muhammed bin el-mezbûr Bero ibn-i el-mezbûr Kenan hayatında yine beş guruş merkûm Muhammed Said'e ikrad, ol dahi her biri yedinden *ber-vech-i muharrer* istikrâz ve kabz ve kabûl ve umûruna sarfla istihlâk edüb, meblağ-ı mezkûru kabl'el-ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i meşrûh* vefât etmeleri ile müvekkile ve müvekkillerime izafetle meblağ-ı mezkûru mezbûr Muhammed Said'den hâlen talep ederim, deyû bi'l-vekâle da'vâ, mezbûr Muhammed Said dahi cevâbında, *ber-vech-i meşrûh* müteveffiyun-ı mezbûrun Salih ve Davud ve Muhammed'e hayatlarında *ber-vech-i muharrer* her birine beş guruş zimmetinde cihet-i mezkûreden deyn olduğunu tâyıan ve katiyyen ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ *ber-minvâl-i meşrûh* verâset müddeâsını inkar eyledi. 20 Muharrem 315 / (21 Haziran 1897)

S.79/B.270

Müdde'î vekîli mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi *ber-minvâl-i muharrer* verâset müddasını beyâne havele şüd. 20 Muharrem 315 / (21 Haziran 1897)

S.79/B.271

Medîne-i Mardin Sancağına tabi ve Ğurs nâhiyesi kurasından Necari karyesi ahâlisinden 'Ali ibn-i Muhammed el-Hâc ve Sadun bin Ahmed Mu'ad nâm kimesler liecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika karye-i mezkûre ahâlisinden iken bundan altı sene mukaddem vefât eden Salih ibn-i Ferhat el-Hâtûni verâseti sulbi kebîr oğulları Sultan ve Şeyhmus'a ve yine karye-i mezkûre ahâlisinden iken bundan on sene mukaddem vefât eden Davud bin Şeyhmus bin 'Osmân'ın verâseti zat-ı ma'lûmumuz olan *gaib ani'l-meclis* zevce-i menkûha-yı

metrûkesi Aynê bint-i Muhammed ve sulbi kebîr oğlu Dervîş ve yine karye-i mezkûre ahâlisinden iken bundan dört sene mukaddem vefât eden Muhammed bin Bero bin Kenan'ın verâseti zat-ı ma'lûmumuz olan *gaib ani'l-meclis* zevce-i menkûha-yı metrûkesi Hansê bint-i Bozo ve sülbi sağîr oğlu Yûsuf ve yine *gaib ani'l-meclis* zat-ı ma'lûmumuz olan sulbiye-yi sağîre kızı Halime'ye münhasır olub ve mezbûrundan gayrı varisleri ve terekesine mustehak âher kimesneleri olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. 20 Muharrem 315 / (21 Haziran 1897) Şâhid: Necari karyesinden 'Ali bin Ahmed el-Hâc Şâhid: Sadun bin Ahmed

S.79/B.272

Şâhidan-ı mezbûrân mühürleri olmayub ve yazı yazmak bilmediklerini ifade etmeleri ile vad'i imzaları için huzûrumuzda Ahmed Şakir Efendi bin Muhammed Efendi'yi tevkil etmişlerdir. 20 Muharrem 315 / (21 Haziran 1897)

S.80/B.273

Medîne-i Mardin mahallâtından Latifiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Protestan Milletinden Naûm veled-i Ovê nâmı, medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i şerîf-i münevverde medîne-i mezkûre Havâss-ı Hümâyûn Kurasından Göllü karyesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın Süryani Kadîm Milletinden Cebur veled-i Saketsu mahzarında ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, iş bu târih-i zabıttan bir gün mukaddem mudârebe târiki ile mezbûr Cebur mâlından ve yedinden bana beş bin guruş def' ve teslîm , ben dahi *ber-vech-i muharrer* yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz eyledim ve şirket-i mezkûra iş bu târih-i zabıttan yedi sene kadar beynimizde *ber-vech-i âtî* akd olub, ba'del yevm makbûzum olan meblağ-ı mezkûr beş bin guruş ile ticâret edüb, bi-fadlillahi teala re's-i mâl-ı mezkûrdan ziyâde her ne kadar fayda hasıl olursa nisf-ı amelim mukabilinde benim olub ve nisf-ı âherı mezbûr Cebur'a beynimizde münâsafeten taksîm olmak üzere ittifâk eyledik. 10 Rebiü'l-âhir 315 / (9 Ağustos 1897) Mukirr: Mardin Protestan Milletinden Naûm veled-i Ovê / Mühür Mukirr: Göllü karyeli Cebur veled-i Saketsu / Mühür

S.80/B.274

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden katırcı esnâfından sâhib-i arz-ı hâl Mezilkani Hasan bin Şaban Çavuş, medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden derûn-ı arz-ı hâlda ismi mezkûr Ensarizâde Şeyh Muhammed Hüseyin Efendi ibn-i Şeyh 'Abdulfettah Efendi muvâcehesinde levni turi bozunda sağ gözü altında birer parmak miktarı üç dağ nişan alâmeti ve sol gözü altında kezâlik birer parmak miktarı üç dağ nişan alâmeti, yed'i başında bir re's bergir iş

bu târih-i zabıttan üç sene mukaddem medîne-i Halep ahâlisinden *gaib ani'l-beled* İdo bin Kırş'dan yedi yüz guruş semen-i medfû' ve makhbûz ile iştirâ' etmiştim. Şirâ'-ı mülküm iken iş bu târih-i zabıttan iki sene mukaddem Suruç nâm mahalde şhadeten kayıp olmakla *el-hâletü hâzihi* bergir-i mevsûf-u mezkûru mûmâ-ileyh Şeyh Muhammed Hüseyin Efendi'nin yedinde bulmakla bi'l-istihkak taleb ederim, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, bergir-i mezkûru müdde'î-yi mezbûrun mülkü olduğunu inkarından mâ-adâ oğlum *gaib ani'l-meclis* Nureddin Efendi'nin bundan akdem medîne-yi mezkûre'ye azimet ederek avdetinde mezkûr medîne-i mezbûr ahâlisinden *gaib ani'l-beled* Hacı Hıdır Ağazâde Hacı Faik bergir-i mezkûru oğlum mezbûr Nureddin'e emaneten teslîm edüb, emaneten nezdimde verdiğim yed-i emenettir, deyû müdde'î-yi mezbûrun inkarına *mukarrin* def' sadedinde bulunduğunu. 7 Rebiü'l-âhir 315 / (6 Ağustos 1897) Müddeâ aleyh : Şeyh Muhammed Hasan Müdde'î : Hasan

S.80-81/B.275

Müdde'î-yi merkûm Hasan iş bu târih-i zabıttan dört ay mukadem mûmâ-ileyh Hacı Faik Efendi Mardin'de iken ben bergir-i mevsûf-u mezkûru Hacı Faik Efendi'den dava ettiğim esnada mûmâ-ileyh Şeyh Muhammed Hüseyin Efendi bergir-i mezkûru bana göndermez ise ben semenini sana veririm, deyû mûmâ-ileyh Şeyh Muhammed Hüseyin Efendi bu vecîhle kefil olub, deyû ifade etti. 7 Rebiü'l-âhir 313 / (6 Ağustos 1897) Müdde'î : Hasan.

S.81/B.276

Müdde'î-yi mezbûr Hasan, getireceği şahitleri Şeyh Çabuk mahallesi ahâlisinden Salih bin Şeyhi bin Hüseyin Beg Mezilkani ve Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden 'Osmân bin Yûsuf şahitleri olub, bunlardan mâ-adâ asla şahitleri olmadığını ve el-yevm getireceğini ifade etti. 7 Rebiü'l-âhir 313 / (6 Ağustos 1897)

S.81/B.277

Şâhidan-ı mezbûrân Salih bin Şeyhi bin Hüseyin Beg ve 'Osmân bin Yûsuf nâm kimesneler li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika iş bu mevkuf-u şer'a muayene ve müşâhede olunan levni turi sağ gözü altında birer parmak miktarı üç dağ nişan alâmeti ve yine sol gözü altında kezâlik birer parmak miktarı üç dağ nişan alâmeti bir re's bergir müdde'î-yi mezbûr iş bu hazır-ı bi'l-meclis Hasan bin Şaban bundan üç sene mukaddem medîne-i Halep ahâlisinden *gaib ani'l-beled* İdo bin Kırş'tan yedi yüz guruş ile iştirâ' etmişti. Mezbûr Hasan'ın şirâ-yı mâl ve mülküdür. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 7 Rebiü'l-âhir 315 / (6 Ağustos 1897)

S.81/B.278

Şâhidan-ı mezbûrânın sirren ve alenen tezkiyelerine. 27 Ağustos 315 / (8 Eylül 1899)

S.81-82/B.279

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Mensuriyye karyesi ahâlisinden ve Raşîyan Aşîretinden iken, bundan otuz sene mukaddem vefât eden Halîl ibn-i Azur ibn-i Cebo'nun verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Bizo bin Hallo Elloke ile sulbi kebîr oğulları mezbûrun İbrâhim ve Sadun ve Hasan'a münhasır, *ba'dehu ve kabl'el-kısme* mezbûre Bizo dahi vefât edüb, verâseti sadrî kebîr oğulları mezbûrun İbrâhim ve Sadun ve Hasan'a münhasır, *ba'dehu ve kabl'el-kısme* Sado dahi vefât edüb, verâset-i zevce-yi menkûha-yı metrûkesi Fatı bint-i Halîl bin 'Ali'ye Salih ile sulbi sağîr oğlu Hüseyno ve sulbiye-yi sağîre kızı 'Aliye'ye münhasır ve tashîh-i mesele-yi mirasiyeleri bi-hükmi'l-münasaha el-şer'îye yetmiş iki sehinden olub, siham-i mezkûreden her birisine yirmi dört sehinden cem'an kırk sekiz sehmi mezbûrân İbrâhim ve Hasan'a ve siham-i mezkûreden üç sehmi mezbûre Fatı'ye ve ondört sehmi mezbûr Hüseyno'ya ve yedi sehmi mezbûre 'Aliye'ye isâbet-i tahakkukundan sonra müteveffâ-yı evvel mezbûrun zevcâtı varisi olduğunu iddia eden karye-i mezkûre mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân bin Muhammed *ve'dal-tuli* mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânîl-merâm edüb, ben müteveffâ-yı sulbi kebîr oğlu olub, ol vecîhle verâseti benimle zevce-i menkûha-yı metrûkesi Bizo bint-i Hallo Elloke ile li-beveyn er karındaşlarım Sadun va Hasan'a münhasır, *ba'dehu ve kabl'el-kısme* mezbûr Sadun dahi vefât edüb, verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fatı bint-i Halîl bin 'Ali'yi Salih ile sulbi sağîr oğlu Hüseyno ve sulbiye-i kebîre kızı 'Aliye'ye münhasır olub ve bizden başka müteveffâ-yı mezbûrânın ma'rûf ve gayrı ma'rûfeleri ve terekeleri [...]] âher kimesnesi olmamakla mürisimiz müteveffâ-yı evvel mezbûrun hayat ve münhasıran mâlından ve yedinden istikrâz ve kabz ve umûruna sarfla istihlâk edüb, ol vecîhle mezbûr Nu'mân'ın zimmetinde alacak hakkı olan yetmiş iki gurus kabl'el ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle meblağ-ı mezkûr benimle verase-yi sâire-yi mezbûruna mevrûs ve müstakil olmakla meblağ-ı mezkûru bi'l-verase hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Nu'mân'a tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû da'vâ ettikte ol dahi cevâbında, müteveffâ-yı evvel mezbûre hayatında cihet-i mezkûreden ol miktar gurus zimmetinde deyn olduğunu tâyıan ve kat'îyyen ikrâr ve i'tirâf mâ-adâ müddeâ-yı mezbûrun *ber-vech-i muharrer* eylediği verâset müddeâsını inkar eylediği. 21 Rebiü'l-evvel 315 / (20 Ağustos 1897) Müddeâ aleyh Müdde'î : İbrâhim.

S.82/B.280

Medînei Mardin etraf-ı şehir kurasından her biri Mensuriyye karyesi beglerinden ve aşîret-i merkûmadan Zülfi ibn-i Bero Halîlo ve Hasan ibn-i Davud İbn-i el-Hâc Hıdır nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika medîne-i mezkûre etraf-ı şehir kurasından Mensuriyye karyesi ahâlisinden ve aşîret-i merkûmadan iken bundan otuz sene mukaddem vefât eden Halîl ibn-i Azur ibn-i Cebo'nun verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Bizo bint-i Hallo Elgun ile sulbi kebîr oğulları İbrâhim ve Sadun ve Hasan'a münhasır, *ba'dehu kabl'el-kısme* mezbûre Bizo dahi vefât edüb, verâseti sadrî kebîr oğulları mezbûrun İbrâhim ve Sadun ve Hasan'a münhasır *ba'deha kabl'el-kısme* mezbûr Sadun dahi vefât edüb, verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fatı bint-i Halîlo ibn-i 'Ali'yê Salih ile sulbi sağîr oğlu Hüseyin'e ve sulbiye-i kebîre kızı 'Aliye' ye münhasır olub ve mezbûrdan başka müteveffiyun-u mezbûrunun varis-i ma'rûfu ve ma'rûfeleri ve terekelerine müstehak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değıldir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 21 Rebiü'l-evvel 315 / (20 Ağustos 1897) Şâhid : Hasso ibn-i Davud ibn-i el-Hâc Hıdır Şâhid : Zülfi ibn-i Bero Hallo

S.82/B.281

Şâhidan-ı mezbûranın ahval-ı mevzûsuna tatbiken, sirren ve alenen tezkiyeye havale şüd. 21 Rebiü'l-evvel 315 / (20 Ağustos 1897)

S.82/B.282

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Kadîm Milleti nisvânından Ferur bint-i Maksi Melki el-Hâtûni tarafından zikr-i âtî husûsu taleb ve da'vâ ve muhâkeme ve murâfaa ve müdâfaa ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müseccel-i şer'isi medîne-i mahalle-yi mezkûrede mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden ve da'vâ vekîllerinden 'Abdulahad ikrâr ve müraza'a verâseti , yine mahalle-yi mezkûrede mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûre bişvanından diğfer Ferur bint-i Maksi Miho el-Allaf tarafından zikr-i âtî husûsu husûmet ve redd-i cevâba ve teblîğ ve tebelluğa ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müccel-i şer'isi , medîne-i mezkûre mahallâtından Şehidiye mahallesinde mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden Davud veled-i Maksi Hannuş el-Allaf muvâcehesinde mârû'l-beyân Tekye mahallesinde kâin bir tarafı Maksi Cercis Alkon'un mülk menzili ve bir tarafı Maksi Yûsuf Hallo'nun menzili ve bir tarafı müvekkilem mezbûrenin menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzilin dâhilinde bulunan eyvânın

sathı gerek kendisi ve gerek müvekkilem mezbûrenin mülkü olan menzilin bâyi'ası Verdi bint-i Ellê el-Kayyûm iş bu târih-i zabıttan elli sene mukaddem eyvân-ı mezkûrun sathında yatup kalkmak ve yorganlar sermek ve mürûr ve ubur etmek bi'l-istiklâl ve bil-münazi bi-hakkin tasarruf edüb, müvekkilem mezbûrenin mülkü olan menzilin derûnunda bulunan odanın penceresi hizasında vekîl Davud'un müvekkilesi mezbûre diğêr Ferur *el-hâletü hâzihi* pencere-yi mezkûrenin hizasında müceddeden bir divar binâ ve ihdas edeceğine teşebbüs ederek, binâ ve ihdas etse oda-yı mezkûrenin kış mevsiminde karanlık hasıl olacağından ve müvekkilem mezbûrenin san'atı Terzi olup, bu cihetle mazarrat olduğundan mâ-adâ, müvekkilem mezbûrenin kadîm ve vekîl Davud'un müvekkilesi mezbûrenin menzilin hadisi olduğu cihetle divar-ı mezkûru binâ ve ihdas etmemek üzere müvekkilesine izafetle mezbûr Davud'a tenbîh olunmak matlûbumdur, deyû ba'de'l-da'vâ ve'l-istintâk ol dahi cevâbında, müdde'î-yi mezbûr 'Abdulahad Efendi Hukuk Mahkemesinde muhâkeme ederiz, Mahkeme-i Şer'îye'de muhâkeme etmem, deyû ifade etti. 19 Muharrem 315 / (20 Haziran 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Davud Vekîl-i müdde'îyye: 'Abdulahad Verai

S.83/B.283

Vekîl 'Abdulahad Nemuz, iş bu da'vâ münâzaa fihi olduğu cihetle 'â'idiyet-i Mahkeme-i Şer'îye'ye ait olduğunu, iş bu da'vâ aslı yine Mahkeme-i Şer'îye'de fasl ve rü'yet olduğundan ve iş bu da'vâ o da'vâdan müteferri olup, asla tabi bulunduğundan vekîl Davud'un bu babta taleb-i rü'yetle muhâkememizde devam olunmasını bi'l-vekâle istirham ederim. 19 Muharrem 315 / (20 Haziran 1897) Vekîl-i müdde'îyye : 'Abdulahad Varai

S.83/B.284

Vekîl Davud cevâbında, fasl olunan da'vâ kat'îyyen bu da'vâya dâhil olmadığından ve iş bu da'vânın Hukuk Mahkemesinde rü'yet olunmasını istirham ederim. 19 Muharrem 315 / (20 Haziran 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Davud

S.83/B.285

Vekîl merkûm Davud geçenlerde müvekkilem mezbûrenin mezkûr damı üzerine i'lâmda mikdarı ma'lûm satıhta mâlik ve mütesarrıf olduklarına hükm-ü şer'i lâhik olmuş , sath-ı mezkûrlarına mürûr ve ubur etmek üzere kendisine mikdar-ı kafi kapı mahalli terk ederek mezkûr kapının iki tarafından müvekkilem mezbûrenin mülk divarı üzerine üç arşun irtifâında divar binâ ve ihdas edecek olup, müdde'îye-yi mezbûre diğêr Ferire mümânaat ve muhâlefet eder olmakla suâl olunub, mezkûr *ber-vech-i muharrer* müvekkilem mezbûre inşa edecek olduğundan kendisine mümânaat etmemek üzere

müvekkilesi diğ er Ferire kaduna bi'l-vekâle matlûbumdur. 7 Muharrem 315 / (8 Haziran 1897)

S.83/B.286

Vekîl Davud divar maddesinin da'vâsı Hukuk Mahkemesinde da'vâ edeceğ im, deyû ifade etti. 27 Muharrem 315 / (28 Haziran 1897)

S.83/B.287

Vekîl Davud yirmi beş arşunluk ikâme eylediğ i satıh da'vâsiyle bir de divar da'vâsını evvel emirde ş er'-i ş erîf ma'rifetiyle keş f ve tahkîk olundukta ol vakitte ş er'-i ş erîfce anlaşılmadığ ı gibi, ben dahil ol vakitte îcâb edecek cevâbını arz ve beyân ederim. 27 Muharrem 315 / (28 Haziran 1897)

S.83/B.288

Vekîl-i mezbûr 'Abdulahad iddia eylediğ i yirmi beş arşunluk satıh, bâika bir adam sathı olduğ undan müdde'îyye tarafından keş f olunmasını talep ederim. 27 Muharrem 315 / (28 Haziran 1897)

S.83-84/B.289

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden ve Süryani Kadîm Milletinden isimleri ceride-i zabıtta *muharrer* kesân ta'rîfleri ile muarrafa Ferire bint-i Melki el-Mecnuni ba tescil-i ş er'-i *ber-vech-i âtî* da'vâsı ve husûmet vekîli olduğ u mezkûr Tekye mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Süryani Kadîm Milletinden ve da'vâ vekîllerinden 'Abdulahad Efendi veled-i Hannâ verâseti, yine Tekye mahallesinde sâkin iken vefât eden millet-i mezkûreden Melki veled-i Makdis Yûsuf Halmo merkûmun evlâd-ı sığ arına bâ-hüccet-i ş er'îye vasîyeleri ve valideleri Fero bint-i Makdis Miho el-Allaf kendi tarafından asaleten ve sığ ar-ı mezbûrun tarafından vasayeten ba tescil-i ş er'-i vekîlleri olan medîne-i mezkûre Ş ehidiye mahallesi mütemekkinlerinden ve millet-i merkûmeden Davud veled-i Maksi Hannuş el-Allaf muvâcehesinde mahalle-yi mezkûrede vâki' müvekkilesi mezbûre ile taht-ı vasayetinde bulunan verase-yi sığ ar ile müş tereken mülkleri bulunan ma'lûmü'l-hudût ve'l-ciran menzilin tahminen tulen yirmi beş ve ardan on iki zira mahalli sathında müvekkilem mezbûrenin bâyi'ası millet-i merkûmeden Verdi bint-i Ello el-Kayyum hâli hayâtında on beş sene ve bunun bâyi'î dahi millet-i merkûmeden Meryem bint-i el-Halebi nâm kadun on beş sene ve müvekkilem mezbûre ba'de'l-iştirâ' on beş sene ki cem'an kırk beş seneden beri bâyi'an-ı merkûman müvekkilem müş teri-yi merkûme müstakilleten tasarruf ede gelmekte olub, burgul sermek ve naim olmak ve mürûr etmek tasarrufları ile müstakilleten mütesarrıf olmak olub, sath-ı mezkûr müntehasında ve müvekkile-yi

mezbûrenin menzil-i mezkûr cihetinde mülkü olmak za'amı ile divar üzerine iki buçuk arşun irtifâ'ında divar inşa ve ihdas etmek istiyor ise de, *ber-vech-i ma'ruz* iki buçuk arşın irtifâ'ında duvar inşa ve ihdas eylediği hâlde, müvekkilem mezbûre mülkü olub, yine mahalle-yi mezkûrede vâki' ma'lûmu'l-hudûd ve'l-ciran menzilin yalnız bir penceresi olub, bu pencerenin ziyâ ve hevasına men' olunduğundan duvar-ı mezkûrun inşa ve ihdasından men' olunması, müvekkile-yi mezbûreye bi'l-izâfe vekîl-i mezbûr Davud'un men' olunması bi'l-vekâle taleb ederim, deyû da'vâ ettikde ol dahi cevâbında, müvekkilem mezbûrenin menzil-i mezkûr duvarı üzerine makarr-ı nisvân muhâfazası için inşa ve ihdas edeceğim. İki buçuk arşın irtifâ'ında duvarın müvekkile-yi mezbûre Feride'nin menzilin penceresi ve hevasına, arasında beyân eylediği tulen yirmi beş ve arden on iki arşun cesâmetinde satıh bulunup heva ve ziyâsına mâni' olmadığından, muâraza-yı vâki'asının men' olunması taleb eylediği gibi, geçenlerde müvekkilem mezbûrenin menzil-i mezkûr sathı üzerine ma'lûmu'l-miktar tasarrufu iddia olunan diğer satıh da'vâsında ânif-üz-zikr miktarı ma'lûm olan ve etraf-ı erba'ası bir karış irtifâ'ında duvarla muhât terbîân on sekiz arşun zira mahallinde başka menzil-i mezkûrun sathında hakk-ı tasarrufunda olmadığını ol vakitte oraya keşfe gelen hâkim-üş-şer'i ve Müftü Efendi Hazretleri de ikrâr etmiş ve zaten menzil-i mezkûrun gerek inşa olunacak duvarın mahallinde ve diğer sathında müvekkilem merkûmenin müstakilleten mülkü olmakla iş bu satıh hakkında vâki' olan da'vâsının muârazadan men'ini taleb ederim.

S.84/B.290

Vekîl İlhad Efendi müvekkilem mezbûre Feride nâm kadun keşif zamanında hazırda olmayub ve böyle bir ikrârda sebkât etmemiştir. Maazalik müvekkile-yi mezbûre Ferdo'nun ol vakit iddiasında bulunduğum iş bu duvarın inşa ve ihdasına kıyam etmediğinden mezbûre şu sath-ı mezkûr da'vâsına kıyam etmemiştir. 30 Muharrem 315 / (1 Temmuz 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh : Davud Vekîl-i müdde'î: Muhammed el-Ma'dudat

S.84/B.291

Vekîl-i mezbûr Davud ol vakit heyet-i keşfiye huzûrunda mezbûre Feride kadunun ikrâr-ı vâki'inde Mimarbaşı Hâcî 'Abdulkâdir ve muhızırbaşı 'Abdulkâdir bin Hasan ve faziletli Müftü Efendi ve Süryani Kadîm Milletinden Şemê veled-i Maksî Hanuş el-Allaf ve Hıdır Ağa bin Seyyid Hammud ve Maksî İbrâhim veled-i Daknuş ve Hasan bin 'Abdulkâdir el-Muhızırbaşı ve Mahkeme-i Şer'iyeye mukayyidi 'Abdurrahman Efendi bin Şeyhmus Efendi olub ve bunlardan mâ-adâ şahitlerim olmayub, ifade eylediği. 30 Muharrem 315 / (1 Temmuz 1897) Vekîl-i müddeâ aleyh: Davud

S.85/B.292

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü'l-Cedîd mahallesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermeni Katolik milletinden iken, bundan üç sene mukaddem vefât eden Tuma veled-i Makdis Sado Kiso'nun verâseti, zevce-i metrûkesi Fulı bint-i Hannâ el-Naim ile babası mezbûr Makdis Sado ve anası Sofi bint-i Cercis ile sulbi kebîr oğulları Yakup ve Hannâ ve Kermo ve sulbi sağîr oğlu Ferco ve sulbiye-i kebîre kızı Nemcê ve sulbiye-yi sağîre kızı Habo'ya münhasıra ve tashîh-i mesele-yi mirasiyesi iki yüz kırk sehinden olub, siham-ı mezkûreden otuz sehmi zevce-yi mezbûre Fulı' ye ve her birine kırkar sehinden cem'an seksan sehmi ümm-i mezbûre Sofi ile eb-i mezbûr Makdis Sado'ya ve her birine yirmişer sehinden cem'an yüz dört sehmi mezbûrun Yakup ve Hannâ ve Kermo ve Ferco'ya ve her birine on üç sehinden cem'an yirmi altı sehmi mezbûretan Habo ve Necmê'ye isâbet-i tahakkukundan sonra verase-yi mezbûrundan babası mezbûr Maksi Sado nefsinden bi'l-isâle ve sağîran-ı mezbûrân Ferco ve Habo taraflarından bi'l-velaye yine verase-i mezbûrundan ibn-i kebîr mezbûr Yakup hazır olduğu hâlde, mahalle-yi mezkûrede mütemekkin teb'a-i devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i mezkûresinden Luli veledi'l-mezbûr Maksi Sado mahzarında ikrâr-ı tam ve takrîr-i kelâm ve ta'bîri ânîl-merâm edüb, müteveffa-yı mezbûr Toma'nın ba i'lam-ı şer'i müsbet duyûn-u kesiresi olmakla menkul terekesi olmayub, akarı şer'an bey' olunarak edâ-yı deyn olmak lâzım geldiği ecilden, müteveffa-yı mezbûrun terekesinden olub, mahalle-yi mezkûrede kâin ; bir tarafı Mesih Cani verasesinin mülk menzilleri, bir tarafı Hâcî Halîl Yenice'nin mülk menzili, bir tarafı Yûsuf Efendi bâbının mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzilin dâhilinde tabaka-yi fevkâniyesinde ve şark cihetinde kâne-i müfrez ve muayyen kârgîrden iki mahyalı bir bâb oda ve dâhilinde bir kiler mülkü ile havlu ve sokak kapısında hakk-ı mürûr ve ubur olmak üzere kıbel-i şer'-i âliden me'zûnen bi-t-tevekkûf münadi Sûk-i Sultani ve mecmâ'i nâs olan mahalleri dört ay mikdarı nida ve müzayede olundukta, ba'de inkıtâ'ır- rağabat bin yedi yüz elli beş gurus karar ve ziyâde ile tâlib-i uhrâ zühûr etmeyip ve meblağ-ı mezkûr menzil-i mezkûrun el-yevm semen-i misli ettiği, zikr-i vesikada muharrerrü'l-esâmî kesân ihbarları ile zâhir ve mütehakkik olmakla, ben bi'l-isâle ve bi'l-velaye ve hazır mezbûr Yakup bi'l-isâle, mezkûr oda ve kiler ve müştemilat-ı sâire-yi ma'lûmesi bi'l-cümle't-tevabi ve'l-levâhik ve kâffeti'l-hukuki ve'l-merafik tarafından îcâb ve kabûlu havî, şürût-u müfside ve murâfaadan ârî, ğıbn ve tezvirde beri, bey'-i

batt-ı sahîh-i şer'î ile mezbûr Luli'ye meblağ-ı mezkûr bin yedi yüz elli beş guruş ile bi'l-velaye ve bi'l-isâle bey' ve teslîm eylediğinden , mezbûr Luli dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, meblağ-ı mezkûr bin yedi yüz elli beş guruşu mezbûr Luli mâlından ve yedinden tamamen ve kâmilan ahz u kabzla müteveffâ-yı mezbûrun defter-i kassâm'ına idhâl eyledim.

S.85-86/B.293

Fî-mâ ba'd oda ve kiler ile müştemilat-ı mezkûre-yi mezbûr Luli'nin mülk müşterisi ve hakk-ı sarihi olmuştur. *Keyfe ma yeşa ve hesbe me yehtar* mâlik ve mütesarrif olsun dedikte hazır mezbûr Yakub'un *ber-minvâl-i meşrûh* mezbûr Meksi Sado'nun bi'l'cümle takrîr tasdîk eylediği. 15 Rebiuvlevvel 315 / (14 Ağustos 1897)
Müşteri : Lule / Mühür Bâyiî ve Hazır : Yakub / Mühür Bâyiî : Maksi Sado / Mühür

S.86/B.294

Medîne-i Mardin etraf-ı şehir kurasından Bilali karyesi ahâlîsinden iken bundan beş-altı sene mukaddem vefât eden Hassoki bint-i Halîl Rıdo'nun verâseti sadrî kebîr oğlu Muhammed ve sadrîye kebîre kızı 'Â'îşe'ye münhasır olub, verase-yi mezbûrundan fi-l-asl karye-i mezkûre ahâlîsinden olub *el-hâletü hâzihi* Hammad'a mutevekkîn olub, mezbûr Muhammed tarafından ve bâ-hüccet-i şer'îye vekîli bulunan medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlîsinden 'Abdulmecit Çavuş bin Hâcî İsmâ'il medîne-i mezkûre ahâlîsinden diğeri Muahmmmed bin İbrâhim muvâcehesinde mezbûre Hassoki hayatında iş bu tarih-i zabıttan yedi sene mukaddem mâlından ma'lûmü'l-keyl iki yüz elli beş guruş kıymetli buğday, mezbûr Muahmmmed'e bey' ve teslîm eylediğinde ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ' ve tesellüm ve kabz ve kabûl edüb, meblağ-ı mezkûru kable'l ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i muharrer* vefât ederek mablağ-ı mezkûru hâlen bana edâ ve teslîme muvekkileme izafetle mezbûr Muahmmmed'e tenbih olunmak matlûbumdur, deyû bi'l-vekâle da'vâ ol dahi cevâbında, müddeâ-yı mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını inkar eylediği. 2 Rebiü'l-evvel 315 / (1 Ağustos 1897)
Müddeâ aleyh : Muhammed bin İbrâhim Vekîl [.....]

S.86/B.295

Vekîl-i müdde'î mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havale şüid. 2 Rebiü'l-âhir 315 / (31 Ağustos 1897)

S.86/B.296

Getireceği şahitleri Arzuhalci İbrâhim Efendi ve Müezzin Hâcî Halîl bin Hâcî Hasan Lüleci ve Yahya bin Dervîş Basmacı ve Hâcî İbrâhim bin Ahmed Birki vesâire

olub, ifade etti. 2 Rebiü'l-âhir 315 / (31 Ağustos 1897)

S.86/B.297

Medîne-i mezkûre mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden Muezzin (Hâcî) Halîl Efendi bin Hâcî Hasan nâm kimesne li ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazır olup, istişhâd olundukta bundan yedi sene mukaddem Bilali karyesi ahâlisinden iş bu hazır-ı bi'l-meclis Muhammed bin İbrâhim zat-ı ma'lûmum olan Hassoki bint-i Halîl bin Rıdô' ya benim zimmetimde ma'lû'mül-keyl buğday semeninden mezbûre Hassoki'ye zimmetimde iki yüz elli beş gurusu alacağı olduğuna huzûrumda mezbûr Muhammed tayi'an ikrâr eylediğine şâhidim, şehâdet dahi ederim, deyû müddeâ aleyh Bilali karyesi ahâlisinden Muhammed bin İbrâhim zabt-ı da'vâ ve şâhid-i mûmâ-ileyh Hâcî Halîl Efendi muvâcehesinde İsmâ'il'den sonra 'ale-l-usûl Muhammed Said vâsıtasıyla müddeâ aleyh Muhammed bin İbrâhim 'ale-l-usûl bir mahiyette kendisine tebliğ olunmuş davete icâbet etmediği ecilden hukukta muhâfaza-yı siciline tarafından vekîl-i mazhar tâ'yîn kılınan medîne-i mezkûre mahallâtından Necmüddin mahallesi ahâlisinden ve da'vâ vekîllerinden Mahmûd Efendi bin Şeyh 'Abdullah şühûd-i merkûmdan mezbûr İbrâhim Çavuşu mûmâ-ileyh Mahmûd Efendi muvâcehesinde li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazır olup, istişhâd olundukta şâhid-i evvel gibi lafzan ve ma'nen edâ-i adâvet-i şer'iyeye etmiştir. 7 Rebiü'l-evvel 315 / (6 Ağustos 1897) Şâhid : İbrâhim Çavuş Vekîl-i müseccel : Mahmûd bin Şeyh 'Abdullah

S.86/B.298

Sirren ve alenen tezkiye olundu. 7 Rebiü'l-evvel 315 / (6 Ağustos 1897)

S.87/B.299

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden iken, bundan on sekiz sene mukaddem vefât eden Muhammed bin 'Ali el-Mutari'nin verâseti sulbi kebîr oğlu Ahmed'e münhasır, *ba'dehû kabl'el-kısme* mezbûr Ahmed dahi vefât edüb, verâseti zevce-yi menkûha-i metrûkesi 'Â'îşe bint-i Sofî İbrâhim ve sulbiye sağîre kızı Emine ve sulbi sağîr oğulları 'Abdulkâdir ve 'Abdurrezzak'a münhasır, verase-i mezbûrundan ma'rifet'üz-zât mezbûre 'Â'îşe tarafından zikr-i âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz u kabza ve tebliğ ve tebellüğe ve tahlîf ve istihlâfa vekîl-i müseccel-i şer'i medîne-i mezkûre mahallâtından Medrese mahallesi ahâlisinden ve da'vâ vekîllerinden Hüseyin Efendi bin Molla Halîl medîne-i mârû'l-beyân Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden zâtı sadrî kebîr oğlu Hasan bin 'Ali bin el-mezbûr Muhammed el-Mutari ta'rîfleri ile muarrafa Nebule bint-i Seyyid İbrâhim muvâcehesinde müteveffa-i evvel mezbûr

Muhammed el-Mutari'nin hayatında ile'l-vefât yedinde mustakillen ve mülkü olan mârû'l-beyân Bâbü's-Savur mahallesinde bir tarafı Bekir bin Ahmed el-Busevi menzili ve bir tarafı Sofî Ahmed eş-Şe'ar verasesinin mülk menzillleri ile taraf-ı râbi'i Dervîş bin Aduli [.....] nın menzili ile mahdûd bir bâb mülk menzil, müvekkilem mezbûre ile verâseti mezbûru *bi-hükm'il münasehet'il-şer'iyeye el-mezkûre* mevrûs ve muntakil olub, menzil-i mahdûd-u mezkûrun nısf-ı şâyi'i müvekkilem mezbûrenin bi'l-ırs-ı şer'iyyi bi'l-mülkiye yedinde olub ve nısf-ı âheri mezbûre Nebule el-yevm bi ğayr-ı hak vaz'iyet eder ve mecmû'u mülktür, diye muâraza eyler olmakla suâl olunur. Menzil-i mezbûrun nısf-ı şâyi'inden keff-i yed ve muârazadan men'i ile müvekkilem mezbûreye izafetle mezbûre Nebule'ye tembih olmak matlûbumdur, deyû ba'de da'vâ ve'l-istintâk ol dahi cevâbında, menzil-i mahdûd-u mezkûru iş bu târih-i zabıttan on sene mukaddem mezbûr Muhammed el-Mutayri'nin hayatında altı yüz guruş semen-i medfû'-i makbûz ile iştirâ' etmiştim. Menzil-i mahdûd-u mezkûrun nısf-ı şâyi'inden târih-i şirâ'mdan şimdiye kadar taht-ı tasarrufumdadır ve nısf-ı âheri müdde'îye mezbûre 'Â'îşe'nin zevc-i mezbûru Ahmed iş bu târih-i zabıttan dokuz sene mukaddem vefât ederek dâimâ oğlu [.....] merkûm Ahmed hayatında bir sene menzil-i mezkûrde [.....] âriye oturub ve ba'de vefâtihi zevce-i mezbûre 'Â'îşe ve siğar oğulları mezbûrun 'Abdulkâdir ve 'Abdurrezzak ve kızı Emine yine âriyeten târih-i vefâttan şimdiye yani dokuz senelik müddetle tasarruf edüb ve yine müdde'î vekîli mûmâ-ileyh *ber-minvâl-i muharrer* müdde'îye-yi mezbûrenin âriyet ve şirâ'-ı mülkiyet müddeâsını inkar eylediği. 19 Rebi'ül-âhir 315 / (17 Eylül 1897)

S.87/B.300

Evvel emirde târih-i vefâtıyla verâsetin subutuna havâle olundu. 4 Ağustos 313 / (16 Ağustos 1897)

S.87/B.301

Bi-t-tavassut müslihûn vekîl Hasan Efendi ile müvekkile-i mezbûre 'Â'îşe bizzat mezbûre Nebule mahzarında bi-t-tav' ve'r-rızâ takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânil-merâm edüb, menzil-i mahdûd-u mezkûrun dâhilinde ve ğarb tarafından vâki' ve tavandan bir bâb oda müvekkilem mezbûre ile sadrî sağîr oğulları 'Abdulkâdir ve 'Abdurrahman ve sadrîye sağîre kızı Emine'ye ve yine menzil-i mahdûd-u mezkûrun dâhilinde ve şark tarafında kâin kârgîrden bir bâb oda mezbûre Nebule bint-i el-Seyyid İbrâhim'e ve havlu ve mutfak ve memşahâne beynlerinde münasafatan muşa'an beynlerinde *ber-vech-i muharrer* iktisâm ve her biri *ber-vech-i meşrûh* hisse-i vecîhesini ahz u kabz ve kabûl edüb, kısmet-i mezkûr siğar-ı mezbûrunun haklarında *min küllî'l-vücûh* evlâ olduğu

Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden 'Ali bin Seyyid Ahmed el-Şi'ar ile Halik bin Ahmed el-Meşkini'nin ihbarlarıyla mutehakkık olmakla hazıra-i mezbûre 'Â'îşe bi'l-isâle ve sadrî sağır oğulları mezbûrun taraflarından bi'l-vekâle kısmet-i mezkûreyi ba'de'l-kabûl mezbûre Nebule'ye kısmet-i mezkûrede radiye ve kabûl ettikten sonra menzil-i mahdûdu mezkûrden her biri âherin kabûlunu hâvî *ber-vech-i meşrûh* ibrâ eylediği. 9 Rebiü'l-evvel 315 / (8 Ağustos 1897) Müddeâ aleyha Hazira : 'Â'îşe

S.88/B.302

Medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Şi'arzâde 'Ali bin Seyyid Ahmed ile Halîl bin Ahmed el-Meşkini nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta, fi'l-hakika mahalle-i mezkûre ahâlisinden iken bundan on sekiz sene mukaddem vefât eden Muhammed bin 'Ali el-Mutari'nin verâseti sulbi kebîr oğlu Ahmed'e münhasır *ba'dehu kabl'el-kısme* mezbûr Ahmed dahi vefât edüb, verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi 'Â'îşe bint-i Sofî İbrâhim ve sulbi sağır oğulları 'Abdulkâdir ve 'Abdurrezzak ve sulbiye-i kızı Emine'ye münhasır olub ve bunlardan gayrı varisi ve terekesine müstahak âher kimesne olmayub ve mezkûrede kâin bir bâb mülk menzil iki odadan ibaret olub, şark tarafında kâin kârgîr odasında iş bu hazır-ı bi'l-meclis mezbûre Nebule ve ğarb tarafında kâin tavan bir oda iş bu hazır-ı bi'l-meclis vekîl-i mûmâ-ileyh Hasan Efendi'nin müvekkilesi 'Â'îşe el-yevm vaz'iyettedirler. Biz bu vecîh üzere şâhidleriz, şehâdet dahi ederiz. 19 Rebiü'l-evvel 315 / (18 Ağustos 1897) Şâhid : Halîl bin Ahmed el-Meşkini Şâhid : 'Ali bin Seyyid Ahmed Şi'ar

S.88/B.303

Şâhidan-ı mezbûrân usûl-u mevzûasını tatbiken, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 19 Rebiü'l-evvel 315 / (18 Ağustos 1897)

S.88-89/B.304

Fi'l-asl Diyarbekir vilayet-i celilesi dâhilinde kâin makarr-ı liva olan medîne-i Mardin mahallâtından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden olub, Mekke-i Mukerreme'de ârâmsâz asakir-i Nusret-i Mübaşir-i Nizamiye 7'nci Ordu-u Hümayûn'un 64'üncü Alayının 4'üncü Taburunun 4'üncü Bölüğünün 13'üncü Takımı neferatından iken bundan akdem bi emri(İlahi) teala vefât eden Hâcî Hüseyin bin Muhammed bin Hasan el-Başvat'ın *ber-vech-i âti* varisi olduğunu iddia eden mahalle-yi mezkûre ahâlisinden 'Abdulhalim bin el-mezbûr Muhammed el-Hasan medîne-i mezkûre mahallâtından Câmi-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-Mütevelli mahzarında üzerinde da'vâ ve takdir-i kelâm edüb, ben müteveffa-yı mezbûr Hâcî

Hüseyin'in li-ebeveyn er karındaşı olub, ol vecîhle verâseti benimle validesi *gaibe ani'l-meclis* Zemzem bint-i el-mezbûr Bekir el-Başvat ve li-ebeveyn kız karındaşı *gaibe ani'l-meclis* Fâtima'ya münhasır olub, bizden gayrı varisi ve terekesine müstahak âher kimesneler olmamakla murisi li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ-yı mezbûrun hayatında ve sıhhatında mâlından ve yedinden on guruş mezbûr Nu'mân istikrâz ve umûruna sarfla istihlâk (...) mezbûr Nu'mân zimmetinde alacak hakkı olan meblağ-ı mezkûr on guruş (...) *ber-vech-i muharrer* vefât etmekle meblağ-ı mezkûru benimle verase-yi mezbûruna mevrûs (...) meblağ-ı mezkûr hâlen bana edâ ve teslîme mezbûr Nu'mân'a tembih olunmak matlûbumdur, deyû dava ettikte ol dahi cevâbında, müteveffâ-i mezbûre hayatında cihet-i mezkureden ol mikdar guruş zimmetinde deyn olduğunu tâyıan ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ-adâ *ber-vech-i muharrer* verâset müddeâsını inkar eylediği. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh : Nu'mân Müdde'î: 'Abdulhekim

S.89/B.305

Müdde'î mezbûrun *ber-minval-i muharrer* verâset müddeâsını beyâna havâle şud. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.89/B.306

Medîne-i Mardin mahallatından Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden Şakir Efendi bin Mustafa Efendi bin 'Abdulbâkî ile Şehidiye mahallesi ahâlisinden 'Abdurrahman Efendi bin Bekir bin Molla Taha nâm kimesneler li ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazırın olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika zikr-i mürûr eden Bâbü's-Savur mahallesi ahâlisinden iken bundan akdem vefât eden Hâcî Hasan bin Muhammed bin Hasan'ın verâseti zat-ı ma'lûmumuz olan validesi *gaibe ani'l-meclis* Zemzem bint-i Bekir ile li-ebeveyn er karındaşı iş bu hazır-ı bi'l-meclis 'Abdulhalim ve kezâlik li-ebeveyn kız karındaşı zat-ı ma'lûmunuz olan yine *gaibe ani'l-meclis* Fâtima'ya münhasır olub, bunlardan mâ-adâ varisi ve terekesine müstahak âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir. Biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.89/B.307

Şâhidan-ı mezbûran usûl-u mevzûasını tatbiken , sirren ve alenen tezkiyeye havâle şud. 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897)

S.89-90/B.308

Medîne-i Mardin mahallatından Bâbü's-Savur mahallesinde sâkine zat-ı ta'rîf-i şer'i ile muarrafa Hatice Hatun bint-i el-Hâc İsmâ'il Efendi Ağazâde tarafından bâ-hüccet-i şer'iyeye vekîl-i mahalle-yi mezkûre ahâlisinden ve da'vâ vekîllerinden sâhib-i

arz-ı hâl Huseyin Hüsni Efendi bin Molla Halîl medîne-i mezkûre mahallatından Câmî-i Kebîr mahallesinde sâkine kezâlik zat-ı ta'rîf-i şer'i ile muarrafa Hâciye Nurê Hatun bint-i Molla Muhammed tarafından bâ-hüccet-i şer'îye vekîl-i mahalle-i mezkûre ahâlisinden oğlu Hâcî 'Abdurrezzak Efendi bin İsmâ'il muvacehesinde medîne-i mezkûrenin Bezzâz Çarşısında vâki' Câmî-i Kebîr ve Hüseyin bin Süleyman ve Kazzâz Salih Efendi ve tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkânın bir sülüsü Zemzem bint-i Hâcî Bekir el-Ağazâde'nin mülkü iken meclis-i şer'a ibrâz ettiğim 1266 senesi sene-i Arabiyesi Şaban'ın evaili târihi ile müverreh bir kıt'a sakk-ı şer'i mûcibince mezbûre Zemzem sülüs-ü mezkûrun nısfını nefsi-i mülk târiki ile müvekkilem mezbûre Hatice'ye ve müteveffâ li-ebeveyn er karındaşı mezbûre Hâciye Nurê'nin zevci Ağazâde Muhammed Halîl Efendi'ye *liz-zekeri mislü hazzil ünseyeyn* kaydı ile nefsi-i mülk etmiş ve mezkûr dükkânın sülüsü diğerk mezbûr Muhammed Halîl Efendi ile müvekkilem mezbûre Hatice'nin şirâ' ve münasefeten mülkleri bulunmuş ve Câmî-i Kebîr Mahalesinde iken iki buçuk seneden mukaddem vefât eden müteveffâ-i mezbûr Mehmet Halîl Efendi'nin verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi mezbûre Hâciye Nurê Hatuna ve li-ebeveyn kız karındaşı müvekkile mezbûre Hatice Hatuna münhasır ve bi hasebi'r-redd müteveffanın iki sülüs hissesi müvekkileme ve bir rubû'u zevcesi mezbûre Hâciye Nurê Hatuna ait bulunmuş iken hissesinden ziyâde olarak mezkûr dükkâna bi gayr-i hak vaz'îyyet ve tasarruf eder olmakla suâl olunub, müvekkilem hisse-i irsiyye ve şirâ'sından ve nefsi-i mülk sûreti ile olan hissesinden kefidle mahallinde laik-i vechiyle mezbûreye teslîmi ve zınarda mevki'inde kâin Vâdî's-Safa ve Beytû'l-Cokdar demekle ma'rûf olub, tahdîden müstağnî olan bir kıt'a bahçenin nısfını yine mezbûre Zemzem Hatun bint-i Hâcî Bekir'in mülkü iken, ibrâz ettiğim mezkûr sakk mûcibince yine 1266 sene-i Arabiyesi Şaban'ın evvelinde mezbûr müvekkilem Hatice Hatun ve li-ebeveyn er karındaşı Muhammed Halîl Efendi *liz-zekeri mislü hazzil ünseyeyn* kaydı ile nefsi-i mülk ederek onunda bu sûretle olan hissesine ve iki buçuk seneden beri vefât edüb, verâseti *ber-minvâl-i muharrer* müvekkilem Hatice ve mezbûre Hâciye Nurê'ye münhasır olmaktan nâşî onda olan hisse-i irsiyyesine cümlesi mülktür, diye muâraza eder olmakla suâl olunub, muârazının men'i bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû da'vâ ve mezkûr bahçenin nısfına ve dükkânın nısf-ı sülüsüne ve diğerk şirâ' olan bir sülüsüne mezkûr sakk'ın târihinden beru müteveffâ-yı mezbûr Muhammed Halîl Efendi ve müvekkilem teradi ve münâvebet sûreti ile tasarruf etmeleri husûsu hâricen mukavele olduğundan bahçenin nısfına müvekkilem bi'l-istiklâl tasarruf ve dükkânda şâyi'an Muhammed Halîl Efendi vefâtına kadar mutasarruf olduğundan îcâb-ı şer'isini istirham ederim. Vekîl-i mûmâ-

ileyh Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi mezkûr Kazzâz Çarşısında müvekkilem mezbûrenin üç kıt’a dükkânı olub *el-hâletü hâzihi* Kazzâz Hüseyin Ağa ile mahdûd böyle iken, sülüs dükkânı yoktur. Mezkûr dükkân ve bahçenin hudûdlarını beyân etsin. 17 Rebiü’l-âhir 314 / (25 Eylül 1896) ‘Abdurrezzak

S.90/B.309

Vekîl-i mûmâ-ileyh Hüseyin Efendi müddeâ aleyh Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi mezkûr ve tahdîdten müstağnî Beytü’l-Cokdar demekle ma’rûf bahçenin nisf-ı gallesini müvekkilemin zevci Şeyh İbrâhim bin Şeyh Bekir’den iş bu mahkemede da’vâ ettiği bahçe olub, hudûdunu talep etmesi vâhi bulunduğundan suâl edilmesini ve dükkânın müvekkileme ait olduğunu ikrâr ettiği bâlâ *muharrer* ifadesi ile müeyyed bulunduğu cihetle kefidle mahallinde laikiyle müvekkileme teslimi matlûbumdur. 17 Rebiü’l-âhir 314 / (25 Eylül 1896) Vekîl-i müdde’î : Hasan Hüsni

S.90/B.310

Vekîl Hüseyin Efendi zabıttan add eylediğim dükkânın şark ciheti Sutunzâde ve Şeyh İbrâhim biraderzâdesi Ahmed Çelebi verase-yi sâiresinin dükkânı ile mahdûd ve garb cihetinde Muhammed bin Şeyh Davud’un dükkânıyla mahdûd bulunduğundan müddeâ aleyhinin (...) istirham ederim. 17 Rebiü’l-âhir 314 / (25 Eylül 1896) Vekîl-i müdde’î : Hasan Hüsni

S.91/B.311

Vekîl Hâcî Adurrezzak Efendi cevâbında, vekîl Hüseyin Efendi’nin müvekkilesi Hatice murisini evel emirde hasr-ı verâsetini bi’l-vekâle talep ederim, deyû ve şayet Mahkeme-i Şer’iye’de hasr-ı verâset tahakkuk eder ise dükkân-ı mahdûde-yi mezkûrede validem ve müvekkilem mezbûr bir sülüs şâyi’ mülkü olub ve sülüs-ü mezkûru iş bu yedinde meclis-i şer’e ibrâz olunan 1290 senesi Cemaziyelevvel’in 9’uncu günü târihi ile müverreh ve nâib-i esbak Hâcî Hüseyin Hilmi Efendi’nin imzası ile mumdat ve hatm-ı ile mahtûm bir kıt’a vesika-i şer’iye ile yine iş bu yedinde olub, kezâlik meclis-i şer’a ibrâz olunan 25 Safer 305 târihli sened-i hakani mantuklarınca dükkân-ı mahdûde-i mezkûrenin sülüs-ü şâyi’i müteveffâ Ağazâde Halîl Efendi’nin hayatında iki bin beş yüz guruş semen-i medfû’ ile müvekkilem validem mezbûreye bey’ ve temlik ve teslim, ol dahi *ber-vech-i muharrer* iştirâ’ ve teslim ve kabz edüb ve sülüs-ü mezkûr mûmâ-ileyh Halîl Efendi dahi Faşuhzâde müteveffâ Halîl Efendi’nin hayatında iştirâ’ edüb, şirâ’-ı mülkü olduğu hâlde validem ve müvekkilem mezbûre yine *ber-vech-i muharrer* bey’ ederek ve târih-i bey’den şimdiye kadar sülüs-ü mezkûrun müvekkilem validem mezbûrenin bi’l-mülkiyye taht-ı tasarrufundadır. Da’vâsı şer’en mesmû’ değildir.

Dükkân-ı mezkûrenin diğerk iki sülüsü Hâcî Kermozâde ‘Abdullatîf’e aittir. İki sülüs da’vâsı var ise ona mürâcaat etsin, ben yalnız dükkân-ı mezkûrenin bir sülüsünü müvekkilem mezbûre tasarruf ediyor. Vekîl Hüseyin Efendi’nin iddia eylediğı diğerk sülüsü asla müvekkilem yedinde ve tahtı tasarrufunda değildir, deyû ve yine iş bu yedimde olub, meclis-i şer’ e ibrâz olunan 1289 senesi Zi-l-hicce-i şerîfenin 21’inci günü târihi ile müverreh ve nâib-i esbak mûmâ-ileyh Hâcî Hasan Hilmi Efendi’nin imzası ile mumdat ve hatmı ile mahtûm bir kıt’a vesika mantukunca bahçe-yi mahdûde-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi’i yine Ağazâde müteveffâ Halîl Efendi’nin hayatında târihi vesika-i mezkûrede beş bin guruş semen-i medfû’ ve makbûz ile iştirâ’ edüb, şer’an mülküdür ve bahçe-yi mezkûrenin nısf-ı şâyi’i esna-i bey’de vekîl Hasan Efendi’nin müvekkilesi Hatice hazıra idi ve o Hüseyin dahi mezbûre Hatice bahçe-yi mezkûrede müvekkilem mezbûre cenâncılık bulundu ve bâyi’î mûmâ-ileyh Halîl Efendi hayatında müvekkilem validem mezbûreye bey’ olunmasından mukaddem yirmi sene bi’l- mülkiye taht-ı tasarrufunda ba’dehu *ber-vech-i muharrer* validem ve müvekkilem bey’ ettikten sonra târihi hüccet-i bey’ mezkûresinden müvekkilem mezbûrenin bi’l-mülkiye taht-ı tasarrufundadır ve vekîl Hüseyin [.....] in müvekkilesi mezbûre Hatice mârû’l-beyân dükkân-ı mezkûrenin sülüsü ile bahçe-yi mezkûre hısse-i şâyi’inde *ber-vech-i muharrer* müddet-i mezkûrede müvekkilem mezbûrenin tasarrufunu görüp, sükut edüb, *selhüm ve akkibhüm mesmû’* değildir, deyû ifade etti.17 Rebiü’l-âhir 314 / (25 Eylül 1896) ‘Abdurrezzak

S.92/B.312

Vekîl Hüseyin Efendi’nin mârû’l-beyân bahçe ve dükkânın takrîr-i meşrûhuna binâen tesaddi eylediğı, nefsi mülk da’vâsı ve hükmüne zühûr mukarru bihi tasdiksiz başlangıçta sabit değildir. mukarru bihinin mukarru lehuya sübutu yoktur. çünkü mukirrin mülkünden mukerru lehuya nakil değildir⁸⁴, deyû kutub-i şer’iye-yi muşireden dürer ve gürer nâm kitab-ı müstetabın kitab-ı ikrârında *muharrer* buyrulduğuna binâen meşrû’ ve mültekat olmadığı kenduye tefhîm olundu. 15 Eylül 314 / (27 Eylül 1898)

S.92/B.313

Vekîl Hüseyin Efendi, vekîl Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi’nin evvelki muhâkemedede ibrâz ettiği vesikada münderic ve müfassal ve zabıttâ muharrer nefsi mülk esasını adem-i inkar ile beraber mürûr-i zaman da’vâsı şayan-i istimâ’ olmadığı gibi, mezkûr bahçenin nısfına müvekkilem müteveffâ karındaşı Halîl Efendi ile mesbûk ve mazbût taradileri

⁸⁴ ...El-mukerru bihi bilâ-tasdîk, la sübute ibtidaen, ey la sübut’ül-mukarru bihi lil mukarru lehu. Li ennehu leyse bi nakilin li mülk’il-mukirri ile’l – mukerru lehu

üzerine târih-i vesika-i mezkûreden beri mülkiyet ve istiklâl ile bu günkü güne vâdi'at-ül yed ve müteserrifa olduğunu müteaddid şahitler ile ispat edeceğimden ve dükkânın zabt-ı sâbıkında mufassal hisse-i şâyi'asını müvekkilem mezbûre Hatice'ye nefsi mülk ve şirâ' varis sûreti ile telakki ederek mezkûr dükkânın *ber-minvâl-i muharrer* hisse-i şâyi'asını karındaşı mütevaffa Halîl Efendi'nin vefâtına kadar müvekkilem mezbûre ile hasıl olan teradileri hesâbıyla tasarruf ettiğini, yine şahitler ile isbat eyleyeceğimden ve râfi'den beyân ettiği şirâ' vâki' olduğu hâlde bile, Halîl Efendi'nin mülkiyeti olmadığından bâtil bulunduğuna mebni esas nefsi mülk husûsunu adem-i inkar ciheti ile ilzâm-ı bi-t-tatbik muvâfik-ı şer'-i âlî görülmediği taktirde, müvekkilem şahitleri istimâ'ını ve hasr-ı verâsetine şahitlerim Şuyuhzâde Nafia Kâtibi Rağıb Efendi ve büyük biraderi Yûsuf Efendi ve Halîl bin 'Abdurrahman el-Sabığ ve Şehidiye mahallesinde sâkin 'Ali bin Hamani ve Bâbü's-Savur (mahallesi) sâbık muhtârı 'Ali Ağa ve Duyûn-i Umûmiyye Müdürü Fuat Efendi olub, bu zevât müvekkilemin mezkûr nisf-ı bahçeye mütekaddim adale-i mezkûre mûcibince müteserrife ve bi hakkın vâdi'at-ül yed olduğuna da şâhid bulduklarına mebni îcâb eder ise, onların dahi istimâ'ını vekaleten istirham ederim . 15 Rebiü'l-âhir 314 / (23 Eylül 1896)

(Sahh) Sonra târih-i vasiyyetinin sebebini [.....]

S.92-93/B.314

Vekîl 'Abdurrezzak Efendi, vekîl Hüseyin Efendi'nin zabıtta ifade eylediği taradinin aslı yoktur ve zaten zabt-ı şâyi'inde beyân eylediğim mezbûre Hatice bahçe-i mezkûrede mütekerrir bulunmuş olduğu ki bahçe-yi mezkûrenin nisf-ı şâyi'ini esnay-ı bey'inde mezbûr Halîl Efendi validem bâyiî olan Halîl Efendi bahçe-yi mezkûreyi şer'an da'vâya [.....] müvekkileme bey'inden şimdiye kadar müvekkilem ve mezbûre Hatice'nin zevci İbrâhim bin Şeyh Bekir bahçe-i mezkûrenin nisf-i şâyi'inde teğalluben zabt ettikten sonra nâib-i esbak Kâmil Efendi'nin zamanında bahçe-i mezkûrenin tamamı için Mahkeme-i Şer'îye Baş Kâtibi müteveffâ Davud Rağıb Efendi Mehmuş(?) Mahmûd Efendi bin Hâcî Dervîş ve Ahmed el-Topal tâ'yîn olunub, bahçe-i mezkûreye gidüb zevci Şeyh İbrâhim ile orada taksîm için mukaleme olunduğu esnada mezbûre Hatice sükut (edüb) bir şey söyleyemeyüb, bahçe-i mezkûrede mezbûre Hatice hakkı olur ise sükut etmez idi ve zevc-i mezbûr Şeyh İbrâhim'in üzerine behçe-i mezkûrenin nakli ile bahçe-i mezkûrenin nisf-ı şâyi'inde müvekkilem mezbûreye teslîmi hakkında i'lâm-ı şer'i ahz etmiştim ve nisf-ı bahçe-i mezkûrenin zevc-i mezbûr Şeyh İbrâhim iş bu târih-i zabtından dokuz seneden beri bahçe-i mezkûre nisf-ı şâyi'i gasp edüb ve bu husûsta aleyhine canib-i şer'-i şerîften i'lam-ı şer'i bi'l-vekâle istihsâl ve ahz ederim. 15 Rebiü'l-

âhir 314 / (23 Eylül 1896) ‘Abdurrezzak

S.93/B.315

Vekîl Hüseyin Efendi, Hâcî ‘Abdurrezzak Efendi’nin tasarruf ve mürûr-u zaman da’vâsından sonra cenâncılık ve tegallüb da’vâsında da bulunmuş, tenakıs olduğundan bu cihetle de redd-i da’vâsını talep ederim. 15 Rebiü’l-âhir 314 / (23 Eylül 1896) Hasan

S.93-94/B.316

Medîne-i Mardin mahallatından Şeyh Şey’ullah mahallesi ahâlisinden iken, bundan yüz kırk sene mukaddem vefât eden Ahmedşah Çelebi ismi ile ma’rûf zatın evlâdı, evlâdı, evlâdı, evlâdı, evlâd-ı zükûrundan olduğunu söyler. Zâbıtta isimleri muharrer şühûdun şehâdetleri ile ledaş’şer’il enver zâhir ve mutahakkık olan yine mahalle-yi mezkûre ahâlisinden ve medîne-i mezkûre Jandarma-i Seyyaren neferatından olub, mutavvefa-yı mûmâ-ileyh Ahmedşah Çelebi’nin zikr-i âti vâkıf arsa da’vâsının talep ve husûmet ve redd-i cevâba kibel-i şer’i şerîften mütevellî nasb ve tâ’yîn kılınan Muhammed bin Hâcî ‘Abdübâkî tarafından zikr-i âti husûsta talep ve da’vâ ahz u kabz ve teblîğ ve tebelluğ ve tahlîf ve istihlâfa ve husûs-u mezkûrun mütevakkıf olduğu umûrun kullisine medîne-i mezkûrenin Tekye mahallesi ahâlisinden ve dava vekîllerinden ‘Abdurrauf Efendi ibn-i el-Hâc Yûsuf medine-i mezkûre mahallatından Tekye mahallesi ahâlisinden zurra esnâfindan Hâcî İsmâ’il Efendi bin Hâcî İbrâhîm muvâcehesinde mârû’l-beyân Şeyh Şey’ullah mahallesinde kâin bir tarafı mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ’il Efendi’nin menzili ve bir tarafı Hüseyin bin ‘Abdulgafur ile müteveffâ Said el-Mürûre verasesinin dükkânları ve bir tarafı mûmâ-ileyh Muhammed’in vâkıf menzili ve taraf-ı râbi’i tarîk-i âmm ile mahdûd, tulen yirmi ve arden on bir zira’-i mimari bir kıt’a arsa müteveffâ-yı mûmâ-ileyhinin mulkü olub, adı geçen arsayı kızların dışında erkek çocuklarına ve onların nesline, onların erkek çocuklarına, erkek çocuklarının erkek çocuklarına vakfetti. Eğer mevkuf-u aleyhim olmazsa, neuzu billah (Allah göstermesin anlamında) şöyleki onlardan, nesillerinden, ve akrabalarından erkek olanlardan hiç kimse kalmazsa vakf Hz. Peygamberin haremine kalır. Vâkıfın şartı, önce kendi nefesine sonra kendisinden sonra kendi oğlu olan Muhyiddin Çelebi Efendi’ye ve ondan sonra reşit olan erkek evladına, evladının evladına vakfetmiştir.⁸⁵ Şu vecîhle şart ve

⁸⁵ ... Arsa-yı mezkûre-i vakefe alâ evlâdihî’z-zükûr dunel inas batnen ba’de batn ve alâ evlâdihim ve evlâdı evlâdihim el-zükûr ve in sefelu ve in inkarada el mevkufu aleyhim vel eyazü billah fi zalike bi haysu lem yebka minhüm vela min neslihîm ve akabihîm ahadün mine’z-zükûri yaudul vekfu ila haremi el-Nebiyi (S.A.V.) ve şertu’l vakifi el-tevliye ila nefsihi sümme min ba’dihî l ibn-ihi min sulbihi ve huve

mütevelliye teslîm ederek evlâd-ı merkûmun *meşrûta mine'l-kadîm* vakf olduğu 983 senesi Şevvâl-i mükerrem 27'nci günü târihiyle müverreh ve 1274 târihinde medîne-i mezkûrenin iş bu nâibi faziletli Yûsuf Sıdkî Efendi'nin sicil-i mahfuzunda bi ayniha sûreti kaydolan bir kıt'a vakfiye mantukunca arsa-yı mezkûre vakfolunmuş ki mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ'il Efendi iş bu târih zabtında üç seneden beri gasben vaz'iyet ve tasarruf eder olmakla mesul olunub, arsa-yı mahdûde-yi mezkûreden kefidle mütevekkileme izafetle mahallinde vech-i layıkıyla bana teslîm olunmasını bi'l-vekâle talep ederim, deyû ba'de da'vâ ve'l-istintâk mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ'il dahi cevâbında, yarın cevâbimi beyân edeceğim, deyû arz-u beyân etti. 11 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1896) Vekîl-i müdde'î: 'Abdurrauf Müddeâ aleyh: Hâcî İsmâ'il

S.94/B.317

Müdde'îye müvekkili mezbûr Muhammed'in *ber-minvâl-i muharrer* evlâdı, evlâdı, evlâdı vâkıfadan olduğu beyâne havâle şüd. 11 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1896)

S.94/B.318

Medîne-i Mardin mahallâtından Şeyh Şey'ullah mahallesi ahâlisinden Hafız Hasan Efendi bin Hâcî Halîl ile medîne-i mezkûre mahallâtından Câmî-i Kebîr mahallesi ahâlisinden Hâcî Salih bin Seyyid Dervîş nâm kimesneler li-ecli's-şehâde meclis-i şer'a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd olundukta fi'l-hakika iş bu hazır-ı bi'l-meclis Muhammed bin el-müteveffâ Hâcî 'Abdulbâkî bin el-müteveffâ 'Ömer bin Salih Çelebi bin Ahmedşah, müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Ahmedşah mezbûr Muhammed'in evlâd-ı zükûrundan ve erşed-i evlâd-ı zükûrundan olduğuna şâhidiz , şehâdet dahi ederiz. 11 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1896)

S.94/B.319

Şâhidan-ı mezbûrânın şehâdetleri mûcibince müdde'îye-yi mezbûr Muhammed vâkf-ı mûmâ-ileyhin evlâd-ı zükûrundan sâbit ve mütehakkak olduğu. 11 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1896)

S.94/B.320

Mezkûr Şeyh Şey'ullah mahallesinde adına iki numara ile murakkam, tarafları Ahmedşah ve Hâcî Halîl ve Nurê Hatun ve tarikiyle bir bâb menzil babam müteveffâ Hâcî İbrâhim Şeyh el-Farik mülkü olub, iddia olunan bir bâb menzil-i mezkûrun hudûd-u mezkûresi dâhilinde olduğu bi'l-iddia 1293 senesi târihiyle müverreh te'yide bir kıt'a yedinde olub, sened-i hakani ile anlaşıldığı gibi mahalli münâzaa fihi hudûdu mezkûre

fahrulkudati Muhyiddin Çelebi Efendi ve min ba'dihi lilerşedi minel evlâdı ve evlâdil evlâdı mine'z-zükûr ve selimle evkâf ül mezkûre el-ibn-ül mezbûr ve huve kebedaha minhu vakifun mûmâ-ileyh.

dâhilinde olub olmadığı anlaşılmaq için keşf tahkîki için kabzını kendim bizzat taleb ederim. 28 Rebiü'l-âhir 315 / (6 Ekim 1896) Müddeâ aleyh : Şeyh Davudzâde Hâcî İsmâ'il Vekîl-i müdde'î : 'Abdurrauf

S.94-95/B.321

Toplamı [.....] teslim edilen çeşitli yerlerden bir kısmının yeri. Sınırları; salık yoldan önce ve ondan da geçer, doğuda yola kadar, kuzeyde de aynı şekilde, batıda adı geçen vakfa kadar ve Yûsuf İbni İvad'ın mülküne kadar.⁸⁶

Vekîl 'Abdurrauf Efendi iş bu yedinde olub, Mahkeme-i Şer'iyeye'de kiraat olunan 1311 senesi şehr-i Muharremü'l-Harâmın guresinde muharrer ve müddeâ aleyh Hâcî İsmâ'il Efendi'nin hattıyla muharrer ve hatmı ile mahtûm bir kıt'a Arabiyyül ibare nâtık budur ki : Hâcî İbrâhim Kazancı oğlu Hâcî İsmâ'il Efendi, harabeyi Hacı Baki oğlu 'Ömer ile 'Abdurrahim oğlu Muhammed Yunus oğlu Salih'ten aldığı ikrar etti. Şimdilik evlerinin önündeki Bakar çarşısının önündedir. Deviş Ali, Ahmed, Muhammed, 'Abdul'azîz, 'Abdulkâdir, Ahmedşah oğlu Yusuf'a kalmış. Rubû'u zira-i mimariye kadar içinden yol geçmektedir. Ne sebeple olursa olsun, ne vecihle olursa olsun geri kalanı adı geçen yola eklenir. Bu yüzden yazdık⁸⁷ olduğundan, sened-i mezkûr dahi ondan istidlâl olunur ki bu iddia ettiğim arsa ve harabe vâkıftır ve mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ'il Efendi'nin yalıları, müvekkilimin amca oğulları ve müvekkilim mezbûrun müteveffâ karındaşı 'Ömer'den iştirâ' eylediği, sened-i mezkûrde sarahatan mübeyyendir. Şu hale binâen bu arsa vâkıf olduğuna delil-i kafidir ve bununla beraber-müddeâ aleyh mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ'il Efendi vâkıf bilmesi ile evlâdı vâkıftan iştirâ' ettiği ikrâr ve i'tirâf ettiği gibi müvekkilim ile diğer esâmîleri muharrer bıradarları ile amca oğulları Yûsuf nasıl bir rubû'u zira-i mimariyi terk ettiler, deyû bi'l-vekâle ifade etti. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1896) Vekîl-i müdde'î : 'Abdurrauf

S.95/B.322

Mûmâ-ileyh Hâcî İsmâ'il Efendi yedinde bulunan bir kıt'a sened-i hakani mûcibince menzil-i mezkûr ile mütevellisi bulunan arsa-yı mezkûrenin *ber-vech-i muharrer* pederimden bi'l-irsel-i şer'i bana mevrûs ve müntakil olub, menzil-i mezkûr ile

⁸⁶ Vecemi'il ... mahalletel kısmel mütesellimete mesâkini müte'addede haddiha kablet târikil salık ve fi'h'il-mecazu ve şer'ken ile't-târîki ve şimâlen kezâlîke ve ğarben ila vakfil mezbûri ve yentehi ila mülki. Yûsuf İbni İvad

⁸⁷ ...Kad ekarre Hâcî İsmâ'il Efendi bin Hâcî İbrâhim kazancı bi ennelharabete iştera min Salih bin Muhammed Yunus bin 'Abdurrahim ve 'Ömer bin Hâcî Baki, elvâki'a halfe Sûkü'l Bakara elleti hiye ename darîhim ; kad bekiye ila Derviş 'Ali ve Ahmed ve Muhammed ve 'Abdul'azîz ve 'Abdulkâdir ve Yûsuf evlâdı Ahmedşah, fiha târikun lilmürûri ziraun ve rubû'n mimariyyun. ve ma bakiye tufradu li't-târik'il-mezbûr bi vechin minelvücûhi ve sebebin minel sebebi; felihaza harrerna ve mehherna li vakt'il'haceh muharrer...

havlusu bulunan arsa-yı mezkûr sened-i hakaninin *ber-vech-i âtî* hudûdu muharrer, tarafları Ahmedşah ve Hâcî Halîl ve Nurê ve târik olub, müdde'î vekîli mûmâ-ileyh 'Abdurrauf Efendi iddia eylediği arsa, menzil-i mahdûd-u mezkûrun hudûdu dâhilinde değildir ve yedlerinde bulunan vâkıf-nâme bu misillu arsanın hudûd-u muharreri değildir. Bu cihetle üzerime da'vâ tevcih etmesin, deyû men-i muhâkemesini talep ve istirham eylerim. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1896) Müddeâ aleyh : Hâcî İsmâ'il

S.95/B.323

Mûmâ-ileyh İsmâ'il Efendi sened-i mezkûrdan muharrer iştirâ' eylediğim arsa sâbika arsadan münâzaa fihi olan arsa vekîlimindir, deyû ifade etti. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (4 Eylül 1896) Müddeâ aleyh : Hâcî İsmâ'il

S.95/B.324

Vekîl-i merkûm 'Abdurrauf Efendi vâkıf-nâme-yi mezkûrede muharrer hudûd-u erbaadan haddi râbi'in kaydı *ve yentehi ila mülki* Yûsuf bin İvad kim olduğuna asla ma'lûmâtı olmadığını bi'l-ifade da'vâ-yı sâbıkasında ikrâr eylediği. 6 Rebiü'l-âhir 315 / (19 Eylül 1896)

S.96/B.325

Vekîl 'Abdurrauf Efendi hadd-i râbi'inin kayd-ı makamında Yûsuf bin İvad mülkü, deyû tahrir olunan hadd-i keyfiyeti ma'ruz iki yüz sene kadar seney-i mütecâviz mürûr-u zaman vâki' olduğunda Mâlik Yûsuf bin İvad kim olduğunun ma'lûm olmadığı ilk muhâkemede arz ve beyân etmiştim. Muahharen mürâcaat eylediğimde Hafız Yûsuf bin İvad nâmında ve vakf-ı mezkûrun garb cihetinde iki menzil mahalli arsadan sonra vâki' bir kıt'a mülk menzil olduğunu tahkîk eyledim ise de, menzil-i mezkûr Hafız Yûsuf bin İvad nâm kimesne âhere satmış ve şimdiki hâlde müşterisi ismi ile yad olunmakta olub, nâm-ı âtîk-i mezkûr ile yad olunan şu menzile vakf-ı hadd-i râbi'i müntehi olub, arsa-i mezkûre kezâlik garb cihetinde vâki' olduğundan bu hâlde vakfin hudûdu dâhilinde olduğunu ve bu yanı Yûsuf bin İvad nâm-ı âtîki ile yad olunan menzil, şu menzil olduğuna bi'ğaraz erbâb-ı vukûftan ve mahalle-i mezkûre ahâlisinden Seyyid İbrâhim bin Seyyid Muhammed el-Şeyh ve Hancer bin Taha el-Kasâb ve biraderi Faris bin el-mezbûr Taha ve Hafız Hasan bin Hâcî Halîl el-Şeyh ve Seyyid Muhammed bin Seyyid İsmâ'il el-Mizki ve mahallenin imamı Şeyh Efendizâde Salih Efendi ve Huseyin bin Selma el-Şeyh ve diğer Huseyin bin Muhammed 'Abdulgaffur ve bunlardan mâ-adâ ehl-i hibrâdan bir takım daha zevât var ise de bunlardan müvekkilim merkûmdan istîzâh ederim ve Yûsuf bin İvad nâm-ı âtîki ile yad olunan şu menzil-i hudûd-u hazırası neden ibaret olduğunu yarım arz ve beyân edeceğim, deyû bi'l-vekale ifade etti. 7 Rebiü'l-âhir

315 / (5 Eylül 1896)

S.96/B.326

Merkûm Hâcî İsmâ'il Efendi dahi vâkıf-nâme-i mezkûrede muharrer mulkû Yûsuf bin İvad'a mûntehi olduğunu söylüyor ise de bu nâmı ile o mahalde böyle bir menzil yoktur, deyû inkar eylediği. 7 Rebiü'l-âhir 315 / (5 Eylül 1896) Şeyh Ensarzâde Hâcî İsmâ'il

S.96/B.327

Vekîl merkûm 'Abdurrauf Efendi müvekkilim merkûm Savur Kazâsına giden tahsildar yüzbaşı 'Abdurrahman Bey'in maiyetinde bulunub, taleb olunan ehl-i hibreyi Mahkeme-i Şer'îye'ye getirmiş müvekkilim merkûmun vasayeti ile getirebileceğinden binâen aleyh şimdiye kadar erbâb-ı vukûfun getirmedeği ve müdde'î da'vâ etmek üzere icbar olunamaz, şimdilik bu da'vâyı takip etmeyüb, terk eylediğini arz ederim, dediği akabinde merkûm Hâcî İsmâ'il dahi takib-i da'vâda müvekkili gibi add olunan vekîl-i mûmâ-ileyh 'Abdurrauf Efendi şehr-i sâbık Ağustos'un 25'inci günü ehl-i hıbre ve şahitlerini Mahkeme-i Şer'îye'ye getireceğini verilen karar üzerine arz ve beyân ettikten sonra ol günden şimdiye kadar hâlâ ehl-i hıbre ve şahitleri getiremediği gibi müdde'î da'vâyı icbar olunmaz, deyû da'vâyı terk eylediğini meclis-i şer-i şerîfte arz ve beyân eylediğinde ve zaten da'vâyı mezkûreyi tashîh edemediğinden mu'araza-i vâki'adan men'ini hâvî bir kıt'a i'lâm-ı şer'inin itasını talep ederim. Ağustos 1313 / (Ağustos 1897) Müddeâ aleyh : Hâcî İsmâ'il

S.97/B.328

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesinde sâkin iken, bundan akdem bi emri(İlahi) teala vefât eden Hâcî Gözizâde Hâcî Hüseyin Çelebi ibn-i el-Müteveffâ Hâcî Dervîş Ağanın verâseti zevcât-ı menkûhat-ı metrûkatı 'Â'îşe Hatun bint-i Halef Beg ve Hâciye Bedriye bint-i Şeyh İbrâhim el-Ensari ve Berdeze Hatun bint-i Hâcî Halîl Ağa [.....] ile sulbi kebîr oğulları 'Abdulmecîd ve Dervîş ve 'Abdurrahman Celil ile sulbi sağîr oğulları 'Abdulkerim ve 'Abdurrezzak ve sulbiye-i kebîre kızı Hüsniye ve sulbiye-yi sağîre kızları Hasibe ve Azize ve Nesime ve Mahcemil Hatunlara münhasır olduğunu bi'l-ihbar leda's-şer'il enver zâhir ve mütehakkak olduktan sonra ve müteveffâ-yı mûmâ-ileyh *ber-vech-i âtî* vasî-i muhtâr olduğunu iddia, iş bu bais'ül vesika verase-yi mezbûrunun oğlu mezbûr 'Abdulmecîd Çelebi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'î şerîfte ve müteveffâ-yı mûmâ-ileyh terekesine bi'l-vesâyâ vaz'ıyyedi mütehakkak olan sığar-ı mezbûrundan hîn-i rüşd ve seddâdlerine değin bâ-hüccet-i şer'îye vasî-i mensubları li-ebeveyn emmileri mahalle-yi mezkûre ahâlisinden yine Hâcî Gözizâde

‘Abdulkâdir Çelebi ibn-ül müteveffâ mûmâ-ileyh Hâcî Dervîş Ağa mahzarında üzerine da’vâ ve takrîr-i kelâm ve ta’bîr-i ânîl-merâm edüb, müteveffâ-yı mûmâ-ileyh hayatında, vefâtından bera-yı mukaddem yine bi irade-i teala vefât eylediğinde sünnet-i seniyye üzerine levâzımı techîz ve tekfîn on bin guruş ifrâz nakden teslimine ve merhum üzerine vücûh-u birr ve hayrâta sarf ve yine medîne-i mezkûre Buğday Çarşısında vâkî’ müstakillen mülk olan, iki tarafı müteveffâ Hâcî Kermozâde Üler veraselerinin mülk dükkânları, bir tarafı İsbahi Çarşısına ve taraf-ı (râbî’i) tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkân, beher sene icâr olunup, icâresinden hasıl olan meblağ yine fukara-yı müslimine ruhum üzerine vücûh-u birr ve hayrâta harc ve sarf oluna, deyû vasiyyet ve tenfizinden huzûr-u müsliminde beni vasî-i muhtâr nasb ve tâ’yîn eylediğinde ben dahi *ber-vech-i muharrer* vasiyyet-ı mezkûreyi muvâcehesinde ba’de’l-kabûl *musirran alâ ifaihi* vefât etmekle suâl olunup, meblağ-ı mezkûr on bin guruş ile dükkân-ı mahdûde-yi mezkûrenin tesbiti ve sayacağımız bana teslîme kabil şâyıtan-ı umûmî mûmâ-ileyh ‘Abdulkâdir Çelebi’ye tebyîn olmak bi’l-vasaye muradımdır, deyû *gibb’el-usûl* ol dahi cevâbında li-ebeveyn er karındaşı müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Hâcî Hüseyin Çelebi’nin değirmene *ber-vech-i muharrer* vaz’iyyet ikrârılığına müdde’î-yi mezbûrun mâ-adâ müddeâsını inkar eylemediği. 27 Rebiü’l-âhir 315 / (25 Eylül 1897) Müddeâ aleyh : ‘Abdulkâdir Çelebi Müdde’î : ‘Abdulmecîd

S.97/B.329

Müdde’î-yi mûmâ-ileyhinin *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havâle şüd. 27 Rebiü’l-âhir 315 / (25 Eylül 1897)

S.97-98/B.330

Medîne-i Mardin mahallâtında Tekye mahallesi ahâlisinden Ensarzâde Şeyh İsmâ’il Efendi bin Şeyh İbrâhim Efendi ve Hâcî Gözizâde ‘Abdulkâdir Efendi bin ‘Abdullah nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer’de hazıran olub, fi’l-hakika mahalle-yi mezkûre ahâlisinden iken, bundan akdem ba muradi teala vefât eden Hâcî Gözizâde Hâcî Hüseyin Çelebi bin el-Müteveffâ Hâcî Dervîş Ağa hayatında vefâtından bera-yı mukaddem ba irade-yi teala vefât eylediğinde sünnet-i seniye üzere levâzımı techîz ve tekfîn görülmeyub, duyûn-u âtikâm zühûr eder ise [.....] mâlımdan on bin guruşu bi’l-izafe Kazâ emini varisim üzerine vucuh-u birr ve hayrâta sarf ve yine fazıla-i mülküm olan medîne-i mezkûre Buğday Çarşısında kâin iki tarafı müteveffâ Hâcî Kermozâde Üler verasesinin mülk dükkânları bir tarafı İsbahi Çarşısına ve taraf-ı râbî’i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkân beher sene icâr olunub, idâresinden hasıl olan meblağı kezâlik merhum üzerine vücûh-u birr ve hayra sarf oluna, deyû bezm-i

huzûrumuzda raiyyet ve tenfîzinden iş bu hazır-ı bi'l-meclis oğlu 'Abdülmeccit Çelebi vasî-i muhtâr nasb ve tâ'yîn edildiğinde, ol dahi *ber-vech-i muharrer* huzûrumuzda vesâyet-i mezkûreyi ba'de'l-kabûl musirran ale's-siyane vefât eyledi. Yine bu husûsa bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 27 Rebiü'l-evvel 315 / (25 Eylül 1897)

S.98/B.331

Şâhidan-ı mezbûrân usûl mücibince tatbiken, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 27 Rebiü'l-âhir 315 / (25 Eylül 1897)

S.98/B.332

Medîne-i Mardin Sancağına tabi Millu nâhiyesi kurasından Tılşair-i Ulya karyesi ahâlisinden ve Asakir-i Şahâne-yi Hamidiye Suvari 46'ncı Alayının 1'inci Bölüğün Yüzbaşı Vekîli iken, bundan bir sene mukaddem vefât eden Hüseyin ibn-i 'Abdulkâdir Ağa ibn-i 'Ali Ağanın *ber-vech-i âti* varisi olduğunu iddia eden karye-i mezkûrede sâkine ma'rifet'üz-zat Fazile bint-i Şehmus 'Ali Ağa tarafından zikr-i âti husûsu ile müteveffâ-i mezbûrun sandıkta bazen muâşatla mutarekesi taleb ve da'vâyı ve ahz u kabza vekaleti iddia eden karye-i mezkûre ahâlisinden ve asakir-i mezkûreden 1'inci bölük mülâzım emirli mutevveffa-i mûmâ-ileyhinin li-ebeveyn er karındaşı 'Îsâ Ağa ibn-ül müteveffâ el-mezbûr 'Abdulkâdir Ağa medîne-i mezkûre mahkemesinde meclisi-i şer'de medîne-i mezkûre mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden Muhzır Muhammed Said ibn-i Molla Kâsım Asbahi mahzarında üzerine bi'l-vekâle da'vâ ve takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ânil-merâm edüb, müteveffâ-i mezbûrun verâseti muvekkilem mezbûre 'Â'îşe ârâmet'el-meclis Fazile ile sulbi sağır oğlu Zülfi'ye münhasır olub ve mezbûrândan gayrı varisi terekesine müstahak âher kimesnesi olmamakla mutevveffa-i mezbûr Hüseyin Ağa hayat ve sıhhatında mâlından ve yedinden sekiz guruş ikraz ve teslîm eyledikte, ol dahi *ber-vech-i muharrer* iktirâz ve teslîm ve kabz ve umûruna sarfla istimlâk ettirüb, meblağ-ı mezkûru kabl'el ahz ve'l-istifâ' *ber-vech-i meşrûh* vefât etmekle meblağ-ı mezkûr müvekkilem mezbûreye hâlen edâ ve teslîme mezbûr Muhammed Said'e tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlûbumdur, deyû da'vâ ol dahi cevâbında, müteveffâ-i mezbûre hayatında cihet-i mezkûreden ol miktar guruş zimmette deyn olduğunu tâyian ve kat'iyyen ikrâr ve i'tirâf edüb, mâ'adâ *ber-vech-i muharrer* verâset-i vekalet müddeâsını inkar eylediği. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897) Müddeâ aleyh : Muhammed Said Mudde'îyye vekîli: 'Îsâ

S.98/B.333

Müdde'îyye vekîli mezbûrun *ber-minvâl-i muharrer* müddeâsını beyâna havâle şüd. 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897)

S.98/B.334

Medîne-i Mardin mahalatından Medrese mahallesi ahâlisinden Hakizâde ‘Abdulkerim Efendi ibn-i el-Hâc Ahmed Efendi ile âmmet-i(?) asıl medîne-i mezkûreye tabi Ğurs nâhiyesi kurasından ‘Ali Paşa karyesi ahâlisinden olub *el-hâletü hâzihi mârr-üz-zikr* Tilşair karyesinde sâkin Bekir Efendi ibn-i el-Hâc İsmâ’il Efendi nâm kimesneler li ecli’ş-şehâde meclis-i şer’a hazıran olub, her biri ayrı ayrı istişhâd oludukta fi’l-hakika şâhid’ül beyân Tilşair-i Ulya karyesi ahâlisinden ve mezkûr Asakiri Hamidiye Süvari 46’ncı Alayının 1’inci Bölüğünün Yüzbaşı Vekîli iken bundan bir sene mukaddem vefât eden Hüseyin Ağa ibn-i ‘Abdulkâdir ibn-i ‘Ali Ağanın verâseti, zat-ı ma’lûmumuz olan karye-i mezkûrede sâkine ‘Â’işe bint-i Şehmus ibn-i ‘Ali Ağa ile sulbi saġır oġlu Zülfi’ye münhasır ve mezbûrdan ġayrı varisi terekesine müstahak âher kimesne olmadığı ma’lûmumuz deġildir, deyû biz bu husûsta bu vecîh üzere şâhidiz, şehâdet dahi ederiz. 5 Sefer 315 / (6 Temmuz 1897) Şâhid Şâhid

S.98/B.335

Şâhidan-ı mezbûrân usûl mücibince tatbiken, sirren ve alenen tezkiyeye havâle şüd. 5 Sefer 315 / (6 Temmuz 1897)

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

A-XIX.YÜZYILDA MARDİN SANCAĞININ İDARİ YAPISI

1-DEMOGRAFI VE YERLEŞİM

a) - Nüfus:

Şer'îye sicillerine dayalı olarak Mardin'de yaşayan Müslim veya gayrimüslim nüfusu belirtmek mümkün değildir. Bu yüzden defterin kaydedildiği yıllara ait Diyarbakır Salnamelerinde⁸⁸ kayıtlar mevcut olup, bununla ilgili bilgiler aşağıya çıkarılmıştır:

1894-95 yılı Mardin Sancağı Nüfus Cedveli

	İslâm	Ermeni Katoligi	Süryani Kadim	Süryani Katoligi	Protestan	Yahudi	Keldani	Yezidi	Yekun
	E K	E K	E K	E K	E K	E K	E K	E K	
Mardin Merkez Kazası	15645 10415	1455 1389	1892 1514	588 597	283 277	---	191 134	266	34.646
Cizre	6505 3933	599 514	555 475	---	19 16	58 68		25 23	12.843
Midyat	11275 11066	129 113	2131 2163		306 322	—		279 204	27.928
Avine	11762 10309	84 58	199 164		144 120	—		—	22.840
Nusaybin	3893 3589	—	1280 1308	—		179 161		165 82	10.657
Yekun	49080 39252	2267 22074	6052 5624	588 597	752 735	237 229	191 134	735 309	108.914

b) - Kazâlar

Kaza, ticari ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birliktir. Bundan dolayı kazaların doğuşu, iktisadi, içtimai, coğrafi ve kültürel şartların belirlediği tarihi bir seyir içerisinde vuku bulmuş demektir.⁸⁹

⁸⁸ Diyarbakır Salnâmeleri, 1894-95, s. 166.

⁸⁹ Ahmet KANKAL , XVI.Yüzyılda Çankırı, Çankırı 2009, s. 24.

Osmanlı taşra teşkilatında eyalete bağlı sancaklar (livalar), her birinin başında birer kadı bulunan “kaza”lara ayrılmıştı. Kazalarda bulunan köyler idari ve coğrafi sınırlarla çevrili bölgelere taksim olunmuş, bu şekilde oluşturulan, aynı özelliğe sahip bulunan köylerin bir araya gelmesi ile nahiyeler sınırlandırılmıştır⁹⁰.

Elimizdeki defterde adı geçen kazalar ile şuanda kullanılan isimleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Mardin’e Bağlı Kazalar

Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi	Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi
1 - Avina	Sürgücü	5 - Nusaybin	Nusaybin
2 - Cizre	Cizre	6 - Savur	Savur
3 - Derik	Derik	7 - Viranşehir	Viranşehir
4 - Midyat	Midyat		

c)- Nahiyeler

Nahiye Osmanlı Devleti’nde coğrafi ve idari manada küçük veya büyük bir çevreyi ve bölgeyi, bazen de çok geniş bir mıntıkeyi ifade eden , XIX. asrın ikinci yarısından itibaren de , idari teşkilatta mülkü taksimatın en küçük parçasını bildiren bir istilah ve tabirdir.⁹¹

Elimizdeki defterde adı geçen nahiyeler ile şuanda kullanılan isimleri aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Mardin’e Bağlı Nahiyeler

Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi	Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi
1 – Dermukan*		5 - Kiki Hacekan*	
2 - Ğurs	Yüceli	6 - Kiki Cirkan*	
3 – Harun*		7 – Millu*	
4 – Hasenân*			

* Mardin İl Özel İdare Müdürlüğünden alınan verilere göre belli bir aşirete mensup olan 20’den fazla köyün bir araya geldiği yerleşim birimlerini (bölge) ifade etmektedirler.

d) - Mahalleler

Osmanlı şehrinin temel yerleşme birimi, genellikle bir dini yapının veya pazarın etrafında gelişmiş olan “mahalle” idi⁹². Şehirsal alanda mahalle ve kırsal alanda köy

⁹⁰ Halime DOĞRU, XV. ve XVI. Yüzyıllarda Sivrihisar Nahiyesi, Ankara 1997, s. 55.

⁹¹ KANKAL , a.g.e., s. 35.

⁹² Özer ERGENÇ, “Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fiziki Yapıya Etkileri”, I. Uluslararası Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi, Ankara 1980, s. 103.

toplulukları; Osmanlı idaresinin klasik dönemden beri en alt idari birimidir. Geleneksel Osmanlı şehirlerindeki mahalle; henüz sınıf ve statü farklarının biçimlenmediği bir fiziki mekandır⁹³. Mahalleler umumiyetle aynı boy, aynı meslek ve aynı dine mensup kişiler tarafından tesis ve teşkil olunurdu⁹⁴.

Osmanlı şehirlerinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içerisinde olan kişilerden oluşmuş olan topluluğun yaşadığı yerdir⁹⁵.

Mahalle temel yönetim birimidir. Vergi yükümlüsü reaya tek tek tahrir defterlerine ve diğer vergi kayıtlarına, buldukları mahallelere göre ad ad yazılmış, oturdukları binaların hangi mahallenin sınıırı içerisinde olduğu kesinlikle belirtilmiştir⁹⁶.

Devletin her sınıf ve her bölgesinden insanlar belirli kurallar ve etiket çerçevesinde birleşirler. Mahalledeki bütün insanlar birbirleriyle her gün karşılaşır, etiket farklılıklarına rağmen birbirleriyle muhatap olurlar. Mahalle mescidi ve kahvehanesi, bir toplantı ve tartışma mahalli olup kamuoyunun oluştuğu merkezlerdendir⁹⁷.

Osmanlı şehirinde mahalle, birbirini tanıyan, birbirlerinin kefilisi olan kişilerin birlikte yaşadığı önemli bir kent kesimi ve aynı zamanda temel bir yönetim birimidir. Kişilerin birbirleriyle olan bağıllık ve tanışıklığı, dönemin sınırlı teknolojik olanaklarıyla, nisbeten küçük bir çevrede yaşamış olmalarından etkilenmelerinin yanında, devletin koyduğu kurallardan da kaynaklanıyordu⁹⁸.

Osmanlı mahallesi geleneksel kentin kesimidir; yani kapalı bir toplumun yerleşmesi olarak kendini gösterir. Geleneksel yerleşme, iklim koşullarına karşı koyabilme ve savunma amacıyla üst üste inşa edilmiş bitişik nizami binalardan, serinlik ve havalandırmayı sağlayan dar sokak ve dehlizlerden oluşur. Ama önemli olan iklim ve coğrafyaya göre biçimlenen fiziki doku değildir; mahalle bir içtimai-kültürel birimdir. Farklı dinlerden insanların olabildiği gibi genelde aynı dinden insanların -bir sülale veya aşiret mensuplarının- oluşturduğu hanelerden oluşur⁹⁹.

XIX. yüzyılda Mardin, o dönemin şehir anlayışının özelliklerini yansıtan klasik bir şehir görünümündedir.

⁹³ İlber ORTAYLI, Osmanlı Toplumunda Aile, İstanbul 2001, s. 21.

⁹⁴ Ahmet KANKAL, Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV ve XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı), Ankara 2004, s. 250.

⁹⁵ ERGENÇ, "Osmanlı Şehirindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", Osmanlı Araştırmaları, IV (1984), s. 69.

⁹⁶ ERGENÇ, Mahalle ..., s. 73.

⁹⁷ ORTAYLI, Aile., s. 22.

⁹⁸ ERGENÇ, Mahalle ..., s. 78.

⁹⁹ ORTAYLI, Aile., s. 21.

Osmanlı Devleti etnik bir temel üzerine oturmadığından, incelenen dönemde Mardin’de yaşayan gruplar daha çok dini inançlarına göre şehre yayılmışlardır. Mardin’in Osmanlılara katılmasından sonra şehir 13 mahalleye ayrılmıştır.

İncelediğimiz 208 nolu Mardin Şer’iye Sicil Defterinde adı geçen mahalleler ve günümüzde kullanılan karşılığı aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Mardin Mahalleleri

Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi	Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi
1 – Bâbü’s-Savur ¹⁰⁰ (Sur-Sor)	Savurkapı	8 - Meşkin	Diyarbakırkapı
2 – Bâbü’l-Cedîd	Yenikapı	9 - Necmüddin	Necmettin
3 - Câmî-i Kebîr	Ulu Cami	10 - Şehidiye	Şehidiye
4 - Eminüddin	Eminettin	11 - Şeyh Şey’ullah (Şeyhullah)	Şe’ar Mahallesi olabilir.
5 - Gölâsiyye	Bulunamadı	12 - Şeyh Çabuk	Çabuk
6 - Latîfiye	Lâtifiye	13 - Tekye	Teker
7 - Medrese	Medrese		

e) – Köyler

XIX. yüzyılın sonlarına ait bilgileri içeren Mardin’e ait bu defterde tespit edebildiğimiz köy isimleri ve günümüzdeki karşılıkları ise şunlardır:

Mardin’e Bağlı Köyler

Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi	Defterdeki İsmi	Şimdiki İsmi
1 - Ali Paşa	Ali Paşa	13 - Kılıt	Dereiçi
2 - Ali Şems	Güneştepe	14 - Mansuri	Yalımköy
3 - Bağırılı	Bulunamadı	15 - Mansuriyye	Bulunamadı
4 - Başrak	Bulunamadı	16 - Ma’sertı	Ömerli
5 - Bilali	Alımlı	17 - Neccari	Bulunamadı
6 - Cillin	Çınarönü	18 - Raşidi	Üçkavak
7 - Dukuk	Kumlu	19 - Rışmıl	Yeşilli
8 - Göllü	Göllü	20 - Tılbısım	Tepebağ
9 - Kabala	Kabala	21 - Tılşair	Arpatepe
10 - Kalenderân-ı Cebel	Bulunamadı	22 - Tılşair-i Ulya	Yukarı Arpatepe
11 - Kasr-ı Ciran	Yolbaşı	23 - Tuhub	Sancar
12 - Keferzı	Altıntaş	24 - Zonı	Aran

¹⁰⁰ Bâbü’s-Sor Mahallesinin aslı Bâbü’s-Savur’dur. Mahallenin doğu ucunda surun olması Bâbü’s-Sur olma şüphesini doğurmuşsa da sur kelimesinin kâtip tarafından “sin” ile Savur kelimesinin ise “sad” ile yazılması söz konusu şüpheyi ortadan kaldırmaktadır. Savur kaza olarak yazılırken “sad” harfinden sonra mutlaka “elif” harfi ancak mahalle ismi olarak yazılırken “sad” harfinden sonra “vav” harfi ilave edilmiştir. Bu durum mahalle isminin Bâbü’s-Savur orijini olduğunu zamanla halk dilinde Bâbü’s-Sor’a dönüştüğü sonucunu kuvvetle muhtemel kılmaktadır. Dolayısıyla burada da kâtibin Bâbü’s-Savur kaydına bağlı kalınması daha uygun bir durum arz etmektedir.

2- İDARİ GÖREVLİLER

Diyarbakır'ın Osmanlı hakimiyetine girmesinden sonra Amid merkez olmak üzere Diyarbakır Beylerbeyliği kurulmuş¹⁰¹, 4 Kasım 1515'te Bıyıklı Mehmed Paşa'nın beylerbeyliğe tayini ile Osmanlı idari teşkilatı içerisinde beşinci eyalet olarak, Diyarbakır eyaleti teşkil ettirilmiştir¹⁰².

Osmanlı Devleti, ilk devirde Safevilerin etkisiyle bütün Doğu Anadolu'yu Diyarbakır Beylerbeyliği idaresi altında bir arada toplamış¹⁰³, Diyarbakır merkez kabul edilerek Musul, Bitlis, Mardin ve Harput dahil olmak üzere bütün Doğu Anadolu'da gayet geniş bir eyalet meydana getirmişti. Bir süre sonra Erzurum Beylerbeyliği teşkiliyle Diyarbakır eyaletinin kuzeyindeki toprakların bir kısmı, Van ve Urfa eyaletlerinin teşkiliyle birlikte Diyarbakır eyaletinin doğu ve güneyindeki bazı yerlerin de kurulan bu yeni eyaletlere bağlandığı görülmektedir¹⁰⁴.

Valilerden özellikle, atandıkları eyalete varıncaya kadar uğradıkları şehir ve kasabalardan karşılığını ödemedi halktan yem ve yiyecek almamaları sık sık tembihlenmekteydi¹⁰⁵. Bütün yasaklamalara karşın, vali ve mutasarrıflar görevlerine gittiklerinde yol boyunca askerleriyle binek hayvanlarına yiyecek, içecek ve benzeri giderlerini karşılıksız olarak köylüye yüklüyorlardı¹⁰⁶. III. Selim, valilerin "*Hazeriyye*" ve "*Seferiyye*"den başka bir şey almamalarının sağlanmasını istenmiştir¹⁰⁷.

Bizans, Arap, Selçuklu, Artuklu, Eyyubi, Akkoyunlu ve Osmanlı gibi çeşitli devletlerin yönetiminden geçen ve Müslümanlar ile Hıristiyanların yan yana, aynı köyde, aynı mahallede yaşadığı¹⁰⁸ Diyarbakır Eyaletine bağlı Mardin sancağının idarecileri hakkında bilgi vererek şehrin kimler tarafından ve nasıl idare edildiğini aydınlatmaya çalıştık;

¹⁰¹ GÖYÜNÇ, "Diyarbakır", DİA, C. IX, s. 469.

¹⁰² GÖYÜNÇ, Diyarbakır Beylerbeyliğinin İlk İdari Taksimatı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul 1969, s. 23-24.

¹⁰³ Tuncer BAYKARA, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara 1998, s. 88.

¹⁰⁴ İbrahim YILMAZÇELİK, XVII. Yüzyıl İle XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır Eyaletinin İdari Yapısı ve İdari Teşkilatlanması, Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara 1997, C. XVII. s. 29. s. 217-232.

¹⁰⁵ Musa ÇADIRCI, Tanzimat Döneminde Anadolu Kent'lerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara 1991, s. 19.

¹⁰⁶ ÇADIRCI, a.g.e., s. 8.

¹⁰⁷ ÇADIRCI, a.g.e., s. 19.

¹⁰⁸ Mehmet Mehdi İLHAN, XVI. Yüzyıl Başlarında Amid Sancağı Yer ve Şahıs Adları Hakkında Bazı Notlar, Ankara 1990, Belleten, C. 54, S. 209, s. 213.

a) - Mutasarrıf

Vali en yüksek dereceli mülki amiri idi. Mardin sancağının bağlı bulunduğu Diyarbakır eyaletinin merkez sancağı olan Amid'de bulunmaktadır. Vezir rütbeli Diyarbakır valileri, padişah tarafından fermanla atanmakta idiler. Padişah tarafından kadı, naib ve diğer görevlilere gönderilen fermanda , tayin edilen paşanın ismi ve tayini hatırlatıldıktan sonra, bütün görevlilerden yeni valiye itaat etmeleri istenmektedir.

Valiler, eyalet genelindeki askeri ve idari görevlerin yanısıra paşa sancağında bulunan dini, sosyal yapıları ve su yollarının tamiri, tabii afet durumunda temel ihtiyaç maddelerinin temini ve ihtiyaç duyulan görevliler için merkeze arz yazılması gibi görevleri de ifa etmektedirler¹⁰⁹. Mutasarrıf, Osmanlı Devleti'nin 1826'dan sonraki modern döneminde, eskiden sancak beyi denilen vilâyet (il) valilerine verilen ad. Vali denen eyâlet valisine (umumi vali) bağlı idiler¹¹⁰. Diyarbakır valiler tarafından idare edilirken, ona bağlı olan Mardin Sancağında ise vali adına mutasarrıflar görevliydi. İncelediğimiz defterin kayıt edildiği tarihte görevli olan Mardin Mutasarrıfı olarak Ali Raif Efendi¹¹¹,nin ismi geçmektedir.

b) - Mütesellim

Mütesellimlik, Osmanlı idari sisteminde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış bir müessesedir¹¹². Valilerden bir kısmı, kendilerine tevcih edilen eyalet idaresini bizzat yürütmeyerek bu görevi kendi adlarına üstlenecek kişiler tayin etmişlerdir. Eyalet veya sancak idaresini vekaleten yürüten bu kişilere mütesellim deniliyordu¹¹³.

Vali ve mutasarrıfların sancaklara mütesellim atamaları iki şekilde olurdu. İlki geçici bir görevle başka bir işe gittiklerinde yerlerine bırakmalarındı. Bu şekilde görevlendirilenlere “kaymakam” da deniliyordu. İkincisi ise eyaletleri dahilinde bulunan sancaklara devamlı olarak mütesellim tayin etmeleridir.¹¹⁴

XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren mütesellimliğin durumunda bazı değişiklikler yapılmıştır¹¹⁵. Gerek eyalet gerekse şehir yönetiminde oldukça tesirli olan mütesellimlik, XVIII. yüzyılda da devam etmiştir.

¹⁰⁹ YILMAZÇELİK, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840), Ankara 1995, s. 193.

¹¹⁰ Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Tarih Ansiklopedisi, Ankara 1992, C-1,s. 493.

¹¹¹ Diyarbakır Salnâmeleri, Ahmet Zeki İZGÖER, İstanbul 1999, C-5, s. 63.

¹¹² Rifat ÖZDEMİR, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara 1986, s. 147.

¹¹³ YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 192.

¹¹⁴ ÇADIRCI, a.g.e., s. 24.

¹¹⁵ ÖZDEMİR, a.g.e., s. 148.

Mütesellimlerin görev süreleri, eyalet valisinin görev yerine gelmesine veya gönderildiği yerden dönmesine kadar olup¹¹⁶, bu süre kesin değildir. Bu görevi yapan kişiler bazen bir sene bazen, üç ya da beş ay bu görevde kalmaktaydılar¹¹⁷.

Diyarbakır eyaleti valiliğini bizzat yürütemeyen paşalar, kendi adlarına idari ve mali işleri yürütmek üzere güvendikleri birinin mütesellim olarak tayin edilmesini arz etmekte olup, bu istekleri genellikle kabul edilmekte idi¹¹⁸.

Mütesellimlik kurumu Tanzimat'ın ilanı ile beraber kaldırılmıştır¹¹⁹.

Tezimizin konusu olan 208 nolu Mardin Şer'iyeye Sicilinin kayıt tarihi Tanzimatın ilanından 57 sene sonrasına denk geldiğinden Mütesellimlik kurumu ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

c) - Voyvoda

Osmanlı idari sisteminde başlangıçta “has” denilen gelir bölgelerinin yönetimini sahibi adına yüklenen kimseye “voyvoda” deniyordu. Daha sonraları “*serbest tumarlar*”ın, vali ve mutasarrıflara verilen bazı gelirlerin de voyvoda gönderilerek yönetilmeye başlandığı görülmektedir¹²⁰.

Vergilerin toplanarak ait olduğu yere gönderilmesi, asayişin sağlanması, gerektiğinde asker toplayarak sefere katılması gibi görevleri birlikte yürüten voyvodalar atanmaları bakımından ikiye ayrılıyorlardı.

1- Vali ve mutasarrıflar kendi adlarına voyvodalar görevlendiriyorlardı.

2- Doğrudan doğruya devlet merkezinde bulunan hazinelere bağlı yerlere, hazine idarelerince voyvodalar atanıyorlardı.

Tayin edilen voyvodalar, idaresini aldıkları yerin bir anlamda idari ve mali tek sorumlusu olup, bu yerlere vali ve mütesellimler ayrıca müdahale edemez ve vergi alamazlardı. XIX. yüzyılın başlarından itibaren bir çok kasaba, köy ve şehrin voyvodalıkla yönetildiği anlaşılmaktadır¹²¹.

İncelediğimiz defterde Voyvodalıkla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

¹¹⁶ YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 193.

¹¹⁷ Yücel ÖZKAYA, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, Ankara 1985, s. 196-197.

¹¹⁸ YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 193.

¹¹⁹ ÇADIRCI, a.g.e., s. 25.

¹²⁰ ÇADIRCI, a.g.e., s. 29.

¹²¹ ÇADIRCI, a.g.e., s. 29.

d) - Emin-Kethüda:

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri, şehir halkının hükümet ile ilişkilerini sağlamak üzere¹²² kent merkezlerinde “*şehir kethüdası*” unvanlı bir görevlinin bulunduğu bilinmektedir¹²³. Şehir kethüdası, bir bakıma belediye başkanı gibi düşünülebilir. Gerçi kadı, bulunduğu kazanın aynı zamanda bir nevi belediye meclisi başkanı durumundaysa da, pratikte şehrin işlerinin çoğunu şehir kethüdası yerine getirmektedir¹²⁴. Kethüda, köylerde de halkın önderi, temsilcisi demektir. Şehir kethüdası, Osmanlı döneminde en önemli halk temsilcisidir¹²⁵. Şehir kethüdaları ahalinin vekili ve devletle halk arasında vasıta demektir¹²⁶. Bu görev daha sonraki yıllarda şehir emini şeklinde görülecektir. Ayrıca kethüda, esnaf teşkilatında, her meslek kümesinin önderine de denir¹²⁷.

Emin-Kethüda ile ilgili üzerinde çalıştığımız defterde herhangi bir bilgi yoktur.

e) - Subaşı

Şimdi, zabıta ve daha ziyade belediye memurlarının gördükleri işleri gören ve kaza itibar olunan kasabaların idaresi başında bulunan memurun unvanıdır¹²⁸.

Subaşı, beylerbeyi veya sancakbeyinin kendi görev bölgesinde asayiş sağlamaya görevlendirdiği kimse olmak hasebiyle, yönetimde özel bir mevkiye sahipti. Kadının hükmünün uygulanmasında mühim rol oynayan subaşı, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarından XVI. yüzyılın ilk yarısına kadar geçen devrede doğrudan doğruya merkez tarafından tayin edilmekteydi. Fakat daha sonra beylerbeyi veya sancakbeyi tarafından tayin edilmiştir. Tayin işlemi, sancakbeyinin, durumu bir mektupla kadıya bildirmesinden ve bunun sicile işlenmesinden ibaretti¹²⁹.

f) - Asesbaşı

XVI. yüzyılda kent içerisinde çarşı, pazarların asayiş ve alışverişin kontrolü için görev yapan kimseler bulunuyorlardı. Ases adını alan bu koruma görevlileri Asesbaşının başkanlığında örgütlenmişlerdi¹³⁰.

¹²² YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 209.

¹²³ ÇADIRCI, a.g.e., s. 41.

¹²⁴ Mehmet Ali ÜNAL, XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566), Ankara 1989, s. 49.

¹²⁵ BAYKARA, a.g.e., s. 39.

¹²⁶ Mehmet Zeki PAKALIN, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1993, C. III, s. 317.

¹²⁷ BAYKARA, a.g.e., C. I, s. 39.

¹²⁸ PAKALIN, a.g.e., C. III, s. 259.

¹²⁹ İsmet MİROĞLU, Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566), Ankara 1990, s. 29.

¹³⁰ DOĞRU, a.g.e., s. 36.

Subaşının emri altında bir asesbaşı ve asesler kethüdası ile aseslerden ibaret bir emniyet kuvveti bulunmaktadır. Subaşılara bağlı olan asesbaşı, onunla birlikte hem asayiş koruyordu hem de hasıl olan “bad-ı heva” resim(vergi)lerini ve bazı şehir içi mukataa gelirlerini topluyordu¹³¹. Subaşılardan emrinde zabıta kuvveti olarak görev yapan aseslerin, inzibat ve asayişin temininde kadınlara da yardımcı oldukları anlaşılmaktadır¹³².

Mardine ait 208 nolu Şer’iye Sicil Defterinde Asesbaşısıyla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.

g) - Şihne

Köylerden vergi toplamak için şehir emini, kendi yerine şihne tayin ederek vergileri toplatıyordu.

h) - Alay Beyi

Alaybeyleri, bir sancaktaki veya bir beylerbeylikteki tımarlı sipahilerin en yüksek amiri olup serbest tımarlara maliktiler. Bunlar beylerbeyi veya sancakbeyi arzı üzerine tayin edilirdi. Görevlerinden azledilmeleri ise beylerbeyi veya kadının arzı ile olurdu¹³³.

ı) - Dizdar

Kaledeki askerlerin komutanı demektir¹³⁴. Kale içerisinde aileleriyle beraber oturan kale muhafızları sadece kalenin beklenmesi ile değil, eşkiyanın te’dibiyle de vazifelendirilmekte idiler¹³⁵.

İncelediğimiz defterin ait olduğu yıllara baktığımız zaman Mardin Kalesinin artık bir yerleşim ve yönetim merkezi olmadığı anlaşılmakta olup, Kale Dizdarı, Kale Mehterleri gibi kalelerde görev yapan birimlerin Mardinde bulunamayacağı kanaati hasıl olmaktadır.

¹³¹ MİROĞLU, a.g.e., s. 29.

¹³² Feridun M. EMECEN, XVI. Asırda Manisa Kazası, Ankara 1989, s. 56.

¹³³ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 50.

¹³⁴ MİROĞLU, a.g.e., s. 32.

¹³⁵ EMECEN, a.g.e., s. 44.

i) – Diğerleri (Kale Mehterleri, Kizirler)

Yukarıda sayılanların dışında şehir yönetimi ile ilgili görevli olmasalar da yöneticilerce görevlendirilen bazı gruplar vardır ki onlar da mehterler, ordu bazarcılar ve kizirlerdir.

- Kale Mehterleri

Bunların miktarları belli olmamakla beraber “*şehirde vâki’ olan düğünlerde şenlik ettikleri*” bunun karşılığında “*her gün çukur kapuda üç nevbet çalma*” vazifeleri olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen bunların maaşları olmayıp düğünlerde davul ve zurna çalarak geçimlerini sağlamış olmalıdır.

Mardin’de yukarıdaki görevlilere ek olarak ordu bazarcı adı verilen görevliler de bulunmaktadır. Bunlar muhtemelen sefer zamanında ordunun ihtiyaçlarını gidermekle görevli olan kimselerdir.

- Kizir

Köy muhtarının kahyası yerindeki yanaşmaya verilen addır. Hükümetle halk arasında vasıta olan küçük bir memur olup muhtarın eski adıdır¹³⁶.

3 –ADLİ GÖREVLİLER

Kadınların veya naiblerin bizzat kaza işleriyle meşgul buldukları, yani eski bir tabirle icra-yı ahkam-ı şer’iye eyledikleri resmi dairelere (adalet daireleri) şer’iye mahkemeleri denilmektedir¹³⁷.

İslâm’ın ilk zamanlarından itibaren yargı işini yürüten kadılar, adaletin icrasında mekan farkı gözetmemişlerdir. Ancak kadı, İslâm cemaatinin hakimi olduğundan davayı camilerde görmekteydi. Buna rağmen mahkemenin camide kurulması gibi kesin bir kural bulunmamaktadır. Teori ve pratikte esas prensip, Müslümanların kolayca ulaşabilecekleri bir yerde mahkeme kurulmasıdır¹³⁸.

Osmanlı kentlerinde anıtsal bir mahkeme binası yoktu¹³⁹. Genellikle kadı, kendisi için büyükçe bir konak kiralamakta, bu konağın bir bölümünü ailesi için

¹³⁶ PAKALIN, a.g.e., C. II, s. 285.

¹³⁷ Halit ONGAN, Ankara’nın Bir Numaralı Şer’iye Sicili, Ankara 1958, s. XX vd.

¹³⁸ Halil İNALCIK, “Mahkeme”, İA, C. VIII, s. 150.

¹³⁹ İlber ORTAYLI, Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı, Ankara 1994, s. 50.

kullanırken, bir bölümünü de mahkeme olarak kullanmaktaydı¹⁴⁰. Ancak bu durumlarda bu bina hususi mesken özelliğini kaybederdi¹⁴¹. Bazen de kentin en büyük camisinin içinde yahut yanında bir yer mahkeme binası olarak kullanılırdı¹⁴². XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren resmi mahkeme binalarının kurulmaya başladığı görülmektedir¹⁴³.

Resmi mahkeme binalarının ortaya çıkışının kentsel modernleşmenin sonucu olduğu ve İstanbul, Ankara gibi merkezlerde mahkeme binalarının XIX. yüzyılın ortalarında resmileştiği göz önüne alınır, Mardin’de de mahkeme binasının bu dönemde resmileşmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

İncelemiş olduğumuz XIX. yüzyılın sonuna ait bilgileri içeren bu defterden Mardin mahkemesinin yerini tespit etmek mümkün olmamıştır.

Kadı, naib, kâtip, mukayyid, mahkeme imamları, fetih-han, muhızır gibi vazifelilerin yanı sıra şuhudü’l-hal denilen ve sayıları azalıp çoğalabilen, gerektiğinde bilgilerine müracaat edilen kişiler de mahkemede görev yapmaktaydılar¹⁴⁴.

a) - Kadı

Zayıfların haklarını aramak için aralarındaki akıllı ve nüfuzlu diğer bir kimseye başvurmak ihtiyacı duydukları düşünülürse hak, adalet, dava ve kaza meselelerinin insanlık tarihi ile yaşıt olduğunu kabul etmek icabeder¹⁴⁵.

Halkın dava ve düşmanlıklarını hal ve fasletmek keyfiyetine hukuk dilinde “kaza” denir. Kazi (kadı) ise “Toplum arasında olan dava ve çekişmeleri şer’i hükümlere göre halleden zattır”¹⁴⁶.

Kadı tayini, XIV. ve XV. yüzyıllarda Divan-ı Hümayun toplantılarında Rumeli ve Anadolu kadıaskerlerinin arzı ve padişahın onayıyla olurdu. Bu şekil Fatih devrinden itibaren, özellikle divan toplantılarının vezir-i azamın başkanlığında toplanmaya başlanmasından sonra değişmiş ve kadı, kadıaskerlerin teklifiyle vezir-i azam tarafından tayin edilmeye başlanmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren ise, mevleviyet denilen kadılıklar, şeyhülislamlığın önem kazanmasından sonra, onların teklifi üzerine vezir-i azam tarafından yapılmıştır¹⁴⁷.

¹⁴⁰ ÖZDEMİR, a.g.e., s. 46.

¹⁴¹ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 50.

¹⁴² Mustafa AKDAĞ, Türkiye’nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1453-1559, İstanbul 1995, C. II, s. 69.

¹⁴³ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 51.

¹⁴⁴ AKDAĞ, a.g.e., s. 102.

¹⁴⁵ ONGAN, a.g.e., s. XX vd.

¹⁴⁶ Ebul’ulâ MARDİN, “Kadı”, İA, İstanbul. 1977, C. VI, s. 42 vd.

¹⁴⁷ Yusuf HALAÇOĞLU, XIV ve XVII Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Ankara 1998, s. 126-127.

Padişah yargı yetkisini kadılar vasıtasıyla kullanırdı. Doğrudan padişah fermanıyla atanan kadıların özlük işlerini, kadıaskerler yürütürdü. Fakat kadı, padişah yani devlet adına hüküm verirdi¹⁴⁸.

Mahalli halk ile yakınlaşmamaları için olsa gerek, kadıların tayin süreleri ve görevleri kısa tutulmuştur. Mevleviyet payesini haiz büyük kadılar genellikle bir sene, kaza kadıları ise 20 ay süreyle tayin edilirdi¹⁴⁹. Kadılık müddeti devirlere göre on sekiz aydan üç seneye kadar değişmiştir. Sürelerini dolduran kadılar ma'zul olarak bir üst dereceye yükselmek için sıra beklerlerdi. Bu müddet zarfında İstanbul'a gelirler ve kadıasker dairesine devam edip tecrübe kazanır ve sırası gelince derecesine uygun kadılığa tayin olunurlardı. Şayet bir kadılığa birden fazla aday çıkarsa imtihan yapılır ve en ehil olanı tercih edilirdi¹⁵⁰.

Kadıların görev süreleri kanunnameler kadar uygulamada da kesinlik kazanmış bir husus değildir¹⁵¹.

Kadı, kazanın en büyük ve en önemli amiri idi. Yargı görevinin dışında; mülki, beledi, askeri, mali ve noterlik konularında da geniş yetkilere sahipti. Kadının görev yeri büyüdükçe gelirleri de artardı¹⁵².

Verilen borçlar, borç verilen kişiye mahkemede tasdik ettirilerek kayıt altına alınmaktadır. Bu durumda mahkeme bir nevi noterlik vazifesi görmektedir.

Kadılık, İslam hukuk tarihinin merkezinde yer alan bir memuriyettir. Osmanlı Devleti'nde ise kadı, genişleyen görevleriyle Osmanlı'nın son dönemine kadar en önemli mülki amir ve yargıçtır. Toplumlar yargı erkini ve görevini bir makama devretmek zorundadırlar ve bu makam devamlılık, ayrıcalık, muafiyet ve otorite ile donatılmalıdır¹⁵³.

Şer'i mahkemeler sadece Müslümanların davalarına bakmamakta aynı zamanda gayrimüslimler arasındaki anlaşmazlıkları da çözebilmektedir. Gayrimüslimlerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar şer'i mahkemelere intikal ettiğinde bu davalar da muhtemelen İslami hükümlere göre çözülmektedir¹⁵⁴. 208 nolu Mardin Şer'iyeye Sicil Defterinin ait

¹⁴⁸ Mehmet Ali ÜNAL, Osmanlı Müesseseleri Tarihi, Isparta 1997, s. 106.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara 1984, s. 94.

¹⁵⁰ HALAÇOĞLU, a.g.e., s. 127.

¹⁵¹ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 16.

¹⁵² ÜNAL, a.g.e., s. 106.

¹⁵³ ORTAYLI, Osmanlı Kadısı..., s. 7.

¹⁵⁴ M.Ş.S. 208, s. 82, 83,84.

olduğu yıllarda Mardindeki Şer'i Mahkemede görevli olan kişiler ise şunlardır : Başkatib Kasım Efendi, Refiki Mahmud Efendi, Mukayyid Abdurrahman Efendi¹⁵⁵.

b) - Naib

Osmanlıda kadı sınıfından olan, ama öncelikle bir vilayet kadısının yanında bir yardımcı olarak görevlendirilen kadıya naib denir. Naib vekil demektir; daha uygun anlamıyla kadı vekili veya kadı yardımcısı demektir. Kadı'nın merkezi hükümet tarafından belirlenmiş sayıda, belli süre veya belli iş için görevlendirdiği yardımcısıdır.

Naibler mahkemelerde kadılar namına muhtelif hizmetler görürlerdi. Naibin bir veya birden fazla olması kadı'nın tayin edildiği kazanın büyük veya küçük olmasına, muamelatının geniş olup olmamasına bağlı idi. Kaza, sancak ve eyalet kadı'larının sayıları ona göre belirlenirdi¹⁵⁶.

Uzak bir yere atanan kadı, atandığı yere gitmeyip kendisine yardımcı olarak seçtiği kişiyi de oraya gönderebilirdi¹⁵⁷. Naib, kadı tarafından tayin, teftiş ve azledilir¹⁵⁸.

Mahkemede değil de olay yerinde çözümlenmesi zorunlu olan veya araştırma, keşif gibi işleri gerektiren hallerde, kadı mahkemeden her zaman ayrılamayacağına göre, kendi adına bu işleri yapmak için kendisi tarafından tayin olunan yardımcıları bulunmaktadır¹⁵⁹.

Mardin mahkemesinde naiblik yapan kimselerin isimleri aşağıda verilmiştir;

'11 Muharrem 1315/2 Haziran 1897 tarihli belgede el-Seyyid Muhammed Rağib Efendi'¹⁶⁰, '17 Şevval 1313/1 Nisan 1896 tarihli belgede Osmân Nuri Efendi'¹⁶¹, 17 Rebiü'l-âhir 1314/25 Eylül 1896 tarihli belgede Hâcı Hüseyin Hilmi Efendi¹⁶², 3 Safer 1314/14 Temmuz 1896 tarihli belgede Hâcı Hasib Efendi¹⁶³, 21 Muharrem 1315/22 Haziran 1897 tarihli belgede el-Seyyid İsmâ'il Efendi¹⁶⁴, 4 safer 1315/5 temmuz 1897 tarihli belgede Hüseyin Rüşdi Efendi¹⁶⁵, 17 Rebiü'l-âhir 1314/25 Eylül 1896 tarihli belgede Hâcı Hasan Hilmi Efendi¹⁶⁶, 15 Rebiü'l-âhir 1314/23 Eylül 1896 tarihli belgede

¹⁵⁵ Diyarbakır Salnâmeleri, s. 63.

¹⁵⁶ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 117.

¹⁵⁷ Hasan Tahsin FENDOĞLU, Türk Hukuk Tarihi, İstanbul 2000, s. 406.

¹⁵⁸ ORTAYLI, Osmanlı Kadısı..., s. 63.

¹⁵⁹ FENDOĞLU, a.g.e., s. 407.

¹⁶⁰ M.Ş.S. 208, s. 8.

¹⁶¹ M.Ş.S. 208, s. 23.

¹⁶² M.Ş.S. 208, s. 91.

¹⁶³ M.Ş.S. 208, s. 42.

¹⁶⁴ M.Ş.S. 208, s..60

¹⁶⁵ M.Ş.S. 208, s. 65.

¹⁶⁶ M.Ş.S. 208, s. 91.

Kâmil Efendi¹⁶⁷, 11 Rebiü'l-âhir 1315/19 Eylül 1896 tarihli belgede Yûsuf Sıdkı Efendi¹⁶⁸

Yukarıda adı geçen naiblerin isimleri belgelerde birer kere geçmektedir.

c) - Şuhudü'l-hal

Şuhudü'l-hal, halin şahitleri anlamına gelir. Bu kurumun günümüzde tam bir karşılığı olmamakla beraber, biraz “jüri” kavramını çağrıştırmaktadır¹⁶⁹. Osmanlı mahkemesinde verilen hükümlere şahit olarak imza atmak veya bazı konularda bilirkişilik yapmak, genellikle değişik kişilerce yapılıyordu. Bu görevi yapanların hepsine şuhudü'l-hal denir¹⁷⁰.

Şuhudü'l-hal, kazanın ileri gelenleri arasından, kadıya müdahale edemeyen, ama kadı üzerinde dolaylı etkisi olan kimselerdir. Bu kişiler olayın değil, yargılamanın tanığı oldukları ortadadır¹⁷¹.

Şuhudü'l-hal denilen ve sayıları azalıp çoğalabilen, gerektiğinde bilgilerine müracaat edilen kişiler de mahkeme meclisinde hazır bulunurlardı¹⁷². Zaman zaman eski kadılar, kazaskerler, ileri gelen hukukçular da bu grubun içerisinde yer almış olup, her şehirde sayıları 5-6 veya daha fazla olabilmektedir¹⁷³. Şuhudü'l-hal'i yargı bağımsızlığını zedeleyen bir kurum olarak göstermek mümkün değildir. İlk dönemlerde bir nevi hakim stajyerliği görevini görmüş; bunlar için kadıda aranan şartlar aranmıştır.

(Şahitlik) Şuhudü'l-hal kurumu, yargılama hukukundaki jüriden farklı bir sistem olup, elemanları vasıflı olduklarından kadı, müşavir olarak da onlardan yararlanıyordu. Sistematik temyiz olmadıği ülkede, tarafların birinin mesleğinden olanların iştirak ettiğide bilinen bu sistemin çok iyi bir denetim ifa ettiğide açıktır. Şuhudü'l-hal ile yargının denetimi sağlandığı gibi, yargı bağımsızlığının gözetimi de sağlanmıştır. Kadıya gelebilecek baskıların kamuoyu tarafından bilinmesi ve önlenmesinde şuhud (şahitlik) önemli bir müessesedir. Yargı bağımsızlığının sağlanmasında kadı, kamuoyu tarafından tek başına bırakılmadığı takdirde, adaletin daha iyi sağlanabileceği düşünülebilir¹⁷⁴.

İncelediğimiz defterde adı geçen şühûdlar şunlardır:

¹⁶⁷ M.Ş.S. 208, s. 93.

¹⁶⁸ M.Ş.S. 208, s. 93.

¹⁶⁹ Nasi ASLAN, İslam Yargılama Hukukunda “Şuhûdü'l-Hal” Jüri Osmanlı Devri Uygulaması, İstanbul 1999, s. 17.

¹⁷⁰ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 63.

¹⁷¹ FENDOĞLU, a.g.e., s. 408.

¹⁷² AKDAĞ, a.g.e., C. II, s. 102.

¹⁷³ FENDOĞLU, a.g.e., s. 408.

¹⁷⁴ FENDOĞLU, a.g.e., s. 408,409.

“11 Safer 1315/12 Temmuz 1897 tarihli belgede Muhzırbaşı Abdulkadir ve Muhzır Nu'man¹⁷⁵”, “14 Safer 1315/15 Temmuz 1897 tarihli belgede Muhzır Nu'man ile Muhzır Sılı¹⁷⁶”, “7 Rebiü'l-evvel 1315/6 Ağustos 1897 tarihli belgede İbrahim Çavuş¹⁷⁷”

Yukarıda adı geçen kişilerin isimleri belgelerde birer, Muhzır Nu'man'ın ise iki kere geçmektedir.

d) - Kâtib

Mahkemenin içinde ve kadının yanında görevli en önemli memur kâtiptir. Dava kaydı, şahidin ifadesini kaydetmek onun görevidir. Sicillerin saklanması ve düzgün tutulmasından sorumludur¹⁷⁸. Naiblerden sonra gelen ikinci otorite olan baş kâtipler bir mahkemede bütün kâtiplerinin başı durumundaydılar.

Katipler görevde buldukları mahkemelerde yapılan duruşmaları saati saatine sicillere kaydetmenin yanı sıra, naiblerin verdikleri hüccet gibi yazıları sicillere kaydederlerdi¹⁷⁹. Osmanlı adliye örgütünde mahkeme ile ilgili yazışmaları yürütmek, merkezden gelen fermanları, iltizam beratlarını kaydetmek, vakfiye, hüccet gibi belgeleri düzenleyip saklamak katiplerin görevidir. Bu görevin suistimali Osmanlı bürokrasisinin çöküntü zamanlarında en çok baş ağrıtan bir konu olmuştur¹⁸⁰.

İncelenen dönemde Mardin mahkemesinde kâtib olarak görev yapanlar şunlardır ;

2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897) ve 2 Zi-l-hicce 314 / (4 Mayıs 1897) tarihli belgelerde birer kez Fetva Kâtibi Halîl Efendi ibn-i Seyyid İbrâhim¹⁸¹, 9 Safer 315 / (10 Temmuz 1897) tarihli belgede bir kez Başkâtib Kâsım Efendi ibn-i el-Hâc Mustafa¹⁸², 15 Rebiü'l-âhir 314 / (23 Eylül 1896) tarihli belgede bir kez Başkâtib Davud Rağib Efendi Mehmuş(?) Mahmûd Efendi bin Hâcî Dervîş¹⁸³

¹⁷⁵ M.Ş.S. 208, s. 17.

¹⁷⁶ M.Ş.S. 208, s. 39.

¹⁷⁷ M.Ş.S. 208, s. 86.

¹⁷⁸ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 63.

¹⁷⁹ YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 233.

¹⁸⁰ ORTAYLI, Hukuk ve idare..., s. 63.

¹⁸¹ M.Ş.S. 208, s. 37.

¹⁸² M.Ş.S. 208, s. 56.

¹⁸³ M.Ş.S. 208, s. 93.

e) - Muhzır

Davacılar ile davalıları mahkemeye çağırın, memurdur. Muhzır, Arapça ihzar edici, huzura getiren demektir¹⁸⁴. Muhzır, mahkemenin adli polis fonksiyonuyla yükümlü memurudur¹⁸⁵. Adli polisin reisi durumundaki kişilere de muhzırbaşı adı verilir¹⁸⁶. Alacak-verecek, katl, hırsızlık vs. gibi davalarda davalı ve davacıyı mahkemeye celb ederdi. Bu görev (ihzariye) padişahça bir muhzırbaşına verilir, o da bu görevi çeşitli yerlerde seçtiği muhzırlara devrederdi. Bu görev, taşradaki kapıkullarına tımar olarak da verilmiştir. Çünkü tahsil edilen alacakların % 2'si muhzırın idi. Yani muhzırlık, mukataa veya havale suretinde verilen bir memuriyet idi¹⁸⁷.

Mardin mahkemesinde muhzırlık yapan kimselerin isimleri aşağıda verilmiştir;

9 Muharrem 315 / (10 Haziran 1897) tarihli belgede Muhzırbaşı 'Abdulkâdir bin Hasan ile Muhammed Said bin Molla Kâsım¹⁸⁸, 11 Safer 1315/12 Temmuz 1897 tarihli belgede Muhzırbaşı 'Abdulkadir ile Nu'mân¹⁸⁹, 14 Safer 1315/15 Temmuz 1897 tarihli belgede Nu'man ile Sılı¹⁹⁰, 5 Safer 315 / (6 Temmuz 1897) tarihli belgede Muhammed Said bin Molla Kâsım (Asbahi) ile Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-Mütevelli¹⁹¹. Bunların aynı zamanda mı farklı zamanda mı muhzırlık görevini yaptıklarını belgelerden anlayabilmekteyiz. Aynı zamanda birden fazla kişinin muhzır olabildiklerini aynı belgeye iki muhzırın şahid gösterilmesinden¹⁹² anlamaktayız.

Ayrıca Muhammed Said bin Molla Kâsım'ın ismi üç kez, Nu'mân bin Seyyid Mahmûd el-Mütevelli'nin ismi üç kez ve diğer isimler belgelerde birer kez geçmektedir.

f) - Kassâm

Vefat etmiş olan bir kimsenin terekesini varisleri arasında taksim eden şer'i memura kassâm denir. İncelediğimiz defterde kassâm olarak görev yapan kişiler hakkında herhangi bir kayıt olmamakla birlikte, bu kişilerin tuttuğu kassâm defterleri sıklıkla geçmektedir. Her kadılıkta müstakil bir kassâm defteri¹⁹³ bulunurdu. Vefat eden şahsın terekesi kassâmın huzurunda kalem kalem bu deftere yazıldıktan sonra ehl-i hibre (bilir kişi) marifetiyle ya her birinin kıymeti takdir olunup altlarına yazıldıktan sonra,

¹⁸⁴ PAKALIN, a.g.e., C. II, s. 572.

¹⁸⁵ ORTAYLI, Osmanlı Kadısı..., s. 64.

¹⁸⁶ YILMAZÇELİK, a.g.e., s. 233.

¹⁸⁷ ORTAYLI, Osmanlı Kadısı..., s. 64.

¹⁸⁸ M.Ş.S. 208, s. 84.

¹⁸⁹ M.Ş.S. 208, s. 17.

¹⁹⁰ M.Ş.S. 208, s. 39.

¹⁹¹ M.Ş.S. 208, s. 2,39,56.

¹⁹² M.Ş.S. 208, s. 17.

¹⁹³ M.Ş.S. 208, s. 8,9,10,20,21,22,27,78,85.

zevcin veya zevcenin ve diğ er varislerin hisselerine isabet eden miktar tespit olunup, kassâmın alacağı para, müteveffanın techiz ve tekfin ve ıskat masrafları tereke yekûnundan düşüldükten sonra geri kalan miktar ne tutarsa kanunlara göre varislere verilirdi¹⁹⁴.

g) – Diğ er adli Görevliler

Subaşı, asesbaşı, mukayyid¹⁹⁵, mahkeme imamı, kethüda ve fetih-han gibi görevliler de adaletin sağlanması amacıyla gerek mahkeme içerisinde ve gerekse mahkeme dışarısında kadıya yardımcı olmaktadır.

SOSYAL HAYAT

1-GÜNLÜK HAYAT

a) - Evler

İnsanların ister güvenlik, ister başka sebeplerle olsun birbirlerine yakın olma düşüncesinde oldukları ve bu sebeple de evlerini birbirine çok yakın inşa ettikleri anlaşılmaktadır. Evlerini birbirine yakın inşa etmekle birlikte aile mahremiyetini de göz ardı etmedikleri, bu durumu, evlerin bakış yönü birbirini görmeyecek, evler birbirinden yüksek olmayacak, avlu duvarları yüksek olacak ve avlu kapıları ayrı yönlerde bulunacak şekilde kurarak telafi ettikleri görülmektedir. Evlerin inşasında dinî ve içtimaî anlayışın, ekonomik durum ve uğraşının, coğrafya ve iklimin, bölgenin malzeme kaynağının, beşerî ihtiyaçların, zevklerin, ihtiyar, kadın, çocuklar ve bunların sayılarının dikkate alındığı gözlenmektedir. Dinî ve içtimaî açıdan mahremiyetin korunması düşüncesiyle evlerin genellikle birbirinden yüksek olmamasına ve mutlaka yüksek duvarlı bir avlusunun bulunmasına azamî dikkat edilmiştir¹⁹⁶.

İnsanların maddi gücü; ev inşaatında kullanılacak malzemenin cinsi (kerpiç, tuğla, ahşap veya taş), evin tek veya iki katlı, oda sayısının az veya çok olması gibi özellikler üzerinde büyük etkiye sahiptir.

Coğrafya ve iklim, insanların bütün faaliyetleri üzerinde olduğu gibi evlerin inşasında da büyük etkiye sahiptir. Mardin şehrinin bulunduğu bölge yazın sıcak, kışın soğuk olduğundan evlerin duvarları kalın olmakta, böylelikle kışın içerideki sıcak dışarı

¹⁹⁴ UZUNÇARŞILI, a.g.e, s. 121,124.

¹⁹⁵ M.Ş.S. 208, s. 84.,30 Muharrem 315 / (1 Temmuz 1897) tarihli belge

¹⁹⁶ KANKAL, Kastamonu ..., s. 255.

çıkılmakta, dışarının soğuşu da içeriyi fazla etkilemektedir. Bu düşünce paralelinde pencereler de küçük yapılmaktadır.

Mardin sıcak iklimde bulunması nedeniyle evlerinin çatısı topraktan damlardı. Böylelikle sıcaklığın ve soğuşun içeriye geçmesi önlediği gibi özellikle yaz gecelerinde yatmak ve evin ihtiyacı olan kışlıkların hazırlanması için damdan yararlanılabilmektedir.

Mülk alım-satımında evin yeni veya eski, çatılı-dam, avlulu, bahçeli, kuyulu, ağaçlı, tek veya iki katlı, tek odalı-çok odalı, kiler, mutfak, ahır, samanlık, haremlik ve selamlık kısımlarına sahip olup olmaması evin fiyatına etki ettiği gibi, yine evin bulunduğu mahallenin şehir içindeki konumu da bu mülk satışlarında etkiliydi. Meselâ ticarî ve sınaî faaliyetlerin olduğu yere yakın evler ile şehrin dış kısmında yer alan evlerin fiyatları aynı değildi. Evin inşasında kullanılan kerpiç, tuğla ve taş gibi malzeme de evin fiyatına tesir ediyordu. Veraset davaları üzerine yapılan ev satışları çoğu zaman düşük fiyatlı olabilmekteydi. Gayr-ı ahlâkî davranış içinde olanların evleri de, çok düşük bir ücrete satılmaktaydı. Evin, ana, baba, kardeş, akrabaya satışında da fiyatlar düşebilmekte idi¹⁹⁷.

Defterde ev satışlarıyla ilgili hemen hemen hiç kayıt olmamakla beraber bir belgede Şehidiye mahallesindeki bir evin takriben fiyatı 3000¹⁹⁸ semeni olduğu ifade edilmiştir.

b) – Ev eşyası : Kullanılan mutfak eşyaları , tepsi, fincan, tava, ibrik, abdest ibriği, sağır çamaşır kazanı, büyük kazan, teşt, kuşhâne, lengeri, leğen, tas, kırtık ocağı, buğda tiyeki, burgu tiyeki, serir, gümüş şerbet takımıdır. Yatak odasında kullanılan eşyalar , yastık, yorgan, yatak döşegidir. Ayrıca evin içinde kullanılan sergilerde vardı. XIX. yüzyılda Mardin evleri sade olmasına rağmen, göze hitap eden bir yapıya da sahiptir. Evin içerisinde ev halkını ve misafirleri kışın soğuktan koruyan ve rahat ve konforlu yaşamalarını sağlayan döşemeler kullanılmaktaydı. İncelediğimiz defterde geçen ve XIX. yüzyılda Mardin’de kullanılan döşeme eşyaları arasında, halı, hasır, kilim ve minder bulunmaktadır.¹⁹⁹

c) – Giyim-Kuşam (Süs, ziynet de dahil) : İncelediğimiz deftere göre kullanılan süs eşyaları, altın küpe, gümüş fincan takımı, gümüş kaşık, gümüş iğne, gümüş tabak, gümüş küpe, gümüş saat, gümüş sigara tabağı, gümüş bilezik, gümüş kutu, gümüş

¹⁹⁷ KANKAL, Kastamonu ..., s. 231,232.

¹⁹⁸ M.Ş.S. 208, s. 37.

¹⁹⁹ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 18, 22 Muharrem 315 / (23 Haziran 1897) tarihli belge.

kase, Mecîdi altunu, ‘Osmâni altunu, Gazi altunu, Mahmûdiye altunu olarak sayılabilir.²⁰⁰ Çalıştığımız defterde giyim- kuşam ile ilgili bilgiler mevcut değildir.

2 – AİLE HAYATI

Sağlıklı bir aile hayatına sahip bireylerden oluşan bir toplum güçlü olur. Bunun için devletler hayatîyetlerini devam ettirebilmek amacıyla sağlıklı aile düzeninin kurulması ve kurulan bu düzenin devam etmesi hususunda çok mühim tedbirler almışlar ve bu düzeni ihlal edenlere bazı cezai müeyyideler uygulamışlardır. Sağlıklı aile, bütün milletlerin ve devletlerin üzerinde hassasiyetle durdukları bir müessesedir.

Osmanlılarda da toplum hayatını düzenleyen bir takım kurallar bulunmaktaydı. Bunlardan biri de ölen bir kişinin arkasında kalan yetim çocuklarına sahip çıkabilecek bir vâsi tayin etme kuralıydı. Vâsi, ölen kişinin geride kalan çocuklarının haklarını koruyan, onların mağdur olmaması için haklarını gözeten, bir kişi idi.

Yetim çocukların annesi sağ olduğu halde, annelerinin yerine genellikle çocukların amcaları veya amcası oğlu vâsi tayin edilebilmektedir. Vâsi, çocukların malları üzerinde tasarruf hakkına da sahiptir. Vâsi, çocukların menfaatini düşünerek çocukların paralarını borç verebiliyordu. Çocuklar ergenlik çağına geldiklerinde ise vâsinin çocuklar üzerinde olan vesayeti kalkıyor ve çocuklar kendi malları üzerinde tasarruf ve söz sahibi oluyorlardı. Bundan sonra vâsisi de çocukların kalan mallarını talep edebiliyordu.

Gayrimüslimlerdeki veraset sistemi Müslümanlardaki veraset sistemine benzemektedir. Erkek çocukları bulunmayan bir kadının kocası öldüğünde, ölen kişinin mirası sadece karısına kalmamakta, kardeşlerine, kardeşlerinin çocuklarına da bu mirastan pay düşmektedir. Aynı şekilde İslam hukukunda geçerli olan ölen kişiden ebeveynine geçen 1/6 hisse kuralı gayrimüslimlerde de geçerlidir. Böylece Müslümanlarda geçerli olan, ölen kişinin çocuklarına intikal eden mirasın kimlere ne miktarda bölüştürüleceğine ilişkin hükmünün Mardin’deki gayrimüslimler arasında da geçerli olduğunu görüyoruz. İncelediğimiz defterde gayrimüslimlerde miras paylaşımı ile ilgili olarak 4 tane davanın mahkemede çözüme kavuşturulduğunu anlıyoruz.²⁰¹

²⁰⁰ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 12,39,40,51,52,53,54,55.

²⁰¹ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 7,8,9,10,45,48,85,86. (11 Muharrem 1315)/ (12 Haziran 1897)- 10 Safer 315 / (11 Temmuz 1897)- 15 Safer 315 / (16 Temmuz 1897) -15 Rebiulevvel 315 / (14 Ağustos 1897) tarihli belgeler

a) - Sözenme (namzed)

Mardin’de, XIX. yüzyılda “*namzed*” adı verilen ve bugünkü manada sözenme veya söz kesme uygulamasının olduğu anlaşılmaktadır. Eğer çocuklar bülüğa ermemişse onların yerine ebeveyn karar verebilmektedir.

Çocuklar bülüğa ermişlerse onların rızası alındıktan sonra nişan hadisesi gerçekleşmektedir. Nişan yapılırken belirli bir meblağın kız tarafına verilmesi söz konusu olduğu gibi nikâhtan önce verilmesi gereken mehr-i muaccel’in de nişan sırasında kız tarafına verilebildiği anlaşılmaktadır. Ancak nişanın bozulması durumunda verilen paranın tekrar geri alındığı görülmektedir. Görüldüğü üzere daha sözenme aşamasında bir miktar para ve mal verilebildiği gibi nişandan kızın veya erkek tarafının vazgeçtiğine de şahit olunmaktadır.

İncelediğimiz defterde Mardin’de sözenme konusunda herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

b) – Evlenme (Nikâh)

İslâm hukukunda nikâh esas itibariyle tarafların ve şahitlerin iştirakiyle akdedilen medenî bir akittir. Nikahın muteber olabilmesi için resmî bir memurun veya din adamının huzurunda yapılması şart değildir. Ancak nikâhın önemi ve cemiyet hayatında oynadığı rol dolayısıyla, oldukça erken devirlerden itibaren bu akdin, gelişi güzel değil de, onun hukukî yönünü bilen ve bir evliliğin sahih olup olamayacağını kontrol eden bir meslek adamının huzurunda yapılmasına önem verilmiştir. Bu kişi bazen bir kadı veya naibi, bazen münhasıran bu işlere bakan bir noter, bazen de kadı kontrolünde bir din adamı olmuştur²⁰².

Osmanlı Devleti’nde nikâh akdi ile kadıların görevlendirildiği ve bu akitlerin belirli bir bölümünün mahkemelerde kıyıldığı bildirilmektedir²⁰³. Çeşitli sebeplerle mahkemeye başvuramayanların nikâhının ise kadı tarafından değil, fakat yine de kadı’nın kontrolünde kıyıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemede kadı tarafından kıyılmayan nikâhlar, umumiyetle bir din adamı, çoğu kere mahallenin imamı tarafından kıyılmaktadır. Ancak imamlar her istediklerinde nikâh kıyamamakta mahkemeden nikâh için gerekli izinnâmeyi alarak nikâhı akdetmektedirler. Bütün bu uygulamaların ileride çıkabilecek olan anlaşmazlıkları önceden bertaraf etmek veya nikâha mani şartların olup olmadığını tespit etmeye yönelik bir uygulama olduğu belirtilmekte, kadı tarafından kıyılmayan

²⁰² Mehmet Âkif AYDIN, “Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri”, Osmanlı Araştırmaları, III (1982), s. 1.

²⁰³ UZUNÇARŞILI, İlimiye Teşkilatı, s. 85-86.

nikâhlarda da devlet kontrolünün kaybolmadığı ileri sürülmektedir²⁰⁴.

Evlenme veya sözlenme, kızın veya erkeğin birbirini görmesi şeklinde gerçekleşmeyebilirdi. Evlenme yaşına gelen veya daha küçükken evlendirilmek istenen çocukların anne ve babaları, kendilerinin beğendiği kişi ile çocuklarını nişanlayabiliyor veya evlendirebiliyorlardı. Yani anne ve babanın evlilik üzerinde büyük bir tesiri görülmektedir.

Nikâh ister imam karşısında isterse mahkemede kıyılabilen ve ileride çıkabilecek bir olumsuzluğu bertaraf etmek için şahitler huzurunda gerçekleşmektedir. Kadıların birer resmî nikâh memuru gibi hareket ettikleri, tarafların ikrarı ve şahitlerin tasdikini Şer'îye Sicillerine kaydettikleri, bu hadiseden ötürü taraflardan bir miktar ücret aldıkları bilinmektedir²⁰⁵.

Nikâhın kıyılması esnasında İslâm hukukundaki mehr müessesesi devreye girmektedir. İslâm hukukuna nazaran herhangi bir Müslim ile evlenen kadın, mehr namı ile bir mala müstahik olur, mal ile mübadelesi kabul olan bir menfaat de mehr olabilir. Nikâh esnasında mehr zikredilsin edilmesin veya nefy edilsin, yani: mehr olmamak üzere nikâh, akd olunsun herhalde mehr lazım gelir. Mehr, *mehr-i muaccel* ve *mehr-i müeccel* kısımlarına ayrılır²⁰⁶.

Mehr-i mu'accel (erken, ön mehr) daha nikâh esnasında kadına verilen mehrdir. Nişan sırasında, evlilikten önce veya nikâh sırasında verilen mehr-i mu'accel de evlenen kişilerin maddi gücüyle orantılı olabilmektedir.

Mehr-i mü'ccel (geç mehr) de ödemesi sonraya bırakılmış olan mehrdir. Mehr-i müeccelde şayet bir müddet tayin edilmemiş ise mehr, boşanma veya taraflardan birinin vefatı zamanına kadar mü'ccel addolunur. Mehr-i müeccelin verildiğine dair zevcenin rızası mahkemede sabit olmalıdır. Nitekim boşanma hâlinde Şer'îye Sicillerinde bu nevi kayıtlar çokça görülür²⁰⁷.

Mehrin belirli bir miktarı bulunmamaktadır. Ancak Hanefî mezhebine göre asgari mehr miktarı on dirhemdir.²⁰⁸ Şafîî mezhebinde ise mehrin belli bir miktarı ve sınırı yoktur. Her mal olabilen şey, az olsun çok olsun mehr olabilir. Satışta veya kiralamada

²⁰⁴ AYDIN, Nikâh Akitleri, s. 6.

²⁰⁵ Bu konuda bkz UZUNÇARŞILI, İlmiye Teşkilatı, s. 85-86.; AYDIN, "Nikâh Akitleri", s. 1-12.; Ömer Nasuhi BİLMEN, Hukuk-ı İslâmiye ve İstılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, Bilmen yayınevi, Tarihsiz, C. II, s. 115.

²⁰⁶ BİLMEN, a.g.e., s. 115.

²⁰⁷ KANKAL, Kastamonu ..., s. 272.

²⁰⁸ BİLMEN, a.g.e., s. 116.

ücret edebilen her şey mehr olabilir²⁰⁹. Yani, satılabilen, değeri olan her şey Şafiilerde mehr olarak kabul edilmektedir. İncelediğimiz defterde 3 tane nikah akdi ile ilgili kayıt mevcut olup, mehr-i mu'accel ile ilgili olarak o yıllarda mahkemeye yansımış 2 tane nikah akdinde şöyle geçmektedir : “...cebr ve ikrah vâki' olmaksızın bin guruş mehr-i mu'accel ve örf ve adetimiz üzere ikiyüz miskal vasat altunu tesmiyeleriyle nefis-i mezbûr Halef'e inkâh ve tezvic eylediğinde...”²¹⁰ , “...beynimizde şikak vukû'una binâen mehr-i mu'accelim olan yedi yüz guruş hakkımı zimmetinde ibrâ etmek ve nafaka-yı iddet-i muayyene-i ma'lûmem ve müekked süknâm kendi üzerime olmak üzere...”²¹¹

Ayrıca incelediğimiz defterde Derik kazasında berdel olayını anımsatan evlilik çeşidinin de olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Belgede bununla ilgili olarak şöyle geçmektedir : “... bir kitâ izinnâme mûcibince ben li-ebeveyn kız karındaşım gaibe ani'l-meclis Şirin bint-i el-mezbûr Şeyh Hasan, zevcem mezbûre Zeyneb'in li-ebeveyn er karındaşı gaib ani'l-meclis Muhammed bin el-mezbûr 'Abdurrahman ve mezbûr Muhammed'in li-ebeveyn kız karındaşı iş bu hazıra mezbûre Zeyneb her birimiz mehr-i tesmiye olmaksızın be târik-i istisna nikâh ve tezvic eylediğimde, ol dahi her birimizden tenekkûh ve tezevviic ve kabûl edüb...”²¹²

İncelenen defterden eş ve çocuk sayısını tespit etmek mümkün değildir. Belgelerden çıkarabildiğimiz kadarıyla Mardin'de tek kadınla evlilik oranı yüksektir. iki ve daha fazla kadınla evliliğe ise rastlanamamıştır.

Müslüman bir erkek gayrimüslim bir kadınla evlenebilir fakat Müslüman bir kadın gayrimüslim bir erkekle evlenemezdi.

Mardin'deki gayrimüslimler hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, evlenme konularında da Müslümanların bazı kurallarını benimsemişlerdir.

c) – Boşanma (Talak)

İslâm dininde boşanmalar hoş görünmemekle birlikte, hukuken kolay boşanma yolu seçilmiş ve tek taraflı bir işlemle evlilik birliğinin sona ermesine imkân tanınmıştır²¹³. Bu teoride böyle olmakla birlikte boşanma hakkını suistimal ettirmemek ve boşanmayı zorlaştırmak için de bazı tedbirler geliştirilmiştir.

Bu dönemde Mardinde birden fazla evliliğe sık rastlanmadığı, umumiyetle tek

²⁰⁹ PAKALIN, a.g.e., C. II, s. 443.

²¹⁰ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 39. 14 Safer 315/(15 Temmuz 1897) tarihli belge

²¹¹ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 72. 15 Rebiü'l-evvel 315 / (14 Ağustos 1897) tarihli belge

²¹² Bkz. M.Ş.S. 208, s. 60. 21 Muharrem 315 / (22 Haziran 1897) tarihli belge

²¹³ AYDIN, Türk Hukuk Tarihi, s. 295.

eşliliğin söz konusu olduğu ve fazla boşanma olayının da yaşanmadığı anlaşılmaktadır. İncelediğimiz defterde mahkemeye intikal eden bütün bu davalar arasında sadece bir ²¹⁴ boşanma hadisesine rastlamaktadır. Bu da evlilik kurumuna çok önem verildiği ve bu kurumun temellerinin sağlam atıldığı bir göstergesidir.

Kolay boşamayı engellemek için mehr-i müeccel miktarı yüksek tutulduğu gibi, hanımını üç defa (telak-ı selase) ile boşayan erkeğin, eşi bir başkasıyla evlenip boşanmadan veya eşi ölmeden onu tekrar nikâhlayamaması da bu tür tedbirler arasındadır. Bazı durumlar haricinde ve tarafların mahkemeye müracaatını gerektiren bir durum olmadığında boşanma olayını resmiyete bağlamak da zorunlu değildir. Resmiyetten kasıt, gidip mahkemede bu durumu kayda geçirmektir. Osmanlılarda evlilik kadı veya onun tayin ettiği imam huzurunda akdolunduğu gibi, boşanma hadisesinin de mahkemeye intikal ettirilmesine dikkat edilirdi. Boşanmalar kadı huzurunda gerçekleşip, bu durum sicillere kaydolunuyordu. Evlilik hadisesinde mahkeme huzurunda nikâhın kıyılmasından amaç, ileride çıkabilecek pürüzleri ortadan kaldırmak olduğu gibi; boşanmada da yine sonradan çıkabilecek anlaşmazlıkları başta bertaraf etmek düşüncesi hakim olmuştur²¹⁵.

Boşanma durumunda kadın tamamen çaresiz bir biçimde bırakılmamakta, mehri, nafakası ve sekene bahası verilip, iddeti bitinceye kadar da asgarî bir teminat içinde bulunmaktadır. Ondandır da başkası ile evlenme yolu açılmakta ve böylece ırzını, namusunu koruma ve geçimini temin etme hususunda başka bir erkek ile hayatını birleştirebilmektedir. Mehrini ve diğer alacaklarını talep etmeyen veya yarısını talep eden kadınların ise maddî durumlarının iyi ve iddetleri bitinceye kadar geçimlerini temin etmelerini sağlayabildikleri anlaşılmaktadır. Boşanmalarda erkek tek taraflı olarak evliliği bitirdiği gibi kadın ve erkeğin anlaşması ile de boşanma gerçekleşmektedir. Boşanma şahitler huzurunda ve mahkemede olabildiği gibi mahkemeye gitmeden de gerçekleşebilmektedir²¹⁶.

Kadının, boşandığı erkek üzerinde başta mehr-i mü'ecceli olmak üzere iddet nafakası, varsa yanında kalan küçük çocuklarının her birinin nafaka ve kisve bahası, hamile ise hamlinin nafakası, oturduğu yerin kira bedeli (*sekene baha*) gibi hakları bulunmaktadır. Kadın hamile ise iddeti doğumuna kadar; değilse yaklaşık üç ay kadar

²¹⁴ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 12,13,14,15,16.

²¹⁵ KANKAL, Kastamonu ..., s. 277.

²¹⁶ KANKAL, Kastamonu ..., s. 281,282.

sürmektedir ki, erkek bu zaman zarfında nafakasını temin etmek zorundadır²¹⁷.

Erkeğin tek taraflı boşaması, iki tarafın anlaşarak boşanmaları ve nihayet mahkeme kararıyla boşanma gibi çeşitli boşanma şekilleri bulunmaktadır.

Evlenmeden önce kararlaştırılan ve evlilik müddetince uyulması gereken şartlara, evlendikten sonra taraflardan birisi riayet etmezse bu da boşanma için bir sebep teşkil etmektedir. Vekalet yoluyla da boşanma hadisesi gerçekleşebilmektedir.

İncelenen defterde Mardinde dava konusu olan 1 boşanma olayı yer almaktadır. Mardin mahkeme kayıtlarında rastlanan başlıca boşanma sebepleri şunlardır: Şiddetli geçimsizlik ve eşe itaatsizlik.²¹⁸

d) - Kadının Toplumdaki Yeri

Osmanlılar döneminde kadınlar tamamen dört duvar arasına hapsolmemiş ve sosyal hayattan dışlanmamıştır. Aksine, kadının toplumda bir çok faaliyet içerisinde yer aldığını görmekteyiz.

Kadınların mahkemeye müracaat edebilmeleri herhalde daha çok şehir merkezlerinde oluyor, buna mukabil köylerde ise oran çok düşük kalıyor olmalıdır. Osmanlı kanunnameleri ve uygulamalarından da hatırlanacağı üzere tımar sahibi öldüğünde şayet oğlu yok ise kızı cebelü eşmek suretiyle babasının tımarını tasarruf edebilmektedir. Mülk edinme hakları olan kadınlar bu mülklerini satmak, hibe etmek ve vakfetmek hakkına da sahiptirler²¹⁹.

e) – Sahıs İsimleri ve Lâkaplar

Bir toplumu oluşturan bireylerin isimleri bir ölçüde o toplumun kültürünü ve inancını yansıtmaktadır. Her yörenin kendine has özellikleri, yaşam biçimleri isim verme üzerinde etkili olmuştur.

İsim verme de toplumsal katmanlar arasında bazı farklılıkların olduğu, başlangıçta şehirlerde umumiyetle Hz. Peygamber ve sahabenin isimlerine duyulan hürmet sonucunda yeni doğan çocuklara onların isimlerinin verildiği görülmektedir. Zamanla bu isimlerin kullanımı bütün topluma yayılmış daha sonraları Hz. Peygamber'in "Muhammed" ismi olan "Mehmed" şekline dönüşmüştür. Başlangıçta İslâm büyüklerine hürmeten konulan isimler zamanla dede-nine ve anne-babaya duyulan minnet hissini

²¹⁷ Boşanma konusunda geniş bilgi için bkz. AYDIN, Türk Hukuk Tarihi, (3. Baskı), İstanbul 1999.

²¹⁸ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 12,13,14,15,16.

²¹⁹ KANKAL, Kastamonu ..., s. 252.

ifade etmek için de konular olmuştur. Yani bir Mehmed ismi hem Hz. Peygamberi hatırlatıyor olmasından hem de özellikle erkeğin dede veya babasının ismi olduğundan çocuklara isim olarak verilir olmuştur. Ele alınan belgelerde görülmüştür ki, erkek ve kadın isimlerinde İslâm büyüklerinin ismi, her bölgenin kendine has isimleri veya o bölgede zamanla şöhret olmuş bir İslâm büyüğü ile toplumun önde gelen kimselerinin isimleri de çocuklara isim olarak verilmiştir. Yine bunların yanı sıra çocuğun doğduğu ay, gün ve gecelerin isim olarak verildiği de bilinmektedir. Receb, Şaban, Ramazan, Muharrem, Safer, Cuma, Kadir, Mevlüd, Bayram gibi isimler de toplumun genelinde kullanılan isimler arasındadır. Ayrıca doğan çocukların ölmesi ile yaşmalarının beklenmesi, erkek çocuk beklentisi, şansın kız çocuktan erkek çocuğa doğru dönmesi isteği, artık çocuk olmaması düşüncesi veya kaçınıcı çocuk olduğunu göstermesi için bazı isimler verilmiştir²²⁰.

Osmanlı literatüründe Müslümanlar için “*müteveffa, merhum, mezbur-mezkur, ibni-bin*” gibi tabirler kullanılırken, gayrimüslimler için “*mürd oldu, halik-helak oldu, mesfur, veled*” tabirleri kullanılırdı. Bu tabirlerden ölen veya ismi geçen kişinin Müslim veya gayrimüslim olduğu anlaşılırdı. Ancak Mardin’e ait 208 nolu Şer’iye Sicilinde geçen isimlerin bu kurallara riayet edilmeden yazıldığını ve gayrimüslimler için de “*müteveffa, mezkur, ibni-bin, bint-i*” gibi tabirlerin kullanıldığı görülüyor²²¹. Bu nedenle defterde ismi geçen kişinin Müslüman veya gayrimüslim olduğunu gösteren kesin çizgiler bulunmamaktadır. Bu durum belki de Mardin bölgesinde bulunan gayrimüslimlerin yüz yıllarca Müslüman halk ile beraber yaşamış olmaları ve birçok örf ve adetleri paylaşmalarının bir sonucudur.

Aşağıda XIX. yüzyılın son yıllarını kapsayan 208 nolu şer’iye defterinde geçen ve Mardinde kullanılan Müslüman erkek ve kadınların isimleri ile gayrimüslim erkek ve kadınların isimlerini bir tablo halinde hazırladık.

²²⁰ KANKAL, Kastamonu ..., s. 286.

²²¹ Bkz. M.Ş.S. 208, s..73,74. 23 Safer 315 / (24 Temmuz 1897) tarihli belge

Mardin’de Kullanılan Müslüman Erkek İsimleri

‘Abbas	Derbas	Mehmed	Vekil
‘Abdalo	Derê	Melul	Veli
‘Abdo	Dervîş	Melki	Yahya
‘Abdulahad	Efkan	Metto	Yakup
‘Abdulkaki	Emin	Mevlüt	Yasin
‘Abdul’aziz	Ensar	Mirza	Yunus
‘Abdulfettah	Esad	Mithat	Yûsuf
‘Abdulğafur	Eşref	Mu’ad	Zeyd
‘Abdulğani	Faik	Muhammed	Zevalo
‘Abdulhadi	Faris	Muharrem	Zülfi
‘Abdulhalim	Fatih	Muho	
‘Abdulhamid	Ferec	Mûsâ	
‘Abdulhay	Ferudun	Mustafa	
‘Abdulkadir	Fettah	Nasır	
‘Abdulkerim	Feyzullah	Necip	
‘Abdullah	Fikri	Nedim	
‘Abdullatif	Fuad	Nuri	
‘Abdulmecid	Fennih	Nureddin	
‘Abdulvahid	Hadi	Nu’mân	
‘Abdurrahman	Halef	‘Osmân	
‘Abdurrauf	Halid	‘Ömer	
‘Abdurrezzak	Halik	Rağıb	
‘Abdussamed	Hamdan	Ramazan	
‘Abid	Hamid	Râşid	
Ahmedşah	Hancer	Remo	
‘Ali	Hasan	Reşad	
‘Ali Çekro	Hassoki	Reşo	
‘Aliko	Hattab	Sadık	
‘Alo	Haydar	Sadun	
‘Amr	Hıdır	Salim	
‘Arif	Hızır	Sıdki	
‘Avni	Hüseyin	Sılo	
‘Azizo	Hüseyno	Subhi	
Barış	Hüsni	Süleyman	
Bedran	Hüsno	Şakir	
Bakendi	İbrâhim	Şalenik	
Bekir	‘İsâ	Şeyhi	
Bekiro	İshak	Şeyho	
Bektaş	İsmâ’il	Şeyhmus	
Bergus	Kâsım	Şemso	
Bero	Kenan	Şihab	
Cabir	Kirgo	Taha	
Celil	Mahmûd	Temo	
Cuma	Mansur	Tevfik	
Davud	Mecîd	Toto	

Mardin’de Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri

‘Adule	Hansa	Sultan
‘A’iße	Hasibe	Şensoliye
‘Aliye	Hasine	Vesile
‘Aynê	Hatice	Zeyneb
‘Azize	Hayriye	Ziyet
Bedriye	Hedo	Zeynı
Berdeze	Hüsniye	Zemzem
Dervîşe	Kâmile	Zıbo
Emine	Mahcemil	
Esmâ	Maya	
Fatı	Mes’ûde	
Fâtıma	Münire	
Fazile	Naime	
Fethiye	Nebule	
Fıncı	Neslê	
Firuze	Nesime	
Garimi	Nurê	
Halime	Pirozı	

Mardin’de Kullanılan Gayrımüslim Erkek İsimleri

‘Abdulahad	İlhâd	Nuûm
‘Abdulmesih	İlyas	Osi
‘Abdussamed	İskender	Osik
Anton	İşşu’	Ovê
Balsi	Kempor(?)	Sado
Boğos	Kermo	Said
Cebrel	Luli	Selim
Cebur	Lusik	Şemê
Cercis	Madik	Serkis(?)
Daknuş	Makdis	Şevko
Davud	Maksi	Toma
Der Ohennes	Melkon	Yahi
Habib	Melko	Yosaf
Hannâ	Mikail	
Hannuş	Mesih	

Mardin’de Kullanılan Gayrımüslim Kadın İsimleri

Aliye	Habo	Nazo
Enise	Hêlê	Nazliye
Ferco	Sofi	Nelkore
Ferur	Lusiyye	Nemcê

Fulı	Meryem	Verdi
Gurbet	Mülkiye	

İsimlerin yanı sıra onların yanında kullanılan bazı unvan ve lâkaplar da kişilerin hangi işle uğraştıklarını, meslekî durumlarını, hangi namla şöhret bulduklarını, maddî vaziyetlerini, toplumdaki yerlerini, hangi millet, hangi boy ve sülaleye mensup olduklarını ve saireyi yansıtmaktadır. Müslüman erkeklerde en çok kullanılan lakap “el-Hâc veya Hacı”dır. Bu durum toplumdaki bireylerin İslâm’ın kurallarına olan hassasiyetini ifade ettiği gibi aynı zamanda belirli bir maddî güce erişebildiklerini de göstermektedir. “Ağa” ve “Beg” unvanları Türk toplumu içindeki asaleti veya köklü bir aileye mensubiyeti ifade ettiği gibi, “Seyyid” de İslâm toplumundaki ayrıcalığı olan sınıfa yansıtmaktadır. “Çelebi”, okumuş, kültürlü, iyi huylu kimseler için kullanılan bir unvandır. “Beşe” lakapları da aslında “Paşa”dan bozma olduğu söylenmektedir. “Şeyh²²²”, “Halife” ve “Hafız²²³” da ifa edilen dinî görevleri hatırlatmaktadır. Erkeklerin zikredilenler dışında da bazı ünvan ve lakaplar kullandıkları görülmektedir. Kadınlar arasında ise daha çok ismin yanı sıra “Hatun²²⁴” ve “Kadun²²⁵” lafızları kullanılmıştır²²⁶. Yukarıdaki tablolar karşılaştırıldığında kadınlarda Aliye, erkeklerde ‘Abdulahad gibi birçok ismin hem Müslümanlarda hemde gayrimüslimlerde kullanıldığını görebilmekteyiz.

Mardin’de Kullanılan Unvân ve Lâkaplar

Ağa	Hafız	Seyyid
Beg	Halife	Sufî
Çavuş	Hatun	Sultan (Kadınlar için)
Çelebi	Molla	Şah
Efendi	Müderriş	Şeyh-Şeyhi
el-Hâc, Hâcî, Hâciye	Na’lbendoğlı	
Hace	Pir	

²²² Bkz. M.Ş.S. 208, s.3,4,6,11,12,13,14,15,16,18,19,26,31,33,36,40,41,42,43,44,45,46,50,51,54,60,61,62, 67,69,80,81,86,90,93,94,96,97.

²²³ Bkz. M.Ş.S. 208, s.3,5,23,24,42,43,72,76,94,96.

²²⁴ Bkz. M.Ş.S. 208, s.6,19,20,20,23,24,25,40,41,42,43,44,45,46,51,52,53,56,61,71,76,77,89,90,94,97.

²²⁵ Bkz. M.Ş.S. 208, s.7,8,10,11,24,83,84.

²²⁶ KANKAL, Kastamonu ..., s. 289,290.

3 – KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

İncelediğimiz defterde Mardin'deki günlük hayat içinde komşuluk ilişkileri hakkında pek çok bilgi bulmak mümkündür.

Buna göre komşuluk sadece evlerin birbirine bitişik ve yakın olmasıyla ortaya çıkan bir durum değil, aynı mahallede oturuyor olma da bir nevi komşuluk olarak adlandırılmaktadır. Bu düşüncelerle mahallelerin sınırları umumiyetle dar tutularak aynı mescid veya camiye devam eden cemaatin birbirini tanması, zor durumda kalan mahalleliye yardım edilmesi, mahalleye su getirilmesi, uygunsuz davranışlarda bulunanların mahalleden uzaklaştırılması, doğum, ölüm, evlenme, boşanma gibi durumlarda mahalleli tarafından üzerlerine düşen görevlerin ifa olunması amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde mahalle hem bir idarî ve malî, hem de sosyal bir birim olarak görevini ifa etmiştir²²⁷.

Komşuluk ilişkilerinin düzenlenişinde ekseriyetle din ve törenin etkili olduğu gözlenmektedir. İstenmeden de olsa komşuya verilen bir zarar, tazmin ve telafi edilmektedir²²⁸.

Osmanlı toplumunda komşuların birbirleri üzerinde bir çok hakları bulunmaktaydı. Bunlardan bir tanesi de şefi'lik hakkıdır. Şefi'lik hakkı komşuluk hukukundandır. Satılacak olan bir mal önce komşuya teklif edilir, eğer komşu almazsa başkasına satılabilirdi. Komşuya teklif yapılmadan bir mal satılsa bile, komşu davacı olup satılan malın fiyatını vermesi karşılığında, satılan o malı geri alabilme hakkına sahiptir. Bu günkü hukuk kuralları içerisinde de geçerliliğini koruyan bu duruma “şefi'lik” adı verilir.

Müslümanlarla gayrimüslimler arasındaki ihtilaflar adalet prensibine uygun çözülmüyordu. Bu tür davalarda dindaşlık ikinci planda kalmaktadır. Bu, kurumlar bazında olduğu gibi şahıslar bazında da böyle idi. Burada temel olan hukuka önem vermektir.

Bu dönemde Mardinde Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında zaman zaman anlaşmazlıklar çıkıyordu. İncelediğimiz defterin içerdiği iki yıllık süre içerisinde buna örnek gösterilebilecek 2 tane dava mahkemeye intikal etmiş olup, bu davalardan birisi kayıp merkep diğeri ise kayıp istir hakkındadır. Bunun da kanaatimizce fazla görülmemesi lazımdır. Dikkat edilirse bu anlaşmazlıklar dini sebeplerden kaynaklanmayıp , günlük hayat içinde meydana gelen sosyal olaylardan oluşmaktadır. İki yıllık süre içinde Müslümanların kendi aralarındaki davalarının sayısı ise 41 tanedir. Bu

²²⁷ KANKAL, Kastamonu ..., s. 251.

²²⁸ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 82.

açından bakıldığı zaman dava sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca bu süre zarfında gayrimüslimlerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan bazı davaları da vardır ki bunların da sayısı 8 dir.

4 – İHTİDA HAREKETLERİ

İncelediğimiz defterdeki çıkardığımız sonuçlara göre Mardin’de ihtida yani din değiştirme olayları yaşanmıştır. Belgelerde özellikle Hıristiyanlıktan çıkıp İslam dinine girme hadisesinin daha çok karşımıza çıktığını görmekteyiz. İncelediğimiz defterde bununla ilgili bir tane örnek vardır²²⁹.

Başka bir dinden İslam dinine giren bir kişiye kadı huzurunda kelime-i şehadet getirilir ve Müslümanlığı mahkeme kayıtlarına (şer’iye sicillerine) geçirilirdi.

C - DİNİ VE SOSYAL MÜESSESELER

1- CAMİLER

Arapça cem’ kökünden türetilen câmi, “toplayan, bir araya getiren” anlamındadır. Câmi, başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılan el-mescidü’l-câmi’ (cemaati toplayan mescid) tamlamasının kısaltılmış şeklidir²³⁰.

Gayrimüslimlerin yaşadığı ve kontrolü onların elinde olan memleketlerin fetholunmasını müteakip oralarda bulunan en büyük dinî yapı camiye tahvil olunur ve “Ulu Cami” adıyla anılırdı. Gerek şehirde yaşayanlar ve gerekse merkeze yakın köylerde bulunanlar Cuma günleri “Ulu Cami” tabir edilen cuma camilerine gelerek namazlarını eda ederlerdi. Halkın eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü ve ibadetin yapıldığı yer olan cami, İslâm şehrinin fizikî görüntüsünün önemli unsurlarındandır. Bu özelliklerinden dolayı şehirde sosyal hareketliliğin en yoğun olduğu yer cuma camii ve pazar yeridir²³¹.

Osmanlılar döneminde mescid ve özellikle de camileri sadece namaz kılınan bir yer olarak düşünmek onların fonksiyonlarını eksik anlamaya sebep olacaktır. Çünkü camiler birer eğitim-öğretim ve kültür merkezi olarak hizmet ettikleri gibi devlet müessesesi, kamu yönetimin gerçekleştiği, mahkemenin olmadığı zamanlarda bir mahkeme, askerî karargâh, hastane, misafirhane, nikâh kıyılma yeri ve daha pek çok

²²⁹ Bkz. M.Ş.S. 208, s. 111.

²³⁰ Cami hakkında geniş bilgi için bkz.: Ahmet ÖNKAL - Nebi BOZKURT, “Cami: Dinî ve Sosyokültürel Tarihi” mad., DİA, C. VII, s. 46-56. Ayrıca Semavi EYİCE, “Cami: Mimarî Tarihi” mad., DİA, C. VII, s. 56-90.

²³¹ Doğan KUBAN, “Anadolu Türk Şehri, Tarihi, Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, VD., C. VII (1968), s. 55.

faaliyetin icra olunduğu binalar olarak hizmet vermişlerdir²³².

Bilindiği gibi cami ve mescidler diğer dinî ve sosyal müesseseler gibi birer vakıf müessesesidir. Cami veya mescidi yaptıran kişi gerek cami ve mescidin bakım ve temizliğinin sağlanması, su yollarının tamiri, burada görev yapacak imam, hatib, müezzin, ferrâş, bevvâb, kayyim ve mütevellî gibi vazifelilerin ücretlerinin ödenmesi hususunda nakid olarak vakıfta bulunabileceği gibi, han, hamam, dükkân, zemin, bahçe, bağ ve köy gibi yerlerden elde edilen gelirler ile kiraları da bu işlemlerin yerine getirilmesi için vakfederdi. Bu hususları düzenlediği vakfiyesinde dile getirir ve bazı şartlar ileri sürerdi. Mütevellî tarafından idare edilen vakıf kaynakları iltizama verilmek suretiyle veya doğrudan icarı alınarak işletilirdi²³³.

Camilerin umumiyetle kitabeleri ve vakfiyeleri mevcut olduğundan, ayrıca bunları yaptıranlar umumiyetle sultan, yüksek dereceli devlet memuru ve şehrin ileri gelenlerinden olduğundan bunların yapılış tarihleri ile yaptıranlarının şahsiyetlerini öğrenmek çok daha kolay olmaktadır. Ancak aynı şeyleri mescidler hususunda söylemek zordur. Zira mescidleri yaptıranlar yüksek dereceli devlet memuru ve şehrin zenginlerinden olmayıp orta halli kimseler olduklarından bu kimselerin ne biyografi kitaplarında isimlerinden bahsedilmekte ve ne de bu mescidlerin kitabeleri bulunmaktadır. Bunların zengin vakıfları bulunmadığından tamir olunamamakta ve zamanla harap olmakta, sonuçta da kullanım dışı kalabilmektedirler. Bu sebeplerle bazı mescidlerin nerede, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir²³⁴.

Mardin, cami ve mescitler bakımından zengin bir şehirdir. Mescitler daha az kalabalık yerlerde, genellikle mahalle ve sokak aralarında yapılmış olmalarına karşılık, camiler şehrin merkezi alanlarında yapılmışlardır.

Elimizdeki defterde adı geçen camiler şunlardır:

- a- Câmî-i Kebîr²³⁵
- b) Molla Halîl Câmîi²³⁶
- c) İbrâhim Beg Câmîi²³⁷
- d) Tekye (Tekke) Câmîi²³⁸

²³² Camilerin fonksiyonları için bkz. ÖNKAL-BOZKURT, a.g.e.

²³³ Vakıf kaynaklarının işletilmesi hakkında bkz.: Bahaeddin YEDİYILDIZ, "XVIII. Asır Türk Vakıflarının İktisadî Boyutu", VD., XVIII (1984), s. 5-41

²³⁴ KANKAL, Kastamonu ..., s. 293.

²³⁵ M.Ş.S. 208, s. 34,89.

²³⁶ M.Ş.S. 208, s. 34.

²³⁷ M.Ş.S. 208, s. 3

e) Bâbü's-Savur Câmîi²³⁹

2 - MESCİDLER

Osmanlılarda mescid tabiriyle, ekseri mahalle aralarında ahşap olarak yapılmış küçük mabedler kastedilir²⁴⁰. Osmanlı şehirlerinde mahalleler umumiyetle cami, mescid, zaviye, tekke ve medrese gibi dinî ve sosyal fonksiyonlu binalar etrafında kurulup gelişmiştir. Umumiyetle her mahallede bir mescid bulunur ve o mescid de ya banisinin adıyla ya da bulunduğu mekânın özelliği ile anılırdı. Mahallenin adı da mescidin adıyla birlikte zikrolunurdu.

Mescid, aslında secde edilen ve namaz kılınan yer manasına geldiği hâlde Osmanlılar döneminde sadece vakit namazlarının eda edildiği, cuma namazlarının kılınmadığı bina manasında kullanılmıştır. Cuma namazının kılınabilmesi için merkezî idareden izin alınması ve kürsüde vaz' edilmesi gerekirdi. Zamanla şehirlerin kalabalıklaşması, eşkıya baskınları, kışların çok sert ve yazların aşırı sıcak geçmesi, şiddetli ve sürekli yağmurların yağması ve ihtiyarların şehrin cuma camiine gidecek takatlerinin kalmaması gibi gerekçeler ileri sürülerek mahalle aralarındaki veya o mahalleye yakın bir cami bulunmayan yerlerdeki mescidlerin camie tahvil olunması merkezî idareye arz olunur, çoğunlukla bu istekler de kabul edilirdi²⁴¹.

3- KİLİSELER

Osmanlı devleti sınırları içerisindeki diğer tüm yerler gibi Mardin'de de Müslüman halk ile gayrimüslim halk aralarında bir anlaşmazlık olmadan rahatça yaşayabiliyordu. Mardin'de Müslümanların yanı sıra, sayıları Müslümanlardan daha az olan, çeşitli din (Hıristiyanlar-Yahudiler) ve mezheplere (Ermeniler, Süryaniler v.s.) mensup gayrimüslimler de yaşamaktaydı. Ancak incelediğimiz defterden bu grupların ibadethaneleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.

İncelediğimiz defterde Mardin şehir merkezinde sadece Ermeni Kilisesi²⁴²nden bahs olunmaktadır. Bu durum şehir merkezinde başka kilisenin olmadığı anlamına gelmemektedir.

208 nolu Mardin Şer'iyye Sicil Defterinde isimleri geçmemesine rağmen bu günkü

²³⁸ M.Ş.S. 208, s. 3.

²³⁹ M.Ş.S. 208, s. 18.

²⁴⁰ EMECEN, a.g.e., s. 87.

²⁴¹ KANKAL, Kastamonu ..., s. 292.

²⁴² M.Ş.S. 208, s. 10.

Midyat kazası sınırları dahilinde Mardinin 10 km güneydoğusunda Deyr-i Zaferan Manastırı, Deyr el-Umur Manastırı, Meryemana Kilisesi ve Nusaybin kazasında Tak-ı Zafer Kilisesi gibi mabetler bulunmaktadır²⁴³.

Aynı şekilde Mardin'de gerek Yahudiler ve gerekse Şemsiler gibi sair gayrimüslimler de bulunmaktadır. Ancak incelediğimiz defterde bu cemaatlara ait ne bir bilgi ne de bir ibadet yerine rastlayamadık.

4- MEDRESELER

Medrese, “derse çalışılan, ders okunan yer” demek olup, sonraları umumiyetle camilerle birlikte tahsil müessesesi ve nihayet, bütün dereceleri ile, mektep manasına gelmiştir²⁴⁴. Müderris de medresede ders veren kimse demektir. Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde eğitim ve öğretim faaliyetleri medreseler eliyle yürütülmekteydi²⁴⁵. Mardin, XIX. Yüzyılda da medrese yönünden zengin bir merkez idi.

Medrese daha çok yüksek tahsil, yani bugünkü fakülte, üniversite veya akademi yerine kullanılan bir tabirdir. İlimin aktarılması şüphesiz yalnızca medreselerde gerçekleşmiyor, bunun yanı sıra cami, mescid, tekke ve zaviyeler de ilmin aktarılması işinde rol alıyorlardı. Ancak örgün bir eğitim müessesesi olması itibariyle medreseler her zaman ilk sırada yer almışlardır. Medreseler, Osmanlılar döneminde Müslüman öğrencilerin şer’î ilimler (naklî ilimler) hususunda olduğu kadar beşerî-müspet (aklî ilimler) ilimler sahasında da öğrenim gördükleri bir okul düzeyindedir. Zamanla müspet ilimlerin müfredattaki ağırlıkları azalmış; bu durum medreselerin bozulmasına da misal gösterilmiştir. Osmanlılar döneminde medreseler daha çok naklî veya şer’î ilimler adıyla anılan alanlarda faaliyet göstermişlerdir.

Medreselere umumiyetle han, hamam ve dükkân gibi ticarî yapıların kira gelirleri vakıf olarak tahsis olunduğu gibi bazı medreselere, bağ, bahçe, mezraa ve köylerin vergi gelirleri de akar olarak kaydolunmuştur. Bunların yanı sıra nakit vakıflara da rastlanmaktadır. Medrese vakfiyelerinde müderris, talebe, bevvâb, ferrâş ve diğer medrese görevlilerine ne kadar ücret verileceği yazılı olduğu gibi talebeye verilecek yemekler de zikrolunmuştur²⁴⁶.

İncelediğimiz defterde adları geçmemesine rağmen Mardinde var olduğunu bildiğimiz medreseler şunlardır:

²⁴³ Yeni Rehber Ansiklopedisi, C. 13, s. 258.

²⁴⁴ EYİCE, “Medrese”, İA., İstanbul 1977, C. VII., s. 473.

²⁴⁵ ÖZDEMİR, a.g.e., s. 51.

²⁴⁶ KANKAL, Kastamonu ..., s. 339.

Hatuniye medresesi , Şehidiye medresesi, Muzafferiye medresesi, Zinciriye medresesi, Kasımiye medresesi, Hacı Beg medresesi

5- HAMAMLAR

Arapça bir kelime olan hamam “Isıtan, ısıtmak, sıcak olmak” anlamlarına gelmektedir. Bir sanat tarihi terimi olarak ise insanların belli zamanlarda sıcak su ile yıkanmaları amacıyla inşa edilmiş olan yapılardır.

İnsanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren çeşitli medeniyetlerde hamamlar meydana getirilmiştir. Ancak Roma devrinde çok yaygınlaşmış ve yıkanmanın dışında eğlence yeri karakterini de almıştır²⁴⁷. Zengin sınıftan olan Romalılar, yıkanmaktan ziyade, eğlenmek, dinlenmek ve hatta dostları ile konuşmak üzere hamama gittikleri zaman, orada saatlerce kalır, spor yapar, müsabakalar seyreder ve türlü eğlenceler ile vakit geçirirlerdi. Bizanslılar çağında da hamam bu mevkiini kaybetmemiştir²⁴⁸.

Yunanistan’da oldukça ilerlemiş ve birer bedeni terbiye ve tedavi müessesesi halini almış hamamlar vardı. Roma imparatorluğu devrinde muazzam ve muhteşem hamamlar inşa edilmiştir. Bizans vasıtası ile gelen ve şark hamamlarının ilk örnekleri olan Roma hamamlarının önünde ortası açık ve etrafı revaklı avlular bulunurdu.

Hamamlar umumiyetle çifte hamam şeklinde bina olunmuşlar; bunların birisi kadın, diğeri de erkeklere hizmet vermiştir. Bunların birbirlerini görmemesi için kapıların ayrı taraflara bırakılmıştır. Bazı zengin kimselerin evlerinde zemin katında hamam inşa ettikleri, bazılarının evlerinde gusülhâne adı verilen ve çeşitli şekillerde bulunan kısımlar ilave ederek buralarda yıkandıkları bilinmektedir. Herhâlde bu kısmın bulunmadığı evlerde hamam leğeninde yıkanılmaktaydı²⁴⁹.

Osmanlı şehirleri genelde engebeli arazilerde kurulduklarından ve arka kısımlarında yüksekçe bir dağ veya en azından bir tepe bulunduğundan, şehrin su ihtiyacı bu dağlardan çıkan kaynaklardan sağlanmıştır. İçme sularının yanı sıra hamamlarda kullanılan su da künkler, oluklar ve arklar ile taşınmıştır²⁵⁰.

²⁴⁷ Semavi EYİCE, “Hamam” , DİA, XV, s. 402.

²⁴⁸ Ali Saim ÜLGEN, “Hamam” , İA., C. 5/1. İstanbul 1977, s. 174.

²⁴⁹ KANKAL, Kastamonu ..., s. 365.

²⁵⁰ EYİCE, a.g.m., s. 414.

208 nolu Mardin Şerîyye Sicil Defterinde tespit edebildiğimiz bir tane hamam vardır. O da Bâbü's-Savur Hamamı²⁵¹ dır. Bunun dışında defterde geçmeyen ama Mardinde varlığından haberdar olduğumuz diğer hamamlar ise şunlardır:

Muzafferiye Medresesi Hamamı, Câmî-i Kebir (Ulu Cami) Hamamı, Hamam-ı Cedid (Yeni Hamam), Kasımiyye Hamamı

D-İKTİSADİ DURUM

1 - VERGİLER

Osmanlı Devleti kuruluşundan beri güçlü ve düzenli bir devlet ve toplum yapısına sahip olabilmek, onu korumak ve sürdürülebilmek için mali teşkilatını sağlam temeller üzerine oturtmak istemiş, bu yönde teşkilatlanmasını gerçekleştirmiştir. Bu nedenle tarihi boyunca vergi ve onun toplanması meselesinin üzerinde önemle durmuştur. Bu mesele devletin öncelikli konularından biri olmuştur. Vergilerin toplanması hususunda kanunlar çıkarmış, bunları uygulamış ve büyük çapta da başarı sağlamıştır.

Devlet, vergilerin toplanmasına dikkat ettiği gibi bu vergiyi kimlerin toplayacağını, ödenecek verginin miktarının nasıl ve neye göre belirleneceğini önceden de belirlemiştir. Bu nedenle vergiyi toplayan kişinin, bu vergileri kimlerden, neden ve ne miktarda toplandığını da deftere kaydetmesi gerekirdi. Olumsuz bir durumda da bu defterler tekrar araştırılırdı. Vergi toplayan kişilerin, vergi toplama sırasında hazineye zarar verdirdikleri ortaya çıkarılırsa bu zarar, vergiyi toplayan kişilere tazmin ettirilirdi.

Eğer toplanan vergi teslim edilememişse veya geciktirilmişse, toplanan bu vergileri teslim etmeyen kişiler, vergileri teslim etmeleri için uyarılırlardı. Vergiyi ödememede veya geciktirmede ısrar eden kişinin bir görevi varsa o görevden alınırdı.

Devlet, ödenmesi gereken vergileri ödemeyen kişilerden zorla da olsa bu vergiyi tahsil etmektedir. Vergisini ödemeyen birisinin malları müsadere edilmektedir. Ama müsadere edilmeden önce bu kişiye mühlet verilmekte ve uyarılmaktadır.

Devlet vergi gelirlerini arttırabilmek için girişimlerde bulunmuş, bu amaçla boş arazileri tarıma açmak için teşviklerde bulunmuştur.

Bir arada yaşamının gerekliliklerinden olarak insanlar birbirlerine muhtaç olabiliyorlardı. Bu nedenle de birbirlerinden borç almışlardır. Osmanlı döneminde uygun görülen bir miktarda faizle borç verilebildiği gibi karz-ı hasen (faizsiz borç) yoluyla da borç verilebiliyordu. Faiz oranları değişmekle birlikte senelik % 20 faizle de borç

²⁵¹ M.Ş.S. 208, s. 20,21,28.

verilebilmiştir. Ancak şimdi olduğu gibi o dönemde de verilen bu borcun geri ödenmesi zamanında herhangi bir engelle karşılaşmak istemeyen kişiler, geri ödemeyi garanti altına almak istiyorlardı. Bu nedenle uygulanan yöntemlerden biri verilecek olan borca karşı senet almak veya onun yerine geçebilecek olan borcun kıymetinde herhangi bir şeyi rehin tutmaktı. Bu durum, borç verilen kişinin, borcunu geri ödemesi hususunda caydırıcı bir etken oluyordu. Nitekim borcunu ödeyemeyen birisi rehn olarak bıraktığı mülkünü borcuyla takas edip, onu ödemiştir. Borç ödenmezse rehn olarak bırakılan mala el konulurdu. İncelediğimiz defterde buna benzer olaylara raslamaktayız. 27 Muharrem 315 / (28 Haziran 1897) tarihli bir belgede şöyle bir karar bulunmaktadır. “*Merkûm Dervîş ve mezbûr ‘Abdulmecîd muvâcehesinde verase-i merkûmdan mezbûr Şeyhmus bahçe-yi mahdûde-yi mezkûreden sülüsü hisse-i şâyi’ası verase-i mütebâkîyenin rızâ ve ma’lûmâtları olmaksızın ber-vech-i muharrer mezkûr yüz otuz gurus mukabilinde rehnen bana teslim eylediğinden, bi hakkın sülüs-ü şâyi’i mezkûre tasarruf ederim...*”²⁵²”

Rehn olarak bırakılan mal veya eşyanın tasarruf hakkı rehnin bırakıldığı kişiye aittir. Bu eşya, rehin olarak bırakılan kişide kaybolduğunda ise bu kişi alacaklarından vazgeçiyordu.

Borcunu ödemeyen birisi eğer bu borcunu ödemezse ona kefil olan kişi bu borcu ödemek zorunda olup kefaleti gereği borç kendisinden tahsil edilmektedir. Müslüman birisi de gayrimüslim bir kişiye kefil olabilmektedir.

Geçimini sağlayamayıp, başkasına ait hayvanları besleyerek onların süt, yoğurt gibi ürünlerinden istifade etmek suretiyle geçimini sağlayan, daha sonra da gerek almış oldukları bu hayvanları ve gerekse bu hayvanlar kendi yanlarında iken doğan yavruları sahiplerine iade eden kişiler de bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Osmanlı devletinin dış borçlarının ödenebilmesi için 28 Muharrem 1299 (03.10.1880) da “Muharrem Kararnamesi” adıyla tarihe geçen kararla, Düyûn-i Umûmiye idaresi kurulmuş ve bu idare için görevlendirilmeler yapılmıştır.

Düyûn-i Umûmiye , Osmanlı Devletinin dış borçlarının toplamı anlamına gelir. Osmanlı devletinde ilk dış borçlanma 24.08.1854 tarihinde İngiltere’den alınan 3 milyon altındır. Osmanlı Devleti daha sonra Fransa’ya, Almanya’ya ve Rusya’ya da borçlandı ve 1880 yılında toplam borcu 294 milyon altın oldu. II.Abdülhamit bu borçların ödenebilmesi için Düyûn-i Umûmiye idaresinin kurulmasını sağlayarak bunun karşılığında devlet borçlarının yarısının silinmesini sağladı. Bu kazanca karşılık Osmanlı Devleti anılan borçlar bitinceye kadar , Maliye Nezâretinden bağımsız ve yabancılar

²⁵² M.Ş.S. 208, s. 50.

yönetiminde bir maliye idaresine kendi toprakları üzerinde razı oluyordu.²⁵³

Altı çeşit gelir tamamen Düyûn-i Umûmiye'ye bırakıldı : tütün aşarı, ipek aşarı, balık vergisi, tuz vergisi, damga pulu gelirleri ve içki resimleri. Bunun dışında Rûmeli-i Şarkı (Filibe) eyâleti ile Kıbrıs sancağının maktu vergileri tamamen Düyûn-i Umûmiye'ye bırakılıyordu. Bu idarede görev alacak olanları borçlu olduğumuz dış ülkeler seçer ve Osmanlı Devletinin onayından geçtikten sonra göreve başlardı. Düyûn-i Umûmiye idaresi , Osmanlı devletinin son zamanlarına kadar devam etti. İttihatçılar da bu kurumu kaldırmaya lüzum görmediler. İttihatçılar ülkeyi daha da çok borçlandırdılar. Osmanlı devleti yıkıldıktan sonra kalan dış borçlar Lozan da diğer ülkelerle (Suriye, Irak vs. gibi) paylaştırıldı, büyük kısmı Türkiye'ye düştü ve bunlar Cumhuriyet döneminde ödendi.²⁵⁴

Bu dönemde Osmanlı Devleti büyük borçlanmaların içine girmiş bulunuyordu ve bunun için çözüm yolları araştırılıyordu. Defterde Mardin Düyûn-i Umûmiye Müdürü Fuad Efendi²⁵⁵ nin adının geçmesi ve Mardinde bu yıllarda böyle bir kurumun var olduğunu ve faaliyet gösterdiğini, şer'iyeye sicilinde adı geçen Düyûn-i Umûmiye Müdürü Fuad Efendi hakkında o yıllara ait Diyarbakır Salnâmelerinde de kayıtlar mevcut olup, onun ismiyle birlikte diğer görevlilerin isimleri de zikredilmektedir.²⁵⁶

Düyûn-i Umûmiye İdaresi

Düyûn-i Umûmiye Müdürü Fuad Efendi

Sandık Emmini Hasan Efendi

Kâtip Stepan Efendi

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Düyûn-i Umûmiye İdaresine bağlı olarak çalışan Mardin Düyûn-i Umûmiye İdaresi de yukarıda adı geçen altı kalem geliri toplamakla görevliydi.

2 – PARA VE TEDAVÜLÜ

Osmanlı Devleti'nin iktisadı o dönemin güçlü kapital devletlerin iktisadi tahakkümü altında bulunduğu için ülkede her çeşit altın ve para tedavülde bulunuyordu. Bununla beraber Mardin piyasasında en fazla kullanılan para türü Cedid Rumi Kuruş (Guruş) idi. Mülk alım satımlarında bu para çeşidi kullanılmıştır. 208 nolu Mardin

²⁵³ ÖZTUNA, a.g.e., s. 188.

²⁵⁴ ÖZTUNA, a.g.e., s. 188.

²⁵⁵ M.Ş.S. 208, s. 129.

²⁵⁶ Diyarbakır Salnâmeleri., s. 65.

Şer'îye Sicil Defterinde sıklıkla geçen guruş ile birlikte o dönemde kullanılan altın çeşitleri ise şunlardır: 'Osmâni altunu²⁵⁷, Mecîdi(ye) altunu²⁵⁸, Gazi altunu²⁵⁹, Mahmûdiye altunu²⁶⁰, Vasat altunu²⁶¹

Anılan dönemde her çeşit mal, eşya ve emeğin karşılığı olan ücret ile Osmanlı Devleti'nin resmi parasının ülke içinde kullanılan diğer yabancı paralar karşısındaki değerinin ne olduğu konusunda incelediğimiz defterde herhangi bir bilgi mevcut değildir.

3 – SINÂİ (ENDÜSTRİ) İŞ KOLLARI

Sinâî üretimden kasıt küçük sanayi olarak da adlandırılan ve el sanatlarına dayalı olarak yapılan üretimdir. Osmanlı Devleti'nin bazı şehirlerindeki baruthâneler ve tersaneler gibi ağır sanayi olarak adlandırılan sanayi hariç tutulacak olursa, genelde şehirler ve onların arka plânında yer alan köylerdeki uğraşlar küçük sanayi içerisinde değerlendirilebilir.²⁶²

a) - Kazzâz : Kazzâz, ipekçi, ipek işleyen yada ipek satan anlamına gelmektedir. İncelediğimiz defterde Mardinde bu işi yapanlar şunlardır: 1314 senesi Recep ayına ait bir belgede Muhammed bin Hâcî Muharrem Beg bin Hâcî Hasan Beg²⁶³, 1314 senesi Rebîü'l-âhir ayına ait bir belgede Salih Efendi ve Hüseyin Ağa²⁶⁴, nın isimleri zikredilmektedir. Ayrıca 1314 senesi Rebîü'l-âhir ayına ait bir belgede "Kazzâz Çarşısı²⁶⁵"ndan da bahsedilmektedir.

b) - Debbağ: Küçük veya büyük baş hayvanların derilerini işleyip (tabaklayıp), ayakkabı, giyim eşyası, hayvan koşumları vs. yapımına elverişli hale getiren ve bu deriyi renklendiren işidir. İncelediğimiz defterde bu meslek ile ilgili herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

²⁵⁷ M.Ş.S. 208, s. 6,52.

²⁵⁸ M.Ş.S. 208, s. 6,51,52,54,55,56.

²⁵⁹ M.Ş.S. 208, s. 51,52.

²⁶⁰ M.Ş.S. 208, s. 54.

²⁶¹ M.Ş.S. 208, s. 39.

²⁶² KANKAL, Kastamonu ..., s. 111.

²⁶³ M.Ş.S. 208, s. 32.

²⁶⁴ M.Ş.S. 208, s. 89,90.

²⁶⁵ M.Ş.S. 208, s. 89,90.

c) - Kefşger (ayakkabı dikenler): Mardin’de deri işlemeciliğine dayalı olarak gelişen sanatlardan birisi de ayakkabıcılık (kefşgerlik)’tır. Ayakkabıcı esnafı, muhtemelen hem şehir halkının hem de kazaya bağlı köylerde bulunanların ihtiyacı olan ayakkabıları dikmekteydi. İncelediğimiz defterde bununla ilgili herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

d) - Habbaz (fırıncılar): Temel gıda maddesi olan ekmeğin düzenli ve temiz bir şekilde üretimi için herkes bu mesleği ancak kendilerine ruhsat verilenler yürütebilmekteydiler. Ekmek çıkarmakla uğraşan bu esnaf grubu da ürettiği malı doğrudan halka satıyor olmalıydı. İncelediğimiz defterde bu meslek ile ilgili herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

e) - Kasap: Günümüzde olduğu gibi XIX Yüzyıl sonunda da Mardin’de gerek küçükbaş ve gerekse büyükbaş hayvan yetiştirilmekteydi. Kasap, insanların yiyecek, debbağların deri ihtiyacını, kırışçilere gerekli olan bağırsakları ve kellehaneye gerekli olan baş ve ayak ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla küçük ve büyükbaş hayvanların kesimini yapan kişilerdir.

208 nolu Mardin Şer’iye Siciline göre 1315 senesi Muharrem ve Safer aylarına ait belgelerde; Mahmûd bin İbrâhim el-Arec ve Cebrel Özır²⁶⁶ adındaki kişilerin kasaplık yaptıkları zikredilmektedir.

f) - Bakkal: İsteyen herkes bakkallık yapamazdı. Bakkal esnafı olabilmek için izin almak gerektiği gibi isteyen her bakkal da bu meslekten vazgeçemezdi. Bunun için de bakkalların bağlı buldukları esnaf örgütünden izin almak gerekirdi.

İncelediğimiz defterde 1313-1314 seneleri Zi-l-hicce ve Rebiü’l-evvel aylarına ait belgelerde Ahmed bin Mahmûd bin Hasan ve Muhammed bin Kâsım²⁶⁷ adındaki kişilerin bakkal esnafından ve Müslüman oldukları anlaşılmaktadır.

g) – Dellal (Komisyoncu) : Alıcı ile satıcı arasında vasita olan kimse manasında kullanıldığı gibi, eski zamanlarda devletin veya yöneticilerin halka duyurmak istediği herhangi bir şeyi çarşıda pazarda, kısacası halkın çokça bulunduğu yerlerde, duyurulmak istenen şeyi yüksek sesle halka duyuran kimselere dellal denir. İncelediğimiz defterde bu

²⁶⁶ M.Ş.S. 208, s. 11.

²⁶⁷ M.Ş.S. 208, s. 26,43.

meslek ile ilgili herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

h) - Keçeci: Keçe, yünden dövme suretiyle yapılan kumaştır. Keçenin kalınlığına da kebe adı verilir. Bu, çobanlar tarafından üşümek amacıyla kullanıldığı gibi evlerde döşemelik olarak da kullanılır. Ayrıca çadırların üstünü örtmek için de kullanılır²⁶⁸. İncelediğimiz defterde bu meslek ile ilgili herhangi bir bilgiye raslanmamıştır.

Her ne kadar incelediğimiz defterde isimleri geçmese bile terzi, tabbâh (aşçı), kuyumcu, hallâc (pamuk satıcı- yorgancı), demirci, palan-dûz (semerci-palan diken), kalaycı, semerci, sabunî (sabuncu), dellâk (hamam hizmetçisi) gibi meslek gruplarının da bulunduğu söylenebilir.

XIX. yüzyılın sonuna ait bu defterde önceki yüzyıllara ait Şer'îye Sicil Defterlerinde geçen Mardin'de işletme olarak kabul edebileceğimiz Boyahâne, Kirişhane, Debbağhane (Dabakhane-Tabakhane), İhtisabhane, Bezzazhane, Cendrehane, Kellehane, Şirehane adları geçmemektedir.

4- ZİRAAT VE HAYVANCILIK

a) – Ziraat (Arazi, tarımsal ürünler)

Osmanlı Devleti'nde başta hububat olmak üzere tuz, pamuk ve diğer maddelerin Hıristiyan ülkeler ile diğer Osmanlı vilayetlerine satışı yasaklanmıştı. Bu maddelerden özellikle hububat öncelikli, diğerleri ise ikinci dereceden önemli mallar arasında yer almaktaydı. Bu uygulama bir manada, her kaza'nın ve bölgenin kendi ürettiklerini tüketmesi, kendi ihtiyacını karşılaması gerektiği görüşüne dayanmaktaydı²⁶⁹.

İncelediğimiz dönemde Mardin'de de aynı durum söz konusudur. Mardin merkez hariç tutulacak olursa çevrede yaşayan insanların büyük bir kısmı ziraat ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ayrıca Mardin merkezde oturup ticaret ve sanatla uğraşan kesim belki geçim kaynağı olarak değil de, günlük mutfak ihtiyacını karşılamak ya da yaz mevsimindeki Mardin'in sıcak günlerinde kendilerini şehir dışına atıp serinlemek için yakında bulunan bağ ve bahçe işleriyle uğraşmışlardır.

Bu dönemde de Mardin'de yetiştirilen başlıca tahıl ürünleri buğday, arpa, mercimektir. Ayrıca Mardin ve Nusaybin taraflarında çeltik (pirinç), ayrıca Mardin çevresinde pamuk, sebze ve meyve ziraati de yapılmaktadır.

²⁶⁸ PAKALIN, a.g.e., C. II, s. 236.

²⁶⁹ KANKAL, Kastamonu ..., s. 97.

b) – Hayvancılık

Gerek bazar-ı ağnamın varlığı ve gerekse ganem vergisinin varlığı, hayvancılığın Mardin'deki insanların günlük yaşayışında önemli bir yer tuttuğunu, halkın büyük ve küçük baş hayvan beslediğini ve bu alanda da uğraş verdiğini göstermektedir. Ağnam ticaretiyle ilgili olarak 1311 senesi Nisan ayına ait bir belgede “ *Abbas bin Cuma ağnam ticâretinde şirket-i vücûh ile akd-i şirket edüb...*²⁷⁰” cümlesi geçmektedir.

Mardin'de; koyun, keçi, inek, öküz, katır, at (bargir), merkeb²⁷¹ gibi etinden, sütünden ve yan ürünlerinden yararlanan hayvanlar yetiştirilmektedir.

5- TİCARET

Anadolu'da üç adet ana ticaret yolu bulunmakta olup Osmanlılar zamanında bunlar sağ, sol ve orta kol şeklinde adlandırılmaktaydı. Bu yollar sadece ticarî amaçlı olarak kullanılmıyor, ayrıca Kafkaslar, İran, Irak ve Suriye mıntıklarında vuku bulan savaşlarda askerin ve ihtiyacı olan mühimmatın geçtiği güzergâh olarak da hizmet veriyordu. Bu ana yollardan Mardin'i alakadar edeni orta koldur. Orta kol, Üsküdar-Gebze-İznik-Bolu-Tosya-Merzifon-Tokat-Sivas-Malatya-Harpur-Diyarbakir-Nusaybin (Mardin)-Musul-Kerkük güzergâhını takiben Bağdad ve Basra'ya kadar gitmektedir²⁷².

Anadolu, Suriye ve el-Cezire'nin Müslüman halkı ile Güney Rusya (Kıpçak) sakinleri arasında kuvvetli bir ticarî ilişki ve mübadele faaliyeti bulunmaktaydı. Suriye ve el-Cezire'nin tacirleri daha çok Trabzon limanı vasıtasıyla Karadeniz'i geçip Güney Rusya'ya varıyorlardı²⁷³. Aynı zamanda Halep, Basra ve Suriye taraflarından gelerek gerek Anadolu içlerine ve gerekse Anadolu üzerinden Akdeniz limanları ile Avrupa'ya giden tüccar Mardin ve Diyarbakır yol güzergahını takip etmektedir. Bu durum, kanaatimizce Mardin'in iktisadi yönden önemini daha da artmaktadır.

Osmanlı Devleti tahrir işini sıkı tutmakla beraber, savaş zamanında tahririn gerek savaşa gidecek olan kişileri ve gerekse normal halkı sıkıntıya düşüreceği, onları perakende ve perişan edeceği, bekli de savaşa gidecek kişileri teşvik etmek morallerini bozmamak düşüncesiyle en azından sefer sonuna kadar tahrir işini ertelemiştir.

²⁷⁰ M.Ş.S. 208, s. 49.

²⁷¹ M.Ş.S. 208, s. 1,2,59.

²⁷² KANKAL, Kastamonu ..., s. 88.

²⁷³ KANKAL, Kastamonu ..., s. 81.

Mardin, ticaret yolları üzerinde bir geçiş noktası olduğundan eski tarihlerden beri büyük bir ticari öneme sahipti ve bu özelliğini Osmanlı Devleti döneminde de korumuştur.

Mardin'den geçen büyük kervanlar Akdeniz limanlarına, Asya'nın zengin ülkeleri Hindistan ve İran'dan çeşitli baharat ve kumaş gibi emtiayı nakl ettikleri gibi, oradan da bir kısım malları Avrupa'ya götürmek amacıyla yüklenip tekrar aksi istikamette hareket ederlerdi²⁷⁴.

a) - Ticari Mekanlar

- Çarşı- Pazar ve Dükkanlar

Çarşı, üstü kapalı pazarlara verilen isimdir. Farsça çâr-sû (dört taraf) sözünden bozulmuştur. Fars dilinde üstü kapalı alım-satım yerlerine *bazar* denildiği ve bu tabir Batı dillerine de geçmiş bulunduğu halde, bu kelime sonraları bırakılarak, yerine çarşı tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Bedesten binasının bir çarşı manzumesinin ortasında oluşu, bunun dört tarafa açılan kapılarının bulunuşu ve bu dört kapının açıldığı taraflarda bir çok dükkânın sıralanışı, "bedestenin dört tarafındaki dükkânlar" manasına olarak, çârşû tabirinin ortaya çıkmasına sebep olsa gerektir²⁷⁵.

Vergiler toplanırken aynî ve nakdi olarak toplanmaktaydı. Kır kesiminde hasıl olan mahsuller, sipahi tarafından aynı olarak alınabildiğinden sipahilerin elinde nakde çevirebilmek maksadıyla pazara sürebileceği miktarda mahsul bulunmaktadır²⁷⁶.

Elimizdeki 208 nolu Mardin Şer'iyeye Sicil Defterine göre Mardin'de Sûk-ı Sultani²⁷⁷, Suk'ül-Bakara²⁷⁸, Bedesten²⁷⁹, Haffâfan²⁸⁰, Şi'aran²⁸¹, Bezzâz²⁸², Buğday²⁸³, İsbahi (Sipahi)²⁸⁴ Kazzâz²⁸⁵ isimli çarşılar bulunmaktadır.

Gerek pazarlarda ve gerekse çarşılardaki ticari faaliyetlerin çoğu dükkanlarda geçmektedir. Mardin köylerinden ve başka şehirlerden getirilen mallar bu dükkanlarda

²⁷⁴ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 125.

²⁷⁵ Osman ERGİN, "Çarşı", İA., İstanbul 1977, C. III., s. 360.

²⁷⁶ EMECEN, a.g.e., s. 268.

²⁷⁷ M.Ş.S. 208, s. 48.

²⁷⁸ M.Ş.S. 208, s. 10,11.

²⁷⁹ M.Ş.S. 208, s. 10.

²⁸⁰ M.Ş.S. 208, s. 10.

²⁸¹ M.Ş.S. 208, s. 10.

²⁸² M.Ş.S. 208, s. 89,90.

²⁸³ M.Ş.S. 208, s. 97 .

²⁸⁴ M.Ş.S. 208, s. 97.

²⁸⁵ M.Ş.S. 208, s. 128.

halka arz edilmekte ve halkın ihtiyacı giderilmektedir. Dükkanlar sadece pazarlarda değil şehrin değişik yerlerindeki mahallerde de bulunmaktadır.

- Kervansaraylar

İncelediğimiz 208 nolu Şer'iyeye Sicil Defterinde, kervansaraylara dair kayıtlara rastlayamadık. Ancak, bu durum incelediğimiz dönemde Mardin'de kervansaray olmadığı anlamına gelmez. Çünkü tahrir defterlerine baktığımızda Mardin'de dört kervansaray hakkında kısa da olsa bilgi bulabilmekteyiz.

Artukoğulları hükümdarı Melik Nasır Şehid'in, yani Artukarslan bin İlgazi (1201-1239)'nin evkafından olan kervansaray., İbrahim Bey bin Bican vakfına ait kervansaray., Hunrevan Hatun evkafından olan kervansaray. Kaysariyye, Kasım padişah evkafından olup...²⁸⁶.

- Bedesten ve Hanlar

Hemen her büyük şehirde bez satılmak için yapılmış, sonraları mücevherât gibi kıymetli mallar ile antika eşyanın alım satımına ayrılmış kapalı çarşılara bedesten (bezistân-bezzâzistân-bedestân) ismi verilir. Bedestenler taş yapılı, üzerleri kalın kubbelerle örtülü, dört tarafı demir kapılı sağlam binalardır. Buraları gece bekçileri (pâsbân-pâsubân)'nin nezareti altında bulunduğundan emin yerlerdir. Bu sebeple sadece bazı malların alım satımının yapıldığı yer olmayıp, aynı zamanda kıymetli malların muhafaza edildiği bir mekândır da. Gerek çarşı esnafı ve gerekse şehirdeki zengin halk para, mücevherât, altın ve gümüş eşyası ile her türlü kıymetli mallarını küçük bir ücret karşılığında buralarda muhafaza edebilmekteydi²⁸⁷.

Osmanlı'da kentin kapalı alışveriş merkezini, bedesten oluşturur. Burası büyük tüccarın bulunduğu ve transit ticarete konu olan malların alınıp satıldığı kapalı pazar yeridir.

Akdeniz limanları ile Asya'nın zengin ülkeleri Hindistan ve İran arasında ticaret yapan büyük kervanlar Mardin'den geçmekteydiler. Bu kervanlar Mardin'den geçerlerken güvenliklerinin sağlanması, barınabilecekleri yerlerin ve yiyeceklerin temini, getirdikleri malları satabilecekleri yerlerin düzenlenmesi gerekli olduğundan, Mardin'de de Anadolu'nun diğer şehirlerindeki gibi bedesten ve hanlar yapılmıştır.

Değerli malların satılması ve saklanması bedestenlerde gerçekleştirilirdi. Hanlar

²⁸⁶ GÖYÜNÇ, a.g.e., s. 123,124.

²⁸⁷ KANKAL, Kastamonu ..., s. 203.

ise kente geçici olarak kalan tüccar içindi. Tüccar burada konakladığı gibi malını da aynı yerde saklardı. Bazı hanlar belli bir malın ticaretine ayrılır²⁸⁸.

Elimizdeki defterde bu yıllara ait han ve sahipleri ile ilgili olarak 1315 senesi Rebiü'l-âhir ayına ait bir belgede , “*medîne-i Mardin’de Hâcı Sadık Ağanın Han’ında müsafereten sâkin...*”²⁸⁹ ibaresi geçmektedir. Başka hanların varlığı ile ilgili olarak herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

b) - Şehrin İaşesi ve Ticari Emtia

XIX. yüzyılın sonunda Mardin kazasının iktisadi durumuna baktığımızda iaşe ve hububat konusunda fazla bir zorluk çekmediği görülmektedir. Mardin’in bulunduğu coğrafyanın yer şekilleri ve iklimi tarım ve hayvancılığa gayet müsait bir durumdaydı.

Şehrin un ihtiyacı muhtemelen kazaya bağlı köylerde bulunan değirmenlerde buğdayın öğütülüp şehirde bulunan bazar-ı dakikte satışa sunulmasıyla çözümleniyordu.

Elimizdeki defterde adı geçen değirmenler şunlardır : 1315 senesi Safer ayına ait belgede Nusaybin Kazâsında Şaşı Said değirmeni, Ali Ağa değirmeni, Abus değirmeni, Mustafa Paşa değirmeni , Beyda değirmeni, Kamışlı değirmeni²⁹⁰, 1314 senesi Muharrem ayına ait belgede Nusaybin Kazâsında Zengil değirmeni²⁹¹, 1313 senesi Şevvâl ayına ait belgede Nusaybin Kazâsında Kâtibin değirmeni²⁹² ve son olarak yeri belli olmamakla beraber 1314 senesi Safer ayına ait belgede Kanikan değirmeni²⁹³

Mardin’deki insanlar gerek sebze ve meyve, gerekse hayvan yetiştirmişlerdir. Nitekim evlerinde ahırların bulunması halkın hayvancılıkla uğraştığını, kalenin etrafında bağ, bahçe ve tarlaların bulunması halkın ziraatle uğraştığını göstermektedir.

Mardin’de özellikle dokumaya dayalı ürünlerin ticareti yapılmaktaydı. Şehirde İpek ve ipekli kumaş ticareti, gelişmiş bir pamuklu dokumacılık sanayii gelişmiştir. Bunun hammadesi olan pamuk da Mardin’de yetiştirilmekteydi. Ayrıca yünlü dokumacılık da oldukça gelişmişti. Bunun hammaddesi de Mardinde havayacılıkla uğraşan kişilerden ve Halep’ten karşılanmaktaydı.

Bu ürünlerden sonra, çevre şehirlere ihraç edilen hububat ve hayvanların ticareti²⁹⁴ de Mardin’in ticari hayatında önemli bir yer teşkil etmekteydi.

²⁸⁸ KANKAL, Kastamonu ..., s. 204.

²⁸⁹ M.Ş.S. 208, s. 78.

²⁹⁰ M.Ş.S. 208, s. 46,47.

²⁹¹ M.Ş.S. 208, s 19,28.

²⁹² M.Ş.S. 208, s. 20.

²⁹³ M.Ş.S. 208, s. 28.

²⁹⁴ YILMAZÇELİK, a.g.e, s. 315.

Şehrin iktisadî potansiyeline ışık tutacak hususlardan birisi de ihtisab vergileri ve bazı mukâtaalardır.

Mardin’de gıda ve giyim eşyası dışında ticaretin gerçekleştiği bir diğer alan da mülk alım satımı ile ilgili olanıdır. Nitekim belgelerde çok sayıda mülk alım satımının²⁹⁵ gerçekleştiğini görmekteyiz.

c)- Fiyat Hareketleri ve Para

Fiyat hareketlerinin tespit etmek için bize yardımcı olan kaynaklar Tahrir Defterleri ve Şer’iye Sicilleri’dir.²⁹⁶

Şer’iye Sicillerinde yer alan tereke, narh, mülk alım-satımı, vakıf eserlerin tamiri ve bazı anlaşmazlık kayıtlarından şehirde halkın kullandığı, üretimi ve alım satımı yapılan mallar ile usta ve amele gündelikleri hakkında bilgi sahibi olabildiğimiz gibi, yine bu malların fiyatlarını da öğrenebilmekteyiz. Narh kayıtlarının piyasadaki carî fiyatları yansıttığı açıktır, çünkü verilen narhın hilafına hareket etmek, çarşı-pazar kontrolü yapan, fiyatları teftiş eden muhtesib tarafından cezaya çarptırılmak, ayrıca teşkilat içinde de bazı cezaî müeyyidelerin tatbiki demek olacağından, esnafın bu yola teşebbüs etmesi ender olsa gerektir. Ancak özellikle de kıtlık ve savaş yıllarında esnafın bu uygulamaların dışına çıktığı da anlaşılmaktadır²⁹⁷.

İncelediğimiz defterin kısa bir süreyi kapsaması bize, incelenen dönemde Mardin’deki fiyat hareketlerini karşılaştırma olanağını vermemektedir.

²⁹⁵ M.Ş.S. 208, s. 5,6,18,48,69,76,77,80,85,86.

²⁹⁶ KANKAL, Kastamonu ..., s. 229.

²⁹⁷ KANKAL, Kastamonu ..., s. 231.

SONUÇ

Mardin'in Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle beraber merkezi yönetimin bölgedeki temsilcileri, kent ve kırsalda farklı sosyal tabakalara ayrılmış Türk, Kürt, Arap Müslümanlar ile Süryani ve Ermeni gayrimüslimlerden meydana geliyordu. Bölgede aşiret yapısının hakim olması Osmanlı Devletini bu bölgedeki yapı içinde aşiretlere büyük yetki ve sorumluluk vermeye itmiştir. Bu çerçevede aşiret reisleri bölgedeki asayişin sağlanması ve vergi gelirlerinin toplanmasında devletin ana unsurları olma özelliği taşıyordu. Devletin yereldeki temsilciliğini bir müddet sürdüren bu güçlerin aşırı derecede güç kazanmaları, bir süre sonra devletin sarsılan otoritesinin temel nedeni olarak görülmüştür. Devlet , sarsılan otoritesini yeniden tesis etmek suretiyle bölgedeki mirlikleri dağıtmıştır. Mirliklerin ortadan kalkması ile beraber devlet, hinterlandı olmayan kent merkezli ailelerle seyyidler temsilci olarak seçmiştir.

Tanzimatla beraber merkeziyetçilik ve buna hizmet eden kurumların ihdası öncelikli hedef oldu. Merkeziyetçiliğin yerleşmesine engel teşkil eden tüm unsurlar lağvedilmiştir.

Osmanlı Devleti kuruluşundan yıkılışına dek dinamik bir hukuki yapı içinde olmuştur. Hukukta meydana gelen değişim devletin her alanına sirayet etmiş olumlu veya olumsuz olarak tepki almıştır. Bu tepkilerin izlerini takip edebilmek , ihdas edilen hukukun dönütleri olan şer'îye sicillerinin incelenmesiyle mümkündür. 208 Nolu Mardin Şer'îye Sicil Defteri 1896 ile 1897 tarihleri arasında Mardin Mahkemesine intikal eden dava kayıtlarını içeriyor. Deftere toplumsal ilişkilerin doğurduğu her türlü ihtiyaç ve sorun yansımış olmakla birlikte özellikle miras davalarının çoğunluğu teşkil ettiği görülmüştür.

Osmanlı idari sisteminde bir yerleşim yerinin şehir olarak adlandırılabilmesi için kendine bağlı diğer yerleşim birimlerinin yargı merkezi olması gerekir. Mardin bu anlamda bir kaza merkezi ve dolayısıyla da bir şehirdir. Şehirlerin en önemli özelliği güven veren yerleşim birimleri olmalarıdır. Bu güvenliği sağlayan en önemli unsur mahkemelerdir. Mardin mahkemesi Diyarbakır kadısının vekâletiyle naibler tarafından idare ediliyordu. Naiblerin yanında çalışmamıza yansıdığı kadarıyla kâtipler ve muhızrlar gibi resmi görevliler ile o dönemde mahkemeye intikal eden herhangi bir davanın hukuki seyrini takip eden şuhudü'l hal ve vekillerden oluşan sivil kişiler de görevli olarak bulunuyordu.

208 Nolu defter , 1896-1897 yılları arasında Osmanlı idari yapısı içinde Mardin idari yapısına ilişkin detaylar da içermektedir. Sicile göre Mardin, Diyarbakır vilayetine bağlı bir sancaktır. Sicilde sancak ve kaza idari kavramları arasında bir muğlâklık göze çarpsa da bunun nedeni Tanzimatla gelen yeni idari düzenlemeler ile devletin klasik düzenlemeleri arasında meydana gelen geçişten kaynaklanmaktadır. Kaza hem idari hem de adli anlamda kullanılmış olduğundan Mardin, Diyarbakır valisi tarafından atanan mutasarrıflar (kaymakamlar) tarafından idare edilen bir sancak olup, kendisine Avina, Cizre, Derik, Midyat, Nusaybin, Savur, Viranşehir kazaları bağlıdır. Yine bu kazalara defterimize yansıdığı kadarıyla Dermukan, Ğurs, Harun, Hasenân, Kiki Hacekan, Kiki Cirkan, Millu olmak üzere dokuz nahiye ile isimlerini burada sayamayacağımız yirmi dört köy ismi yansımıştır.

Anılan dönemde halk , inanç örgütlenmesi dâhilinde sosyal sınıflara ayrılmıştır. Böyle bir ayrım İslam hukuk sisteminin öngürüsü olmakla birlikte, devletin vatandaşını aldığı vergi türüne göre sınıflandırmasından da kaynaklanıyor. Bu sistemde halk Müslim ve gayrimüslim olarak iki sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Gayrimüslimler salt belli bir dinin mensubundan ziyade Hristiyan ve Yahudi gibi dinleri içeriyordu. Hristiyanların farklı mezhepler (Katolik-Protestan-Ortodoks) çerçevesinde örgütlenmiş olduğu ve bu mezhepler arasında asimilasyon faaliyetlerinin bulunduğu anlaşılmıştır.

Kent ekonomisi Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısı paralelinde bir durum arz etmektedir. Tarımsal ve hayvansal faaliyetler ekonomik hayatın vazgeçilmez gelir kalemleri arasında bulunmakla beraber ticaret sektörünün de azımsanmayacak bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Kent içi ekonomiyi de esnaf ve tüccar ayırımı dâhilinde izah etmeye çalıştık. Esnaf genellikle bağlı oldukları iş kollarının adına göre birbirine bağlı çarşılarda ticari faaliyetlerde bulunurken debbağlar ve değirmenciler yaptıkları işin özelliğinden dolayı kent dışında faaliyette bulunuyorlardı. Tüccarlar, bölgeler arası ticari faaliyetleri yürütüyorlar ve yaptığı işin kapasitesine göre sınıflara ayrılmışlardır. Mardin'in doğu-batı ticaret yolları üzerinde bulunması bölgeler arası ticarete önemli bir avantaj elde etmesine meydan vermiş ve güçlü bir tüccar sınıfının oluşmasına yol açmıştır. Önemli bir dokuma merkezi olduğu anlaşılan Mardin'de yünlü ve pamuklu dokumacılık ile ipekli dokumacılığın ticareti yapılmıştır. Halep'ten getirilen yün burada işlenerek mamul hâle getirilmiştir. Yetiştirilen pamuğun da aynı şekilde Mardin'de işlendiği, deri işlemeciliğinde de ilerleme kaydedildiği görülmektedir

Osmanlı Devleti'nin iktisadı o dönemin güçlü kapital devletlerin iktisadi tahakkümü altında bulunduğundan ülkede her çeşit altın ve para tedavülde bulunuyordu. Bununla beraber Mardin piyasasında en fazla kullanılan para türü Cedid Rumi Kuruş (Guruş) idi. Mülk alım satımlarında bu para çeşidi kullanılmıştır.

SÖZLÜK

TERİM, DEYİM VE KELİMELER

-A-

Adâvet : Düşmanlık
Adem-i lüzum : Lüzumsuz
Âher : Başka
Ahz : Alma
Akar(at) : Kiralıklar, kar sağlayan mallar
Akdem : Önce
Alâ-vechi : Üzere
Ale-l-âde : Adet olduğu üzere
Alenen : Açık olarak
Âmme : Umuma mahsus olan
Ammi : Amca
Ânif-üz-zikr : Biraz evvel bildirilen
Ârâmsâz : Oturan , yerleşen
Arazi-i mevkûfe : Vakıf arazileri
Ârî : Hür, bağımsız
Ârif : Bilen , bilgili
Âriyet : Ödünç, eğreti
Arz-ı hâl : Halin bildirilmesi,dilekçe
Aşer : On
Atâ : Bağışlama
Âyân : Bir memleketin ileri gelenleri

-B-

Ba : ...İle
Bâb : Kapı
Ba'de'l da'vâ ve'l-istintâk .Davadan sonra ve konuşurmaya
Ba'de'l-kabûl : Kabulden sonra
Ba'de'l-karar : Karardan sonra
Ba'de'l-muhâkeme : Mahkemeden sonra
Ba'de'l-hükmi ve-l-i'lâmi ve-t-teblîği : Hüküm , tebliğ ve ilamdan sonra
Ba'de't-tahkîki-ş-şer'i : Şer'i incelemenden sonra
Ba'de't-tenzil : İndirdikten sonra
Ba'de-t-taksim : Taksim ettikten sonra
Ba'dehû : Ondan sonra
Ba'de vefâtihi : Vefatından sonra
Bahâ' : Kıymet, değer
Bâika : Bela , müsibet, felaket, ayırma

Bâkî : Daimi , kalıcı
Bakiyye : Artan , geriye kalan
Bâlâ : Yukarı
Bâliğ : Büluğa erişmiş
Bâtıl : Boş , beyhude
Bâyi : Satıcı , satan
Beher mâh : Her ay
Benat/bintün : Kız çocukları
Beyn : Arası, arasında ,iki şeyin arası
Beytûtet : Gece kalma, geceleme
Beyyine : Delil, şahit, tanık
Bezzâz : Manifaturacı, kumaş satan,bezci
Ber-minval-ı muharrer : Yazıldığı şekil üzere
Ber-mûcib-i defter-i kassâm : Kassâm Defterinin gereği üzere
Ber-mûcib-i teamül-ü kadîm : Eski teamüllerin gereği üzere
Ber-nehc-i şer'i : Şer'i yol üzeri
Ber-vech-i âtî : Yukarıda geçtiği üzere
Ber-vech-i ma'rûf : Yukarıda bilindiği üzere
Ber-vech-i meşruh : Yukarıda açıklandığı üzere
Ber-vech-i muharrer : Yukarıda yazıldığı üzere
Ber-vech-i mevkûf : Yukarıda vakfedildiği üzere
Ber-vech-i şer'i : Şer'i esas üzerine
Beyn-el-verese : Varisler arasında
Bilâ-bedel : Bedelsiz
Bilâ-beyyine : Delilsiz, kanıtsız
Bilâ-istihkak : Haksız yere
Bilâ-nafaka : Nafakasız
Bilâ-senet : Senetsiz
Bilâ-taleb : Talebsiz
Bilâ-tahkîk : Sorup sormadan
Bilâ-veled : Çocuksuz
Bi hakkın : Hakkıyla
Bi gayr-i hakk : Haksız yere

Bî-kâr : İşsiz
Bi'l-ihbar : Haber vermeyle
Bi-l-isâle : Akıtarak
Bi-l-izâfe : İzafeyle
Bi'l-muvacehe : Yüzleşme ile
Bi-l-vekâle : Vekalet ederek
Bi'l-verase : Varislikle
Bi'l-vesaye : Vasilikle
Binâen : -den dolayı
Bi-n-nefs : Kendi kendisi
Bi-t-tahkîk : Tahkik ile araştırarak
Bi-t-tamâm : Tamamıyla
Bi-t-tev' ve'r-rızâ : İstek ve rızasıyla
Bu'd-i mesâfe : Gidilen yolun uzaklığı

-C-

Cedîd : Yeni
Cenân : Bahçıvan
Cesâmet : Büyüklük, irilik
Cihet-i karz : Borç yönü
Cüz'i : Kısım

-D-

Dâhil : İçe girmiş
Defter-i Kassâm : Miras defteri
Delâili mutlaka : Mutlak deliller
Der-kâr : Malum , bilinen, belli
Der-miyân : Ortada ,orada
Derûnî : İçten gönülden
Devlet-i müşârün-ileyhâ : Adı geçenin vatandaş
Deyn : Borç
Duyûn : Borçlar

-E-

Eda-i şehadet-i şer'ie etmek : Şer'i olarak şahitlik yapmak
Elf : Bin
El-hâletu hâzihi : Bu anda
Emvâl : Mülkler, para ile alınan şeyler
Enfa' : En yararlı
Esbak : Daha önceden geçen
Eşcâr-ı müsmire : Meyve ağaçları
Eşedd-i ihtiyaç : Şiddetli ihtiyaç
Evkâf : Vakıflar
Evlâ' : Daha uygun , daha iyi
Eymân : Büyük yeminler, andlar

Eytâm : Yetimler

-F-

Ferağ(at) : Hakkını başkasına bırakma
Fekk-i rehn : Rehini kurtarma
Fevkani ve tahtani : Evin alt ve üst katları
Fevt olma : Ölme
Fi-l-asl : Aslında
Fi-l-hakika : Hakikaten
Fî-mâ ba'd : Bundan sonra
Firaş : Yatak
Fuzûlî : Boşuna, yersiz

-G-

Gâib : Görülmeyen, hazır olmayan
Gâib-i mezbur : Adı önceden de geçmiş kayıp birisi
Gayr-i müsmir : Verimsiz, boş, faydasız
Gill ve gışş : Kin ve hile

-H-

Haffâf : Ayakkabı, terlik vs. yapan ve satan kimse.kavaf
Hâkim-üş-Şer'i : Şeriat Hakimi
Hamse : Beş
Hasbel mukavele : Anlaşmaya göre
Havâle : Bir işi başkasına bırakma
Havâss-ı Hümâyûn : Osmanlı Devletinde hazineye aktarılan arazi
Hâvî : İhtiva eden , içine alan
Hayrât : Sevap kazanmak için yapılan hayır
Hazıran : İki kişinin hazır olması
Hâzirûn : İkidenden fazla kişinin hazır olması
Hazır-ı bi'l-meclis : Mecliste hazır bulunan
Hıfâz : Haktanırlık, vefalılık
Hisse-i irsiye-i musîbe : Akrabalık dolayısıyla irsi olarak kendisine düşen hisse

Hisse-i irsiye-i şayi'a : Akrabalık dolayısıyla irsi olarak mirasta kendisine bütün içinde düşen pay
Hisse-i musibe : İsalet eden hisse
Hizmet-i lâzime : Lazım gelen hizmet.
Hukuk : Haklar
Husûsî : Özel, kişisel
Huzur-u şer'-i şerîf-i enver : Şerefli mahkemenin huzurunda
Hüccet : Senet, belge ,delil

-İ-

İbâhe : Helal kılma, bir işin yapılıp yapılmamasını serbest bırakma
İbnan : İki erkek çocuğu
İbrâ : Temize çıkarma
İbra etmek : Borçtan kurtulmak
İdâde : Borç, ödünç verme
İdâne : Borç verme
İdeyn : İki bayram
İfrâz : Bir bütünden parçalara ayırma
İhdâr : İptal etme, hükümsüz bırakma
İkrar-ı tam takrîr-i kelâm : Tam bir tasdik ve sözünü kabul etme
İktiraz : Bitme , tükenme
İktirâz : Borç alma
İ'lâm : Mahkeme kararı, sonucu
İ'lâmât-ı Şer'iyeye : Şer'iyeye Mahkemelerinde nikah, nafaka vb. verilen i'lâmlar
İlân : Açığa vurma
İle'l-vefat : Ölene kadar
İlzâm : Cevap veremez hale getirme
İndiyye : Kendi inanisına, kendi görüşüne inanma
İnkıtâ' : Arası kesilme, bitme
İnkıyâd : Boyun eğme, kendini teslim etme
İrtihân : Rehin olarak alma
İrtifâ' : Yükselme, yükseklik
İskât : Susturma, Sükut ettirme
İstîfâb : İçine alma, tutma, kaplama
İsticâr : Kiralama
İsticbâr : Zorlama
İsticvâb : Sorgu, cevap alma
İstidâne : Borç alma
İstidlâl : Bir delile dayanarak bir şeyden netice çıkarmak
İstifâ' : Tamamıyla alma, alınma

İstihkak : Hak kazanmak
İstihlâk : Boş yere harcayıp bitirme
İstihlâf : Birinin yerine geçme
İstihsal : Maydana getirme , üretme
İstifsâr : Sorma, sorulma
İstikrâh : Bir şeyi istemeyerek zorla yapma
İstikrâz : Ödünç para alama
İstimâ' : Dinleme, dinlenilme
İstintâk : İfadesini almak, sorgulamak
İstirbâh : Faize yatırma
İstîşhâd olunmak : Şahid getirmek, şahitliğine müracaat etmek
İstîzâh : Bir şeyin açık olarak bildirilmesini isteme , açıklama isteme
İş'âr : Yazı ile bildirme
İştirâ' : Satın alma, alınma
İ'tirâf : İtiraf etme
İ'tirâz : Bir fikri kabul etmeme
İttihâb : Bedelsiz olarak verilen bir malı kabul etme
İttihâz : Edinme , edinilme
İzhar-ı acz : Acizliğini göstermek

-K-

Kable'l ahz ve'l-istifa : Almadan ve faydalanmadan önce
Kabz : Almak, tutmak
Kadîm : eski zaman , uzun zamandan beri var olan
Kâffetil hukuk : Bütün haklar
Kâffeten : Bütün , hepsi
Kâin : Var bulunan
Kâtib : Yazan, yazıcı
Kâm : İstek, emel
Kâmilen : Tam olarak , eksiksiz
Kâr-gîr : Taştan yada tuğladan yapılmış bina
Karye : Köy
Kasr : Köşk
Kasr-ı yed : El çekme, vazgeçme , azaltma
Kassâm : Varisler, kısım kısım ayıran

Kaydiye-i defter-i kassâm : Defteri
Kassâm a kaydedilmesi
Kazzâz : İpekçi, ipek satan
Kelâm : Söz , lakırdı
Kezalik : Bunun gibi, böylece
Kıt'a : Parça
Külliyen : Tamamıyla, toptan
Külliyeye : Umumi, bütün

-L-

Lâbis : Giyen , giymiş
Lâhik : Sonradan tayin edilen
Levâzım : Lazım olan şeyler
Levn-î turi : Kahverengi
Li-ebeveyn : Ana baba yoluyla
Li-eb karındaşı : Baba tarafından kardeşi
Li-ecl-il muhâkemeti's-şer'iyeye : Şer'i Mahkeme için

M-

Mâ'adâ : -den başka
Maan : Beraber, birlikte
Maân : Mekan
Mâh : Ay
Mahdûd : Sınırlandırılmış
Mahmûr'ül-hal : Baygınlık hali
Mahzar : Huzur yeri, hazır olma, gösteriş
Ma-i câri : Akarsu (Çay ve ırmak suları gibi)
Makarrı liva : Sancak merkezi
Makbulü's-şehâde : Şahidlikleri kabul edilir
Ma' kud-ün-aleyh : Bir akdin yapılmasında asıl maksat olan şey
Maksûm : Taksim edilmiş
Mâlik : Bir şeye sahip olan
Ma'lûm : Bilinen , belli
Ma'lûmât : Bilinen şey, bilinenler
Ma'mafih : Öyle olmakla beraber
Ma'mûr : Bayındır
Ma'nen : Duyguca, yürekçe
Ma'rifet : Ustalıkla yapılmış şey
Mârr-ül-beyân : Beyanı yukarıda geçmiş olan
Mazarrat : Zarar, ziyan
Ma'zûr : Özürlü , özrü olan

Meblağ : Akçe , para, miktar
Mecmâ' : Toplanılacak yer
Mecmu' : Bir araya getirilmiş
Mecmua : Toplanıp biriktirilmiş, risale
Medfû' : Dışarı çıkarılmış, def olunmuş
Medhûlun bihâ : Onunla girilmiş
Med'uvv : Davet olunmuş, davetli, çağrılmış
Medyûn : Borçlu
Mefrûşât : Kilim, seccade, gibi ev döşemeye yarayan eşya
Memhûr : Mühürlenmiş
Menâb : Birinin yerini tutma, vekil olma
Menâfi : Yarar, menfaatler, çıkarlar
Menkûha : Nikahlı kadın
Menzil : Yollardaki konak yeri ,ev
Merbût : Bağlanmış, bitişik, eklenmiş
Mesârif : Masraflar
Mesrûd : Söylenmiş , bildirilmiş
Meşrû' : Şer'an caiz olan
Metrûke : Terkedilmiş , boşanmış
Mevâşî : Davar(koyun,keçi)ve mal(öküz,inek) gibi hayvanlar
Mevki' : Yer
Mevrûs : Veraseye ait olan, miras edinilmiş, miras kalmış
Mevzûat : Bahsolunan maddeler
Mezbûr : Adı geçen
Mezkûr : Zikredilen
Me'zûnen : İzinli olarak
Mihr-i muaccel : Evlenildiğinde verilen para
Mihr-i müeccel : Evlendikten sonra verilen belirli miktar para
Mîrî : Devlet arazisine ait
Muahharen : Sonradan
Murâfaa : Mahkemeleşme
Muâraza : Çekişme, kavga
Muarref : Bilinen, belli, tarif edilmiş
Muârefe : Tanışma, birbirini tanıyıp bilme
Muarref : Tarif edilmiş, bildiren
Mûcib : İcab eden
Mudârebe : Bir yandan sermaye,

öte yandan emek konularak kurulan şirket

Muhâfaza : Saklama , koruma

Muhâl : Mümkün olmayan , olamayacak

Muharrerü'l-esam-i : İsimleri yazılmış olanlar

Muhtevî : İhtiva eden, içine alan

Muhzır : Mübaşir

Mukaddem : Takdim edilen, sunulan

Mukarrer : Kararlaştırmış, şüphesiz, sağlam

Mukarrerât defteri : Karar defteri

Mukavvâm : Sağlamlaştırılmış

Mukayyid : Kaydeden

Mukîm : İkamet eden, oturan

Mukirr : İkrar eden, birisinin kendisinde hakkı olduğunu haber veren kimse

Mumânaat : Menetme , engel olma

Murakkam : Yazılı, yazılmış, numaralı

Mûris : Miras bırakan

Musahhar : Ele geçirilmiş

Musaddık : Tasdik eden

Musarrah : Açık söylenmiş, belirtilmiş

Musavver : Tasarlanmış, düşünülmüş

Musirren : İsrar ederek, direnerek

Mutâlebe : Talepte bulunma

Mutasarrıf : Tasarruf eden ,bir sancağın en büyük idare amiri Vali (Tanzimattan sonra)

Muvâcehe : Yüzleşme

Muvâdaa : Barışma, bırakma, terk etme

Muvâfik : Uygun , yerinde

Muvâzaa : Bir meselede bahse girişme

Mübeyyen : Açıkça söylenmiş

Mübeyyin : Bildiren, açıklayan

Müdâfaa : Savunma

Müeccel : Tecil edilmiş, peşin olmayan

Müekked : Sağlamlaştırılmış, tekrar edilmiş

Müfâvaza : Ortaklık , işbirliği

Müfredât : Toptan bilinmeyen şeylerin ayrıntıları

Müfrez : Ayrılmış

Müfsid : İfsad eden , bozan

Mühtedi : Hidayete eren

Mükaleme : Konuşma, antlaşma

Mültefet : İltifat edilmiş

Mültekat : Toplanmış, yerden alınmış

Mümânaat : Menetme , engel olma

Mümteni-ül-husûl : Olması mümkün değil,olamaz

Münâsafeten : Yarı yarıya olarak

Mün'akid : İki taraf arasında resmi olarak kabul olunmuş

Münâvebet : Nöbetleşme, nöbetleşme

Münâzaât : Ağız kavgası, çekişme

Münderic(ât) : İçindekiler

Münfik : Nafaka veren

Münkazî : Biten , sona ermiş olan

Mürûr : Geçip gitme, sona erme

Müsâvâten : Eşit olarak

Müseccel : Deftere geçirilmiş

Müsemma : İsimlenmiş

Müslihûn : İslah edenler, düzeltip iyileştirenler

Müsmire : Faydalı ,semereli

Müstağnî : Lüzumlu, gerekli bulmayan

Müstebân : Meydanda , açık olan

Müstehakk : Haktan

Müstenid : İstinaden, dayanan, yaslanan

Müşâhede : Görülmüş

Müşârün-ileyh(â) : Kendisine işaret olunan

Müşterâ : Satın alınmış

Mütâlaa : Okuma , tetkik, düşünce

Mütebâkî : Geriye kalan kısmı

Mütemekkin : yerleşmiş olan , oturan

Mütenevvia : Türlü türlü, çeşit çeşit

Mütekessir : Kırılan ,parçalanmış

Mütevelli : Vakıf yöneticisi

Müverrah : Tarihli

Mevkufe : Vakfedilmiş, adanmış

-N-

Nahr : Sürü

Naib : Vekil

Nam : İsim

Nasb : Atama

Nâşî : -den dolayı

Nâtık : Söyleyen,beyan eden,

bildiren
Neccâr : : Marangoz
Nevahi : Nahiyeler
Nisvân : Kadınlar
Niyâbet : Vekalet, vekillik
Nizâ' : Çekişme , kavga

-R-

Râşid : Akıllı, doğru yola giden
Rûsumat : Gömrük vergisi
Rub' : Dörte bir
Rücû' : Dönme
Ricâl : Adamlar
Ricâl-i Müslümin : Müslüman
erkekler, mevki sahipleri
Rü'yet : Görme, görülme
Rehn : Ödünç alınan eşya
Râhin : Malını rehine koyan, ipotek
eden

-S-

Sâkin(e) : Hareketsiz duran
Sakk : Vesikalar
Salifü'z-zikr : Biraz evvel bildirilen
Sarf : Harcama
Sedâd : Doğruluk, hatasızlık, doğru ve
haklı şey
Sefih : Zevk ve eğlenceye
düşkün, iradesine hakim olamayan kimse
Sehm : Buğday ölççeği
Selâse : Üç
Semeni misliyle : Fazla fiyatla
Senedât : Dayanılacak şey
Senevî : Yıllık
Siyâb : Giyecekler
Sulb-i kebir(e) oğlu (kızı) : Rüşdüne
ulaşmış büyük oğul/kız
Sulb-i sağır(e) oğlu (kızı) : Rüşdüne
ulaşmamış küçük oğul/kız
Sulh : Barış
Sûret-i mutlaka : Kesinlikle , asla
Süknâ : Oturulacak yer, konak

-Ş-

Şahid-i mezbûr : Adı geçen şahit
Şayi' : Ortaklar arasında taksim
olunmamış müşterek hisse

Şayia : Yayılma
Şehr : Ay
Şerh : Açıklama
Şer'i : İslam hukukuna uygun olan
Şahne : Emniyet memuru
Şettâ : Değişik, çeşitli, türlü
Şikak : Uyuşmazlık, anlaşmazlık,
bozuşma
Şirâ' : Satın alma
Şüd : Gitti, geçti, gitme, gidiş
Şühûd-i udul : Adil şahitler
ispatlanmış , adil
Şümûl : İçine alma, kaplama
Şüyû' : Duyulma, yayılma, bilinme

-T-

Tafsîlât : Açıklamalar, etraflı
olarak bildirmeler
Tağrîr : Müşteriyi aldatma
Tahaddî : Meydan okuma
Tahlif : Yemin ettirme
Tahlif-i şühûd : Şahidlere yemin
ettirme
Tahrîr : Yazmak
Taht-ı tasarruf : Kullanması
altında
Tahyîr : Birini iki şey arasından
birini seçmek zorunda bırakma
Talâk : Boşanma
Talâk-ı selâse : Üç talak.
Tâlib : İsteyen, istekli
Tarîk-i âmm : Umumi yol
Tasaddî : Bir işe girişme, başlama
Tashîh-i mezkûr : Adı geçen
düzeltme
Tashîh-i mesele-yi mirasiye :
Miras meselesini düzeltme
Tavassut : Araya girme, ara bulma
Tavan : İsteyerek
Teb'a : Herhangi bir devletin
himayesinde yaşayan
Teb'a-i Devlet-i Âliye : Osmanlı
devleti vatandaşı
Tebellüğ : Yetiştirme, anlayıp
alma
Tebeyyün : Belli olma, meydana
çıkma
Tebliğ : Yetiştirme, götürme,
taşımaya

Tebÿîn : Meydana çıkarma
Tebzîr : Har vurup harman savurma
Tecmîlât : Süsler
Teçhîz : Donatma
Tefhîm : Anlatma, anlatılma,bildirme
Teğayyür : Değişme
Tekevvün : Meydana geliş, var olmak
Tenâkuz : Çelişme , karşıtlık
Tenfîz : Hükümünü yürütme, yerine getirme
Terbîan : Dört köşe olarak , kare
Tereke : Ölen kimsenin bıraktığı şey
Termîm : Tamir etme, onarma
Tevkil : Vekil bırakma.
Te'vîlât : Sözü çevirmeler, aynı mana vermeye kalkışmalar
Tevliyet : Bir vakfın işlerine bakma vazifesi
Tezkiye : Birini soruşturarak temize çıkarma

-U-

Umûr : İşler, hususlar, maddeler
Umûr-i âmme : Kamu işleri
Umûr-i devlet : Devlet işleri
Umûr-i hayriyye : Hayır işleri

-V-

Vâhi : Manasız , faydasız
Vâdi'i imza : İmza yeri
Vâki' : Vuku bulan
Vâsıl : Ulaşan ,erişen, kavuşan
Vasiy : Rüste ermemiş çocuğa tayin edilen yasal vekil
Vaz'iyet : Durum
Vecîh : Güzel, hoş, latif
Vicâhen : Yüzyüze gelerek

-Y-

Yed : El
Yekûn : Toplam

-Z-

Zabt : Ele geçirme
Zâhir : Açık
Zamm : Katma , ekleme
Zâyi' : Kaybolma

Zebîh(a) : Kesilmiş yada kesilecek kurban
Zevc : Karı kocanın her biri
Zevcât : Nikahlı kadınlar
Zevce-i menkûhe :Nikahlanmış kadın
Zevce-i merkûme : Adı geçen eş
Zevce-i metrûke : Terkedilmiş eş
Zevât : Kişiler, şahıslar
Zeyl : Çok uzun söz, yazı
Zeyl-i destûr : İzinname
Zeyl-i zabıt : Zabıtname
Zifâf : Gerdeğe girme
Zikr-i âtî : ileride geçeceği üzere
Zimâm : Kendi tarafını koruma, gözetme
Ziyâ : Işık, aydınlık
Zimmet : Sahip çıkma, korumak zorunda kalmak
Zühûr : Parlaklık,açık
Zükûr : Erkekler
Ziyâde : Artma , çoğalma

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULGANİ EFENDİ (Abdulgani Fahri BULDUK); Mardin Tarihi, (Yayına Haz. Burhan Zengin), Ankara 1998.
- AKDAĞ, Mustafa; Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi (1453-1559), C. II., İstanbul 1979.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet; Şer'iyeye Sicilleri, C. I., İstanbul 1988.
- ARTUK, İbrahim; Mardin Artukoğulları Tarihi, İstanbul 1934.
- ASLAN, Nasi; İslam Yargılama Hukukunda "Şuhûdü'l-Hal" Jüri Osmanlı Devri Uygulaması, İstanbul 1999.
- ATALAR, Münir; Şer'iyeye Sicillerine Dair Kısa Bir Tarihçe", AÜFİED, 4 , s.303-328., (1980).
- AYDIN, M. Âkif; "Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri", Osmanlı Ararştırmaları, III , s.1-12 (1982).
- ; Türk Hukuk Tarihi, (3. Baskı), İstanbul 1999.
- BAYKARA, Tuncer; Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara 1998.
- BERKİ. A. Himmet; Büyük Türk Hükümdarı Sultan Mehmed Han ve Adalet Hayatı, İstanbul 1953.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi; Hukuk-ı İslâmiye ve Istılahat-ı Fıkhıyye Kamusu, Bilmen Yayınevi, C. II., tarihsiz.
- CEVAD, Ali; Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı, İstanbul 1314.
- ÇADIRCI, Musa; Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara 1991.
- EVLIYA ÇELEBİ; Seyahatname, (Haz. Mümin Çevik), Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986.
- ÇETİN, Osman; Sicillere Göre Bursa'da İhtida Hareketleri ve Sosyal Sonuçları (1472-1909), Ankara 1994.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1996.
- DOĞRU, Halime; XV. ve XVI. Yüzyıllarda Sivrihisar Nahiyesi, Ankara 1997.
- DOLAPÖNÜ, Hana; Mardin Tarihi, İstanbul 1972.
- MARDİN, Ebül'ulâ; "Kadı ", İA., C. 6, İstanbul. 1977.
- EMECEN, Feridun M.; XVI. Asırda Manisa Kazası, Ankara 1989.

- ERGENÇ, Özer; “Osmanlı Şehrindeki Mahalle’nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, Osmanlı Araştırmaları, IV s.69-78,(1984).
- ; “Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fiziki Yapıya Etkileri”, I. Uluslararası Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi, s.103, Ankara 1980.
- ERGİN, Osman; “Çarşı”, İA., C. 3, İstanbul 1977.
- ERPOLAT, M. Salih; XVI. Yüzyılda Diyarbekir Beylerbeyliği’ndeki Yer İsimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1999.
- EYİCE, Semavi; “Hamam” , DİA, C. 15, İstanbul.
- ; “Medrese” , İA, C. 7, İstanbul 1977.
- FENDOĞLU, H. Tahsin; Türk Hukuk Tarihi, İstanbul 2000.
- GÖYÜNÇ, Nejat; “Diyarbakır” , DİA, C. 9. s.469, İstanbul.
- ; “Diyarbekir Beylerbeyliğinin İlk İdari Taksimatı”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, s. 23, İstanbul 1969.
- ; XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Ankara 1991.
- HALAÇOĞLU, Yusuf; XIV ve XVII Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Ankara 1998.
- HONIGMANN, Ernst; Bizans Devleti’nin Doğu Sınırı, (Çeviren Fikret İŞILTAN), İstanbul 1970.
- İBNİ BATÛTA; İbni Batuta Seyahatnamesi, (Sadeleştiren Mümin ÇEVİK), İstanbul 1993.
- İLHAN, Mehmet Mehdi; “XVI. Yüzyıl Başlarında Amid Sancağı Yer ve Şahıs Adları Hakkında Bazı Notlar”, Belleten, C. 54, s. 209, Ankara 1990.
- İNALCIK, Halil; “Mahkeme” İA., C. 7, İstanbul 1977.
- İZGÖER, Ahmet Zeki; Salnâme-i Diyarbekir.C-5, İstanbul 1999.
- KANKAL, Ahmet; XVI.Yüzyılda Çankırı, Çankırı 2009,
- ; Türkmen’in Kaidesi Kastamonu (XV ve XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı), Ankara 2004.
- KANKAL, Ahmet- ÖZCOŞAR İbrahim - GÜNEŞ Hüseyin Haşimi - GÜRHAN Veysel; 248 Nolu Nardin Şer’iye Sicili Belge Özetleri ve Mardin, İstanbul 2007.

- KUBAN, Doğan; “Anadolu Türk Şehri, Tarihi, Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, VD., C. VII (1968).
- MİNORSKY, Vladimir; “Mardin” , İA., C. 7. İstanbul 1977.
- MİROĞLU, İsmet; Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566), Ankara 1990.
- ONGAN, Halit; Ankara’nın Bir Numaralı Şer’iye Sicili, Ankara 1958.
- ORTAYLI, İlber; Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi, Ankara 1994.
- ; Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı, Ankara 1994.
- ; Osmanlı Toplumunda Aile, İstanbul 2001.
- ÖNKAL, Ahmet - BOZKURT, Nebi; “Cami: Dinî ve Sosyokültürel Tarihi” , DİA, C. VII. s.46-56, İstanbul.
- EYİCE, Semavi; “Cami: Mimarî Tarihi” , DİA, C. VII. s.56-90, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Rıfat; XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara 1986.
- ÖZKAYA, Yücel; XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, Ankara 1985.
- ÖZTUNA, Yılmaz; Büyük Tarih Ansiklopedisi, C-1, Ankara 1992.
- PAKALIN, Mehmet Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I-III, İstanbul 1993.
- ŞEMSETTİN SAMİ; Kâmû-ı Türki, İstanbul 1989.
- TAŞ, Kenan Ziya; “Arşiv Malzemesi Olarak Şer’iye Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Tarih Araştırmaları”, I. Milli Arşiv Şûrası, s.178, Ankara 1998.
- TİHRANİ, Ebu Bekr; Kitab-ı Diyarbekriyya I-II, Yayınlayan N. LUGAL ve Faruk SÜMER, Ankara 1962.
- TUĞLACI, Pars; Osmanlı Şehirleri, İstanbul 1985.
- Türkiye Mülki İdare Bölümleri ve Bunlara Bağlı Köyler Belediyeler 1970, Ankara 1971.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara 1984.
- ÜLGEN, Ali Saim; “Hamam” , İA., C. 5/1. İstanbul 1977.
- ÜNAL, M. Ali; Osmanlı Müesseseleri Tarihi, Isparta 1997.
- ; XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566), Ankara 1989.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet; Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat, İstanbul 1940, C. I.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin; “XVIII. Asır Türk Vakıflarının İktisadî Boyutu”, VD., XVIII. s.5-41, (1984).

YILMAZÇELİK, İbrahim; XVIII. Yüzyıl İle XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır Eyaletinin İdari Yapısı ve İdari Teşkilatlanması, Tarih Araştırmaları Dergisi, C. XVII. s. 29,217-232, Ankara 1997.

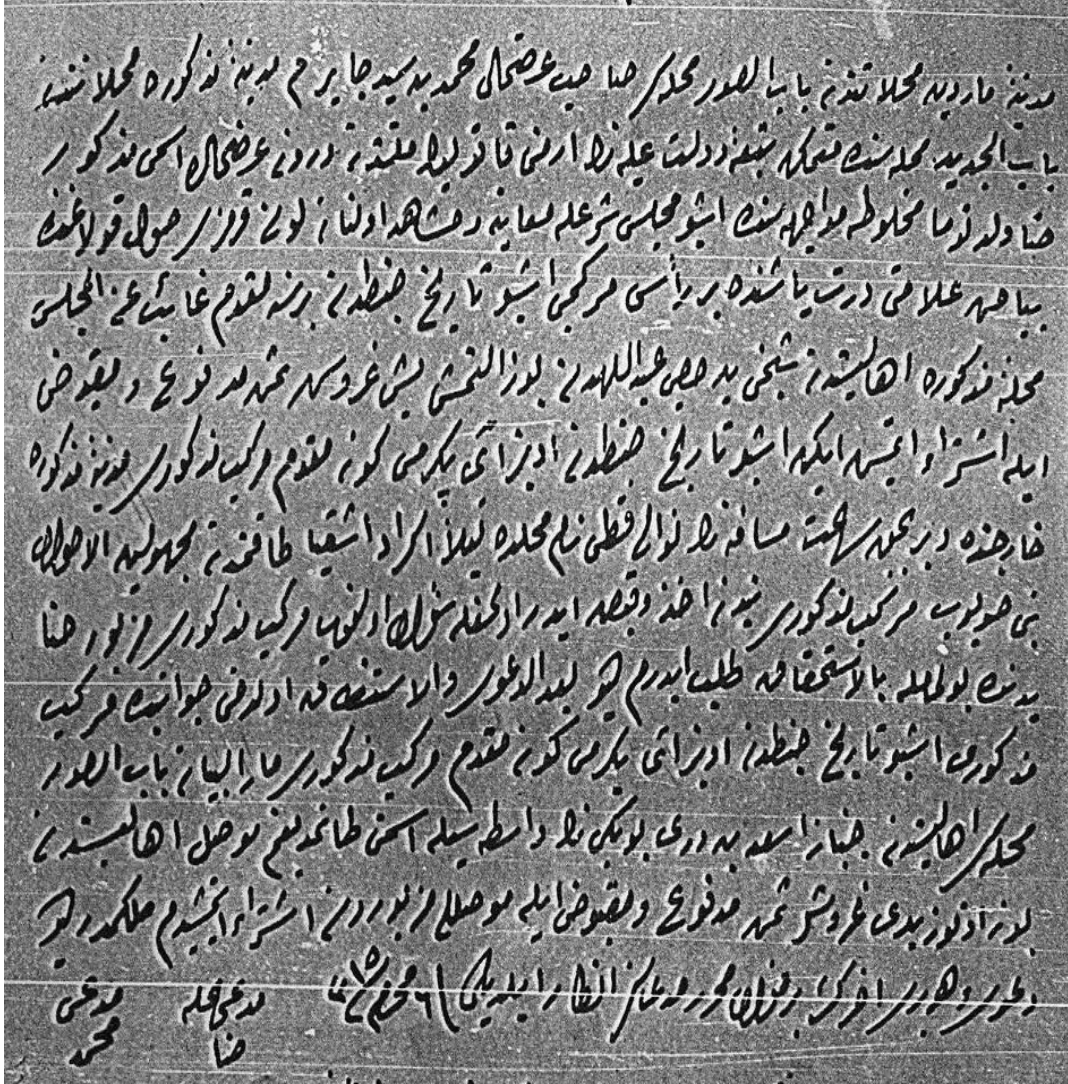
-----; XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840), Ankara 1995.

YİNANÇ, M. Halil; “Diyarbakır”, İA., C. 2., İstanbul 1997.

-----; “Akkoyunlular” , İA., C. I., İstanbul 1997.

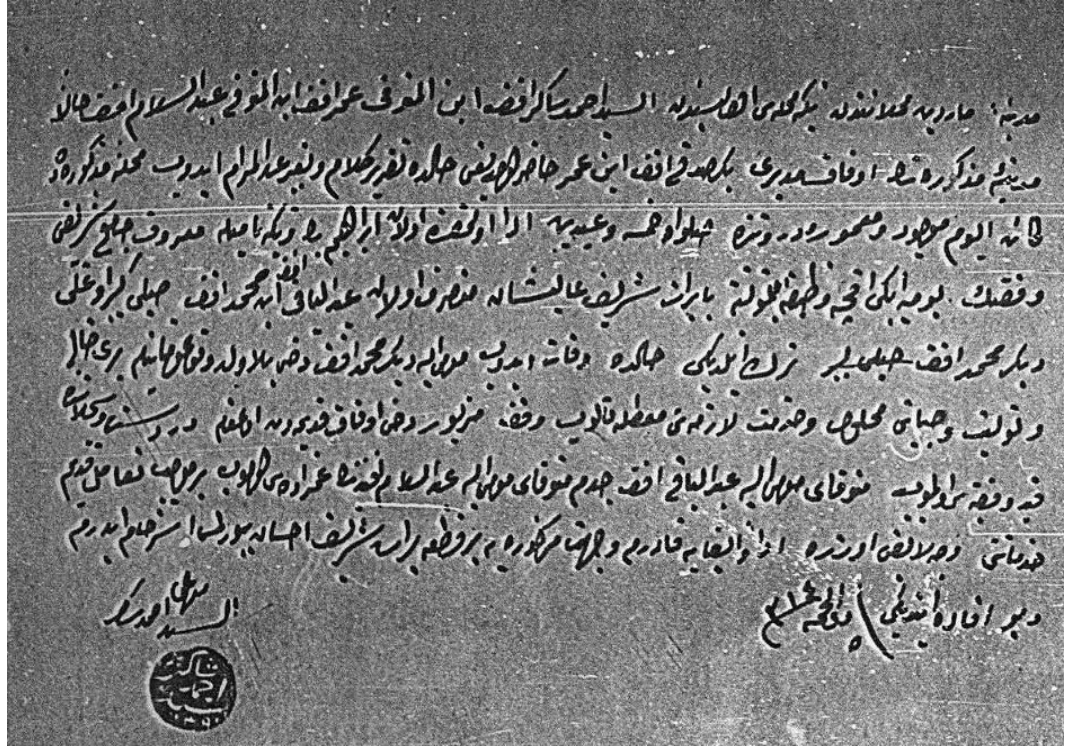
EKLER

EK-1

Bâbü'l-Cedîd mahallesinde mütemekkin Hannâ veled-i Toma Mahluta özelliklerini levni kırmızı, sol kulağında beyaz alâmeti dört yaşında bir re's merkebi olarak tarif ettiği merkebinin on bir ay yirmi gün önce soyguncular tarafından zorla kendisinden alındığını ve bu merkebi bir süre sonra başkasının yanında bulmasıyla mahkemeye başvurması hakkındaki hüküm.

EK-2

Medîne-i Mardin mahallâtından Tekye mahallesi ahâlisinden 'Abdulbâkî Efendi' nin İbrâhim Beg ve Tekke nâmıyla ma'rûf câmi-i şerîf vakfının Berat-ı Şerifi ve Vakfın mirası talebi hakkındaki hüküm.

EK-3

مدینه ماربیه محلشنده بند محمد بن ساکنه عائشه بنت فارسو البلالیة وکل مسجل شرعی زوجی داخلی بنده محله
 مرقوره الهاسینه عبدالحجید ابی علی قفص م بنده مدینه مذکوره بن تابع اطراف شرقی قراننده بلایه قریبه الهاسینه
 در ولسه به ضلع البلاله موالده بنده بونده اتوننده مقدم توکلیم فریوره عائشه حاکمه وبنده بارم
 لیره عثمانی اتوننده اتوننده غروره وادج عدویج لیری الفسه غروره که همه جنبه المجمع بوز اوله در غروره
 مرقوره در ولسه به ضلع فله طرفهم اخذ و قبضه دامور بنده جرمه استمدار ایدون مبلغ شوقه وادج
 ادر ولسه مرقوره در ولسه بنده از کلمه کلمه دبو دعوی اولده هوانه مرغان مرقورک برینک ودر عانی
 کلبانها ایدیکه محرم علی
 ۴۸

مرغان
 در ولسه
 مرغان
 عدلی

Medîne-i Mardin mahallâtundan Tekye mahallesinde sâkin 'Â'îşe bint-i
 Fariso el-Bilali ile Bilali karyesi ahâlisinden Dervîş bin Halîl el-Bilali arasındaki
 alacak-verecek konusıyla ilgili hüküm.

